BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
21 B
4

93-13-d 19

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

EPITOME IVRIS VIARVM ET FLVMINVM PRAXIM

Rei Aedilis compræhendens & aliquid de Immunitate

OPVSCVLVM

D. ALEXANDRI BRVGIOTTI FLORENTINI
Romani Archigymnaſij Pub. Lectoris,

&

Romanæ Curiæ Aduocati.

Sel.

ROMAE,

TYPIS MICHAELIS HERCVLIS. M. DC. LXIX.

SVPERIORVM PERMISSV.

Sig: Selvago

Digitized by Google

Digitized by Google

OPTIMO VIRO

ILLVSTRISS. ET EXCELLENTISS. DOMINO

D. MAPHAEO BARBERINO

PRINCIPI PRÆNESTIS &c.

Alexander Brugiottus I. C. Florentinus F. I.

APES Tuæ admirandæ (Excellentiſs. Princeps) acu non feriunt, ſed ſtimulis ſalutaribus animum excitant ad virtutem, & melle beneficentiæ confouent: Hinc ego inclytæ, tantæque Nobilitatis tuæ Examen, in frondibus ſertarum, quibus Tua, & Auitum virtute inſigniris Gramineæ, Quernæ, Laureæ, atque Aureæ, recogitans, Regalium materiarum ſertam compoſitam, tibi exhibeo, verumque te Principem veneror inauguratum. Viue, & vale.

ILLVSTRISS. DOMINO

HIERONYMO

ABBATI

ANTALDO

Alexander Brugiottus I. C. Florentinus.

OPVS, quod Tua ſub vtili Cenſura vires accepit, nunc exit in lucem, vt Tuis, ac Illuſtriſſimi & Reuerendiſs. Franciſci Mariæ Antaldi tui Patrui digni Auditoris, Prouidi Principis Domini mei, Eminentiſſimi, & Reuerendiſſimi Card. Antonij Barberini S. R. E. Camerarij, ſub auſpicijs, vtiliori cultura lætetur. Vale, & auge.

Pro-

Digitized by Google

Proteſtatio ad Lectorem.

Non deſcendimus in Arenam ad certandum, ad bellandum, Legalis Militiæ Controuerſijs, diſputationibus, aut diſceptationibus, ſed vtilium materiarum ſubſtantiam breuibus diſtinctam lineis indicamus in hoc Opuſculo, vt excitatæ Militum Iuriſprudentiæ ſaniorum, & ſtrenuorum vires, publicæ, priuatæque rei, valeant eo facilius, & vtilius occurrere.

Impri-

Digitized by Google

Imprimatur ſi videbitur Reuerendiſs. P.Magiſtro Sacri Pal. Apoſt.

I. de Ang. Archiep. Vrbinas Viceſg.

Imprimatur, Fr. Pius Manardus Mag. & Soc. Reuerendiſs. P. Magiſt. Sac. Pal. Ap.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM
Capitum Opuſculi.

CAP. I.

Complectitur materiam viarum in genere. fol. 1.

CAP. II.

Cuncta reſpicit ad flumen pertinentia, præcipuè circa ſeruitutes, cum declaratione variorum terminorum in cohærentibus materijs. fol. 6.

CAP. III.

Continet, initia, facultates, & qualitates Magiſtratus Aedilis Curulis, ſeu Viarum. fol. 29.

CAP. IV.

Continet modum, & praxim imponendi, & exigendi onera ordinaria Viarum. fol. 47.

CAP. V.

Continet ſeriem Portarum, & Viarum Militarium Vrbis Romæ. fol. 59.

CAP.

Digitized by Google

CAP. VI.

Reſpicit modum Taxandi, & manutenendi Vias intus, & extra Vrbem, & aliqua de Arboribus. *fol.65.*

CAP. VII.

Diſſeritur hic de Immunitate in genere ab oneribus ordinarijs, & extraordinarijs, & tam reſpectu laicorum, quam Clericorum, ac etiam in ſpecie Viarum. *fol.94.*

DE

Digitized by Google

DE VIIS.
Cap. I.

1 VIAM à vehendo dictam
dixerunt aliqui, ex verbo in villis nato, vt voluit *Abaſſuer. Fritſch. in*
Syllogê var. tract. de regal. viar. cap.
2 *1. n. 2.* Eſt enim via per quam
tranſire vehiculum poteſt, vt ex *§. via inſtit. de ſeruitut. præd. Iſidor.*
lib. 15. ethimol. Fritſch. loco cit: Diui-
3 ditur autem in publicam, priuatam, & vicinalem. *l. 2. §. viarum,*
ff. ne quid in loc. pub. Publica via
4 dicitur Baſilicha ex Græcis videlicet regale quoddam, & ſplē-
5 didum; vnde & nos ſubdiuidimus ſpecialiter in Publicas, Regias, Prætorias, & Conſulares,
ſiue Militares, ex *d. l. 2. d. §. viarū,*
& in generaliter publicas, vt ſūt
6 vicinales, quæ tamen à principio non à priuatis vicinis earum
iter conſtitutum ſit, ex quo habeat vtilitatem communem. *d. l.*
2. §. has quoque; ſicuti & via Vici-
7 nalis, vel Similis, quæ à Conſulari in Villas, vel in alias Colonias ducit. *d. l. 2. §. priuatæ,* & *§. ſe-*
8 *quen.* & via quidem publica nullius eſt, quo ad proprietatem: vſus verò etiam ad priuatos pertinet. *§. 1. inſtitut. Ciu. de rerum diu.*
Fritſch. loco cit. loca. n. publica
9 vtique priuatorum vſibus de-
ſeruiunt. *d. l. 2. §. 1.* quod Iure Ciuili conſtitutum, affirmat ibidem
gloſſ. verb. Ciuitatis ex eodem text. d.
§. 1 ibi iure ſcilicet Ciuitatis: la- 10
tera tamen viarum videntur eſſe in proprietate eorum, qui prope eadem latera prædia poſſident, & Domos, ad ſimilitudinem eorum, qui propè ripas fluminum prædia poſſident, *ad §. riparum inſtit. ciu. de rer. diuiſione, &c.* quem-
admodum enim iſti Ripę ferunt 11
incommoditates, vt incurſus fluminis, vel ſimilis accidentis, eorumque opera, & labore plerūque arcentur dixit *Minſynger. in §. riparum n. 4. inſtit. ciu. de rer. diu.* & ibi etiam *Piccard. in n. 2.* & deſūmitur *ex l. ſi locus in fin. ff. quemadmodum ſeruitut. amittantur,* vbi *Iac.*
de Aren. infert non poſſe petere 12
pretium vię à Fiſco, qui poſſidet prædia propè viam ad ripam fluminis, & corrupta via vi fluminis, tenetur præſtare locum
pro via, reddens rationem *Aren.* 13
quia videlicet debebat eam manutenuiſſe, vt tenebatur, refert
Albericus in d. l. ſi locus, §. 1. verſ. 14
cuius rei, &c. Ita & ij, qui propè vias prædia poſſident, & domos, ferunt vicinitatis incommoda, vt reſtaurationis, vel ſimilis *l. ædiles, ex §. conſtruat, ff. de via publica,*
&c. & valere argumentum de 15
flumine reſpectu Ripæ ad viam, habetur *ex l. fluminum, ff. de damn. infect. & ex l. vnica, §. ripar. ff. de rip. munien. n. 12. Frictſch. loco cit. cap. 6*

n. 4.

10 n.4.Fran.Marc.d.333. hoc tamen
intelligēdum eſt de viis publicis
Regiis, & Conſularibus, quia
vicinalium videlicet, quæ in vi-
cis ſunt, vel in vicos ducunt ex-
tra Vrbem.gloſ.in d.l.2.§.vicinales
17 verbo in vicis, &c. vicinalium in-
quam iter ex priuatorum vici-
norum collatione conſtitutum
18 eſt, & ex eorumdem collatione
manutenetur.d.l.2. ex §. has quoq;
19 & §. aliter. Via autem priuata
eſt, quæ ad priuatos pertinet, &
alio nomine dicitur Agraria, d.l.
2.§. priuata, quia ab agro debe-
tur.gloſ.ibid.verbo agrarias, Fritſch.
d.tract.de regal.viar.d.cap.1.num.2.
20 ita dicitur, aut ex quo ſeruitus
conſtituta ſit ducendi ad agrum,
vt ex princ.tit.inſtit.ciu. de ſeruituti-
21 bus prædiorum: vnde illius ſolum
alienum eſt d.l.2.§.priuatæ 2. ff.ne
quid in loc.pub.Sicul.Flaccus tract.de
cond.agr. Fritſch. loco cit. vbi dicit
22 non vniuerſo populo, ſed priua-
tis Dominis ire per eas licere;
aut ex quo ducunt in agros pri-
uatorum, vt ex d.§. priuatæ 2.etiā
ſi omnibus per eas permeare li-
ceat, d.§.priuatæ 2. v.gr. antiqua
conſuetudine, vel alio iure: &
illud obiter aduertemus, quod
de via, Bart.dixit in d.l.2.§. ſi quis
23 in ſuo, &c. vt ſi ædificem in meo
fundo, & noceam viæ habet lo-
cum interdictum nequid in lo-
co public.&c.
24 Tria requiruntur ad viā publi-
cam.primū, vt per eam publicè
ire liceat; ſecūdum, vt ſolū illius
ſit publicum; tertiū, vt nos ducat
in Ciuitatem, Villam, vel Colo-
niam, d.§.priuatæ ex verſ. has ergo,
&c.Matth.Steph.tract.de iuriſdictio-
ne lib.2.par.1.cap.7.n.397. Fritſch.
loco cit.n.16.

Et eſt via aut Vrbica, ſeu in- 25
tra Vrbem, aut Ruſtica. Viæ
intra Vrbem cura olim Duum 26
viris data fuit. Dion.lib.54. Mar-
quardus de Iur. commerc. lib.1. cap.
17.n.32. Fritſch d. cap.1. num.17.
videlicet Edilibus primum data 27
eſt à plebe, dum receſsit à Po-
pulo, & inde etiam reuerſa in
communionem populi ann.271
ab Vrbe cond. vt per Cuiac.in d.l.
2.§. deinde cum poſt. ff. de orig. iur.
addita inde Curulitate poſtquā 28
anno 388.ab Vrbe cond. Nobi-
lis Romana Pubes, renuente
plebe ſuſcipere onus ludorum
publicorum affectauit munus
hoc, vt Liu. recenſet lib.2. in fin. 29
quod munus Cic.ad Attic. ma-
gnificentiſsimum dixit, & quod
nobiliſsimi Viri ſubiere; magna 30
quidem authoritate fulcitur: In
Gallia Magiſtratus Viarum eſt
Magiſtratus Regius. Iacob. Van-
dergraf.de regal.cap.34. Mornac. ob-
ſeru. ad l.8. ff. de ſeruit. ruſtic. præd.
Viarumque manutētio ſpectat 31
ibi ad eos Magiſtratus, qui dicū-
tur altæ Iuſtitiæ, & conſtituti
ſunt in primo gradu dominii
publici

publici, habentque ius politiæ,
& puniendi crimina. *Fritſch. loco*
32 *cit. d. n.* 15. In Hetruria Capitanei
33 partis, & in Statu Genuæ Patres
dicuntur, qui viarum gerunt
34 Magiſtratum. Olim Romæ cu-
ra Viarum extra Vrbem data eſt
Curatoribus Viarum. *Dion. lib.* 54
35 *hiſt.* & quatuor etiam aliquando
in Vrbe dati ſunt, *l. 2. §. 30. ff. de*
orig. iur. Georg. Eberlin. de orig. iur. in
cap. 17. §. 20. Sueton. in Aug. cap. 37.
36 Sicut etiam Cenſoribus floren-
te Republica Romana, *Liu. lib.*
41. & habetur apud *Cic. de Legib.*
37 Ideò docemur ſummè habitum
Magiſtratum Viarum, quarum
magnificentia in Italia adeò cre-
uerat, vt enumeret eam inter
miracula *Halicarnaſſ. antiquit. Rom.*
38 *lib.* 11. & ſummam Senatus Iu-
39 riſdictionem eminere in Magi-
ſtratu Viarum ſcripſit *Ann. Rob.*
rerum iudicat. lib. 2. cap. 3.

40 Et vtiliſsima quidem res eſt
vias, & itinera inſtruere, reficere,
41 & manutenere, adeout leges in-
diſtinctè teneri omnes diſpoſue-
rint. *l. ad inſtructionem, C. de Sacroſ.*
Eccleſ. l. ad portus, C. de operib. publ.
42 *cum ſimilibus*; quod nec ipſa
Auguſta Domus remanſerit im-
munis, *l. abſit, C. de priuil. dom. aug.*
lib. 11. & refert *Fritſch. loco cit. nu.*
18. Conſtitutionem Federici II.
Nicol. Henel. in ſuo Otio Vratisla-
uienſ. cap. 4. pag. mihi 35. verſ. Corol-
43 *larij*; nec ideò inter numera ſor-
dida reputata fuit inſtructio, &
refectio Viarum ex declaratio-
ne Imperiali *in d. l. abſit, & d. l. ad*
inſtructionem cum ſimilib. eſt tamen
inter munera perſonalia, *l. 1. §. 2.* 44
ff. de mun. & honor. Fritſch. loco cit.
cap. 14. n. 16. & publicè quidem 45
intereſt abſque metu, & pericu-
lo via publica vti, qua vulgo
iter fit, *l. 1. §. 1. 2. ff. de his qui deie-*
cer. Gaudent autem via publica 46
primum, & principaliter Ciues
loci, in quo eſt, *Fritſch. in d. ſua*
ſylloge tract. de regal. viar cap. 6. n. 4.
eamque ſpectare ad Dominum 47
territorij dixit *Fritſch. loco cit. ex*
num. 10. 11. & 13. & refert *cap.* 14.
Ordines Circuli Saxoniæ Supe-
rioris in Germania in monitis
ſuis circà ordinationem Politi- 48
cam Imperij poſuiſſe Tit. de re-
paratione viarum: Salomonem
elegantiſsime aperuiſſe vias ha- 49
betur apud *Flau. Ioſeph de antiquit.*
Iudaic. Romanam Remp. Deos 50
Vios (quamuis falſo ritu) ado-
raſſe refert *Frid. Mindan. de interd.*
t. 2. n. 19 Plautus dixerat Lares
Viales, & Pauſan. appellat Ap-
pollinem Præſidem Viarum, at- 51
que ità habita eſt Viarum ob-
ſeruantia, ad vtilitatē, quinimò
mo ad neceſsitatem, vt earum 52
vſum iure gentium conſtitutum
aduerterit, *Add. ad Matth. Steph. de*
iuriſdict. lib. 2. par. 1. cap. 7. nu. 410.
vt de ædificijs habetur in *l. ex hoc*
iure, ff. de inſt. & iur.

Procedentes igitur ad inſtru-
ctionem, & refectionem viæ pu-
blicæ, cuius ſolius reſpectu hæc
adnotanda exaramus, operepre-
tium eſt benè eam diſtinguere,
vt eam bene dignoſcamus, &
præmiſsis conſideratis definie-
53 mus Viam publicam eſſe cuius
ſolum publicum eſt certis latitu-
dinis finibus diſpoſitum ab eo,
qui ius publicandi habuit, vt per
eam publicè iretur commeare-
tur, vt expreſsè ſpecificauit *Vl-*
pianus in l. 2. § Viam publicam, ff. ne
quid in loco pub. ibidemque decla-
54 rat *gloſ.* certis finibus, videlicet
octo pedum in porrecto, & 16.
in anfracto, *l. via latitudo. ff. de ſer-*
uit. ruſt. pred. ac itidem declarat
conſtitutam ab eo, qui ius pu-
55 blicandi habet, videlicet à Prin-
cipe, vel Republica habente Iu-
ra Principis, *ex l. quominus, ff. de*
flumin. & ex l Lucius, ff. de euict. cum
aliis per gloſſ. loc. cit. verb habuit.

56 Vndecim autem requiſita viç
publicæ recenſet *Fritſch in d. ſua*
Sylloge tract. de regal. viar. paſsim,
ſexdecim fere capitibus videli-
cet nomen definitionem, & di-
uiſionem, 2. originem, conſtitu-
tionem, & inſtructionem, 3, ac-
quiſitionem, & qualitatem, 4.
Securitatem, 5. Libertatem tran-
ſitus, 6. vectigalia, & pedagia
pro illius manutentione, 7. Iu-
riſdictionem, 8. Curſum publi-
cum, ſeu Ius Poſtarum, 9. repa-
rationem, 10. amiſsionem, 11.
remedia, & actiones competen-
tes pro via publica. Quibus po- 57
ſitis vias eſſe inter regalia planũ
eſt nõ ſolum, quia redditus om-
nes, qui ex iis dependent ad fiſcũ
pertinent, ſed & quatenus Prin-
cipi ſupremo, ius eſt cogendi
Ciues, & Magiſtratus Prouinciç,
ac Territorij cuiuſcumque, vt
eas muniant, & tutas reddant,
Carpzou. practic. crim. qu. 90. ex n.
15. Abaſſuer. Frictiſc. loco cit. de re-
gal. viar. cap. 3. n. 14. verſ. via publi-
ca, &c. Neque dici poſſunt ad 58
Principem pertinere perſonali-
ter ex demanio, ſed ex cuſtodia,
& conſeruatione publica. Prin-
ceps enim duplicem habet per-
ſonam, ſcilicet propriam, & Re- 59
giam, ſeu Principem, vt diſcur-
rit *Limneus de Iure pub. in notit.*
Regn. Franc. lib. 2. cap. 7. pagin. mihi
566. verſ. omne peut; &c. refert id
Abaſſuer. d. cap. 3. in n. 15. obſer-
uans quod inſpectio, & protectio 60
ſuprema viarũ ſpectat ad Prin-
cipem.

Politiam autem ordinariam 61
omnium viarum publicarũ per-
tinere ad Iudices ordinarios Lo-
corum, *Abaſſuer. loco cit. verſ. pro-*
pterea; ſed inſpectio ſumma, vt
præmiſeram, ſicut & Politiã ge- 62
neralẽ, obſeruat prædictus Au-
ctor, ſolius Principis eſt medián-
tibus officialibus ſuis circa Con-
ſtitutionem, conſeruationẽ, abo-
litio-

Digitized by Google

litionem, mutationem, augu-
mentum, & diminutionem ad-
63 dens idem *Abaſſuer. loco cit. verſ.*
quod autem, &c. Ius regium eſſe
iudicare, an via publica ſit, vel
priuata, cœterum acquiritur
64 via per inueſtituram conceſſam
à Principe, *Abaſſuer. d. ſyllog. tact.*
de regal. viar. cap. 4. n. 3. Item per
præſcriptionẽ, *Walterius de feud.*
65 *lib. 1, cap. 9. n. 4. Decian. conſ. 40. ex*
n. 58. lib. 4. Peregrin. *de iur. fiſc. lib.* 1.
cap. 2. n. 6. & ſequen. & deſumitur
ex deductis *à Crauet. de antiquit.*
temp. part. 4. Balb. de præſcript. p. 5.
princ. quos omnes allegat *Abaſ-*
ſuer. Fritſch. *d. cap. 4. ex n. 3.*

Vt igitur ad rem noſtrã pro-
peremus indicabimus pro nunc
inſtructionem in genere, & in-
de in progreſſu opuſculi noſtri
66 magis accommodam trademus
rei tractationem: Sciamus ita-
que in determinatione viæ pu-
blicæ, ac in eius inſtructione
aduertendum ſanè eſſe ad terræ
qualitatem, ſuper qua conſti-
tuitur, vt paludoſa non ſit, nec
arenoſa, neque montium præ-
cipitijs, aut fluminum anfracti-
bus impedita (diſcurrit ſane
prudenter *Abaſſuer. præfatus in*
loco cit. cap. 7. ex num. 9.) & vbi
locus, & ſitus commodiorem
67 præbeat ſemitam, vt via eo fa-
cilior dirigatur. Marquard. *de iu-*
re comm. lib. 1. cap. 17. num. 32. &
facit *l. ædiles, ff. de via publ. &c.*

Poſtquam autem via publica 68
inſtructa erit, notificari debe-
bit edicto, ſeu proclamatione,
quod ea publicè vtendum ſit.
Limn. de iur. pub. ad cap. Carol. V.
pagina 150. eius vero latitudo
quamuis à legibus conſtituta
fuerit octo pedum in porrecto,
& 16. anfracto, *d. l. via latitudo,*
ff. de ſeruit. ruſt. poterit etiam am-
plior conſtitui; hoc enim ad ne-
ceſſitatem reſtringitur, vt ad
minus intret latitudo legalis,
vbi loci incommoditas maiorẽ
non patiatur, ac vbi fluminis
impetu, vel aliquo accidenti
ruinæ amiſſa via ſit, & vicinus
proximus, viam præſtare de-
beat, *ad l. ſi locus* 14. *§. au, ff. quem-*
admod. ſeruit. am. cum ſimilib. quia 69
nõ tenebitur pręſtare vltra lati-
tudinem legalem: cum enim
naſcatur contra eum actio, ex
d. l. ſi locus in fin. iuncta d. l. via la-
titudo, non tenebitur vltra præ-
ſcriptum à lege: nec eo caſu 70
poſſet pretium prætendere, vt
tenet *Iac. de Aren et Alberic. in d l.*
ſi locus, §. 1. & ibidẽ teſtatur gloſ.
non ſolere pretium reſtitui, ſed
videtur durum, quod duplici
incommodo afficiatur Domi-
nus; attamen debet talem ſer-
uitutem ratione proximitatis, &
vicinitatis, vt *d. l. ſi locus*: gene- 71
raliter autem amittitur via cum
ſemita corrumpitur, & interit.
arg. l. repeti 5. §. 2 ff. quib mod. vſus,
vel

Digitized by Google

71 *vel vſusfruct. amitti.* Fritſch *d. ſyllog.*
tract. de regali viar. cap. 15. *num.* 2.
allegans l. 20. §. 2. *ff. de ſuperfic.*
72 Ad refectionem autem tenẽ-
tur concurrere omnes de Pro-
uincia, *Rim. Sen. conſ.* 31. *lib.* 1. vbi
latiſſimè de materia, & com-
73 muniter admittitur concurrere
debere ad expenſas refectionis
viæ, qui commodum viæ ſentit
Speidel. ſpec. notabil lib. 5. *num.* 52.
74 *Beſold. Theſ pract. litt. vv. n.* 22. Li-
mitatur tamen vbi conſtat de-
75 uaſtationem contigiſſe facto a-
licuius particularis; tunc enim
ille primum eſſet cogendus ad
reſtitutionem viæ deuaſtatæ,
76 *Abaſſuer.* Fritſch. *loco cit. cap.* 14. *ex*
num. 20. *in fin.* Aliqui tamen cre-
didere vectigalia imponenda
eſſe pro reſtauratione viæ pu-
blicæ, ſentit *Bald. in d. l. ad inſtru-*
77 *ctionem, C. de Sacroſ. Eccleſ.* Klok. *de*
erar. lib. 2. *cap.* 77. Si verò non
ſufficiant vectigalia impoſita, &
alij ſimiles fructus tunc Terri-
torij cuiuſque incolæ pro ſua
quaque facultate obligatos eſſe
ad reparationem viæ abſque
vllo perſonarum diſcrimine,
Fritſch loco cit. num. 23. *poſt* Klok. *de*
78 *erar. lib.* 2. *d. cap.* 77. Forenſes au-
tem collectantur ratione bono-
rum, quæ poſsidet in diſtrictu
Ciuitatis, vbi via publica repa-
ratur, Fritſch. *loco cit. ex num.* 25.
per l. ſicut munera 11. *ff. de vacat.*
mun. l. honor 14. §. *viarum* 2. *ff. de*
mun. & honorib. d. l. ad inſtructionẽ,
& l. 4. §. 5. *ff. de cens. l.* 6. §. *vlt. verſ.*
nam quidam, & l. vltim. § *huiuſmodi*
22. *d. tit. ff. de mun. & honorib. Boer.*
de collect. cap. 9. *num.* 18 Frantzk.
lib. 1. *variar. reſol.* 20. *n.* 36.

His igitur in genere pręmiſſis
circa inſtructionẽ, & reparatio-
nẽ viæ, indicatiſq; perſonis taxã-
dis, agemus de fluminibus, & de
Magiſtratu, qui vijs pręeſt, eiuſq;
miniſtris, & inde aggrediemur
ipſas taxationes, & onera pro
inſtruendis, & reparandis vijs
publicis, & repetemus paſsim
modum, inſtruendi, reſtauran-
di, & taxandi, dum percurre-
mus opuſculi noſtri materiam.

DE FLVMINIBVS. Cap. II.

FLumen generale verbũ 1
eſt ex *l.* 1. §. *item fluminũ,*
& paſſim *ff. de flu* à fluẽ- 2
do deductum, ex *Senec.* 4. *natural.*
Decian. conſ. 58. *num.* 2. *lib.* 1. quod
verbum fluo ampliſsimam, & 3
vniuerſalem habet ſignificatio-
nem cum ſuis compoſitis, de
quibus omnibus ex diuerſis
Auctoribus obſeruationes refe-
runt Collectores latinarum di-
ctionum in verbo fluo, ſed cõ-
muniter accipitur pro aqua,
quæ per alueum ſuum peren- 4
niter fluit; quia vbi decurſus

aquæ

aquę ſolum in hyeme fluat di-
5 citur Torrens *d.l.*1. §. *item flumi-num*, Torrens ſcilicet rapidus,& vehemens, iuxta illud Virgil.2. Æneidorum,ibi, *Rapidus montano flumine torrens, &c.* & eclog. 7. *torrentia flumina,&c.*

Hinc non incongruè præmittendam cenſui ſignificationem in materia Fluminum, vt eo facilius procedamus:

6 Et quidem de Flumine illud pro nunc aduertendũ eſt,quod aut nauigabile eſt, aut non na-
7 uigabile, *l.*1. *ex §.pertinet autem, ff.ne quid in flum. pub.* non nauigabile eſt, quod non abundat aqua, ſed exiguum decurrit, adeòvt nonniſi ad irrigandos agros, viridaria, & hortos poſſit vtique valere, quæ omnia pro viribus examinare conabimur; Sed interim varios fluminum terminos obſeruare libet.

8 Amnis deducitur à ſillaba, Am quaſi ambitum indicet, & à verbò, No, quod natare ſignificat, quaſi tortuosè, & per ambitum ſoleat flumen decurrere,ideoq; retorto cornu aquam
9 fundens pingi ſolet. Riuus cum ſuo diminutiuo riuulus eſt principium Fluminis à fonte fluens, à deriuando dictus, iuxta illud *Cicer.in Topic. Tamquam riuorum à fonte deductio*; nec diſſonat definitio legalis in *l.*1. *§.ait ergo, ff.*
10 *de riu.*] quod locus ſit per longitudinem depreſſus, vnde vt melius conciliemus materiam, diſtinguendũ nobis eſt, aut enim 11
naturalis erit riuus, aut artificio diſpoſitus: Naturalis deriuat à fonte, qui iuxta fontis maiorẽ, vel minorem quãtitatem riuus, ſeu riuulus dicetur, ideoq;aut 12
in publico,aut in priuato eſt,*l.*3 *§ hoc interdictũ,ff.de fonte*,& à flumine diſcernitur per magnitu- 13
dinẽ,*l.*1.*§.flumen,ff.de flu.*ille verò diſpoſitus artificio erit locus depreſſus per longitudinem, vt *d.§.ait ergo*, ſiue in publico, ſiue 14
in priuato ſit qui aquæducendæ cauſa conficitur, vt *d. l.*1. *princ.* & §. *aquæ inquit*, fit autem aut terrenum, aut ſilicinum,*d.l.*1.§. *ſed ſi quis*, & latius dicemus infra, & cum termino riuus, con- 15
cordat aquæductus, ſcilicet forma, quæ aquæ ducendæ cauſa diſpoſita eſt, iuxta *l.*1.*C.de aquæduct.lib.*10.& eſt etiam ius,quod habet aliquis aquæ ducẽdæ per fundum alienum, §. *Aquæductus inſtit. ciuil. de ſeruitut. præd.* Fons 16
autem à fundendo aquam dicitur, vt ex *Cæſar.de bello Gallico lib.*8.*ibi*: ſub oppidi muro fons prorumpebat, &c. & pro origine accipitur, & loco vnde primum aqua ſcatet, hinc aqua fontana dicitur, quæ ab ipſo aquæ principio hauritur, & eſt aut natutalis, quæ aut ſcatet è venis, & meatibus terræ, aut

ſcatet

ſcatet quaſi colluarium alicuius collis, aut artificio ad delicias cõſtructus eſt, publicus eſt fons ſi ſcateat intra ſepta domeſti-
17 corum, aut in agris priuatorũ, quia fontis vſus eſt publicus, etiamſi priuata ſit proprietas, *Afflict. in tract. de iure protom. § 9. n. 3. ex l. diligenter, C. de aquæduct.*
18 *lib.* 11. & illud ſciendum eſt, quod fontes publici in vſum priuatum nequeunt conuerti, *Petr. Antibol in tract de munerib. p. 3. §. 4. n.* 107. Foſſa eſt recepta-
19 culum aquæ manufactum. *l. vn. §. foſſa, ff. vt in flum. pub.* & dici poteſt locus manufactus ad recipiendas, & corriuandas aquas ad expurgationem viarum, & agrorum, vt ex *l. vicinus, §. ſed & ſi, ff. de aqu. pluu. arc.* fitque etiam ad munimen Arcis, & Valli, à fodio verbo dicta; fitque etiam quandoque ab impetu decurrentis deductæ aquæ Fluminis, Torrentis, aut Riuuli, qnod vt plurimum accidere in hyeme ſolet, vt aduertit *Vulpian. in l.* 1.
20 §. *ſi foſſa, ff. hoc titulo*, quando manufacta habeat publici qua-
21 litatem.

Stagnum eſt, quod temporalem continet aquam, ibidem ſtagnantem, ſcilicet non decurrentem; & prouenit à verbo ſtagno, ab aliquibus accipitur etiam pro inundatione, vt *Tacitus* inquit *hiſtor. lib.* 1. *Tiberis corrupta ſtagnantibus aquis inſularũ fundamenta, &c.* & cecinit *Virgil. lib.* 4. *Georg. effuſo ſtagnante flumine, &c.* & *Claudian. de Nilo, defluit,* inquit, *Egeo ſtagnantior*. Regulariter tamen accipitur pro aqua 22
non defluente quaſi à ſtando dicta, vt de profundiſſima parte maris cecinit *Virg.* 1. *Æneid. Imis ſtagna refuſa vadis, &c.* habet autẽ 23
verbum ſtagnum ſignificationẽ diſtinctam à lacu, quoniam etſi 24
lacus ſtagnare videatur, quapropter aliquando ſtagnum pro lacu intellexerunt *Liu. hiſtor. lib.* 24. *anno ab Vrbe condita* 536. *verſ. Mantuæ, Alex. ab Alexan. gen. dier. lib.* 3. *cap.* 2. *verſ.* Peones. Hoc tamen intelligitur reſpectu abundãtis aquæ, vt ex præmiſſis colligi poteſt; ideoque creſcere ſolet lacus, & decreſcere ex *l. vicinus, §. fin ff. de aqua pluuia arcen.* 25
ſtagnum autem etiamſi creſcat, & decreſcat, continet nihilominùs temporalem aquam, quæ 26
in æſtate deficit, & hyeme colligitur, *l vn. §. ſtagnũ, ff. vt in flum. pub.* nec eſt de regalibns etiamſi conflatum fuerit ex aquis pu- 28
blicis, *Guido Pancirol. conſ.* 154. *num.* 6. *Altograd. conſ.* 4. *num.* 25. & etiamſi eſſent iuris publici, id 29
intelligeretur ſolum reſpectu iuriſdictionis, non reſpectu proprietatis, & reliquorum iurium. 30
Altograd. loco cit. n 126. & locus inundatus ab aqua ſtagni non pati-

patitur alterationem dominij.
Iaſ.in l.3.§.Nerua n.12.ff.de acquir.
*poſſ.Cepoll.inter ſeruit ruſtic.c.*112
alias 39 *de vall.nu.*9.*Io.Oinot.in §.*
*flumina num.*9.*inſt.de rer. diuiſ.Al*-
31 *tograd. loco cit. num.* 119. Lacus
autem perpetuam habet aquã,
d.l vn.§.lacus, & ex eo deriuant
flumina, vt plurimum, iuxta
illud *Virg.* 8. *Æneid. Deinde lacu*
fluuius ſe condidit alto, *Col. lib.* 7.
32 *cap.* 105. item lacus non ſolum
eſt publicus, ſed & priuatus eſ-
33 ſe poteſt, quo caſu ius piſcan-
di competit Domino lacus,
34 qui & poteſt alios prohibere,
l.iniuriarum, §. *fin. ff. de iniur.* &
competit actio contra auferen-
tẽs piſces inuito Domino, *Gher-*
*rard. Mazol. conſ.*4. *num.*139. &
147.*Vegg.conſ.*1.*nu.*33.*verſ. quia*
*iſta, & num.*34.*verſ.tamen, & nu.*
38. *per tot.cum alijs per Altograd.*
35 *cons.*4.*num*120. Palus verò non
differt à ſtagno, locuſque eſt
limoſus valde, ſtagnantibus
aquis, in quo iunci naſcuntur,
iuxta illud, *iuncus paluſtris*, &c.
& apud *Cæſarem de bello gallico*
*lib.*7.*aqua paluſtris,Col lib.* 2.*cap.*5
36 Puteus aquam continet per
terræ meatus deriuantem per-
petuam, dictus à verbo poto,
ex *Virg.* 3.*georg. Currentem lignis*
37 *potare canalibus vndam*, &c. ad
differentiam Ciſternæ, quæ ad-
uentitias habet aquas collectas
pluuiales, cæloque purgatas, &
quia imbribus concipitur non
competit pro ea interdictũ de
fonte, *l.*1.§.4.*ff.de font.* alij puteũ 38
appellarunt fontem *Sprenger de*
*iur.ædif.cap.*4.*in §.de Puteo;* & eſt 39
aut publicus, aut priuatus; ad
mundandum, & reſtaurandum 40
priuatum puteum tenetur Do-
minus domus, ad publicum
tenetur vicinia, *Spreng. loco cit.* 41
eo enim vtuntur vicini, etiam
ſi quis alius aliquo tempore eo
vſus fuerit, *Spreng.loco cit* & de-
ſumitur *ex l. ad portus, C.de ope* 42
rib. pub. item priuatus puteus
poteſt eſſe communis plurium
Condominorum, quo caſu
competet pro eo iudicium
communi diuidundo vbi ſolũ
commune ſit, *l.*4.§.1. *ff. com.di.*
uid.& ibi *gloſſ.verb.commun.* illud 43
tamen aduertendum, quod ſi
in communione ſint Dominus
& vaſſallus, nec aqua ſufficiat,
preferretur Dominus, vt obſer-
uat *Sprenger.loco cit.* Itidem ad- 44
uertendum eſt, vt ſi commu-
nio putei ſit, vt alius proprie-
tatem habeat, alter verò ſolum
ius hauriendi aquam non cõ-
petat actio communi diuidun-
do, *gloſs. in d. l* 4. *verb. commune*
ſit,&c. ſecundum azonem: quia
igitur diximus puteum appel- 45
lari fontem, ideò competet
pro illo interdictum de fonte, 46
*Spreng.loco cit per l.*1. *ff. de fonte*,
etiam reſpectu reſtaurationis,

47 & purgationis, *dicta l.* 1. *§. fin.* &
paſſim; actio autem damni in-
fecti non competit vicino, ſi
vicinus puteum nouiter ape-
riat in domo ſua, quo aperto,
venæ putei vicini præciſę ſint,
vt ex *l. fluminum, §. fin. ff. de damn.*
48 *infect.* vbi redditur ratio, quia
non videtur damnum dari in
ea re, vbi quis vtitur ſuo iure,
49 verum eſt, quod fodiens puteū
propè limitem vicini debet re-
linquere ſpatium habita pro-
portione ad profunditatem
foueæ, *Sprenger. loco cit. ſumpto*
50 *argumento l. fin. ff. fin. reg.* Oper-
cula autem puteorum etiamſi
affixa ædibus non ſint, ædium
tamen ſunt, *l. fundi* 17. *§. caſtella,*
ff. de act. empt. ibi *putealia, &c.* &
declarat *gloſſ. margin. Sprenger.*
51 *loco cit.* circa fin. vbi concludit
in fine, quod latrinam ædifi-
cans propè puteum, debet mu-
rum interponere duorum pe-
dum craſſitudinis.

52 Piſcina verò eſt locus, in
quem aquæ aut ſalſæ, aut dul-
ces deriuantur ad nutriendum,
& cuſtodiendum piſces, vt ex
Varr. lib. 3. de re ruſtica, & cecinit
Martial. Piſcina Rhombum paſcit,
53 *&c.* Plinius verò appellauit vi-
uarium *lib. 9. cap.* 17. Itemque
& Caſtellum dixit diſtinguēdo
Bero *conſ.* 139. *& conſ.* 140. *lib.* 3.
& Boer. *conſ.* 24. *in princ.*

Balneū dictū, affirmant ali-
54

qui, à ſuccenſis lignis glandiū
ad calefaciendum, vnde in Cœ-
naculis Balnea ſunt, in quibus
aqua ponitur, & calefit pro la-
uandis hominibus, & pars illa
domus, in qua Balneum con-
ſtruitur. Balneariorum nomi-
ne venit, vt ex *Cicer. ad Q. Tit.*
lib. 3. ad cuius differentiam
Thermæ conſtitutæ ſunt, quas 55
propriè ſudatoria vocauit Se-
neca: vnde liquet Balneum pro 56
lauationibus, Thermas verò
pro ſudationibus conſtitutas
eſſe; ſed aliquando Thermæ
pro Balneis dictæ nihilominus
fuere. Balneū autem aut priua-
tum eſt, aut publicū, vt ex *l.* 2. *§.*
ſi quis in mari, ff. ne quid in loc. pub. 57
Sprenger. de iur. ædific. cap. 9. *verb.*
de Balneo princ. nec poteſt prohi-
beri vicinus, quominus balneū 58
priuatum faciat iuxtà parietem
communem, quamuis humo-
rem capiat, *l. fiſtulam* 18. *circa*
princ. ff. de ſeru. vrb. niſi tamen ſit
tepidarium, quod habeat aſſi- 59
duum humorem, & ideò vici-
no noceat, *d. l fiſtulā in fine princ.*
ff. de ſeruitut. vrb præd. & Balneū
in vſufructuario fundo, non
poſſe fieri ab vſufructuario, 60
cauetur *in l ſi cuius* 13. *§. item ſi*
domus, ff. de vſufruct. & ita Balnei 61
vſus vtilis eſt, vt aduerterint
antiqui Principes fures belnea-
rios ſeuerius puniēdos, *l.* 1. *ff. de*
furib. balnear. & meliorē ratio-
nem

Digitized by Google

nem reddit *Alciat. lib.2. parerg.*
cap. 38. Menoch. de arbitr. iudic.
lib.1.qu.86. num.27. Sprenger.l.c.
62 *verſ.qui fur.& ſeq.* Incommoda
etiam proueniunt à balneis, *d.*
l,fiſtulam,& refert *Guarinen.lib.5.*
*cap.13.& 26.*De Thermis autē
Vrbis Romæ *idem Sprenger. l c.*
& vide *Vitruu.n.5.cap.10.& Plin.*
ep.5. de Thermis mentio fit in
Geneſ. cap. 36. Tob. cap. 5. & 2.
Reg. cap. 5. Camerar. centur. 2.
cap.11.

63 Cloaca locus cauus eſt, per
quem colluuies fluit,*l.1.§.4.ff.*
de cloac. & proponitur interdi-
64 ctum in *d. l. 1.* ne quis prohi-
beatur eam purgare, & refice-
re,nec ſolum reſpicit vicinum,
ſed & aduerſus omnes perti-
65 net,*d.l.1.§.11.*appellatione au-
tem Cloacæ, fiſtula compræ-
henditur, & tubus, *d.l.1. §.6.de*
cloac.Spreng.d.cap.9.verb.de cloac.
66 Non debet cloaca exitum ha-
bere in publicum, obſtat enim
interdictum ne quid in loco
publico,&c.*d.l.1.§.2.Spreng.loco*
cit. Illudque demum de Cloa-
ca firmandum eſt, poſſe eam
immitti in Cloacam vicini eo
etiam inuito, & quamuis de
nouo facta ſit, *l. vn. ff. de cloac.*
Rip.de peſt.tit.de remed.ad præcau.
peſt.num.68.

67 Latrina locus eſt ad ſtercora
recipienda, & transferenda di-
ſpoſitus, cuius feneſtra in pu-
blicum ſexquipedis eſſe debet.
d.l.1. §.8. Deriuatur aqua per 68
canales, per fiſtulas, vt ex *l.3.§.*
ſi quis,ff.de fonte: item per tubos,
& eripos,videlicet per fiſtulam 69
maiorem, vt ex *Cicer. lib. 2. de*
legib. ibi, *ductus aquarum,quos iſti* 70
tubos, & Euripos appellant, &c.
quemadmodum enim decur-
rit aqua naturaliter per terræ
meatus,& venas, ita ars inſtru-
menta prædicta, & loca diſpo-
ſuit, vt eo facilius ad naturæ
imitationem ad vſus publicos, 71
& priuatos aquam duceret.

Ripa fluminis dicitur id,
quod flumen continet,natura- 72
lem rigorē ſui curſus retinens,
l.1 §.Ripa,ff. de flum. Bart. in ſua
Tyberiad.verb.per alluuionem n.2.
& verbo itē ripa,& quemadmo-
dum littus maris dicitur qua-
tenus hybernus fluctus maxi- 73
mus excurrit, *§. flumina inſt. de*
rer.diu.cum ſimilibus, ita & de
ripa dicendum, vt ea ſit, quæ 74
pleniſſimum flumen continet,
l. flumina ff. de flumin. dummo-
do non inundet flumen aut ſu-
pra modum per accidens tu- 75
meſcat, vt ex *d.l.1. & d.l. flumi-*
na; igitur ab ea parte, quæ ple-
niſſimi hyeme fluminis à pla- 76
no vſque ad aquam defluit,to-
ta ripa eſt, *d.l.flumina in fin.* Ag-
ger autem diſtinguitur à ripa,
quia & ſi ripæ quodammodo
formam habeat, illa tamen ab 77

ipſa Natura diſpoſita eſt ad te-
nendum fluminis curſum; hic
autem hominũ induſtria con-
ſtruitur ad fluminis pleniſſimi
impetũ præcipitem reprimen-
dum, & regendum ; ideoque
aggero quaſi accumulo dici-
tur,& eſt agger coacervatio,&
accumulatio lapidum, & terrę
fixis vallis , & palis, contextiſ-
78 que arboribus , & ramis ad
muniendum; vnde *Cicer. ad At-*
tic. Oppidum cinximus vallo ,
& foſſa, aggere maximo, & de
genere munitionum intelligi-
tur in *l. 1. §. ſed & ſi aliqua, ff. vt*
in flum. pub. Aggeres muros di-
xit *Ser. in illud Virg. 10. Æneid.*
79 *ipſis prælia miſcent aggeribus mu-*
rorum,&c. Et dicitur etiam ag-
ger media viarum eminentia
glarea , aliiſque materialibus
80 conſtructa , & ſtrata ad facilio-
rem tranſitum , & ſemitam
pro viatoribus, & mulionibus,
reſpuendo imbres hyemales,&
impediendo proruptiones ip-
ſius viæ . Alueus locus ille eſt
in ſolo concauo, per quem flu-
men decurrit, & fluit, dicerem
81 ego deriuatum ab alendo flu-
men; ſed quidquid ſit de deri-
uatione, fluit aqua per alueum
fluminis, riui, foſſati,& ſimilis,
& eſt alueus quodammodo
ipſius fluminis pars, quia qua-
tenus per eũ decurrit flumen ,
habet eãdem qualitatem eiuſ-
dem fluminis, vt ſi illud publi- 82
cum ſit, etiam alueus ſit publi-
cus, §. *quod ſi naturali inſt. ciu. de*
rer. diu. & conſequenter ſi pri-
uatum flumen ſit, alueus quo-
que priuatus erit,ſed non ſem-
per & vbique decurrens aqua
facit alueum, quia accidentalis 83
inundatio,vel diuiſum flumen
pariter per accidens , nouiter
decurrendo extra naturalem
alueum nihil noui inducit,nec 84
iura vulnerat priuatorum , in
eorum agris, & poſſeſſionibus.
§. inſula, verſ. quod ſi aliqua , iun-
cto *§. alia ſane inſt. ciu. de rer. diuiſ.*
Aqua enim excreſcentis flu-
minis erumpens in agros deſi 85
nit eſſe pars fluminis. *Decian.*
conſ. 58 ex num. 2 lib. 1. per l. 1. §.
lacus, ff. vt in flum. pub. &c. & not.
in l. 1. ff. de fonte: nec facit alueũ
etiamſi modicum aquę reman-
ſerit, dummodo flumen appel- 86
lari non poſſit. *Decian. loco citato*
per Bart. in tract. de alu. per d. l. adeo,
& ex l. 1. § 1. ff. de flum. Habet
autem alueus qualitatem non
omninò ſimilem cũ ripa,quia,
etiamſi ripa tamquam acceſſo-
ria fluminis ad inſtar littoris
maris dicatur publica, ſicut ip- 87
ſum flumen, vt ex d. *§. riparum*
l. 1. ff. de flum. & l. 1. ff. vt in flum.
pub. nauig. lic. & l. 1. ff. de rip. mun.
cum ſimilib. Et eandem oſtende-
rimus naturam , & qualitatem
aluei cũ ipſo flumine , etiamſi
cohæ-

coheręāt vni tertio,& videātur
inter ſe æquales alueus,& ripa,
88 nihilominus diſcrepāt,quia al-
ueus eſt ōnino vniformis qua-
litati publicę fluminis, ſed ripa
participat de qualitate priuato-
rū,qui propè eam prędia poſſi-
dent, eorum enim eſt in pro-
prietate,d.§.*riparij,verb.ſed pro-*
prietas: Et eadem quæ de ripa
89 dicuntur, etiam de via intelli-
guntur,*d.l.1 §.ripar ff.de rip.mun.*
Vnde videtur ſuſtineri poſſe,
quod proprietas laterum viæ
ſit eorum,qui propè viam præ-
90 dia poſſident, quemadmodum
& iidem coguntur viam refi-
cere,*l.ædiles,ff.de via pub.& itin.*
*pub.refic.*planum tamen, ſeu ſo-
lum viæ publicæ publicum eſt,
l.2.§.viam,ff. ne quid in loco pub.
quemadmū diximus de alueo
91 fluminis, vnde partes laterales
viæ, quia cōtinent ipſam viam
ad inſtar ripæ, in proprietate
erunt illorum, vt diximus, qui
propè viam prædia poſſident,
92 qui & arbores ibi plantare, nō
tamen plantatas recidere po-
terūt impunè, quamuis valeat
argumentum de flumine ad
viam publicā. *l. fluminum princ.*
93 *ff.de damn.inf.* quinimmo iden-
titas rationis eſt vtriuſq; *l.1.§.2*
ff.vt in flum.pub. &c. conſidera-
tur, ac deducitur à *Surd. conſ.*
94 321. *ex num.* 39. & antea à *Bart.*
in l. quominus in num. 10. *verſ.&*
idem iuris eſt, ff de flumin. Quin-
immo & eadem determinatio
ripæ fluminis reſpicit etiam
viam,*l vnica,§.ripas,ff.de rip.mu-*
nien. vnde pariformiter deter-
minari debet, *ad l.nam hoc iure,*
ff.de vulg. & pupillar. ſubſt. &c. l.
quamuis.C.de impub. & alijs ſubſt.
Attamen arbores non poterūt
recidi, vt præmiſeram, quia
tolleretur vtilitas vmbræ via-
toribus, & commodum,& or- 95
natum publicum; ſicuti neque
in ripa cædi poſſunt arbores,
quæ pro publico commodo
poſſunt inſeruire. *Myſinger.in* §. 96
riparum litera E. inſt. ciu. de rer.
diu. & hæc pro terminorum
explicatione dicta ſufficiant,
quod ſi qui alij ſeſe offerant in
opuſculi huius progreſſu ex-
plicabimus opportunè.

Reſumentes igitur fluminū materiam, primò agemus de iure fluminum in genere, ſecundo de alluuione: Ergo ad primum:

Quemadmodum à minimis principijs ignis accendi ſolet, ita flumen à tenuiſſimis materiarum, & grumorum natura denſatis in antris montanis, lacrymis, & humoribus ſua recognoſcit prima principia vt plurimum, quæ ſcatentes in riuulum, augentur inde, alijs in decurſu accedentibus humoribus, adeòut paulatim fluen-

fluẽdo creſcat,repleatur aquis,
& euadat in riuum,ac denique
decurrat in flumen. Poteſt ta-
men eſſe & publicum,& priua-
tum, & tamquam riuus, & tã-
quam flumen, vt præmiſimus,
quoad priuatum non eſt pro-
roganda tractatio; ſat enim eſt
dicere, quod cum ſit in vſu, &
proprietate priuati Domini,po-
terit hic ad libitum diſponere
tamquã rei ſuę moderator, &
97 arbiter *ad dict. l. in re mandat. C.*
mand. Myſing. in §. riparum inſt. ciu.
de rerum diu.

Difficultas oriri poteſt, &
98 cauſari à riuis, & fluminibus
publicis: Loca enim publica,
& res ad publicum conſtitutæ
vtique priuatorum vſibus de-
ſeruiunt. *l. 1. §. 1. ff. ne quid in loco*
pub. &c. quia inſatiabilis eſt hu-
manum deſiderium, & inte-
reſſe ex auri cumulãdi auidita-
99 te,vrget hoc,& auida mens fa-
cilè deuiat ab honeſtate, iuxtà
gloſ in c. virũ diſt. 47. verb. mens per
c. nihil diſt. 83. & c. benè in princ.
diſt. 96. vndè quilibet auferre
conatur iuxtà ſtimulum men-
tis, & intereſſe; & hinc propte-
rea oriuntur lites, & contro-
uerſiæ, quæ ſepè ſepius erum-
pere ſolent in rixas, in pugnas,
in bella, in eccidia: Quoniam
igitur in principio fluminum,
& riuorum aquæ tenuitas vix
inſeruire poteſt pro irrigandis
agris & hortis, ideò ab irriga-
tionis iure incipiemus: inde
verò de manutentione riparũ,
& de arboribus ibi plantandis,
de iure piſcandi,& de piſcinis,
ac inde de aliis ordinatè age-
mus, circa varias ſeruitutes, &
iura, præcipuè Molendinorũ,
aliarumque Machinarum. In-
terim tamen ſciendum eſt in- 100
terdictum de riuis,de quo *in ff.*
eod. tit. non competere pro ri-
uis, aut riuulis,de quibus nunc
agimus diſpoſitis à natura; ſed
pro riuis arte conſtructis ad a-
quam ducendam, *l. 1. §. ait ergo,*
&c. iũcta *l. 3. & paſſim, ff. de riu. &*
iunctis l. 1. & toto tit. C. de aquæduct.
lib. 11. Nos,vt pręmiſi de riuis
naturalibus intelligimus quos
diximus eſſe aut publicos, aut 101
priuatos, & vidẽdum eſt an ex
quo publicæ res priuatorum
vſibus debent inſeruire, *d. l. 1.*
§. 1. ne quid. in loc. pub. &c. poſſint
qui vicinos habent hortos, &
agros aquam ex riuo publico
dúcere ad irrigandum, & affir- 102
matiuè reſoluendum eſt, quia
ſupponimus riuum non eſſe
aquæductum publicum muro
conſtructum, vt ex *l. 1. princ. C.* 103
de alluuion. quo caſu nemo po-
teſt aquam ducere, *l. ſi quis,* &
ibi *Bart. C. de Aqued. lib. 11.* ſed
intelligimus, vt præmiſſum eſt,
de riuis per naturale alueum
decurrentibus, & excludimus
omninò

omninò alterius damnum, aut
104 iniuriâ, ad *l.* 1. §. *plerumq;* & paſ-
ſim *tit. ff. ne quid in loc. pub. Hip.*
Rim. conſ. 86. *in n* 11. *& deſumitur*
ex l ſi. cui ff. de ſeruit. item intelli-
105 gimus de riuo non nauigabili,
qui non eſt de Regalib. Princi-
pis, niſi faciat aliud flumen na-
uigabile, vt ex *c.* 1. *quæ ſint regal.*
Iaſ. in l quominus, ff. de Flum. *not* 6.
Hip. Rim. cons. 81. *num.* 5. *vers. quo*
ſtante; nec intrat interdictum
l. 1 *ff de flumin.* quia tex. expreſ-
sè loquitur de fluminibus na-
uigabilibus, aduertens ad im-
106 pedimentum nauigationis, vt
exprimunt ipſa verba edicti, &
conſequenter ceſſante ratione
finali legis, ceſſat diſpoſitio.
Tiraqu tract. ceſſant. cauſ. in princ.
n. 125 *Paris. conſ.* 101. *n.* 129. *lib.* 1
Surd. conſ. 272. *num.* 9. *Gratian. diſc.*
558. *n.* 25. *Rot. in recen. p.* 8. *dec.* 11.
107 *num.* 6. Et pendet à ſuppoſito,
quod in caſu edicti *d. l.* 1. eſt na-
uigatio, qua ceſſante, ceſſat di-
ſpoſitio eiuſdem legis, ex *l.* 1.
§. *nihil, ff de inoff. teſt. Rum. conſ.* 85.
n. 12. *in fin. lib* 4. *Surd. conſ.* 359.
n. 4. *Rot. coram Lodouiſ. d.* 386. *n.* 4.
& in recen. p. 8. *d.* 242. *ex num.* 12.
108 Sed & concurrere debet, vt nō
ducatur aqua cum iniuria vi-
cinorum, iuxtà *l. Imperatores*
17. *ff. de ſeruit. præd. ruſtic.* & iuxtà
109 ſenſum *Bar. in repet. l. quominus*,
ff. de flum. ex riuo enim non
nauigabili, nec faciente flumen
nauigabile licet cuique aquam
ducere ad irriganda prædia,
Bal. conſ. 463. *lib.* 4. *Caſtr. conſ.* 65.
& conſ. 257. *lib.* 2. *Crauet. conſ.* 124.
n. 5. *Hip. Rim. conſ.* 81. *n.* 5. *verſ.*
quare ſicut. &c. Amplius & per- 109
mittitur aquæductio ex flumi-
ne publico in *d. l. quominus*, niſi
Princeps vetet, aut flumen na-
uigabile ſit, vt præmiſimus, vel
faciat aliud nauigabile, vt ex-
preſsè diſponitur in *d. l. quomi-*
nus, & ibi *gloſſ.* niſi riuus ſit ar-
te diſpoſitus, & muro conſtru-
ctus, quo caſu nemo poteſt 111
ducere, & vti aqua ad irrigan-
dos hortos, agros, & viridaria,
niſi doceat legitimè compete-
re ei ius ab immemorabili, ex
l. vſum C. d. titul. de aquaduct. vel 112
habeat legitimam conceſsionē
Principis, *l. diuinam d tit. de aquæ-*
duct. Item niſi ducens reſtituat
in idem flumen fiſtulam aquæ
ab illo ductæ antequam ingre-
diatur in aliud, quod per id
redditur nauigabile, quia tunc
pariter ceſſat ratio finalis, quæ
erat ne impediretur cauſa effi-
ciens nauigationis: ingreditur
enim flumen cum ſua aqua, &
conſonant deducta a *Surd. in*
conſ. 321. *num.* 38. *lib.* 3. quod ſci-
licet permittatur cuilibet aquā 113
ducere, etiam ex publico flu-
mine, dum non præiudicet na-
uigationi, & allegat ad hoc *Bal.*
in rubr. ff. de rer. diu. ſpec. & alios
citatos

Digitized by Google

citatos à Iaſ.in l.quominus num. 13 *& ſeq.ff. de flum.& ib.Rip. nu.* 17. & melius concludit idem *Surd. conſ.* 482. *ex num.* 5. vbi plures cumulat, in caſu, quoad idem flumen reuertatur, vt de aqua fluminis Bononiæ, *Bart. in d. l. quominus n.*1. *ff.de fluminib.* Illud autem aduertendum eſt, cum ſupponamus riuum habentem naturalem alueum non muro
114 fabricatum, quod impediri nō debeant Domini agrorũ propè ripas plantare ibi arbores ſecus decurſus aquarum plantari ſolitas; propriæ vtilitati conſulentes, ceſsat enim pariter
115 interdictũ, & prohibitio Principis, ne quis arbores plantet xv.pedibus propè aquæductus, de quo in *l.*1.*§.fin. & ex l. decernimus,& paſſim tit.C.de aquæduct. lib.*11. Ibi enim exprimitur de aquæductibus muro diſpoſitis, & constructis, quia poſſunt arborum radices murũ ſubruere, ſed ceſsat circa naturalem alueum; radices enim aquæ curſum non impediunt,& potius opacant, ad oblectamentum, deambulantes, & viatores.

116 Inſuper poterit quilibet in riuo, ſicut in profundioribus partibus dũ euaſerit in flumen liberè piſcandi ius prætendere, & actu exercere,vt ex *§.flumina inſt. ciu.de rer. diu. cum ſimilibus*; adeout competat actio iniuriarum contra prohibentem, *l.iniuriarum* 13. *§.vlt.ff. de iniur.* niſi 117
Princeps reſeruauerit ſibi piſcationem, redditus enim piſcationis eſt de regalibus, *cap. vn.quæ ſint regal.in vſib. feud. Afflict.ibid.verb.piſcationem*,& alios allegat, & poſt eum *Altograd.d. conſ.*4. *num.* 81. maximè in flumine publico, vel etiam in foſſa; ſi tamen tamquam ramus fluminis publici deriuaret ab eo quod tunc eſset pariter de regalibus Principis, cum participet de qualitate ipſius fluminis, *l. foſſa ff. de flumin.* quinimmò dicitur Principem poſse cuicumque concedere aquam fluentem etiamſi priuati ſit iuris, *Ruin. conſ.* 191. *ex num.* 11. *lib.*1.
118 119 120 121

Proſequentes igitur ſecus riuum, quo inferius tendimus, creſcet aqua, & poterit ratio haberi non modo de irrigatione, de qua etiam fit mentio in *l.ſi manifeſtè, & in l. ſi tibi ſeruitutem,C.de ſeruit.& aqu. & in l.*1.*§. illud quæritur, ff. de aqu. quotid. & æſtiu.* & de piſcatione, ac etiam de molendinis, & aliis machinis, quæ ad aquæ curſũ extrui ſolent, videndumque de facultate, & iure in genere huiuſmodi materiæ, 122

Varijs, & diuerſis machinis & ædificijs confert aquæ ſeruitium, 123

tium,vt ex deductis à *Bart.in d. l. quominus nu. 2.v. his expeditis, &c.ff. de flumin.* verum quia omnes regulantur cum molendino, reſpectu artis deriuandi, & diſponendi curſum aquæ impetuoſum, ad impellenda inſtrumenta quibus machina mouetur,vt facilior reddatur ad opus;ideo de molendino dicemus idem de aliis intelligendo: Sed præmittendum eſt pro quadam generali regula, & cognitione materię
124 fluminum; quod flumina etiā nauigabilia licèt quoad vniuerſale dominium ſint Imperii, quo tamen ad particulare, ſunt illarum Ciuitatū, & Dominorum,per quorum Territorium tranſeunt. *Rimin. Sen. conſ.444.ex nu.1. cum concordantibus*; eſt enim communis Doctorum ſententia in hac materia.

125 Primum igitur quæremus an liceat priuato habere Molendinum in flumine publico, & licere ſupponit *Bart. in di-*
126 *cta l. quominus, numer. 3.* licitum autem arguit ibidem *Bart. ex num. 3. & 4.* ex tribus videlicet ex reſcripto Principis,vel Senatus per *l.quod Principis,ff de acqu. pluu.arcen. & l.1. §.permittitur,ff.de aqu.quotid. &c.* item ex permiſſione legis mu-
127 nicipalis validæ,vt ex *l.5.§.planè,ff.quod vi,aut clam,&c. & not. in l.1.in princ.ff.ne quid in loc.pub. Bart.d num.4. verſ. ſed hoc.* Ac denique ex præſcriptione immemorabili, *Bart. loco cit. verſ. itē habetur per l. ex hoc iure, §.ductus aquæ ff.de aqu.quotid & æſtiu.*

Sequitur ſecundò quærendum cum *eodem Bart.l c.num 2.* an liceat facere molendinum nouum in præiudicium veteris, & pro affirmatiua habemus *l. fluminum 24. §. vltim. verſ.neque enim, l.proculus 26. ff. de damn. infect.* & plures auctores citat *Harprect. in tit. inſt. de rer.diu.p.1.diſp.9. num.* 18. *lit. c.* contra videtur facere *gloſ. in d.l.quominus in verb.aqua,*vbi nō determinat expreſsè, inclinat 128
tamen in negatiuam ſententiam per *l.1.§ ſunt autem qui, ff.* 229
ne quid in loc. pub. forſan quia ibi textus loquens de munitione ripæ, firmat nō eſſe muniendas ripas fluminis cum incommodo accolentium,per *l.2.§.merito,ff.ne quid in loc. pub.* vbi pariter firmat textus, non 130
eſſe permittēdum aliquid fieri in publico cum iniuria alte- 131
rius;& idem videtur ſupponere *gloſ. in l. si quis ex argentarijs, §.si initium,ff.de eden. in verb. rationis, vbi citat l.1.§. ſicut autem, ff.de aqu.pluu. arcen.* datur enim ibi actio aquæ pluuiæ arcendę ſi ex opere facto aqua pluuia

noceat

noccat vicino; & idem habetur ex §. *antecedenti*, quemadmodum idem deſumitur ex *l.2. §. apud namuſmam, & §. ſequen. ff. de aqu. pluu. arcen. & vbique gloſ.* Pro contraria verò ſententia facit *l. fluminum §. fin. de damn. infect.* vbi concluditur
132 quod vbicumque vtor iure meo poſſum præiudicare vicino. ſecundo idem habetur in *l. proculus d. tit. ff. de damn. infect. Bartol.* diſtinguit *in d. l. quominus num. 2. verſ. aut flumen, &c.* quod videlicet aut flumen erat priuatum illius, qui primo habuit, & illius qui ſecundo
133 fecit, & tunc qui ſecundo fecit, poteſt licitè facere ſi hoc principaliter facit, vt ſibi proſit (ſecus autem eſſet ſi animo nocendi faceret, vt ex *l. 1. §.*
134 denique.) Aut flumen erat publicum, & tunc aut primus habuit molendinum licitè, aut
135 non licitè, ſi licitè, non poterit ſecundus præiudicium afferre, impediendo ei lucrum quod licitè habuit ex publi-
136 co, vt ex *d. l. 2. §. merito ff. ne quid in loc. pub.* Si verò non habuit licitè, poterit ſecundus illi præiudicium afferre per *Cyn. in l. ſi manifeſtè, C. de ſeruit. & aqu.* & hanc ſententiam *Bart. in l. c.* putat veram *d. n. 2. in fin.*

Diſtinctio tamē liciti, & illiciti nō rectè reſoluit quæſtionē: ſcitur enim illicitum nunquā admitti, vt benè deſumitur ex 137
l. placuit ff. de vſur. & deſumitur ex *Boſſ. tract. de homicid. num. 93. cum ibi alleg. & Farinac. ex q. 160. paſſim per tot.* Sicuti nec videtur 138
ad rem facere diſtinctio fluminis priuati, quia notiſſimū eſt quemlibet in re ſua eſſe moderatorem & arbitrum, vulgata *l. in re mandata, C. mandati, c. de his, de ſepult. Abb. conſ. 6. ante num. 1. verſ. nam in ſua cum ſimilib.* neque competit inter- 139
dictum ne quid in flumine publico, &c. vbi in flumine priuato ſumus, *l. 1. §. item ſi amnis, ff. de flumin.* niſi aliqua ſeruitus conſtituta ſit, quod iuxtà conuentiones, & pacta regulabitur, vt ex §. *ideo inſt. ciu. de ſeruit. præd.*

Igitur diſtinctio noſtra ſimpliciter concipietur quod in flumine publico, aut facultas
data ſecūdo faciendi molendi- 140
nū ſuperius eſt ampla, & libera & poterit præiudicare primo molendino ſibi inferiori; etenim Princeps, & Cōmunitas
habens ius Principis poteſt tri- 141
buere facultatē ſibi bene viſā in flumine cuilibet, quia flumi 142
na publica, vt præmiſimus, ſunt de regalibus Principis, vt latè *in tit. quæ ſint regalia in vſib. feud.* quinimmo & poteſt Princeps
concedere aquā profluentem, 143
etiam

etiam priuati iuris, vt pariter
præmiſimus ex *Ruin. conſ.* 191.
n. 11. *lib.* 1. & præiudicare ter-
tio, vt ex *Auth. Res quæ, C. com*
de leg & ex l. ſi quis ſepulcrum C.
de relig.& ſumpt funer. Caſtr. conſ.
144 *229. in fin.& conſ. 288 col. 2. lib. 1*
Alex. conſ. 101. *lib.* 1. & nemo
poteſt illi dicere cur ita facis,
&c. *Bald. in prohem. feud. num.* 34.
Cagn. in l. totũ in fin. ff. de reg. iur.
Topius de auct. Princ. ſecul cap. 7.
Nõ idem eſſet ſi ſecundus qui
145 eſt ſuperior ædificaret molen-
dinum auctoritate non Prin-
cipis, ſed Iudicis, quia Iudex
non habet auctoritatem Prin-
cipis, etiamſi auctoritatem ſi-
146 bi aſſumat, ex *l.* 1. *ff. de off. preſid.*
nec poteſt concedere faculta-
tem fabricandi opus in publi-
co, quod publico vſui obſtet,
l. 2. *§. ſi quis nemine ff. nequid in lo-*
co pub. nec quod præiudicet
vicinis, *Bart. in l. fluminum nu.* 2.
uer. hoc modo ff. de damn infect. per
l. ſi finita §. ſi quid vitio ff. eod. tit.
Aduertendum eſt etiam, num
147 per nouum molendinum in-
feratur præiudicium nauiga-
tioni illius, vt deſumitur ex *l.*
ſin autem §. fin. ff. de aqu. pluu. ar-
148 *cen.* & an fiat ad ſecurius mu-
nimen ripæ, aut ad proprium
commodum, vt ex *l. vn. §. ſed*
& ſi aliqua ff. vt in flum. pub. &c.
149 ſed ſi non ad munimen, &
vtilitatem, ſed nocendi animo
fiat poterit impediri, iuxta
gloſſæ ſuppoſitum in *l. Flumi-*
num. §. item videamus verb. non
teneri ff. de damn. infect. & firmat
Sprenger. de iure ædific. cap. 6. *de*
forma. V. vel animo, etc. per d. l. flu-
minũ §. fin. & per l. 5. *ff. ex quibus*
cauſ. ma. Soccin. iun. conſ. 76. *vol.* 2.
Franc. de Ripa in l de pupillo, §.
meminiſſe, num. 34 *ff. de damn. inf.*
ibid. poſt gloſ. Corraſ. lib. 3. *miſcell.*
cap. 14. *num.* 5. quia tunc tene-
retur de dolo, *gloſ. ibid. per l.* 1. 150
§. denique, ff. de aqu. pluu. arcend.
arg. l. merito, ff. pro ſoc. Itemque
aduertere debebit Iudex an
damnum modicum ſit, vel
maximum, vt ex *gloſ. in l. pro-* 151
culus verb. aquam meam vers. &
ſic in damno ff. d. t. de damn. infect.
& ex cõſideratis, & deductis à
Bart. in repet. d. l. quominus, in n, 21
verſ. nam ſi ædificans, ff. de flum.
Cæterum regulariter priui- 152
legium quod concedit Prin-
ceps fabricandi molendinum
in flumine intelligitur ſine
incommodo alicuius, *Spec. de*
cauſ. poſſ. &c. cap. 2. *num.* 18. *verſ.*
nam ſi quis per l. 2. *§. ſi quis à Prin-*
cipe, ff. ne quid in loc. pub. l. 1. *§. de*
eo opere, ff. de aqu. pluu. arcen. c. gra-
ue de offic. ord. c. fin. de maiorit. &
obed.
Quid dicendum de clauſura 153
facta in flumine publico, & de
iure piſcandi? Quoad cluſam,
vt eam vocãt DD. in hac ma-

teria, videlicet quod poſſit fieri clauſura à priuatis in flumine publico: de tali enim loquimur, & conſequenter de re, cuius vſus eſt communis ex
154 prædictis, & ex §. *flumina inſt. de rer. diu.* & quidem puto diſtinguendum, aut facit clauſuram, ſeu cluſam, qui propè
155 ripam prædia poſſidet, aut extraneus, ſi extraneus aut ædifi-
156 cat abſque licentia Principis, & non poteſt, *d.l. quominus, ff. de*
157 *flum.* aut impetrata licentia, & poterit, dummodo tamen vſum fluminis, & riparum nõ
158 impediat, quia eo caſu niſi tuetur conceſſione Principis, nõ
159 poterit, vt ex prædictis oſtendimus. Si autem faciat qui poſſidet prædia propè ripam,
160 cum habeat proprietatem ripæ, & habeat ius in flumine ſaltem vſque ad medietatem, quapropter natam ibi inſulam acquirit, *§. Inſula Inſt. de rerum diu. l. adeò ff. de acquiren. rerum dom.* aliud dicendum videre-
161 tur, aduertentes tamen, ius quod habet in flumine vſque ad medium reſtringi ad ea, quæ caſu obueniunt, vt de
162 inſula dicitur in locis allegatis; vnde non poterit liberè facere in flumine induſtrialia, nec etiam in ripa, in qua proprietatem habet, maximè vbi pu-
163 blicus vſus impediatur, arbores autem plantatæ quidem poterit, quia ſeruiunt potius ad munimentum ipſius ripæ, ſed non ita confusè, vt vſum 164
publicum impediant. *Myſinger. & alij in §. riparum Inſt. ciu. de rer. diu.* occaſione autem inſulæ il- 165
lud aduertendum eſt, ſeu potius repetendum ex *l. pen. §.* 166
idem iuris ff. de aquir. rer. dom. quod inſula in flumine, vel in lacu publico nata, aut cohęret alueo, & plano terræ, & acquiritur eis qui propè ripam prædia poſſident, *d.l. adeo §. inſula, ff. d.t. de aquir. rer. do §. inſula inſt.* 167
ciu. de rer. diu. ſed quæ naſcitur ex compactis in aqua virgultis, nec ſolum, ſeu terrenum tangit, ſed per aquam mouetur, publica omninò eſt *d.l. pen.*
§. videamus. Ex quibus infer- 168
tu, non poſſe liberè cluſam facere in flumine poſſidentem prædia propè ripam, niſi ad munimentum ipſius ripæ.

Reſumentes igitur materiã 169
clauſuræ in flumine, videndum eſt quid reſpondere debeamus ſi quæſtio cluſæ inter Principes vicinos ſit, vel inter vicinos Feudatarios, per quorum Territorium fluat, ſuper quo conſulendo *Bart. in d. l. quominus ex verſ ſexto quæro &c.*
& ſeqq. deſumitur, primum 170
ædificantem præferendum eſſe; æqualia enim ſupponimus

iura

iura vtriuſque Principis, ſeu
Domini reſpectiuè, ſuper flu-
mine, ideoque cæteris paribus
vbi commune admittamus
flumen inter vtrumque, prior
in tempore ædificans, ſit po-
171 tior in iure ædificati, iuxtà re-
gulam *l. ſi non, ff. qui potior in*
pign.gloſſ.fin.in l.ſi & iure ff. eodē
tit: Caſtr.conſ.411.lib.2. & deſu-
mitur *ex l.Titius eod.tit.* & quia
de iure Principum ſuper flu-
minibuseorum Principatuum
non eſt ambigendum, & in
172 diuiſione Regnorū cedere, &
venire flumina publica firma-
uit, *Archid.in c. Eccleſias 12.q.1.*
Bal.in c.1.§.ſi quis de manſo,in tit.
ſi de inueſtit. feud.controu.fuer. in
vſib.feud. quē allegat *Lauden.de*
Princip.b.q.324. videndū eſt re-
ſpectu Baronū, & aliorum Do
minorū minorum, quid agen-
dum ſit, & aduertere debemus
173 primo quod regulari debet
iuriſdictio à conceſſione feu-
di eidem facta, quæ maior, &
minor eſſe poteſt, & propterea
ad illius qualitatem recurren-
dum eſt, vt in caſu deriuatio-
nis aquæ inter Ciues, & Baro-
nem ad irrigandos agros ex
flumine perenni non nauiga-
174 bile, deſumitur ex caſu *Franch.*
dec.183.ex num.2.& 3.& paſſim
175 *ibidem*. Et communiter debe-
mus diſtinguere, an habeat
quis Ius ſeruitutis, vel vſum
tantum pro dirigendo ſuo Iu-
re in iudicio, quia ſi habet Ius, 176
poterit directè agere; ſi verò
habet ſolùm vſum, non ius,
ſubuenietur ei per officium 177
Iudicis, ſi impediatur. *Bart. in*
l.de vſu, ff.de var. & extraord. co-
gnit. refert, & ſequitur *Henriq.*
de molendin.qu.58.in n.16 verſ.ne
in vſu, &c. & quatenùs non
modo impediatur quis, ſed il-
licitè reſtagnetur aqua, tam
in caſu hoc, quam in ſuperio-
ri diſtinguendum eſt, quod
aut flumen eſt priuatum, aut
publicum, ſed Baroni conceſ-
ſum, & tunc aut erit quæſtio
inter Ciues, & poterit Ciuis in 178
flumine priuato ędificare clau-
ſuram, ſeu cluſam, & molen-
dinum ad ſui vtilitatem, etiāſi
vicino noceat, latè *Tuſch. lit.*
A. concl. 807. paſſim ibidem per
Maccabrun.conſ.49. Bero.conſ.139
lib.3. & alios, quos citat. Aut 179
agetur inter Ciues, & Baronē,
& aduertendum erit ad con-
ſuetudinem introductam cum
cauſa, aut continua, aut diſcō- 180
tiuua, & ad formam conceſ-
ſionis feudi, & ſecundum fa-
cti contingentiam proceden-
dum erit ad deducta per *Frāch.*
d.dec.183. Aut quæſtio erit in-
ter Ciues in flumine publico,
& de hoc ſatis dictum fuit, & 181
deductum, circà illationem
præiudicii, & damni per clu-
ſas,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

Digitized by Google

ſas, & molendinos. Atque vl-
tra à nobis ſupra abundè de-
ducta in ſuis loculis, ex me-
182 dulla legum, etiam aduerti
poteſt ad Hypolit. Rim. conſ. 81.
lib. 1. in cauſa molendini inter
Dominum, & Vaſſallos, & la-
tius conſulendi ſunt Bart. in d.
l. quominus de flumin. & d l. Flu-
minum, ff. de damn. inf. & vbique
Iaſ. Weſembec. conſ. 197. ex n. 26.
27. & 31. Cepoll. de ſeruitut. ruſt.
præd. Tuſch. d. litera F. concl. 405.
& 407. Bertach. verb. molendinũ.
Rip. in d. l. quominus ex num. 45.
46. & 50. Caſtr. conſ. 357. lib. 2.
Maccabrun. d. conſ. 49. Bertrand.
conſ. 296. num. 4. 5. & 9. p. 1. vol. 2
Mod. Piſtoris conſ. 19. vol. 1. Item
Weſemb. conſ. 67. num. 24. & 25.
Meier. ad tit. ff. ne quid in flum.
pub. theſ. 7. circa fin. ac denique
Henriq. de molendin. qu. 17. ex nu.
29. et 31. et quæſt. 58. ex num. 16.
Nec illud denique omittendũ
183 generaliter de aquis fluenti-
bus, & iure vicinorum, vt vi-
cini inferiores teneantur de
iure recipere in eorum agris,
et poſſeſſionibus aquas pluuia-
les decurrentes ab agro, et
poſſeſſione vicini ſuperioris,
l. 3. ff. de aqu. pluu. arcen. et paſſim
repetit Cepoll. in ſuo opuſc. de ſer-
uit. prædior.

Et propterea quia materiã
in hoc noſtro Capitulo leui
manu peruoluimus, et ſum-
mariè diſcurrimus, percurre-
mus alto pede ad aliquas alias
obſeruationes in materia flu-
minum, etiam ad fortuitos 184
caſus in alluuionibus, et in
Inſulis, et quidem Alluuio in
terminis noſtris dicitur incre-
mentum latens terræ adiectæ
latenter à flumine agro no-
ſtro, adeòut cognoſci non
poſſit, quãtum ex ea quoquo
temporis momento adijcia-
tur, vt habemus in §. præterea
quod per alluuionem inſtit. de rer.
diuiſ. Bapt. Aym. de alluuion. lib. 1
c. 2. n. 2. Io. Gbryphiandr. de Inſu-
lis in cap. 18. ſtrictè autem de- 185
finiri poteſt, quod ſit incre-
mentum, ſeu decrementum
latens agri noſtri ex flumine
publico: & quidem incremẽ-
tum, ſeu decrementum latens: 186
Etenim venit alluuionis ver-
bo, etiam id quod latenter
perit, vt ex l. id quod in princ. ff.
de peric. et comm. rei vendit. Aym.
de alluu. d. lib. 1. cap. 1. circa fin. poſt
Az. in ſum. C. de alluuion. gloſſ. in l.
Martius, verb. trans viam, ff. de
acquir. rer. domin. Communiter 187
autẽ accipitur pro incremento
d. §. præterea, l. ſi Titio in fin. ff. de
vſufruct. l. quod in rerum, §. 2. ff. de
leg. 3. l. ſi conuenerit. § ſi nuda, ff. de
pignorib. l. ex mille, ff. de euiction. et
in l. ſi patronorum, §. fin. ff. de bon.
Libert. l. adeo, §. præterea, ff. de ac-
quir. rer. domin. Aym. d. tract. de
alluu.

Digitized by Google

allun.d.cap.2.verſic. fin.& cap.3.
paulò poſt princip. vbi plures ci-
tat auctoritates legum. Dici-
188 mus autem ex flumine publi-
co, quia flumen priuatum
non poteſt parere alluuionem,
ex l.lacus ff.de acquir.rer.dom. vel
189 ex regula quod noſtrum eſt,
amplius noſtrum fieri nō po-
teſt: quidquid aduertendum
poſſit contingere in flumine
190 priuato duorum, qui quidem
caſus (rarò accidens) regulari
deberet ad ſimilitudinem pu-
191 blici, vbi enim particulariter
prouiſum non reperitur, pro-
ceditur ad caſus ſimiles ex
vulgatis iuribus. Tria autem
alluuionem ſignificare dicit
Aym.loco cit cap. 2. in princ. Pri-
mum eſt, quod denotat ſub-
ſtantiam alluuionis, videlicet
agrum ipſum alluuium, ſecū-
dum eſt actum ipſum alluuio-
nis, tertium autem eſt quod
iuris effectum ſortitur & no-
192 men ad ſimilitudinem verbi
poſſeſſio, quod tria pariter ſi-
gnificat, ſcilicet rem ipſam
poſſeſſam, ius inſiſtendi,&c.ac
ipſum actum poſſeſſiuum.
Aym.d.cap.2 allegans DD.in l.1.
ff.de acquir.vel amitt.poſſ.

193 Quoad primum ipſa ſubſtā-
tia agri obſeruanda eſt ad mē-
ſuram incrementi diuidendi
inter vicinos, vt ſi rectos an-
gulos faciat ad flumen eodē
modo proſequatur per totā
ſubſtantiā incrementi; Si verò
obtuſum angulū alter faciat, 194
alter vero acutū,ſeu rectū,linea
protrahatur eadem forma agri
per totū incremētum, adeòvt
ſpaciū latius acquirat, qui fa-
cit,ſeu habet angulū obtuſum
protrahendo ſuam lineā, mi-
nùs verò qui acutū, aut rectū,
vt ratio ipſa demonſtrat, cui
conſonat diſpoſitio §. *Inſula*
inſtit. de rer. diu, ibi pro modo 195
latitudinis: & incrementum
prædictum, acquiritur pro-
prietario agri non vſufructua-
rio; aſſumit enim naturā agri 196
cui accedit, ex regula acceſſo-
rij *c. acceſſorium de reg. iur.* Nec 197
intercapedo viæ debet impe-
dire acquiſitionem incremen-
ti per alluuionem, vt ex *d.l.er-*
*gò §.Alluuuio ex verſ.itaque,*quia 198
ſemper eſt intercapedo inter
agrum & flumen, ſaltem ripę.
Nec interim omittemus ad-
uertere, fundi portionem eſſe
viā,vt deducitur ex *d l.Martius* 199
in fin.ff.de acquir. rer. dom. ſentit
Bapt.Aym.d tract. de alluu. lib.2.
cap.1.ex num.4. & confirmatur
hoc, ex quo ſi illa fortè de- 200
ſtruatur, vicinus proximus
præſtare cogatur, *l. ſi locus in*
fin.ff. quemadm. ſeruit.amit. Aym.
d.cap.1.d.n.4.

Secūda ſignificatio alluuio- 201
nis, reſpicit ipſum modum
adij-

adiiciendi, de quo ſatis dixi-
mus, quod fiat latenter, & ſit
inſenſibilis obſeruatu: Proba-
202 tionem autem docet idem
*Bapt. Aym.d.lib.*1.*cap.*4.
Quo verò ad tertiam ſigni-
203 ficationem ſcilicet de iure al-
luuionis ad *l.ergò, §.alluuio ff de*
204 *acquir.rer.domin.* Docemur pri-
mum quod alluuionis ius ha-
bent, tam agri, quàm flumina
ipſa, *Aym d. lib.* 1. *cap.* 5. *princ.*
205 quapropter inſula acquiritur
eis, qui propè ripam prædia
poſſident, pro modo latitudi-
nis, non alio quidem iure, quã
alluuionis, vt *Aym. d.cap.*5. *ex*
*n.*3. ſupponit. Et ius iſtud al-
206 luuionis eſt merè reale, non
enim perſonę competit, in-
quit *d. Aym. cap.* 5. *num.* 11.
Sed Lacus regulariter non pa-
207 rit alluuionem, *l. lacus ff. de*
*acquir.rer.domin. l. Vicinus.*24.§.
final.ff.de aqu.pluu.arcen. & deſu-
mitur ex l.rutilia in fin. ff. de con-
*trah.empt. Aym.d.cap.*5.*ex num.*3.
*Griphiandr.de inſul. cap.*18.*ex nu.*
208 105. Hoc tamen perpetuum
non eſt, ſed limitationem re-
cipit primum in lacubus pri-
uatis, *Gipban. diſtinguendo in d l.*
lacus, ff.de acquir.rer.dom. Donell.
*lib.*4. *commentar. cap.*27.*Connan.*
*commentar.lib.*2.*cap.*5. *Cepoll. de*
209 *ſeruit.ruſt.præd.lib.*2.*cap.*50.quã-
uis hoc non probetur *à Gedd.*
conſ. 108. *num.* 249. *nec à Gri-*
*phiandr.de inſul.d. cap.*18. *in num.*
107. vbi reſtringitur ad aliam
diſtinctionem, videlicet aut
lacus publici, non magni ſunt, 210
& carẽt motu perpetuo, & tũc
alluuionem non pariunt, hæc
enim ſine motu non produci- 211
tur idem *Griphiand.loco cit. Do-*
*nell.d.comment.*27. & deſumitur
*ex l.*28.*ff.de ſeruit.vrb.præd.* aut 212
magni ſunt, & fluxum, & re-
fluxum habentes, *Scalig. exer.*
50. & 51. *citatus ab eodem Gri-*
*phiandr. vbi ſupra ex num.*108.&
109. per quos etiam aliquan-
do flumina tranſeunt, quapro-
pter ratione fluxus aquæ, &
quia perpetuam cauſam ha-
bent, & motum, ideò ius al-
luuionis cognoſci in eis firmat 213
*id.Griphiandr.d.num.*109 *argum.*
*l.*1.§.3.5.*&* 7.*ff.de flumin.l* 1.§ 3
*ff.vt in flum.pub.l.*1.§.*vult. ff. de*
*rip. mun. & l.*112.*ff. de verb. ſi-*
gnific.
Cœterum de alluuione tra- 214
dunt *Chriſtineus deciſ.* 85. *lib.*4.
Bellon. de poteſt. eor. quæ ſiunt in
continent. lib. 2. *cap.* 77. *Manzol.*
*conſ.*4. *&* 118. *Cyriac.contr.*376.
Rimin Iun. conſ. 573. Peregr. *de*
*iur.fiſc.lib.*8.*nu.*67. *& ſeqq. Curt.*
*Sen.conſ.*56.*tom.*1.*& conſ.*72.*to.*2
Maſcar. de prob. concl. 81. *Heyg.*
*var.quæſt.lib.*2.*qu.*40. *Scult.q.*33.
*lib.*1.*Theſaur. dec.*140. *Niger. de*
*Laudem.tom.*1.*qu.*13. *num.*79. *&*
*ſeqq.& qu.*23. *ex num.*109.*Curt.*
Iun.

Digitized by Google

Iun. conſ.204. Burſatt. conſ. 203.
Lancellott. Gallia conſ. 517. Gri-
phiandr.d.cap.18. de inſul. Bonden.
collect.leg 26. ex num.19. Barto-
lom. Siluatici conſ. 3. Scain. deciſ.
Bonon. 10. & 117. & latè Aym.
& plenè tract.de alluuion.
215 · Nunc ad Inſulam tranſea-
mus, quæ definiri ſolet, Terra
vndique aquis clauſa, vt ex
gloſ. in §. inſula inſtit. ciu. de rer.
diu. & in l.inſulam ff. de verbor.
ſignificat.et ibi DD. Bald.cons.405
num.3.lib.5.Myſing.dec.2.reſp.16
num. 36. refert Griphiandr. de in
ſul.cap.2.num.1.& Bapt. Aym.d.
tract.de alluu.lib.1. cap.4. num.1.
216 eſt autem aut naturalis iuxta
ſententiam Bald.in l. 12. ff. de
leg.3. quem refert Griphiandr.d.
tract.de inſul.cap.4. in num.49 vt
217 illæ, quæ ſemper fuerunt; ſci-
licet Sardinia,Corſica,&c.alia
caſualis, ſiue accidentalis, vt
ſunt quę naſcũtur Griph.d n.49
218 Alia dici poteſt artificialis,quę
per induſtriam, & artem facta
219 eſt · Inſuper caſualis aut fit
adhærens ipſi, fluminis,lacus,
vel maris alueo, aut adhærens
virgultis ſimul congeſtis, vel
alteri ſimili leui materiæ, vt
de prima habetur in præfato
tract.de alluu. d.cap.14.ex num.6.
et 7.de 2. d.num.7.verſ. quartum,
&c. per l.si epiſtolam §. pen. ff. de
acquir.rer. domin. & tradit etiam
Griphiandr.l. c. cap.6.ex num.42.
Quæ adhæret alueo pluribus 220
modis fieri habetur ex l.ergo,§.
tribus,ff.de acquir.rer. domin. Vi-
delicet aut cum ager circum-
fluitur à flumine, cum antea 221
non fuerit Aluei; quo caſu
proprietatis, cauſa non muta-
tur. l.adeò §.inſula, verbo quod ſi
ex vno,ff.de acquir.rer.dom. Aym. 222
de alluu.d.lib.1.cap.14. ex num.7.
& habetur in §.insula verſ.quod
ſi aliqua,inſtit.de rer.diu.& habe-
tur in l.1.§.item ſi amnis ff.de flu- 223
min.& ex Cic.de Orator.lib.1. aut
cum Aluei pars in ſiccum re-
linquitur,& aqua circumfluit,
vt tradit Aym.d.cap.14.ex nu.6.
vbi alium modum refert,cum
videlicet fluminis aluei locus
creſcens fit ipſo alueo eminẽ- 224
tior per alluuionem, vt ex §.
inſula, & ibi daclarat gloſ.marg.
verb. in flumine inſtit. ciu. de rer.
diu. quibus caſibus acquiritur
eis qui propè ripam prædia 225
poſſidẽnt pro modo ſcilicet
latitudinis, vt habetur in d. §.
inſula: aut denique cum non
vi fluminis,nec per alluuionẽ, 226
ſed ſolo artificio,& hominum
induſtria inſula fit, quo etiam
caſu iure cenſeri eorum pari-
ter, qui propè ripam prædia
poſſidẽt, ſcribit Bart.in sua Ti-
beriad. par.2. super verbis in flu-
mine nata,&c.ex d.l.adeò,§.inſula.
ff.de acquir.rer.domin. et arg.d.l.ſi
epiſtolam §. final. & late refert

Digitized by Google

Bapt. Aym. de alluu. d. lib. 1. cap. 9. et d. cap. 14. in num. 9.

Quæritur ab *Aym. d. cap. 14.*
227 *in num.* 10. an Terra congeſta in flumine, & aquis circumfuſa poſſit inſulæ vero nomine appellari, & firmat cum *Bart. in ſua Tiberiad. in verb. in flumine nata, &c. d. §. inſula*, tunc verificari cum opinione circumco-
228 lentium, incipiat reputari inſula, ibiq; latè *Aym.* vbi quod verificatio maior tunc deſumatur cum per ſemeſtre hybernum ſupereminuit ad eum igitur, lectorem remitto, & in
229 reliquis de inſulis dixerunt *Bart. in ſua Tiberiad. tract. de inſula, Bapt. Aym. in d. lib. 1. cap. 9. et 14. Griphiandr. d. tract. de inſul. Bened. Bordon. in inſular. Ital. Simon. Maiol. in colloq. Franciſc. Illon. in nauigation. et itiner. vol. 3. Thom. Boz. de Sign. Eccleſ. ſign. 84. Chriſaut. Columb. Ioann. Metell. Petr. Aboris, Petr. Martir. Vrbanus Calueto, & alij.*

Hinc de Piſcationibus, & alijs pertinentibus ad flumina
230 agendum eſſet, ſed latè de his, & de fluminibus in genere, egerunt *Peregrin. de iur. fiſc. lib. 8. num. 44. et ſeq. Crauett. conſ.* 530. *Treutler conſ.* 106. & 876. *Rauſter. quæſt. 23. tom. 1. Artam. Piſtor. quæſt. 17. lib. 4. Coppen. tom. 1. obſeruat. 69. Herg. lib. 2. qu. 40. Nicol. Euerard. conſ. 9. tom. 1. conſ. argentoraten. 8. lib. 1. Vin. dec.* 226. *et* 349. *Thoming. conſ.* 28. *volum.* 1. *Georg. Euerard. vol. 1. cõſ. 47. Curt. Sen. conſ. 34. num. 1. & conſ. 56. num. 4. Cepoll. de ſeruit. ruſt. præd. cap. 32. Bero. conſ. 149. vol. 3. Borell. de Catholic. reg. præſtantia cap. 8. per tot.* Ad quos omnes Lectorem remitto.

Supereſt, vt ex ampliſſima 231
fluminum materia, aliquid reminiſcamur circa riparũ munitionem, & fluminum, & circa earum manutentionem; 232
Et riparum quidem munitiones non ſolum ex Terræ aggeribus conſiſtunt, verum etiã à Pontibus cõfouentur, Vnde, de aggeribus aliquid repetemus, Indè verò Pontis obſeruabimus obiter materiam.
Pòntes enim opportunè fabri- 233
candos docet *Vlpianus in l. ædiles, ff. de via pub.* Et vt ab Aggeribus incipiamus. Aggeres di-
cuntur *à Bartolo in l per Bithiniã* 234
C. de immunit. nemin. conc. lib. 10. in princ. quædam munitiones, quæ fiunt, iuxta ripam fluminis, ne flumen excreſcens prę-
rumpat limites, vt idem *Bart.* 235
per rubr. tit. C. de Nil. Aggerib. non rump. propterea diſtinguuntur aggeres à ripa: hęc enim dicitur ea terreni pars continens flumen à plano agri vſque ad
aquas, vt ex *l. 3, §. final. ff. de flu-* 236
minib. Agger, vt ſupra præmiſimus

mus, coaceruatio, & cumula-
tio lapidum & terræ fixis val-
237 lis & palis, contentiſque arbo-
ribus & ramis ad muniendũ ;
ideoque *Cepoll.inter ſeruit.ruſt.de*
Aggeribus dixit eſſe valla flu-
minum *per l.* 1. *C. de Nil. agger.*
non.rumpen.& conſonat *Bart.in*
l.per Bithiniam C.de immunit. ne-
238 *min.conceden.lib.*10. vbi dixit eſ-
ſe munitionem,quia munitio-
nis verbo, agger etiam venit,
239 ſicut & omne quod extruitur
ad muniendam , & tuendam
ripam , vt clauſuræ , ſeu cluſæ
trabibus , & palis contextæ
Muri,Pontes, & aliud quodli-
bet opus ripas tuendi cauſa ,
factum ; & idem intelligit
Vlpianus in propoſitione edi-
cti Prætorij de ripa munien-
da *in l. vn. ff. eod tit. in princ.*
& §. 1. atque ipſa Rubrica ti-
tuli demonſtrat : Sed munitio
vtilis eſſe debet communiter;
poſſet enim ita fieri, vt eo prę-
textu priuatus opus faceret ad
240 proprium commodum, quod
reddat damnoſum flumen vi-
cino , & propterea diſponitur
in d.l.vn.§. is autem cautio , ff. de
241 *damn.infect.*ad fauorem tam vi-
cinorum , quàm eorum qui
trans flumen poſſident , d.§. *is*
autem. Dictumq;fuiſſe aggerem
242 expoſuimus à verbo aggerare,
quod idem eſt cum verbo ac-
cumulare,vt vallis,mixta terra
cum lapidibus , fixis in humo
extrui ſoleat : In vijs autem
reſtaurandis eminentia eiuſdẽ 243
viæ , ſtrata exaggeratis lapidi-
bus, agger ſolet appellari , vn-
de Illud *Virgil.*10.*Æneid.*

Qualis ſæpè viæ deprehenſus in
aggere ſerpens,&c.

Cæterum extruuntur agge-
res vt plurimum in paludibus, 244
vt via reddatur practicabilis,ſi
neceſſitas expoſcat eã inſtrui
in talibus , vel ſimilibus locis;
pro faciliori,ſeu breuiori tran- 245
ſitu viatorũ, & mulionum:De
ſui tamen natura inuenta fuit 246
aggerum munitio ad impe-
diendos fluctus ; ſed nihilomi-
nus non eſſe iuris publici , cõ-
muniter , & de ſui natura , ex
quo reſpiciant vtilitatem pri-
uatorum, ſicut & foſſata, quæ
ſunt inter agros , dixit *Fab. de*
*Mont.tract.de empt & vendit.q.*6. 247
*in n.*16. Et propterea venire in
menſurationẽ agrorum,tenuit
id.*Fab.de Mont loco cit.per l. prę-* 248
dia,§. ita legatum , ff. de fund. in-
ſtruct. Verumtamen habemus
pluribus in locis aggeres pu-
blicos, quos vulgò aliqui dic-
cas appellãt,vnde nõ idem di- 249
cendum ſicut nec de Foueis,&
Foſſatis publicis, vt ex *l. vnica,*
§.*foſſa.ff.vt in flum. pub.*

Denique vt aggeres legiti- 250
mè extruantur , debent fieri
vel ad propriorum agrorum

munitionem, vel etiam ad
munitionem ripæ, dummodò
vel fluminis alueus non mu-
tetur per aggerem ibi extru-
251 ctum, vel quoquo modo alte-
retur naturalis aquæ curſus
cum accolarum iniuria, & in
damnum publicæ vtilitatis, vt
ex *l. vn. ff. ne quid in loc. pub. per*
tot. præcipue ex *verſ. oportet*, &c-
252 niſi maxima vtilitas, & tutela
facientis emergat abſque gra-
ui accolentium iniuria, vt d.
l. vn. ex §. ſed etſi aliqua, iuncto
253 *v pleroſq; & verſ. oportet*, & ibi
gloſ. verb. vtilitatem, & verb. ſine
iniuria. Sed latius conſulas *Bar-*
tolom. Cepol. d. cap de aggerib. tàm
254 circa præiudicia extructorum
aggerum, quàm circa pœnam
eos deuaſtantium.

255 Pons autem à ponendo di-
ctus, ſeu à pendendo ſuper a-
quas, nihil aliud eſt, quàm
viæ ſemita vtiliter prorogata,
etiam vbi naturaliter eſſe non
poterat ſuper aquis fluminum
ac foſſatorum, & vbicumque
decurrens, aqua impedit via-
torum, & mulionum tranſi-
tum, & à pendeo quidem di-
266 ctum Pontem obſeruat *Ambr.*
Calepin. in hac dictione; eſt au-
257 tem vtiliſſimum opus, quin-
immò & neceſſariũ, itaut eius
258 cauſa celeritatem deſideret,
l. omnes 2 C. de operib. pub. Rimin.
Sen. conſ. 31. ex num. 8. & quia, vt
præmiſeram, viæ prorogata
ſemita eſt Pons, ideò *Rimin. in*
loco cit. ex num. 27. dixit proce-
dere à pari cum via publica, 259
per l. ad inſtructionem C. de Sacroſ.
Eccleſ. & per l. ædiles, ff. de via pub.
Bald. in tit. inſtit. ciu. de ſeruit. ruſt.
præd. & propterea *Vlpianus in d.*
l. ædiles indicẽs viæ publicæ cu-
ſtodiam, itidem & Pontem op-
portunè facere vna eadem
oratione proſequitur circa
princ. *d. l. ædiles, & gloſſ.* conatur
parem cum via pontem con- 260
ſtituere in *l fin. ff. de flum. itẽ Scę-*
uola in ead. d. l. fin. Pontem pri-
uati iuris ſuper flumine publi-
co fieri non poſſe teſtatur, e- 261
tiamſi faciens habeat domum
in vtraque ripa eiuſdem flu- 262
minis, nec de facili conceditur
facere pontem, præcipuè vbi 263
damnum afferat alteri, *Cyriac.*
contr. 28. ex nu. 11. Deniq; plu- 264
rimos pontes antiquitus Ro-
mæ factos refert *Liu. lib. 41. ver-*
ſus finem, verſ. cenſores vias, &c.
eorumdemq; reſtaurationem 265
ad Pontifices pertinuiſſe, quos
propterea à verbis ponte, & fa-
cio cẽſuit dictos *Varr. vt ex Po-*
lyant. v. Pontifex: Suntquedeniq; 266
pontes opera ad publicum, &
priuatum commercium vtiliſ-
ſima, & ſumma quidem ra-
tione inſtituta, ſuper quibus
flumina tutè, & ſicco pede
percurrimus, & vallium quã-
do-

doque à torrentibus dilapſas
concauitates, ſummitati Col-
lium commodè adęquatas fa-
267 cili greſſu ſuperamus, agiturq;
de ponte in d.*l. ædiles, in l.vnde,*
§.fin. ff. de itin. actuque priu.in l.
ſeruitutes,§.ſi domo,ff. de ſeruitut.
268 *vrb.pręd.in l.loci,§.ſi forte in prin.*
ff.ſi ſeruit.vendicet, & alibi.
Cæterum appellatione pon-
tis, tàm lapideus venit, quàm
269 ligneus. *Gratian. diſcept.* 84. *ex*
num. 15. eius conſtructio abſq;
270 licentia Magiſtratus fieri ne-
quit, ex *l.2.§.merito,ff. ne quid in*
loc.publ.Peregrin.de iur. fiſc.lib.1.
tit.1.num.16.Gratian.d.diſc.84.ex
271 *num.24.*& ſoluitur eadem Ga-
bella in loco noui pontis,quæ
ſoluebatur in antiquo, *Bald. in*
l.ſi plures 6. num.14. in fin. verſ.
vidi dubitari col. 2. C. de cond. in-
ſert. & in l. 3. in fin. C. de priuil.
fiſc.Grat.d.diſcept.84. in num.14.
Et hæc breuiter de Iure Via-
rum, & Fluminum dixiſſe li-
bet,aliqua verò de operarijs,&
Peritis materiæ indicabimus
in ſequenti Capite, vt inde
faciliori ordine ad vlteriora
procedamus;

DE FACVLTATIBVS Magiſtratus Viarum. Cap. III.

HABITA per nos cogni- 1
tione materię Viarum
in genere, & fluminũ,
nunc Magiſtratus earumdem
materiarum Ordinarij Iudicis,
olim Ædilium Curulium, ho-
die Magiſtratus Viarum, &
ædificiorum nuncupati in Vr-
be; alibi autem iuxtà diuerſo-
rum locorum modum,& con-
ſuetudinem, vt in primo capi-
te indicauimus, operę pretiũ
eſt examinari negocium, præ-
cipuè in eius facultatibus, &
Iuriſdictione vſque in hodier-
num diem; quæ profectò fa-
cultates, & Iuriſdictio vires in
Vrbe Roma reſumpſerunt a
bulla fa.me.Martini V.9.in or-
dine Bullar.nou.tõ.1. Et quidẽ 2
illius inſtitutio in vrbe non e-
manauit à primis Regib.quia 3
Magiſtratũ hunc, ſicut & alios
penes ſe retinuere omnia ma-
nu Regia abſoluentes,vt ex *l.2*
*ex princ.ff.de orig.Iur.*ſed exploſa
cotũ auctoritate, rerum expe- 4
rientia docuit præferendos vi-
ros,qui rem ædilẽ dignè age- 5
rent; Ad quos plebs aduertit
vtiliter in ſuo receſſu à Popu- 6
lo,quæ ſcita ſua,& leges,quas
ſibi diſpoſuerat, tanquam de
pretio-

pretioſioribus Reipublicæ viris probis, ac fide, & experientia dignis, commiſit, quos vocauit ædiles forſan ab ædibus, in quibus ſcita condebantur; nec vlterius extenſa eſt eorum
7 poteſtas, vt conſiderat *Bartholom. Cepoll. in tit. de ædilit. æd. in num. 2. verſ. ego credo, &c.* vbi di-
8 ſtinguit ædiles Plebis, ædiles Curules, & Cereales, & hoc ſatis accuratè, & concinnè diſcurrit; ſed magis ædilium
9 auctoritas innotuit poſt reuerſam in populi vnionem plebem anno 389. ab Vrbe cond. vt ex Liu. anno videlicet 86. poſt mortem in Græcia Diuini Platonis, ex *Marſil. Ficin. in eius vita*: Et quidem contigit, quia reconciliata iam Plebe cum Populo, vt præmiſi, eaque aſſumpta ad Con-
10 ſolatus participationem vendicarunt Patres dignitatem ædulatus Curulis, iuxtà ea, quæ ſuprà latius expoſita in alio Libello fuerunt; & data
11 huic magnificentiſſimo muneri fuit cognitio cauſarum ſpectantium ad ædes in genere tàm publicas, quàm priua-
12 tas, & tàm ſacras, quàm prophanas; ad quæcumq; tandem ædicilia, vt generatim loquar, verbum enim ædicilium a verbis ædes, & colere obſeruat *Salmaſius in ſuis exercitationibus plin. fol. mihi* 950. *col. 2. lit.* E. ſicuti etiam ad politiorem formã, & ornatum Vrbis, vt paſſim
tit. de ædilit. ædict. Knipſchild. de 13
iur. ciuitat. lib. 5. cap. 26. num. 56. Fragoſ. Regim. Reip. Chriſt. lib. 1.
diſp. 21. ſed & latius patebat, 14
& extendebatur eorum Iuriſdictio, prout expreſsè cautum eſt *l. 12. tab. & d. tit. de ædil. ed. & de offic. Præfecti, Vigil.* & habetur paſſim ex Liuio; conſtat autem Magiſtratum Via- 15
rum, & ædificiorum eſſe antiquum Magiſtratum ædilium Curulium per obſeruata a *Bard. de facult. Magiſtr. & Curat. viar. &c. circa princ. fol.* B. in fine. & recenſet auctoritem Tullij de Curatore viæ Flaminiæ loquentis in *Epiſt. 1. ad Attic.* iuncto altero eius dicto in *Epiſt. 25. lib. 20. Epiſt. Famil.* & benè comprobatur à prædicta Bulla Martini V. in prohem.

In eadẽ materia ſimilis Ma- 16
giſtratus in Grecia Iura reddebat, vt Plato diſcurrit *lib. 34. de legib.* præcipuè dialogo 6. videlicet, quod ædiles Viarũ Vrbis
curam habebant, & vulgariũ 17
itinerum, quæ à Regione in
Vrbem tendunt, ædificatio- 18
numque, vt ſecundum leges omnes fiant, Aquarum præte-
rea, quas Cuſtodes deduci in 19
Vrbem curant, vt in fontes quam liquidiſſimè, ſufficienteſque

teſque ducantur, ac Ciuita-
tem iuuent pariter & exor-
20 nent: Docet tamen ibidem
diuinus ille Auctor huiuſmo-
di Magiſtratus Viros tales eſ-
ſe oportere, vt intermiſſa eo-
rum cura priuata intenti ſolũ
ſint ad publica procuranda
ſolo fine publicæ vtilitatis, &
gloriæ Principis, non proprij
priuati æris intereſſe.

21 Et cognoſcere debet Ma-
giſtratus viarum, vt ſupra in-
dicatum eſt de limitibus, &
ſeruitutibus prædiorum; eſt
22 enim cognitio hæc peculiaris
huiuſmodi Magiſtratus etiam
in genere ſumpti, vt ex eodem
Platone in dialogo 8. *col.* 8. & in
23 ſpecie Magiſtratus præd. in
Vrbe, ex dicta Conſtitutione
ſan.me. Martini V. & aliorum
Summorum Pontificum, &
notat *Fragoſ. in ſuo Regim. Reip.*
24 *d. diſput.* 21. itidemque Magi-
ſtratus ædilium cognoſcere
debet ſuper qualitate Artium,
vt ex eodem *Platone ibid. col.* 9.
25 & ille Vrbis ex lege 12. tabul.
ex conſtitutionibus Imperato-
rum, ac denique Summorum
26 Pontificũ, præcipuè Pauli III.
Pij IV. & aliorum paſſim, item
ſuper limitibus, & alijs rebus,
vt *Fragoſ.* cumulat *loco cit. & d.*
Bull. Martin. V. in prohem.

Et cum Emin. Cardin. Ca-
merario cognoſcit de materia
Bullæ Iuris congrui, vt in Bul-
la Sixti IIII. quæ eſt 20. in or-
dine, in *Bullar. nou. tom.* 1. &
Greg. XIII. quæ eſt 22. in ordi-
ne *Bullar. nou. tom.* 2. Itemque
Magiſtratus viarum de iure
cogere poteſt ad perficiendũ 27
fabricas ædificiorum, qui eas
inceperit *l.* 1. §. *hoc interdictum* 2.
ff. de oper. nou. nunciat.

Ædiles verò Cereales inſti-
tuti fuerunt, vt præmiſeram, à 28
C. Iulio Cæſare, vt rei frumen-
tariæ præeſſent, & *Cepol.* di-
ſtinguit *in d. expoſitione tit. de ædil.*
edict. Cuius rei auctoritas, & 29
Iuriſdictio reſidebat antea pe-
nes ædiles Curules ex diſpoſi-
tione *legis* 12. tabul qui, & Re- 30
giam poteſtatem habuiſſe te-
ſtatur *Alex. ab Alex. in ſuis genia-*
libus lib. 4. *cap.* 4. & confirmauit
Bard. in ſuo tract. de Magiſtrat.
viarum cap. 1.

Huius tamen Magiſtratus 31
forma in eligendo varia fuit
in Vrbe, aliquando enim duo
vt in prima eius inſtitutione, 32
diſtinctis inde ædilib. Curuli-
bus, & ædilibus Plebis *l.* 2. *ex*
§. itemque vt eſſent, iuncto §. tunc
vt aliquo, ff. de orig. iur. & in pro- 33
greſſu eiuſdem, aliquãdo qua-
tuor *l.* 2. §. *conſtituti ſunt, ff. de orig.* 34
iur. quandoque etiam vnicus
legitur ædilis Curulis in die-
bus Reparatæ Salutis, vt Mat-
thæus Obiccionus anno 1276.
in

Digitized by Google

in Pontificatu Cregorij X. &
Lelius Iacobatius 1321. in
Pontificatu Vrbani IV.& Lu-
cas de Buccamatijs ann. 1459.
in.Pontificatu Pii II. & Sauus
de Naris anno 1480.Sixto IV.
Summo Pontifice, & Ioannes
de Pichis anno 1506. in Pon-
tificatu Iulij II. & remanſit
vnicus in Edulatu D. Iacintus
Bubalus de Cancellarijs poſt
mortem Dominici Iacobatij,
regnante ſa.me.Alexãdro VII
35 & aliquãdo fuiſſe creatos ædi-
les pro qualibet Regione Vr-
bis, habetur ex motu proprio
Sixti V.ſub datũ Nonis Martij
1587.quod recenſitum legitur
in volumine Statutorũ Tribu-
nalis Viarum in Vrbe,ſed hoc
receſſit ab aula: Probatũ autẽ
Tribunal ita fuiſſe noſcitur, ſi-
cut & res ipſa docet propter
huiuſmodi Magiſtratus neceſ-
ſitatem,& vtilitatem,quę ſatis
deſumitur ex Bulla ſan. mem.
Martini V. de qua ſupra me-
minimus in principio huiuſ-
36 modi capitis, ex prohem.eiuſ-
dem Bullæ: Et varijs nomini-
37 bus appellatus fuit. Aliquãdò
enim ædilis *ex l.2. §. deinde cum*
placuiſſet,ff.de orig.iur. Indè Cu-
38 ratores viarum, vt *ex d. l.2. §.*
conſtituti de orig.iur. Item Magi-
39 ſtri viarum, vt inſculptum le-
gitur in Foro Capitolino, &
refert *Marlian.lib.1.cap.6.*

Neglectum autem diù fuit 40
hoc præclarum officium, &
neglecta ibidem fuit vrbis po-
litia,& ornatus, præcipuè ante
Martinum V.ſa.me.qui prop-
terea memorandus Pontifex 41
obſoletam reſpiciens ædilium
Curulium auctoritatem,& iu-
riſdictionem,vt alias dixeram,
aduertenſque propterea con-
taminatam vrbem, vt præmiſ-
ſum eſt ſupra, eoque perue-
niſſe, vt teſtatur idem Ponti-
fex, vt Ciues vndique vias,
plateas, ac loca publica, &
priuata, atque Eccleſiaſtica
occupare, demolire, & incon-
ſultè profanare non erubeſce-
rent. In tali igitur peruerſo
rerum ordine, vt medelam 42
malo præberet, repoſuit Ædi-
les Curules in antiquam eorũ
ſedem, & poteſtatem, vt præ-
notauimus in illius Conſtitu-
tione, in qua quidem Conſti-
tutione priſcam non modo
huius Tribunalis Inſtitutionẽ
ſuſcitauit, renouauit, & rein- 43
tegrauit cũ ſolitis ab antiquo
Iuriſdictionibus, poteſtatibus,
honoribus, & priuilegiis, ſed
addidit manum Regiam, &
cognitionem iuxtà eis datam 44
à Domino prudentiam abſq;
iudiciaria tela ſummariè, ſim-
plicitèr, & de plano, deputans
illis Procuratorem Fiſci, &
Notarium.

Qua-

Digitized by Google

45 Quarum quidem facultatum comprobatio ab alijs Summis Pontificibus habita eſt,& conſtat per decretum D. Cardinalis Aquilegien.S.R.E. Cancellarij ſub Paulo II.Veneto die 7 Septembris 1464. de mandato D. Papæ, vt recenſet *Bard. vbi ſupra* poſt Bullam Martini V. fol.mihi 66. Indeq;anno 1480. in Pontificatu Sixti IV. confirmatis ſtatutis Tribunalis viarum, & ædificiorum per præfatum Pontificẽ emanauit decretum à D.Cardinali Rothomagen.Camerario.Datum die
46 13. Ianuarij, quo ſubijciuntur Iuriſdictioni Magiſtrorũ viarum, omnes, & ſinguli Clerici Romani,& forenſes,& Monaſteria, Eccleſiæ, Vniuerſitates, Loca pia, & Curiales cuiuſcumque ſtatus,gradus,ordinis, ſeu conditionis ex quacumque cauſa, ſeu occaſione in rebus ſpectãtibus ad officium Magiſtrorum viarum,vt diſpoſitum recenſet idem *Bard. fol. mihi* CC.& in Bulla Pauli III.in prædicto *tract.fol.mihi* DD.& antea *fol.* Dd. per D.Cardinalem S. Georgij, Camerarium.

47 Emanauerant etiam à Sixto Quarto litteræ ſuper Iure congrui d.anno 1480.quibus corroboratur poteſtas Magiſtratus vna cum D. Cardinali Camerario,vt *Bard. refert tract. de iur.protom. fol.* 1. quas confirmauit præcipuè Pius IV. anno 1565.vt apud *Bard.de facult.Magiſt.viar.&c.* poſt *Rubr.Pia facultates,&c. & in Bullar. nou. tom.2.* 48
*fol.*118.*conſtit.eiuſdem Pij IV.*102. Ideoq; prædicto tempore Sixti IV. incepit Magiſtratus ædiliũ pati alterationem, & mutationem ſuæ antiquæ formæ, quia vbi conſtabat antea ex ſolis viris laicis ædilibus, fecit inde corpus cum D. Cardinali Camerario, qui tamquam Caput Magiſtratus deputatus fuit à Sanctiſſimo. Bulla Sixti IV. ad ornatum cõfirmata fuit ab Alexandro VI. qui inde anno 1495. per eius motum propriũ confirmauit auctoritatem Magiſtratus etiam contra Clericos quoſcumque, Pia loca, Eccleſias, & Monaſteria ex mero eiuſdem Magiſtratus officio, quod etiam antiquitus obſeruatum tempore Nicolai III. Summi Pontificis, conſtat ex inſtrumento cuſtodito in Archiuio Reuerendiſs. Capituli Collegiatæ Eccleſiæ S. Mariæ in Via lata, rogato de anno 1280. indict. 8. menſ. Nouembris die 21. in quo Petrus de Comite, & Gentilis D. Bertoldi de Fil. Vrſi Senatores Almæ Vrbis, & Magiſtri viarum, & ædificatorum Vrbis (vt ibi exprimitur) prohibuerunt

Digitized by Google

buerunt Clericis Sanctæ Ma-
riæ in Via lata fabricare in pa-
riete Monaſterij S.Cyriaci, do-
nec cognoſceretur de cauſa
inter ipſos, & d.Monaſterium,
& Conuentum, Inſtantibus
Scriniario Procuratore, & Sin-
dico, & Abbatiſſa eiuſdem ex
rogitu olim Philippi Scriniarij
exemplato per Ioannem Bar-
thol. Auctorit.S.Romani Impe-
rij pub. Not. vt in d.inſtrumēto
legitur, & diſpoſitioni præfati
Alex. VI. & obſeruantiæ Ni-
colai Tertij recenſitæ; Conſo-
nat Imperiale reſcriptum Ho-
norij, & Theodoſij, quo caue-
49 tur, vt pro reficiendis, & in-
ſtruendis itineribus, & Ponti-
bus debeant Eccleſiæ, & quæ-
libet Loca pia contribuere in
l.ad inſtructiones, C.de Sacroſ. Eccl.
cum ſimilib. Et ſan.me.Greg.IX.
idē ſtatuit in cuſtodia murorū
in *cap.2.de Immun. Eccleſ.* & idē
cōſtituit Leo Imperator *in l.fin.*
C.d. quib. mun. non liceat excuſ. ac-
cedēte motu proprio Pauli III
50 de quo infra, vt nō ſolū cogno-
ſceret Magiſtratus in cauſis ſū-
mariè ſimpliciter, & de plano,
& per ſola locorū inſpectionē,
51 ſed etiam per viam pręceptorū,
& mādatorum pœnalium eius
arbitrio ſanciendorū, abſq; vlla
limitatione in cauſis Clerico-
rū, & aliorum Eccleſiaſticorū,
niſi tantum, vt in caſu, quo, pe-
titus, concurrat in deciſione
cauſæ Eminentiſſimus Vrbis
Vicarius, vel eius Locumte- 52
nens; & prout latius in eodem
motu proprio diſponitur recē-
ſito ab eod. *Bard. fol. mihi* F.F.
verſ. volumus, & D. Cardinalis
Camerarius anno inde 1496.
ſub decreto de mandato Sum-
mi Pontificis emanato ſtatuit 53
valere vnius ex DD. Magiſtris
decretum, & ſententiam, dum-
modo adhibitum fuerit votum
alterius D. Collegæ, et acceſ- 54
ſerit conſilium aſſeſſoris, ſi in-
teruenerit, vt penes eumd. *Bard.* 55
fol. mihi F.F. Confirmauit inde,
vt diximus, Paulus ſan. mem.
Papa Tertius auctoritatē eam-
dem Magiſtrorum viarum pre-
cipuè ſuper vijs, & cloacis, ac
plateis mundandis, ſternendis
nouis vijs, & veteribus ampliā- 56
dis, plateaſque de nouo ape-
riendi; Itemque cognoſcendi
de iuribus domorum ad ſupra-
dictum effectum diruendarum
iuxtà eorum conſcientiam, & 57
ſecundum eam, indemnitati
Dominorum tam laicorum,
quam Eccleſiaſticorum con- 58
gruè prouidendi, vt ex illius
Motu proprio penes eumdem
Bard. fol. mihi Cc. & melius per
aliud Motum proprium eiuſd.
Pauli Tertij penes eumd. *Bard.*
fol. mihi DD. ædilium curulium
facultatem, & auctoritatem
con-

Digitized by Google

confirmauit, prout exprimit verbis infraſcriptis ibi. *Vt igitur Dominicus de Nigris, Thomas de Caualerijs præfati, & alij, qui erunt pro tempore eorum in dicto officio ſucceſſores, vt in ijs, quæ per nos, & ſucceſſores noſtros in officium præfatum concernentibus ordinata erunt celerius exequi, officiumque*
59 *ipſum efficacius exerceri valeant, congruum exiſtimauimus, vt iuriſdictiones, facultates, & priuilegia eiſdem Magiſtris, & ſuo officio per plures ex prædeceſſoribus noſtris cõceſſa non ſolum intacta eis præſeruentur, ſed etiam omnibus obſtaculis, & ipedimentis remotis, inuiolabiliter obſeruentur, ac lata potius,*
60 *quam ſtricta interpretatione ab omnibus recipiantur, & propterea motu ſimili &c. quecumque dd. Magiſtrorum, & ſui Magiſtratus officij*
61 *ſtatuta, & ordinationes, necnon priuilegia, & indulta eis, & eorum*
62 *Magiſtratui per quoſcumque Prædeceſſores noſtros, & per nos quomodolibet conceſſa, & innouata, & in illis contenta quæcumque auctori-*
63 *tate Apoſtolica tenore præſentium approbamus, & confirmamus, & inſuper indultis, & priuilegijs prædictis inhærendo, & illa declarando volumus, quod iuxtà facultates ipſis Magiſtris per fel. recordationis Mar-*
64 *tinum V. Eugenium IV. Sixtum etiam IV. Alexandrum VI. Iulium II. Leonem X. & alios Romanos Pontifices Prædeceſſores noſtros huiuſmodi conceſſas ipſi Magiſtri in omnibus, & ſingulis caſibus, litibus, differentijs, quæſtionibus, & controuerſijs ad eorum iuriſdictionem, &* 65
officium, tam ex forma ſtatutorum, & priuilegiorum præfatorum, quam de conſuetudine, aut alias quomodolibet ſpectantibus inter quaſcumque perſonas: tam laicos, quam clericos, & Religioſos, & Collegia, & Vni- 66
uerſitates, Eccleſias, Monaſteria, & Loca pia quæcumque ipſi ſoli ad quorumcumq; petitionem, ſine que- 67
relam, vel denunciationem, aut etiã ex eorum mero officio non ſolũ ſum- 68
mariè ſimpliciter, & de plano per ſolam locorum inſpectionem, teſtibus 69
etiam in locis ipſis examinatis, ſed 70
etiam per viam præceptorum, & mandatorum pœnalium, prout hactenus facere conſueuerunt procede- 71
re, & contra talium præceptorum inobedientes ad executionem mulctarum, & pœnarum in eis commina- 72
tarum deuenire, pœnaſque ipſas in vſus publicos, & prout hactenus eis per facultates huiuſmodi conceſſum exiſtit, & non in alios vſus diſtribuere valeant &c.

Et prout latius diſponitur in eiſdem litteris prædictis, in 73
quibus Papa dat iuriſdictionẽ priuatiuam, vt oſtenſum eſt, inhibet appellationem ſuſpenſiuam in cauſis non exceden- 74
tibus ſummam 25. ducatorum, videlicet vbi agitur de merce- 75
de operariorum ſpectãtium ad

curam DD. Magiſtrorum ; in
76 omnibus alijs verò cauſis inhi-
bet appellationem ſuſpẽſiuam,
vbi non excedat ſummam 15.
ducatorum, vt in §.3. ac inde
77 quod loca vendenda ad ædifi-
candum arbitrarie à DD.Ma-
giſtris viarum iudicentur, om-
78 ni,& quacumque appellatione
remota, vt in §. 4. & inſuper
quod eorum mandata ſuper
præmiſsis, ac præcepta,& inhi-
79 bitiones non poſſint expediri
ab Illuſtriſſimo D.Præſide, ne-
que ab Illuſtriſſimis Clericis ,
aut alio quouis Iudice,qui qui-
80 dem Domini Præſes, & Cleri-
ci non poſſint ſe intromittere
vna cum DD. Magiſtris, niſi
in taxis demolitionum à ſin-
81 gularibus perſonis perſoluen-
dis, ſalua tamen auctoritate
Eminentiſſimi Camerarij,vt in
§.quinto. Cæterum confirmat
motum proprium Alexandri
VI. vt in cauſis Clericorum ,
perſonarum Eccleſiaſticarum,
& locorum piorum (ſi petitus
82 fuerit) in deciſione ipſarum
cauſarum tantum debeat in-
teruenire Eminentiſſimus Vr-
bis Vicarius, ſiue eius in ciuili-
bus Locumtenens,vt in *d.verſ.*
volumus &c.

83 Inde Iulius Tertius, vt com-
modius, & facilius viæ Vrbis à
ſimo, luto, & immunditijs ex-
purgarentur, vbi prius ex anti-
qua conſuetudine à ſingulis
tabernis, ſeu apothecis ſingulis
duobus] menſibus Carolenus
vnus exigebatur,iuſſit exigi Iu- 84
lium ſingulis tribus menſibus
à qualibet taberna,ſeu apothe-
ca, & banco, ſeu domo ratio-
num mercatorum, & à funda-
cis, magazenis, diuerſorijs,ho-
ſpitijs, tabernis vinarijs æſtua-
rijs, furnis, & quibuslibet alijs
ſimilibus, vt ex motu proprio
eiuſdem Iulij penes Bardum in
ſupradicto tractatu de facult.
Magiſtrorum viar.fol.mihi 11
vbi recenſet regiſtratum in Ca-
mera Apoſtolica In libr. 11. di-
uerſorum Iulij PP.III.fol.173.

Confirmauit facultates, &
poteſtatem ædilium curulium, 85
ſiue Magiſtrorum viarum, vt
præmiſimus, Pius IV. in ſua
Conſtitutione *Inter multiplices*
&c. ædita x.kal.Septemb.1565
Pontificatus 6. de qua *Bard.* &
habetur *in Bullar. nou. libr. 2.*
Conſt. 102. in qua recenſendo
neceſſitatem, & vtilitatẽ huius
Magiſtratus à Prædeceſſoribus 86
attentè conſideratam plurimi
habitum auctoritatem Emi- 87
nentiſſimi Camerarij, & eo-
rumdem DD.Magiſtrorum cõ
firmat, ac motus proprios Six-
ti IV.& Leonis X.vt in § 1 in-
de proſequitur in §. 4. confir-
mando motum proprium Pau- 88
li Tertij circa prædictas facul-
ta-

Digitized by Google

tates, & poteſtatem Magiſtra-
tus, & poſtquam in ſubſequē-
tibus §§. diſpoſuit circa de-
molitionem domorũ pro vijs
aperiendis, ſiue dilatandis, ſi-
tus vendendi, Artes in locis di-
89 ſtinctis reſtringendi, & alias
quamplurimas difficultates, &
dubia ex Bulla oriunda remit-
tit interpretanda, & ſoluenda
90 arbitrio Magiſtratus in §. 33. &
conſtituit ædiles, meros Iudi-
91 ces in materia viarum ſternē-
darum, & inhibet appellatio-
nem admitti, niſi facto actuali
92 depoſito penes Notarium eo-
rumdem ædilium in pecunia
numerata, & tam in cauſis prę-
dictis, quam in cauſis merce-
dum, vt in §. 34. eiuſdem Bul-
læ; quod quidem practicatum
inde fuit per cedulam Depoſiti
93 vt in Pontificatu ſa. me. Ale-
xandri Septimi In cauſa Mo-
naſterii Sanctæ Mariæ Nouæ,
cuius Procurator cum Cedulã
Depoſiti produxiſſet per acta
Auguſtini Notarii Cameræ.
Indè corã Eminẽtiſs. Caracciolo-
lo tunc Præſide viarum breui
manu exhibuerũt eam in actis
Notarii viarũ, nuper verò non
retardata ſolutione vt infra.
Cæterum idem Sũmus Pon-
94 tifex Pius IV. ibidem in §. 35.
ſubiecit iuriſdictioni Magiſtro
tum viarum artem muratoriã,
mandans, vt in omnibus, &
per omnia ſubiecta eſſe d ebea
Tribunali viarum, quod & ipſa
ratio ſuadet: cum enim anti-
quitus dictus fuerit Magiſtra-
tus ædilium, quia inter ma-
terias ſuæ iuriſdictionis ſunt
ædificia, vt conſtat ex iure *ff.* ex
omnibus Bullis, quę vſq; adhuc
æditæ fuerunt, & præcipuè ex
illa ſupra mentionata ſant. me.
Martini V. quæ eſt fundamen-
tum renouatæ auctoritatis, &
facultatis huiuſmodi Magi-
ſtratus ædilium, ſignanter in
§. *cum itaque &* &c. vbi recenſet 95
omnes materias antiquæ iuriſ-
dictionis, videlicet vias, ſtratas,
plateas, & alia loca tam publi-
ca, quam priuata, ædificia lapi-
dea, & lignea, banca, tecta, ta-
bulata, mœniana, apothecas,
pontes, portas, decurſus aqua-
rum, canalia, meatus, prædia 96
ruſtica, & vrbana, prata, hor-
tus, vineas, ſicut etiam Ius fi- 97
nium regũdorum, ſeruitutum,
& libertatum; quæ omnia con-
firmat idem Summus Pontifex
ibidem in §. *nos igitur* &c. & fa-
cultatem tribuit Magiſtratui
iuxtà modum, prout eidem
Magiſtratui videbitur circa 98
prædia; & cum poteſtate fa-
ciendi, & ordinandi Sub-magi-
ſtros, ac ius tribuit procedendi 99
manu regia, & iuxtà eis datam
à Domino prudentiam, & in
reparatione exceſsuum, defor-
mita-

mitatum, demolitionum,& ſi-
milium etiam abſque cuiuſuis
vocatione, ſeu citatione, vt in
100 eodem §. *nos igitur &c. verſ. vt*
exinde &c. & latius oſtenditur
101 facultas, & poteſtas ædilium in
dicta Bulla inhibendo ſindica-
tum, vt in fine §.penultimi cũ
vaderogutorijs neceſſarijs,clauſu-
la ſublata &c. & decreto irri-
tanti, & notat *Cherubin.ad eam-*
*dem Bullam ſchol.*1. *&* 2. *poſt Ay*
mer.Reuall.de Hiſtor.Iur.ciuil. lib.
2. *n.* 60. Cuius quidem Bullæ
102 executionem de mandato Pa-
pæ decreuit D.Cardinalis tunc
Camerarius die 7. Septembris
1464. vt penes *Bard. fol. mibi*
103 Bb. & facultatis prædictorum
confirmatio paſſim pro tẽpore
à Summis Pontificibus repeti-
ta eſt, ſubijciendo iuriſdictio-
ni ædilium Clericos,Monaſte-
cia,Pia loca, & prout ſupra la-
tius recenſuimus,tam circa iu-
104 riſdictionem ſuper diuerſisma-
terijs, & quidem priuatam in
eis quoad omnes alios Magi-
ſtratus, quam circa præeminẽ-
tiam officij.
105 Prædictæ Martini V. Con-
ſtitutioni nũquam derogatum
fuit, ſed benè confirmata eſt,
vt oſtendimus,ab alijs Summis
Pontificibus, præcipuè à Paulo
Tertio in ſupra recenſito mo-
tu proprio,nec vnquam vſque
in præſentem diem abrogata,
nec antiquata eſt.

Viguit Magiſtratus tempore 106
ſan me.Sixti V.qui & Congre
gationem Emin.Cardinalium
inſtituit ſuper vijs, & pontibus
&c. ideoque auxit Magiſtratũ 107
ædilium, & Aſſeſſorem DD.
Magiſtrorum inter officia va-
cabilia ad vitam obtinentis pa-
riter inſtituit cum qualitate
Iudicis eiuſdem Tribunalis via-
rum, & primus inſtitutus fuit
Aſſeſſor Paulus Peculus Inter-
amnen. cuius officij faculta-
tes relatæ fuerunt in Regeſto
Cameræ Apoſtolicæ. Datum
pridie Kalendas Nouembris
1587.Pontificatus anno tertio,
incipit Romanus Pontifex in
ſuprema &c. & facultates qui-
dem tributæ fuerunt valde cõ-
ſiderabiles, adeout excedant
facultates Aſſeſſorum cęterorũ
iudicum, ſed non adeout alte-
ratę dici poſſint facultates DD.
Magiſtrorum viarum & ipſius 108
Magiſtratus ædilis, quæ illiba-
tæ remanſerunt in omnibus,&
per omnia confirmatæ poſt
præf.Sixtum V.abalijs Summis
Pontificibus ſucceſſoribus, & 109
præcipuè à ſa.mem.Alexandro
VII.pluribus chirographis mo-
tu proprio emanatis cum clau-
ſula ſublata, & decreto irritan-
te, vt inferius oſtendemus. Et
quidem ex præmiſſis deſumi-
tur generaliter ſumma quali-
tas,

tas, & æſtimatio Magiſtratus
ædilis vbique per Orbem dum
110 ita celebris eſt in Vrbe Roma
communi Patria, *l. ſed & repro-
bari 7. §. Romæ, ff. de excuſ. tut. l.
Roma 33. ff. ad municip. Pius IIII.
in conſt. 102. princ. bullar. nou. tom.*
2. Cuius conſuetudo dat legem
cæteris, *l. de quibus, & ibi gloſſ. ff.
legib l. 1. ad fin C. de vet. iur. exucl.
& habetur in fin tit. inſt. ciu. de ſatiſ-
dationib.*

111 Liquet igitur iuriſdictio ędi-
lium ampliſſima ex præmiſſis,
quæ nullis eſt intra ſepta Vr-
bis, & diſtrictus, vel etiam per
totum Statū S. R. E. cum Sacr.
Congregatione Emin. Cardin.
ſicut etiam cum ſolo Illuſtriſs.
Præſide nullis, inquam, limita-
112 ta confinibus; & generaliter,
vtilis quidem eſt, quinimmò,
& neceſſaria Principibus, &
Reipublicæ, non ſolum ratio-
113 ne ornamenti ædificiorum, cui
proſpexerunt ſemper vbique
Principes, & præcipuè Summi
Pontifices, vt latè diſſeruimus,
& antea aduerterant antiqui
114 Romani Patres præficiendo æ-
dilatui nobiliores, atq; præſtan-
tiores viros, vt ex ſerie ædilium
prænotauimus in alio Libello,
115 & eo magis Imperatores, qui-
bus ita curæ fuerat ornamentū
Ciuitatis, vt non modo inhi-
buerint quidquid contigiſſet
attentari à quacumque perſo-
na contra eiuſdem Vrbis or-
namentum, ſed etiam omne
ædificium contra ipſum orna- 116
tum extructum iuſſerāt demo-
liri, cum derogatorijs ſalutari-
bus in eorum legibus, non ob-
ſtante præſcriptione, ac etiam 117
reſcripto Principis, vt cauetur
Imperiali decreto trium Cæſa-
rum Gratiani, Valentiniani, &
Theodoſij *in l. præſcriptio, C. de
oper. publ & ibi gl.* ac alio ſimili
decreto eorumdem Cæſarum
Theodoſij, & Valentiniani *in
l. qui ſine 19. C. eod tit.*

Verum etiam ratione expur- 118
gandi vias, & plateas à luto, fi-
mo, immunditijs, & ſordibus,
vt aer purior reddatur, *vt toto
tit. ff. de ædilit. æd.* atque ad effe- 119
ctum, vt ipſa Vrbs per hanc ac-
curatam ædilium culturam op-
tatiſſimus ſit exemplar præci-
puè peregrinis, qui deuotionis
affectu non modo, ſed erudi-
tionis gratia ad illam accur-
runt quotidie.

Et ius etiam Antiquariorū 120
Iuris ædilis portio eſt, reſidens
penes Eminentiſſimum Cardi-
nalem Camerariū, itaut fode-
re, & cauare ſtatuas marmora,
& alias materias ſubterraneas
nemo poſſit abſq; licētia præ-
fati Eminentiſs. Camerarij, ſiue
eius Illuſtriſsimi Auditoris, &
ſolet aliquem deputare, qui
vulgariter dicitur Commiſſa-
rio

Digitized by Google

rio dell' Antichità.
121 Et vigorem denique ſumit
ædulatus noſter à diebus anti-
quis, quibus & habebant curã
122 faciendi ludos, vt paſſim *Liu.* &
oſtendimus ſupra, & ne res de-
123 fectuoſæ venderentur, vt *toto*
tit. ff. de ædil. edict. ac etiam, vt
obuiaretur incendijs, de qui-
bus cognoſcebant, & poterant
vſque ad certam pœnam dam-
nare culpabiles, vt in *eod tit. &*
paſſim in tit. ff. de off. Præf. Vigil.
124 habet Magiſtratus huiuſmodi
in Vrbe vtrumque Tribunal
Ciuile, & Criminale cũ coer-
citione vſq; ad triremes inclu-
125 ſiuè, vt ex præmiſſis deſumi-
tur, cõcedit licentias Barozarũ,
Curr. Carrectarum, Tabula-
torum, Bancorum, Foconum
pro coquendis caſtaneis, Ma-
cellorum, & loca recepto ſola-
126 rio in vijs, & plateis; quæ qui-
dem licentiæ à D. Fiſcali ſignã-
127 tur, & diſtribuuntur; ſicut &
pro qualibet ſtruc tabularum,
& lignorum in locis publicis,
& aliarum plurium rerum ędi-
litatem reſpicientium, iuxta
eius ordinarias facultates.
128 Ei namque totius Vrbis orna-
tus, politiæ, & quarumcumque
rerum ſitus diſtributionis in
vijs, & plateis Vrbis facultas,
illius arbitrio credita eſt à
Principe, vt ex *d. l. 2. §. ſi quis ne-*
mine, ff. ne quid in loc. pub. & deſu-
mitur ex d. Bulla ſa. me. Marti-
ni V. (indiſtinctè per Vrbẽ) &
ex reformatione Pauli V. & de
iure communi *ex d. §. ſi quis ne-*
mine.

Antiqua forma Magiſtratus 129
viarum poſt duos primęuos,
fuit quatuor ædilium, vt oſten-
dimus ſuo loco diſtinctè, &
habebat cognitionem ſupra
incendiarios cum Pręfecto Vi-
gilum in aliquibus caſibus, vt
habetur *ex l. 1. ff. de offic. Præf.* 130
vig. ſed eius ordinaria iuriſdi-
ctio erat ſupra venditores ſer-
uorum, belluarum, & rerum
commeſtibilium, nè aliquid
morboſum, vel quoquo modo
defectuoſum, & quod iuſto
pretio venderetur, vt latè *in tit.*
ff. de ædilit. edict. & ex illius edi-
cto tres actiones proponeban- 131
tur, ſcilicet Redhibitoria, Quã-
to minoris, & in factum *gl. in l.*
1. ff. de ædil. edict. de quibus actio-
nibus non eſt noſtrum opus in
hoc loco diſcurrere, ſed ſolum
indicare cognitionem cauſarũ,
quã habebãt Ædiles, de quibus
plenè *in d. l. 1. & paſſim in tit. ff. de*
ædil. edict. & vbique gloſ. Habe-
bant itidem cognitionem pri- 132
mariam in materia ædificiorũ,
& ne viæ occuparentur, vt in
l. ædiles, ff. de via publ. & notat gloſ.
inbid. in verbo ædiles. Ac eorum 133
curæ erat facere ludos publi-
cos, vt indicaui in alio Libello
ædi-

134 ædilium, ex teſtimonio Liuij,
& ab Alex. ab Alex. vt aliàs
premiſſum eſt, & melius ex le-
ge 12. tab. Aediles autem Ple-
bis erant ſubordinati,& curam
gerebant earum rerum in ędu-
latu, quibus Curules detenti in
135 grauioribus curis ſupereſſe nō
poterant, & ſedebant in ſcam-
nis, ſeu in ſubſellijs; Curules
verò ſedebāt in ſellis eburneis
136 ſupra gradus elatis, vt aliàs
prænotauimus; vnde *Cepoll.ad*
eumdem tit. conatur oſtendere
diſtinctos ædiles plebis ab ædi-
137 libus curulibus, Sed non aliter,
niſi quod ædiles plebis ſubor-
dinati fuerint ædilibus curuli-
bus, vt clarè deſumitur ex *d.l.*
2.§. deinde cum placuiſſet &c. ibi
tunc, vt aliquo pluris, &c. &
diſcurrit *Minſiger.in §. Prætorum*
edicta n.10. inſtit.ciu de iur.nat.gēt.
138 *& ciu.* fuiſſe videlicet penes æ-
diles curules cognitionē cau-
ſarum, & iuriſdictionem in
tota Vrbe, vijs, & annona, &
ludis ſolemnibus, ex *l. 12. tabul.*
ibi, Suntoque ædiles curatores
Vrbis, annonæ, ludorumque
ſolemnium &c. ſed penes ædi-
les plebis ſubalternum mini-
139 ſterium: Et quidem ædiles cu-
rules numerantur inter Præto-
140 res, *§.Prætorias inſt.de diuiſ.ſtipul.*
§. prætorum verſ. proponebant &c.
141 *inſt.de iur. nat. gent. & ciu. Nitaſ.*
ibid. n.3. ſedentes in trono, vt
aliàs diximus in ſella eburnea:
ædiles autē plebis in ſubſellijs,
quorum ædilium curulium
præeminentiam audiuimus, tā 142
in formalitate, & ſede, quam
in cæteris; ideoque liquet ſub-
ordinatos etiam eiſdem ædili-
bus curulibus, Vico Magiſtros, 143
& Curatores viarum: cognitio
autem ſuper pretio, & qualita-
te frumēti data eſt Cerealibus,
vt notat *Cuiacc.in l. 2. ff. de orig.*
iur. col. 12. verſ. Cereales, quod
omnino fuit diſtinctū ab Au-
guſto à re ædilitia. Quo verò 144
ad dignitatem *idem Cuiacc. in*
obſeruat.libr.8.cap. 38. ponit in
paritate iuriſdictionis tam Cu-
rulem, quam Cerealem, vnū-
quemque tamen reſpectiuè ad
ſuam materiam, ſcilicet in or-
dine ad Prætorem Vrbanum,
vtrumque in pari gradu in ſua 145
materia ſubordinatum, ſed cū
non diſtinguatur materia ædi-
lis plebis, & ædilis curulis, &
habeamus iuriſdictionem in 146
ædilitate penes curules, vt præ-
miſimus, & *Gell. lib. 10. cap. 6.*
refert, & *Briſſon. ſelectar. ex iur.*
ciu.antiquit.lib.3.cap.4. cōſequens
eſt, vt eis ſubordinati fuerint
ædiles plebis, & cæteri non
adempti, cum cognitione in- 147
ter cæteras trium ædilitiarum
actionum, vt oſtēdimus redhi-
bitoriè quanto minoris, & in
factum, vt latè paſſim *in toto tit.*

Digitized by Google

148 *ff. de ædilit. edict.* & ibi *Cepolla*; ac
etiam in venditione prædiorũ,
l. pen. C. de ædil. act. vt cognoſce-
rent, & deciderent quando lo-
cus eſſet prædictis actionibus,
vt in dictis tit. ff. & C. & latè Ce-
149 polla à nobis ſupra citat. Quas
omnes facultates ſan. me. Mar-
tin. V. renouauit, & reſtituit,
vt probaueram per eiuſdem
Bullam, vbi Magiſtratus huiuſ-
150 modi comprobat vtilitatem,
cognitionemq; cauſarum etiã
contra exponentes, & proijciẽ-
tes carnes morticinas in vijs
reſpectu purgandarum viarum
cum alijs ibi latiſſimè expreſ-
151 ſis, & indè Sixtus IV. Leo X.
Alexander VI. Pius IV. & alij
Summi Pontifices, à quibus
152 tamen diuiſa ædilitas in plures
portiones fuit; Aquis enim
fontium particularium, & Ty-
beris varios Prælatos deputa-
runt, ampliorem viarum iuriſ-
dictionem vltrà diſtrictum tri-
buerunt Congregationi Emin.
Cardinalium, Eminentiſs. Ca-
merario, & Illuſtriſs. viarum
Præſidi, firmis tamen vbiq; Fi-
153 ſcali, & Notario viarum: A Ca-
pitolina Curia Magiſtratum
ædilium ſeparatum omninò di-
cit *Bard. in libr. prædicto facultatũ
Magiſtratus in cap. 3. & alibi in eo-
dem tractatu*; & quidem nõ abſq;
rationabili motu, renatus e-
nim eſt, & ſpiritum reſumpſit
ab ipſo Papa, vt ex Bulla præ-
dicta Martini V. & vnitus eſt
Cameræ Apoſtolicæ à Sixto 154
IV. & vltrà ſolemnem S. Con-
gregationem Eminentiſs. Car-
dinalium ſuper viis, pontibus,
& aquis, congregantur DD.
Magiſtri viarum cum DD. Aſ-
ſeſſore, & Fiſcali coram Emi- 155
nentiſs. D. Camerario, & corã
Illuſtriſs. viarum Præſide, & ha-
bent audientiam Sanctiſsimi
cum officialibus Curiæ; & à 156
Summis Pontificibus manda-
tum fuit eidem Curiæ Capito-
linæ, vt Magiſtratui viarum aſ-
ſiſtat, eique opportunè auxilie-
tur, vt ex decreto D. Cardin.
Camerarii 7. Septembris 1464.
penes *Bard. fol.* B. b. & Curiã 157
diſtinctam habet; & Procura-
torem, Fiſcalem, Notarium cũ
Bariſello, apparitore, & execu-
toribus; recipiunt autem offi- 158
ciales regalia, & ſalaria à Ca-
pitolio ex iniuncto mandato
Summi Pontificis, vt dixi, non
tamquam officiales Capitolii,
quod adeò verum eſt, vt in
cap. de Capitolio &c. mandet Pau-
lus V. *in Reform §. reddãt*, rationẽ
reddere R. C. Apoſt. non autem
Curiæ Capitolii, & ædicta ſub
nomine Emin. Camerarii pu-
blicent. Ac omnes denique 159
actus celebrat Magiſtratus via-
rum à Curia Capitolii omni-
no diſtinctè, & ſeparatè; quid-
quid

quid ſit, quod in ordinatoriis
Iudiciorum,non diſſonet à ſty-
160 lo Capitolii. Cæterum habet
Magiſtratus Viarum in Vrbe
plures Architectos, qui vo-
cantur Submagiſtri Viarum,
ſeu Geometræ, vt ex *Bard. in*
tract.de facult.Magiſtr.viar. cap.5.
Sed aduertendum eſt occaſio-
161 ne verbi Geometra non eſſe
idem cū Architecto; ille enim
162 Geometra dicitur, qui ter-
ram menſurat, vt ex Græcis,
ad differentiam Geographi,
qui terram deſcribit, ſed Ar-
163 chitectus vtitur quidem no-
titia Geometriæ, & Geogra-
164 phiæ, qua valet etiam in men-
ſurandis viis, pontibus, & ædi-
165 bus ad computationem labo-
rum, cęmentariorum, & fa-
bricatorū viarum, & ſtratarū,
& ad ornatiorem formam, &
politiorem, ac ſecuriorem ex-
tructionem ædificiorū, vnde
architectura dicitur à Cicerone
166 Prudentia, *in lib.1.officiorum ibi:*
quibus artibus, aut prudentia
maior ineſt, aut non mediocris
vtilitas quæritur, vt medicina,
167 vt architectura, &c. & neceſſa-
rios in fabrica ſupponit *Plat. de*
Republ.Dialog.1.fol.mihi 532. &
539. eoſque longè præſtare o-
167 pificibus ſcripſit *Plato in Dialog.*
de Philoſoph. fol.mihi 6. poſt mediū
*ibi,*Opificem quidem quinque
168 ad ſummum, aut ſex minis e-
meres, Architectum verò ne
dragmarum quidem decem
millibus: vtiliter igitur adhibē-
tur Architecti pro peritis Ma- 169
giſtratus,in materia ſeruitutum
examinandarum, ædificiorum
extruendorum,demolitionum,
& taxarum faciendarum, qui 170
ideò dicūtur Submagiſtri Via-
rum, vt præmiſimus, & acce- 171
dere ſolent cum Magiſtratu ad
loca differentiæ,vbi contingat
aliquid controuerſiæ in mate-
ria retractus, ſiue in materia
ſeruitutum, aut in cauſis cri-
minalibus contrauentionum,
& aliarum cauſarum reſpicien-
tium vias, & ædificia etiam ex
interdicto Vnde vi, & eligun- 172
tur aliquando extra ordinem
ex non Submagiſtris, in cauſis
ad inſtantiam collitigantium,
quod ita conſueuiſſe deſumitur
ex Bard.d.cap.5. vbi plenè,& ſa-
pienter ſuo more diſcurrit.

Et adhibitos fuiſſe Subma- 173
giſtros, & Peritos Architectos
antiquitus liquet tempore Bo-
nifacii IX.ex inſtrumento fide-
liter tranſumptato ex operculo
cuiuſdam Prothocolli exiſten-
tis, & cuſtoditi in Archiuio in-
ſignis Collegiatę Eccleſiæ San-
ctæ Mariæ in Vialata, cuius
tranſumptum tradidit mihi Il-
luſtriſsimus D. meus Fr. Cæſar
Magalottus Eques Hieroſoly-
mitanus ibidem Prior bo. me.

cuius inſtrumenti tenorem re-
feram hic ad eruditionem, &
eſt, vt ſequitur. In nomine
174 Domini, Amen. Nos Ceccus
inframaccia, & Iacobellus Pau
li Schierici Magiſtri ędificiorũ,
viarum, & ſtratarum Vrbis,
cognoſcẽtes de ea lite, & quæ-
ſtione vertente, & quæ verſa
eſt coram nobis prætextu, vi-
gore, & occaſione cuiuſdam
petitionis, & querelæ verbalis
productæ, & exhibitæ coram
nobis per Ioannem Petrutij de
vulgamine Not. de Regione
S. Angeli, in qua quæſtione, &
quęrela d. Ioannes cum inſtãtia
petijt à dd. DD. Magiſtris via-
rum, & per ipſos DD. Magi-
ſtros oculorum fide inſpicere,
& videre, vtrũ d. Ioannes poſſit,
& valeat ædificare, & fabrica-
re facere quamdam Piſcheriã
in curſu fluminis Tiburis iuxtà
muros, & mœnia Vrbis, quæ
mœnia poſita ſunt in loco, qui
dicitur Teſtatia iuxtà, & propè
vineam ipſius Ioannis, ſic, vel
aliter, plus, vel minus, prout in
ipſa verbali petitione contine-
tur. Vnde nos Magiſtri præ-
175 dicti viſa per nos dicta verbali
quærela apud acta redacta co-
ram nobis per d. Ioannem, vi-
ſis aſſertis eiuſdem quęrelæ, viſ.
176 Commiſſione per nos facta
Lucæ Tructo, & Antonio Tu-
deſco Submagiſtris noſtris, qui
deberent perſonaliter accede-
re ad locum vbi d. Ioannes in-
tẽdit d. Piſcheriam ædificare, &
locum prædictum benè, & di-
ligenter inſpicere, & videre,
viſa relatione nobis facta per
dd. Lucam, & Antonium no-
ſtros Submagiſtros, in qua no-
bis retulerunt, quod d. Ioannes
liberè poſſit, & valeat ædifica-
re, ac etiam ædificari facere
Piſcheriam prædictam in cur-
ſu aquæ fluminis Tiburis iux-
tà, & propè muros, & mœnia
Vrbis prædictæ, vt patet per a-
cta infraſcripti noſtri Notarij
Viſ. per nos d. loco vbi d. Ioan-
nes d. Piſcheriam ædificare in-
tendit, viſo conſilio nobis da-
to in dicta cauſa, per ſapientem 177
virum D. Iacobum de Magi-
ſtris Lucæ Iuriſperitum, noſtrũ
Aſſeſſorem, & per nos aſſum-
ptum in Conſultorem; Viſ.
omnibus actis, & actitatis in
cauſa eadem factis, viſis, & au-
ditis Iuribus d. Ioannis, & per
d. Ioannem, & eius Procurato-
rem, & Aduocatum, qui ſæpius
dicere, proponere, & allegare
voluerunt, habita ſuper his ple-
na, & matura deliberatione, &
conſilio &c. per ea, quæ vidi-
mus, & agnouimus, & vide- 178
mus, & cognoſcimus, Chriſti
nomine inuocato, propoſitis
coram nobis Sacroſanctis Scri-
pturis, ſedentes pro Tribunali
ad

Digitized by Google

ad ſolitum bancum Iuris, vt
moris eſt, Palatij Capitolij, in
his ſcriptis pronunciamus, &
declaramus prædictum Ioannē
liberè poſſe, & licitum eſſe ſibi
fore, ædificare, & fabricari fa-
cere Piſcheriam prædictam in
dicto curſu fluminis Tyberis,
iuxtà, & propè mœnia Vrbis,
& locum prædictum, vbi dictus
Ioannes intendit d. Piſcheriam
ædificare facere: & prædicta
179 dicimus, & declaramus, pro-
nunciamus, et ſententiamus,
etiam omnibus via, modo, et
forma, quibus melius fieri po-
teſt, et debet, et vigore, aucto-
ritate, et Balia d.noſtri officij,
quibus fungimur ſequentibus
formam iuris, &c. Et latius ſe-
quitur eadem ſententia vſq;ibi
ſub anno Dom MCCCLXXXX.
Pontificatus D.Bonifacij Papæ
IX.indictione decima quarta,
menſis Septembris die vltima;
præſente, et petente d.Ioanne,
ac præſentibus his teſtibus Ioā-
ne de Margan. Not. de Reg.
Campit. Alexio Thomæ de
Magiſtr. Lucæ de Regione
Campit. ad prædictam vocat.
et rogat.

Scripta, et publicata fuit di-
cta ſentētia per me Nicolaum
Chriſtophori Ciuem Roma-
num Dei gratia Imperiali au-
ctoritate publicus Notarius de
mandato, et licentia dictorum
Magiſtrorum. Et hæc de Ar-
chitectis.

Habet in Vrbe Magiſtratus
etiam Fabricatores viarum, ità 180
dictos, quia curam gerunt in-
ſtruendi itinera, et pontes, ſter-
nendi, reparandi, et reſtauran-
di extra Vrbem vias publicas 181
iuxtà præciſam formam ſcan-
dalij diſpoſiti ab Architecto
viæ ſternendæ, ſiue reaptandæ:
Opus autem faciendum quaſi 182
ſub haſta poni ſolet, & conce-
ditur in Vrbe, meliorem con-
ditionem facienti in opere viæ
illius, de qua tunc agitur, et
expediuntur inde litteræ patē-
tes Eminentiſs. D. Cardinalis
Camerarij, & eorum merces 183
ſoluitur de taxa viæ prædictæ,
mediantibusmādatis Magiſtra-
tus directis Depoſitario eiuſ-
dem, et non aliter, quæ man-
data fieri non deberent ante 184
quam facta ſit menſura operis
ab Architecto, et recognita,
ſeu confrontata à Dominis 185
Magiſtris, vel à D. Procura-
tore Fiſcali, et Deputatis viæ 186
prædictæ, qui deputari ſolent
in Congregatione coram Illu-
ſtriſſimo Præſide, et Ill. Magi-
ſtris ex taxatis in via, de qua
agitur; incipit autem exigi ta- 187
xa ante mēſurationem reſtau-
rationis, ſiue inſtructionis, quia
inoleuit vſus ſoluendi aliquid
fabricatori, etiam ante menſu-
ratio-

188 rationem prædictam: Aduer-
tere tamen Architecti debent,
vt intra Ciuitates, et Caſtra, vel
ſimilia loca ſternantur viæ ſili-
189 ce, et extra Ciuitates glarea, vt
antiquitus aſſuetos fuiſſe mini-
ſtros ædilium refert *Liu. lib. 4.* ab
190 Vrbe condita, et *Tibull. lib.* 1.
cap. 8. Glarea ſiquidem, vt et
Columell. ſcribit, reſpuit imbres.
191 Statim igitur ac completum
eſt opus reſtaurationis viæ, ſal-
tem pro aliqua parte conſide-
rabili, Fabricatores procurare
192 ſolent menſuram inſtructio-
nis, ſeu reparationis viæ, aut
ſtratæ à Perito Submagiſtro, ſi-
ue Architecto eiuſdem vię, qui
menſurat, & æſtimat id, quod
æſtimatione indiget, et ſanè
193 ſalutare eſt, vt præſens menſu-
ræ ſit alter ex Illuſtriſſimis Ma-
giſtris viarum cum Fiſcali, qui
poſſit poſtea in emergentibus
194 litibus, et controuerſijs eò fa-
cilius defendere veritatem, et
talis acceſſus, et menſura fieri
debet cum interuentu etiam
195 Deputatorum illius viæ abſque
aliquo honorario, & mercede,
pręterquā quoād expenſas pro
equitatu, et victu, vbi in diſtan-
196 tia Vrbis fiat opus; ſumptibus
tamen fabricatoris, quod ſi fa-
bricator prætendat ſe grauatū
à Submagiſtro, ſolent deputari
197 Periti pro reuiſione menſuræ
ſumptibus petentis, et deinde
cuius de iure. Habent autem 198
facultatem fabricatores huiuſ-
modi, capiendi etiam propria
auctoritate honeſtis tamen me-
dijs, et ſoluto iuſto pretio iuxtà
diſpoſitionem *l. qui vias 31. ff. de*
damn. infect. glaream, arenam, et
materias aptas, et neceſſarias ad
opus ex locis, et prædiis vici-
nis, et commodioribus operi
prædicto, quæ ſint precio æſti- 199
mabiles. Cęterum in menſura
inſtructionis, et reſtaurationis
viarum, et ſtratarum modum 200
ſolutionis nō ad puram inſtru-
ctionem ſolum, ſeu reſtaura-
tionem viæ obſeruare debet
peritus Submagiſter, verum
etiam ad inciſionem riparum,
& laterum, expurgationem luti;
atque ad nouas factas foueas,
pro aquarum deriuatione, ad
ipſam viam exſiccandam: Et
aduertere accuratè debet ad
operis qualitatem, ex qua
materia fuerit, iuxta opportu-
nitatem loci, et commoditatē 201
materialium: ſi ſternatur via,
aut reſtauretur ſilice, ſilex erit,
aut magnus, aut medius, aut
(vt vulgo dicitur) baſtardo, vel
minus, vnde diſtinctè deſcribi
debet reſpectu pretij, et debet
habere lectum bonæ materiæ 202
ſuppoſitum, honeſtæ, et pro-
portionatæ altitudinis ad ſitū,
et qualitatem terreni eiuſdem
viæ; in lateribus tamen debent 203
poni

poni ſilices magni, ſicut et in
204 linea media, vulgo guide, qui-
bus ſtrata firmior, et ſecurior
reddatur, quod non ſolum in
205 ſiliciatis ſeruandum eſt, ſed e-
tiam in ſtratis, glarea, vel ma-
ſicciata, aut alia reſiſtēti maſ-
teria, et ſemper lectum habeat,
et guidas in lateribus; ſi verò
non ſternatur via ſilice, ſterne-
tur petra minus dura, aut quid
ſimile, ſuper lecto bonę mate-
riæ, vt eò firmius via ſolidetur,
et inſtruatur iter.

DE TAXIS imponendis, & exigendis pro Vijs, & Aedificijs.

CAP. IV.

1 VERBVM taxare pro re-
repræhendere, et ar-
guere dicitur apud Fe-
ſtum, e Sueton. in Auguſt. et
2 *Plin lib.15.cap.15.* et pro leuiter
3 tangere *Ianū Gulielm. in ſuo An-
tiquar. verb. taxare,* apud alios ta-
men verius, et proprius præci-
puè ad rem noſtram dicitur
idem eſſe ac ęſtimare pretio, vt
ex l. illud, C. de excuſat. muner. lib.
10. et *ex eodem Feſto*, et nota-
uit præd. *Gulielm. loco cit. verſ.*
*vulgo, per Sicul. Flac. de cond. agr.
& per Aggen. de agrimenſ. Plin. in
tribus alijs locis lib.9. cap.35. lib.
14. cap.15. & lib.16. cap.1.*

Ideoque ex quo Magiſtratus 4
Aedilium Curulium, quem
in Vrbe conſtare ex S.Congre-
gatione Emin.DD.Cardinaliū 5
ſuper vijs, et pontibus &c. ex
Emin.Card.Camerario, Illuſtr.
Præſide viarum, et DD.Magi-
ſtris viarū &c. prænotauimus;
habet inter cætera ſuæ militiæ
onera vias publicas, et conſula-
res, ac militares aperiendi, ma-
nutenendi, cuſtodiendi, et re-
ſtaurandi per circuitum, facul-
tatem intra, et extra Vrbem, 6
ſicuti et fontes, ædificia, ſtratas, 7
plateas, et vicos, quod munus 8
vſurpatū fuerat olim à Magi-
ſtratu Cenſorum, qui ſanè for-
midabilis erat, vt notiſsimum
habetur, et plenè, et diſtinctè
differit *Liuius lib.41. in vlt. colum.*
anno ab Vrbe condita 576. ſed 9
proprium eſt, et particulare
munus Magiſtratus ædilium,
ſiue viarum &c. ex eodem *Liu.
lib.7. per legem 12. Tabul.* reſtitu-
tum à Summis Pontificibus,
quorum operum impenſæ non
niſi ab ipſo populo tamquam 10
pro publico ſoluendæ ſunt
in Vrbib. quidem iuxta diſtin- 11
ctionem cuiuſque domus, *ex
l. ædiles, §. conſtruat ff. de via pub.* et
Romæ quidem practicatur, vt 12

25. palmorum mēſura ſit iuxta
domum vbi via reaptatur; vlte-
13 rius autem ſpatium, quod ſu-
pereſt, vt v.g. contingere poteſt
in vijs latis, et plateis reſtaura-
tur comunibus expenſis ipſorū
Dominorum domorum adia-
14 centium, et dici ſolet anima:
Quo verò ad ſolutionem mer-
cedis pro ſiliciatis, et lateratis
viis in Vrbe Domini domorū,
ſi ſuis expenſis intimati refi-
ciant, ſolent ſoluere iulios vi-
15 ginti pro qualibet canna; his
autem moroſis in reſtaurādo,
ſi reficiantur ex officio tunc,
pro qualibet canna ſoluitur
iul. 21. reſpectu expenſarum, eſt
autem in Vrbe altitudo ſilicia-
tæ vnciarum ſeptem: Inde re-
16 ſpectu taxę infertur opportunè
ab Vrbe ad territoria locorum
17 extra Vrbem in vijs publicis,
prout legē Zenonis ad Aman-
tium extendit, in genere Edifi-
ciorū; *Iuſtinian. in l.fin.G.de adif.
priu.* vt infra melius aduerte-
18 mus. Interim, vt modū Inſtru-
ctionis, et Reſtaurationis via-
rum extra Ciuitates, eiuſque
operis ſolutionem obiter cogi-
temus: ſciendum eſt, vias extra
Ciuitates aut ſilice ſterni cum
calce, aut ſine calce; vel etiam
petra minus dura, aut ſaxis di-
rutarum ædium, aut glarea, vel
quid ſimile, ſempertamen cum
ſuo lecto bonæ materiæ, et gui-
dis ad latera ſtratæ, niſi locus
ſemitæ, per ſe aptus ſanè ſit, &
bene diſpoſitus natura, vel arte
ad conſeruandum viam: ſolui- 19
tur autem pro ſiliciatis merce-
dem operis, ad rationem iulio-
rum 22. pro qualibet canna dū
ſiliciata cum calce firmata ſit, 20
et eſſe debet altitudinis vnius
cubiti ad minus, ſi verò fir-
mata ſit abſque calce ſolue-
tur ad proportionem, ſeu iuxta 21
conuentionem in contractu
factam, dummodò ſilices ſint
non inferioris magnitudinis,
et eadem proportio, et conuē-
tio ſeruabitur in ſtrata cuiuſq;
inferioris materiæ iuxta præ- 22
dicta. Cæterum quoad con-
curſum ſolutionis, ſeruandum
eſſet, vt quiſque locus teneatur
ad expenſas refectionis, et re- 23
ſtaurationis viarum, quæ per
illius territoriū ſemitā habent,
vt infra dicemus, ad quod te-
nētur omnes indiſtinctè, *l. abſit* 24
*C. de priuil. dom. Aug. lib. 12. l. ad
inſtructionem, C. de Sacroſ. Eccleſ.
l. ad portus, C. de operib. pub. cum ſi-
milib.* et conferunt obſeruata à
*Spec. de cenſ. & exact. verſ. item po-
ne*, vbi nullam dignitatem ex- 25
cuſari dicit, ac etiam debere
ſoluere ſubdit, ſi ad aliam ſe
transferat Ciuitatem taxatus,
Spec. ib. ratio autem eſt vtilitas, 26
quam taxatus quiſque inde
ſentit, vt per *Spec. loc. cit. in verſ.*

ratio

Digitized by Google

ratio &c. per l. 2. §. vicinales, ff. ne quid in loc. pub. & etiam ſi vellet
27 renũciare vſui, *Spec. ib.* & tenen-
28 tur indiſtinctè omnes de prouincia, *Rim. Sen. conſ.* 31. vbi optimè quidem in caſu taxarum paſsim per tot. præcipuè ſub-
29 diti eiuſdem Principis, & maximè ſi ſint ſub eadem Ciuitate, *Rim. d. conſ. 31. ex num.* 45. vbi *num.* 46. firmat non prodeſſe Appellanti dicere, quod per aliam viam tranſire poteſt, & pro motiuo communis vtilitatis ſtat *Guliel. de cun. in d. l. ad inſtructionem, C. de Sacroſ. Eccleſ. per l. 1. §. viarũ, ff. ne quid in loc. pub. Rimin. d. conſ. 31. ex num.* 47. & vt in ſimili dicitur de exactione cēſuum *in l. 4. C. de cenſib. lib. 12. l. forma 4. §. ſi vero quis agrum, ff. de cenſibus,* niſi damnum datum
30 fuerit à priuato, qui eo caſu tenetur, *vt ex l. fin. in fin. ff. de via*
31 *publ.* & ſi ſoluendo non fuerit, vicinos teneri, opinatur *gloſſ. in d. l. fin. in verbo compellitur &c.*
32 Pro extructione autem, aut reſtauratione murorum Ciuita-
33 tis, & cuiuſque loci, taxantur ſinguli ciues, & territoria *l. omnes la 2. de operib. pub. iuncta d. l. ad portus, C. eod. tit.*
34 Hinc ſi reſpiciamus ad modum hodiernum taxandi àb Architecto vineas, caſalia, ciuitates, & loca, taxaſque exigendi per commiſſarios exactores, graue nimis ciuibus redditur, & incolis, tam Vrbis, quam cęterorum locorum, ſtabilia poſſidentibus, propter continuas vexationes, & expenſas, & viam aperit; fraudibus, miniſtrorũ, & operariorum eiuſdem Tribunalis: Et ſæpè accidit, quod pro modico ſubſtinet quis magnam exactionem contra di-
ſpoſitionem *§. fin. Auth. de fid. inſtrum. Guerrin. in prælud. feud. pag. mihi* 185. *verſ. quia, poſt Iacob. de Ardizon. in tit. qualiter iur. deb. vaſſal. fidelit.* Ideoque pluries in Populo paſſim, varij diſcurſus habiti ſunt de modo inquirendo, vt publicæ, & priuatæ prouideretur vtilitati, & grauamina tollerentur, vt inferius recenſebimus. 35
Quod verò attinet ad demolitiones, ſiue vt vulgo dicitur, 36
ictitus intrà Vrbem, de quib. 37
Bard. loco cit. cap. 2. cautum ſanè eſt in iure reſpectu ornatus, & eruditi, atque pulchrioris Vrbis aſpectus, & diſpoſitionis, vt ex reſcripto trium Cæſarum in *l. præſcriptio, C. de operib. pub. et alio reſcripto Arcad. & Honor. in l. ædificia 13. eod. tit.* & ſumma quidē
ratione, quādoquidem hę res, 38
maximè intra Vrbem ſunt de Regalibus Principis, *Petr. de Vbald. de collect. num. 37. verſ. alia eſt via mere publica &c.* viarumq;
cura ſpectat ad Magiſtratum. 39

Digitized by Google

l.2.§. hoc interdictum tantum, ff. ne quid in loc. pub. qui tamquam iu-
dex debet publico commodo,
40 & ornatui magis intendere,
quàm priuato, *vt ex l. vn. cum
ibi notat. ab Alberic. C. de offic. co-*
41 *mit. ſacr. largit.* ſed non poteſt
Iudex arbitrari in demolitioni-
bus, & iectitu, niſi in domibus
æſtimationis quinquaginta li-
42 brarum argenti, vltrà quam
ſummam debet verbum facere
cum Principe, vt eius oraculo
habito vbi amplior poſcitur
quantitas, Imperialis extet au-
ctoritas, *l. ſi quando, C. de operib.
pub.* Vnde etiam ſi Paul. III. in
43 ſuo motu proprio ſupra recen-
ſito *ex Bard. fol.* DD. *v. quodque
in fol.* EE. det facultatem diri-
44 gendi vias, & demoliendi do-
mos; hoc tamen generaliter
in omni demolitione ad orna-
tum, facto prius verbo cum
45 Sanctiſſimo decet practicari:
Interim ſciendum eſt, quod in
iectitu, & alijs taxis, Eccleſiæ
ipſæ nullatenus taxandæ ſunt,
ſed vtique conuentus, & mo-
naſteria, & ità practicari audi-
ui ex veteri conſuetudine Tri-
46 bunalis viarum; quo vero ad
priuatas domos illæ taxari non
debent, quę patiuntur iectitum
& demolitionem: Illud autem
47 generaliter de demolitione ad-
uertendum eſt, quod vbi agi-
48 tur de ornanda Vrbe, poteſt
quidem Princeps domos impe-
dientes, & deformantes demo-
liri facere, ſoluendo earũ pre-
tium ex taxa pro opere conſul-
tis Peritis pro rata commodi,
& vtilitatis publicæ à Ciuibus
exigenda, vt Romæ pluries à
retro Principibus, ac etiam in
diebus noſtris practicatũ fuit; 49
Et quidem reſpicit ornatus pu-
blicam vtilitatem, *vt ex l. præ-
ſcriptio, l. ne ſplendidiſſimè, & paſ-
ſim, C. de operib. pub.* Et poteſt lex 50
& Princeps propter publicum
ornatum, & vtilitatem cogere
ſubditos ad alienandum do-
minium rei ſuæ, vt deſumitur
*ex l. item ſi verberatum, ff. de rei
vendic. l. Lucius, ff. de euiction. & ex
notat. à gloſ. & Bart. in l. fin. C. ſi
contr. ius, vel vtilit. pub.* & deſu-
mitur ex deductis per *Fran.
Balb. de præſcription. verſ. quarto
principaliter in n.3.* quemadmo-
dum è conuerſo, non deberet 51
fieri demolitio, ſeu iectitus, per
quem potius deformaretur,
quã ornaretur Vrbis aſpectus,
*l. 2. & paſſim C. de ædif. priu. l. 2. &
fin. ff. ne quid in loc. pub.* vnde &
inter leges 12. tabularum illa
poſita eſt de tigno iniuncto, 52
qua prohibetur demolitio ædi-
ficij, etiam fabricari ex cemen-
tibus alienis, *§. cum in ſuo ſolo
inſt. de rer. diu.* & conferunt
deducta *à Petr. Fabr. in l. non eſt,
176. ff. de reg. iur. fol. mihi* 634.
verſ.

Digitized by Google

verſ. quamobrem, publicè enim
intereſt ædificia non deſtrui,
*l. prætor, §. hoc interdictum prohibi-
torium eſt, ff. de nou. oper. nunc. Gra-
tian. diſcept. 32. ex num.* 19. Et
53 decet Principem, & publi-
cè expedit, Vrbem eſſe orna-
tam ædificiis, quibus fruantur
Ciues, erudiantur & peregrini,
& ornatum Vrbis proſpectū,
54 & nitorem cuncti aſpiciant, nō
autem deformatum ruinis, vn-
de lege conſtitutum eſt, vt qui-
libet priuatus proprias domos
ædificare poſſit etiam abſque
licentia Principis, vt *ex l. 4. ff.
de operib. pub.* & deſumitur *ex l.
domum* 61. *ff. de reg. iur.* dummo-
55 do ædificans lineam, & dire-
ctionem proſpectus murorum,
aut cuiuſcumque ædificii pro
56 parte publicū occupante, quod
vulgo dicunt il filo, à Magi-
ſtratu ædilium ſuſcipiat, quod
in vrbe practicatur, facto verbo
cū Sanctiſſimo pro pretio ſitus
à peritis æſtimando, & in vſus
publicos erogando. Impedire-
tur tamen priuatus ædificans, ſi
57 excederet in altitudine ædificii
ſupra modum, de quo in *l.* 1.
*C. de ædif. priuat. & ibi gloſ. in verb.
vſitatum*, & contra veterem for-
58 mam *l. 1. C. de ſeruitut.* & niſi di-
ſtaret à vicina Inſula decem
59 pedibus ſi priuata, quindecim
autem ſi publica ſit, *vt ex l. im-
peratores, & ibi gloſſ. verb. à vici-
na, ff. de ſeruit. vrb. præd.* idemque
ſpatium de męnianis intelligi-
tur *l. męniana, C. de ædific. priu.*
menſuram autem altitudinis 60
ædificiorum ſeptuaginta pedū
obſeruat *Briſſon. ſelectar. ex iure
ciu. antiquit. cap. 1. verſ. quod ſi &c.*
reſtitutus nuper ab Henric.
Hann. eumque modum ab
Auguſto primum conſtitutum
teſtatur idem *Briſſon.* vt vrbis
formam, & ornatum foueret,
quam tamen altitudinem cohi-
bitam à Nerone in noua vrbis
ædificatione poſt incendium 61
refert *Tacit. annal. lib. 15. ex verſ.
cæterum Nero &c.* & obſeruat
Briſſon loco cit. & certam non
fuiſſe altitudinis menſuram in- 62
dictam à Nerone; poſtea vero
Traianum ſexaginta pedum 63
altitudinem conſtituiſſe, auctor
eſt *Sext. Aurel. relatus à Briſſon. in
d. cap. 1. verſ. ſed quem &c.* vbi aſ-
ſerit ſuis temp[illegible] (ſcribit
anno 1556.) adh[illegible]ſeruari, 64
eamque altitudinem tamquā
maximam notat, nec *Vitruu. ab
eodem cit. lib. 2. cap. 9.* certam ex-
primit altitudinis menſuram
in ædificiis, ſed r[illegible]em red-
dit prorogandæ altitudinis, &
multiplicandorum cœnaculo-
rum propter ciuium auctam
multitudinem; habemus etiam 65
legem Zenonis ad Adaman-
tium directam, vt ex Gotho-
fredo in ſuo *corp. iur. ciu.* videli-

Digitized by Google

cet *l.pen.in tit.C.de ædif.priu.* quã
ita ponẽdam dixerat *Petr. Fab.*
66 *in l.domum, 61. ff.de reg. iur.* quæ
quidem Zenonis lex, incipiens
Ex quo pace frui cepimus &c.
renouat legem Leonis eius pa-
tris,ſpatium duodecim pedum
intermedium inter vtramque
domum, *ibid. in* §.2. altitudinẽ
67 verò centum pedum, conſti-
tuentem *in* §. *inſuper*: quia ve-
rò dubitabatur localis,Iuſtinia-
nus eam extendit ad omnes
Vrbes Imperii Romani, eam-
que ſeruãdam ſanciuit expreſ-
sè *in l. fin.eod.tit. C. de ædif. priu.*
68 *& alibi*, eamque ſapientiſsimè
quidem defendit nuper Illu-
ſtr.Dominus meus Marcellus
Seuerolus Aduocatus Conſi-
ſtorialis, in Aula Cancellariæ
Apoſtolicæ, qui florentis æta-
tis annos virtute ſua odoratiſ-
69 ſimos reddit ad gloriam. Itaq;
reſpicien[illegible]euiter ædificio-
rum altitu[illegible]em, eam erigen-
dam obſeruare liceat, ad pro-
portionem latitudinis viarum,
& plateatũ: impugnauit enim
Seneca lib. 3. controuerſ. altitudi-
70 nem ædificiorum propter an-
guſtiam viarũ, dubitans prop-
terea nullum præſidium habẽ-
dum, & effugiũ contra ignem,
71 & ruinas; & è conuerſo latitu-
do ab vmbra ædificiorum non
correcta, grauiore æſtu arde-
ſcente, vt conſiderat *Tacit. d.*
lib. 15. ann. ex verſ. Erant tamen
&c. noxia redditur;quapropter,
ad proportionem latitudinis 72
viarum, & platearum, debent
ædificiorum altitudines men- 73
ſurari,quia regulariter vbi cer-
tus modus à lege datus nõ eſt,
aut ſeruitus aliqua non obſiſtit
arbitrarium eſt cuiuque ædifi-
cium proprium extollere, *l. al-*
tius,C.de ſeruit. & aqu. quod ta-
men arbitrium conformari de- 74
bet cum publica vtilitate, quæ
ſemper & vbique aduertenda
eſt ex conſideratis *à Menoch. de*
*arbitr.iud.q.*81.*ex n.*5. vbi quod 75
aduertenda ſit æquitas per *l.* 1.
§. *ſi ſeruus,ff. de ventr.inſpic. l.mu-*
lier,§.*non eſt dubitandum,ff.ad ſen.*
conſult. Trebell. regulatur enim 76
iudex ab æquo, & bono, *Me-*
*noch.de arb.iud.d q.*8.*num.*30. dixi
ego *in* § *quod tamen Inſt. crim. de*
arbitrar.iud. Et propterea Aedi-
lis, qui iuriſdictioni præeſt 77
huiuſmodi, *Bard. ſuper facult.*
Magiſtrorum viarum paſsim, *Fra-*
goſ in ſuo Regim Reip.Chriſtian.lib.
1.*diſp.*21. *ex num.*4.*& ſeqq.* & li-
quet *ex l.ædiles,ff.de vi a pub.& ex*
l.ad curatoris,ff.de damn.infect.Phi-
*lip.*Knipſchild.*de iurib.& priuileg.*
*ciuit.lib.*5. *cap.*27. *num.* 11. mo-
derabitur iuxta id, quod publi-
cè expedit tam ad ornatum,
quam ad ſalubritatem, vt latè
Fragoſ. loco cit.& deſumitur etiã
ex congeſtis à *Maſtrill.de Magi-*
ſtrat.

Digitized by Google

*ſtrat lib.3.cap.*10.*ex num.*270.
78 Ex prædictis deduct. conſtat
ius demoliendi ædificia ad or-
natum Vrbis eſſe de regalibus
Principis, dummodo tamen
non fiant cum incommodo, &
79 detrimẽto priuati Domini do-
mus demoliendæ, his enim re-
ſpicit Principis prouida pietas,
vt ex ſupra deductis liquet, ne
clamet lapis de pariete, aut re-
80 ſpondeat lignum de iunctura
parietis cũ *Abacuch.cap.*2. *v.*11.
& *Philip.*Knipſchild. obſeruat in
ſuo *tract. de iurib. & priuil. ciuit.*
lib 5.*cap.*26.*ex nu.*5. *& ſequentib.*
& in operibus publicis reſpicit
81 Princeps etiam commodum
ſubditorum, vt ex eod. *Philip.*
Knipſch.*loc.cit.deſum. nu.*8.*per Bo-*
*din.de Repub.lib.*6. *cap.*2. Harum
82 rerum agendarum peritia, ius,
& exequutio reſidet penes
Magiſtratum Aedilium Curu-
lium deriuata ab ipſa lege, &
ab ipſo Principe, *vt ex d.l.ædiles*
*ff.de via publica &c. & ex d.l.*2.*§.*
aduerſus eum,ff.ne quid in loco pub
& ex ſupra deductis. Vigilan-
tia tamen magis continua
83 prædicti Magiſtratus eſſe debet
reſtauratio,& manutentio via-
rum, & ſtratarum publicarum
abſque inutili; & iniuſto gra-
uamine ciuium, & aliorum
ſubditorum; ſicut ædificiorum
84 in Vrbe, vigilando in coactiua
iuris congrui,& generaliter ad
ornatum, vt qui inceperit per-
ficiat, & diruta reficiantur, ad-
uertentes, quod ſi Dominus 85
domus dirutæ negligat reædi-
ficationem longo tempore,illa
acquiri poſset Fiſco, *l.*4. *& fin.*
*C.de iur.Reipub.Nouell.*17. *cap.*1.
§.1.*Philip.*Knipſchld *de iur.& pri-*
*uil.ciuit.lib.*5. *cap.*27. *ex num.*11.
verſ. Et quod ſi diruta &c. Sed & 86
Magiſtratui viarum curæ eſſe
debet purgatio Ciuitatis, *Fra-*
goſ.loco cit. & paſſim in d diſp. 21.
Quinimmo & ipſi Principi ſci- 87
licet viarũ, & platearũ, ac etiã
vicorum expurgatio, vt benè
deſumitur *ex l.*1.§. 1. *ff. de via*
*pub.*Keckerm.*ſiſtem.polit.*1.*cap.*21
Knipſchild.*locò cit.ex num.* 56. &
etiam deſumitur *ex l. ſi quando,*
C.de operib.pub. Nec aliquis, vt
præmiſſum eſt, excuſari poteſt
à ſolutione taxarum, eoque
minus pro reſtauratione publi- 88
corum ædificiorum, *vt ex l.ſin-*
gularum 8.*C.de ædif. priuat.& me-*
lius ex d. l ad Portus 6. *& ibi gloſ.*
in verb. priuilegijs &c. C. de oper:
pub. & paſſim in eod. tit. nec ali- 89
quis excuſatur prætextu ſibi
competentis priuilegij ex Im-
periali reſcripto Gratiani, &
Valentiniani Cæſarum in *d. l.*
ad Portus, cui conformantur 90
Summi Pontifices; tamquam
rationi conſono,*c.* 1.*&* 2.*de nou.*
oper. nunciat. & ex dicto motu
proprio Pauli III. & alijs ſimi-
libus

tibus paſſim emanatis, inter quæ potiſſime aduertendum 191 eſt vltra bullam reuocatoriam exemptionum ſa. mem. Alex. VII. confirmatoriam aliarum à Prædeceſſoribus emanatarũ ſuper eadem reuocatione exẽptionum, ſpecialiter verò ad rem noſtram, ad Chirographũ 192 eiuſdem ſa. me. Alex. VII. (ad confirmationem alterius) emanatum anno 1663. quo ademit quaſcumque immunitates, & 193 priuilegia ad effectum ſoluendi taxas a Magiſtratu viarum factas, cuius tenor inſeriſſe libet ad pleniorem probationẽ, & eſt vt ſequitur, videlicet,

93 *Monſignor Pallauicino Chierico della noſtra Camera, e Preſidente delle ſtrade, Bartolomeo Capranica, e Lodouico Caſale Maſtri di ſtrade,*
94 *& altri Preſidenti, e Maſtri di ſtrade pro tempore. Hauendo noi con altro noſtro Chirografo ſpedito il 1. d'Agoſto 1658. ordinato, e dato facoltà di poter forzare à pagare le*
95 *taſſe delle vie, ſtrade, e ponti per le carrette, e carrozze ferrate, & per il giulio delle botteghe ognuno indifferentemente, anco quelli, che hanno*
96 *le patenti di Caſtel S. Angelo, Fabrica di S. Pietro, Monſignor Gouernatore di Roma, Cardinali, e Prencipi &c. non oſtante qualſiuoglia priui-*
97 *legio, patente, & eſentione, & anco ad obedire, & eſſere ſottopoſti alli voſtri ordini, e bandi in quelle coſe, che riſguardano il voſtro offitio, e la politia di queſta noſtra Città di Ro-* 98
ma, e come più amplamente in detto noſtro Chirografo, & altro ſegnato ſotto li 30. di Marzo 1661. il tenore de' quali Chirografi habbiamo quì per ſufficientemente eſpreſſo, & de verbo ad verbum regiſtrato; e perche ciò non oſtante molti in pregiudicio dell'oſſeruanza di detti Chirografi, e delle voſtre ordinarie facoltà confermateui, e rinouateui reſpettiuamente dalli noſtri Prædeceſſori, e da noi,
pretendono di non pagare le dette taſ- 99
ſe, nè quelle delle caue di pozolana
a' voſtri eſattori, & appaltatori, cioè 100
li patentati della Fabrica di S. Pie-
tro, di Caſtel S. Angelo, Alabardieri 101
di Monſig. Gouernator di Roma, patentati delli Cardinali, e Prencipi, Hoſpedale di S. Spirito, del Sant'Officio, & altri, e che perciò alcuni delli ſopradetti hanno inhibito voi, e
detti Eſattori, & Appaltatori voſtri 102
auanti l'Economo della Fabrica di S. Pietro, & altri auanti alli loro protettori, e giudici, il che tutto è
totalmente contro la noſtra intentio- 103
ne, e volontà, perche intendiamo, e vogliamo, che veruno delli ſopradetti ſia eſente dal pagamento delle taſſe delle carrette, e barozze ferrate, e
del giulio delle botteghe, e di qualſi- 104
uoglia altre taſſe di vie, ſtrade, edificij &c. la Fabrica di S. Pietro, e ſuoi patentati, Caſtel Sant'Angelo, Monſig. Gouernatore di Roma, Sant' Officio, Hoſpedale di S. Spirito, e loro paten-

patentati, & alabardieri, & altri
officiali reſpettiuamente de' Prencipi,
105 *e Cardinali, e del noſtro Apoſtolico*
Palazzo, nè qualſiuoglia militia re-
106 *golare, ò ſecolare, loco pio, Collegio,*
Vniuerſità, Religione, e delle xi.
107 *Congregationi, e Mendicanti, Com-*
pagnia di Gieſù, e qualſiſiano Rego-
108 *lari, ò Collegiate ſecolari Baſiliche*
di S. Pietro, S. Gio. Laterano, S. Ma-
109 *ria Maggiore, e qualſiuoglia altra*
Baſilica, loco pio, & ogni altro di
110 *qualſiuoglia ſtato, grado, e conditio-*
ne, dignità, Religione, preeminenza,
111 *etiam priuilegiati, e priuilegiatiſsi-*
mi, e che tali finalmente foſſero, che
doueſſe farſene ſpeciale, e ſpecialiſ-
ſima mentione, e degni di nota parti-
colare, si che l'effetto ſia, che ogn'v-
no indiſtintamente paghi le ſudette
taſſe ſenza eccettione alcuna, E voi
112 *ſoli priuatiuè ne ſiate li giudici, e*
cognitori ſenza appellatione, e ri-
113 *corſo, in queſta parte ſolamente, ec-*
cettuando noi dal pagamento della
114 *taſſa delle carrette ſolamente vna*
carretta, che ſerue per la Floreria
115 *del noſtro Palazzo Apoſtolico, due*
carrette per le due compagnie delle
noſtre guardie de' Caualleggieri, cioè
vna carretta per ciaſcheduna com-
116 *pagnia, altre quattro carrette ſimili*
che ſeruono per il noſtro Caſtel S.
117 *Angelo, vna carretta, che ſerue il*
118 *Reuerendiſsimo Cardinale Camera-*
rio, & vn'altra carretta, che ſerue
Monſignor Gouernatore di Roma.
Quindi è che di noſtro moto pro-
prio, certa ſcienza, matura delibe-
ratione, e piena noſtra poteſtà Apo-
ſtolica confermando in prima il detto 119
noſtro Chirografo datò ſotto il primo
d'Agoſto 1658. *quanto l'altro ſu-* 120
detto emanato ſotto li 30. *Marzo*
1661. *& ogn'altro Chirografo, Bol-*
la, Conſtitutione, e qualſiuoglia al-
tra diſpoſitione noſtra, e d'altri Sō-
mi Pontefici noſtri predeceſsori ema-
nato, & emanati in confermatione, 121
rinouatione, e corroboratione delle
noſtre facoltà, officio, e giuriſditione,
per maggior dichiaratione, & eſpreſ-
ſione della noſtra intentione, e vo- 122
lontà vi ordiniamo, e diamo facoltà
di conoſcere, e giudicare voi ſoli, de-
putandoui anco quando faccia di bi-
ſogno Giudici priuatiuè ad ogni al- 123
tro à poter fare, operare, & eſsegui-
re tutto ciò che ſarà neceſſario circa
le coſe ſudette, e loro anneſſi, e con-
neſſi, & emergenti in cauſa di taſſe
ſudette di vie, ſtrade, ponti, edificij
carrette, e barozze ferrate, del giu- 124
lio delle botteghe, caue di pozolana,
& ogni altra coſa, che riſguardi edi-
ficatione, e reſtauratione, e la politia
di queſta Città di Roma, e di for- 125
zare la fabrica di S. Pietro, e ſuoi
patentati, e Caſtel S. Angelo li Agiu-
tanti di quel luogo, però non doue-
ranno eſſer moleſtati per il giulio
delle botteghe, hauendone voi, ò il vo-
ſtro appaltatore il rimborſo delli de-
nari de' cocchi vetturini) S. Officio, e
ſuoi patentati, Alabardieri di Mon-
ſig. Gouernatore di Roma, e qualſi-
uoglia

*uoglia altri loro officiali,e patentati,
Hoſpedale di S.Spirito,Guardia de'
Cauallegieri, patentati dell'Apoſto-
lico noſtro Palazzo, Appaltatori
Camerali, Cardinali, Prencipi,Ca-
ualieri Geroſolimitani,e di qualſiuo-
glia altra militia tanto regolare,*
126 *quanto ſecolare, Collegio, Vniuerſi-
tà, Congregatione, ò Religione tanto
delle vndeci, mendicanti, e Compa-
gnia di Gieſù,che qualſiuoglia altro
loco pio, Religione, Regolarità, Ba-
ſiliche di S.Gio.Laterano, S.Pietro,*
127 *S.Maria Magiore, e qualſiuoglia*
128 *altre Baſiliche,e Collegiate ſecolari,
e regolari, & ogn'altro di qualſiuo-
glia ſtato, grado, conditione, digni-
tà, religione, preeminenza, priuile-
giato, e priuilegiatiſſimo, e che tali
foſſero, che doueſſe farſene eſpreſſa,
ſpeciale, & indiuidua mentione, e
degni di nota particolare, acciòche
niuno ſia eſente dal pagamento di
dette taſſe, ma le paghino tutti in-
differentemente, e ſenza eccettione
alcuna, anco di tenere dette barroz-*
129 *ze, carrette,e carri per vſo proprio,
tanto li termini decorſi,quanto quelli*
130 *da decorrere,non oſtante qualſiuoglia
priuilegio,eſentione, & inhibitione,*
131 *eſimendo à tale effetto tutti li ſudetti
da qualſiuoglia giuriſditione, e ſotto-*
132 *ponendoli à voi come ſopra, dero-
gando in queſta parte ſolamente à
qualſiuoglia Chirografo, Bolla,Co-
ſtitutione emanata in qualſiuoglia
modo à fauore delli ſudetti Fabrica
di S.Pietro, S Officio, Caſtel S.An-
gelo, Monſignor Gouernatore di Ro-
ma, & ogni altro delli ſopradetti
tanto generalmente, che ſpecialmente
per l'effetto ſudetto,dandoui ſopra di* 133
*ciò facoltà, & autorità neceſſaria,et
opportuna, e prohibendo eſpreſſa-
mente à qualſiuoglia Protettore,Cō-
gregatione, Economo, Superiore, e
Giudice come ſopra il poter reaſſu-
mere, & auuocare le ſudette cauſe
dal voſtro Tribunale, ò in qualſiuo-
glia modo impedire il ſudetto paga-
mento,& eſattione d'eſſo reſpettiua-
mente voi, e voſtri Eſattori,& Ap-* 134
*paltatori, quali poſſano procedere de
facto, propria auctoritate, & manu
regia,ſenza hauer riguardo à qualſi-* 135
*uoglia inhibitione, carta dotale,non
grauetur,& ad ogn'altra ſorte d'im-
pedimento, dandoui anco in ciò, e
ſopra di ciò ogni facoltà neceſſaria,* 136
& opportuna; E così, e non altri- 137
mente eſeguirete, e debba eſſer giu- 138
*dicato,ſententiato,e definito da qual-
ſiuoglia Giudice Commiſſario, Pre-
ſidenti della Camera, Auditori del
noſtro Palazzo Apoſtolico, Cardi-
nale Camerlengo, Protettori, & al-
tri Cardinali etiam Legati de latere
con la clauſula ſublata, e decreto* 139
*irritante, atteſo che così habbiamo
ſtabilito, e determinato, e queſta è la* 140
*noſtra intentione, e volontà. Et il
preſente noſtro Chirografo vaglia* 141
*con la ſola, e ſemplice noſtra ſotto-
ſcrittione, ſenza che ſi ammetta, e* 142
*regiſtri in Camera, e ſuoi libri, non
oſtante la Coſtitutione di Pio IV.*

noſtro

noſtro predeceſſore de Regiſtran.&c.
nè ſe li poſſa dare di ſurrettione, ob-
143 *rettione , nè difetto della noſtra vo-*
lontà,non oſtante qualſiuogliano altre
Coſtitutioni, & ordinationi Apoſto-
liche, leggi , ſtatuti etiam di Roma ,
Riforma, & Riforme, decreti , vſi ,
ſtili, e conſuetudini , priuileggi , &
ogni altra coſa,che faceſſe in contra-
rio, e che haueſſero biſogno d'indiui-
dua, & eſpreſſa mentione, etiam che
il loro tenore foſſe neceſſario de ver-
bo ad verbum quì d'eſſer eſpreſſo ,
alle quali tutte, e ſingole tanto gene-
ralmente, che ſpecialmente,& indi-
uiduamente deroghiamo per l'effetto
ſudetto. Dat. nel noſtro Palazzo
Apoſtolico di Monte Cauallo queſto
di 30.di Giugno 1663.

Alexander PP.VII.

Regiſtratum in Officio Viarum in li-
bro Iurium Diu. fol. 112.

Quod ſumma ratione conſti-
tuit præf.ſa.me. Alex.VII. quia
materia ædilitia habet naturã
elementarem , & neceſſaria eſt
ex ſupra latè deductis.

144 Inſuper illud apprimè con-
fert, quod idem ſa. me. Alex.
VII. vt magis roboraret facul-
tates Magiſtratus in exigendis
taxis Bullam Pij IV. *la* 102. §.
145 22.*Bull.nou. tom.*2. *fol. mihi* 118.
reformauit, vbi in cauſa taxa-
rum in appellatione iubet fieri
ab appellante depoſitum ſum-
mæ petitæ in caſu relaxati à
Magiſtratu mandati, vel latæ
ſententiæ pro ſolutione taxa-
rum. Etenim ſubſtulit depoſi-
tum, & appellationem ad effe- 146
ctum ſuſpenſiuum in infra re-
cenſendo Chirographo, cum
derogatorijs opportunis, clau-
ſula ſublata,&c.& decreto irri-
tanti, cuius tenor eſt,videlicet.

Monſig. Acciaioli Chierico della 147
noſtra Camera , e Preſidente delle
ſtrade, Domenico Iacouacci, Iacinto 148
del Bufalo Maſtri delle ſtrade . Ha-
uendo noi inteſo, che il pagamento
delle taſſe fatte per la fabrica , e ri-
ſarcimento delle ſtrade, ponti, & al-
tre opere publiche , e per li gettiti
viene ſpeſso ritardato per le appel- 149
lationi interpoſte nel Tribunale del-
la Camera dalli voſtri decreti,e ſen-
tenze, e conſiderando , che queſto ri-
torna in graue danno, e pregiudicio , 150
ſi publico , che priuato ; poiche per
mancamento di denaro non ſi puol
ſodiſfare alli operarij della douuta 151
mercede con quella prontezza , che
conuiene , e tal volta l'opere inco-
minciate mentre ſi differiſce à per-
fettionarle vanno in rouina , onde 152
ſpeſso accade, che biſogna far nuouo
lauoro nel medemo luogo , & impor-
re nuoua taſsa à quelli , che ſenza 153
alcuna renitenza hanno pagato la
prima volta . E ſe bene Pio IV. 154
noſtro predeceſsore ordinò , che dalli
decreti , e mandati relaſsati per lo
reattamento delle ſtrade non ſi poſsa 155
appellare ſenza fare l'attual depoſi-
to in pecunia numerata nelle mani

*del voſtro Notaro, nondimeno l'eſpe-
rienza hà moſtrato, che con il detto
156 depoſito non reſta baſteuolmente pro-
uiſto al commodo publico, mentre
157 non potendoſi ſpendere il denaro de-
poſitato, ſe non doppo terminata per
longo corſo di tempo la lite, riman-
158 gono in tanto le opere publiche ſo-
ſpeſe, & imperfette; Onde volendo
159 noi opportunamente prouedere acciò-
che non ſi ritardi l'eſecutione delli
160 voſtri decreti, e ſentenze. Di noſtro
moto proprio, certa ſcienza, e pie-
nezza di poteſtà Apoſtolica, con il
preſente noſtro Chirografo, quale
161 vogliamo, che habbia forza di legge
perpetua, & inuiolabile, ordiniamo,
162 e comandiamo à voi, & alli voſtri
ſucceſſori, tanto vnitamente, che di-
uiſamente, che in auuenire, come me-
ri eſecutori eſeguiate ſubito, libera-
163 mente, pienamente manu Regia, &
more Camerali li decreti, ſentenze, e
mandati, che vnitamente, e ſepara-
tamente rilaſſarete, e promulgarete
nelle cauſe delle taſſe impoſte, e da
imporſi per la refettione delle ſtrade,
ponti, fonti, gettiti, & altre opere
164 publiche di qualſiuoglia ſpecie, e per
il pagamento dell'impoſitione ſopra
le carrette ferrate, carrozze vetturi-
ne, caue di pozolana, & ogni altra
impoſitione fatta, e da farſi, di qual-
ſiuoglia ſpecie, qualità, e quantità,
non oſtante qualſiuoglia appellatio-
ne, ò ricorſo interpoſto in Camera, ò
in altro Tribunale, e non oſtante
qualſiuoglia inhibitione, ſuperſeſſo-
ria, ò non grauetur di qualſiuoglia
Giudice, ò Tribunale, ancorche de-
gno di ſpeciale, & indiuidua men- 165
tione; poiche noi leuiamo del tutto al-
la noſtra Camera, & ad ogni altro
Giudice la facoltà, e giuriſditione di
ammettere l'appellatione, ò ricorſo
all'effetto ſoſpenſiuo, dalli decreti,
ſentenze, e mandati voſtri, e de' vo-
ſtri ſucceſſori nell'vfficio nelle cauſe
delle ſopradette taſſe, & impoſitio-
ni, ancorche in detti voſtri decreti, e
ſentenze ſi dichiari, che alcuno ſia 166
tenuto, & obligato à pagare, e che
li priuileggi, & eſentioni forſe alle-
gate non li ſuffraghino, decretando,
e dichiarando, che la cognitione delle 167
ſopradette cauſe, e loro anneſſi, e con-
neſſi incidenti, & emergenti quanto
all'effetto ſuſpenſiuo non ſpetti in
modo alcuno alla noſtra Camera, nè 168
ad altro Tribunale; riſeruando però
alla detta Camera facoltà, e giuriſ-
ditione di ammettere, e conoſcere
le appellationi, e ricorſi, quanto all' 169
effetto deuolutiuo ſolamente, e non in
altro modo, con conditione però, che
prima di ammettere la detta appel-
latione, ò ricorſo deuolutiuo gli deb-
ba coſtare legitimamente, che il Ri-
corrente, ò Appellante habbia effet-
tiuamente pagata tutta quella ſom- 170
ma, alla quale ſarà ſtato da voi con-
dannato; E vogliamo, ſtatuimo, &
ordiniamo, che all'oſſeruanza del
preſente noſtro Chirografo ſiano te-
nuti, & obligati tutte, e ſingole vni-
uerſità, e perſone tanto ſecolari, quã-*

to

Digitized by Google

to Eccleſiaſtiche, ancorche Veſcoui, e Cardinali della Sāta Romana Chieſa, Religioſi etiam mendicanti, e della Compagnia di Gieſù, *de' Caualieri di* S. Gio. *Geroſolimitano, & altre priuilegiate, e priuilegiatiſſime per queſta cauſa, non oſtante qualſiuoglia legge, Conſtitutione Apoſtolica, & in particolare la ſopradetta di Pio IV. noſtro predeceſſore, che permette l'appellatione fatto il*
171 *depoſito, priuilegio ancorche contenuto in corpore Iuris, indulto, ſtatuto di Roma, e del voſtro Tribunale, ancorche giurato, e confermato, ſtili, vſi, riforme, e conſuetudini, ancorche centenaria, & innumerabile concernente la ſopradetta appellatione, ò ricorſo, & ogni altra coſa, che faceſſe in contrario, alle quali tutte, e ciaſcheduna di eſſe, ancorche degne d'indiuidua mētione per queſta volta ſolamente, deroghiamo, dichiarando, & decretando nullo, & inualido tutto ciò, che da qualſiuoglia perſona ſi faceſſe, ò attentaſſe contro la forma del preſente noſtro moto proprio,*
172 *e leuando la facoltà, e giuriſdittione alla Camera, & ad ogni altro giudice di dichiarare, & interpretare, ò giudicare altrimente. E vogliamo,*
173 *che il preſente noſtro Chirografo habbia il ſuo plenario effetto con la*
174 *ſemplice noſtra ſottoſcrittione, ancorche non ſia regiſtrato in Camera, non oſtante la Bolla di Pio IV. noſtro predeceſſore de Regiſtran. &c. & ogn'altra, che faceſse in contrario alle quali per queſta volta deroghiamo, e voi così eſeguirete, perche tale è mente, e volontà noſtra eſpreſsa. Dat. nel noſtro Palazzo di Monte Cauallo il dì* 30. *di Marzo* 1661.

Alexander PP. VII.

Regiſtrata in officio Viarum in lib. Iurium diu. eiuſd. anni.

DE VIIS EXTRA Vrbem Romam. Cap. V.

Diximus de Vijs in genere, & de Magiſtratu Viarū, eiuſque Miniſtris ad idē, & facultatibus, & iure, & modo taxarum faciendarum; Vnde 1
reſumendo vias, indicare libet illas in ſpecie, Vrbis Romæ; vt ea, quæ diffusè, & ſatis eruditè pleno calamo à ſapientiſſimis vbique viris deducta, & recenſita fuerunt, breuibus notis in mentem reuocemus.

Primum igitur repetemus; 2
vias generaliter eſſe, aut publicas militares, ſeu, vt præmiſimus, Conſulares, aut vicinales, aut priuatas *l. 2. §. viarum, ff ne quid in loc. pub.* Publicæ conſu- 3
lares, aut militares ſcilicet, quas diximus ab Vrbe exitum habere ad aliam vrbem, vel in mare, vel in flumen publicum, aut in aliam viam militarem,

Digitized by Google

l. 3. ff. de locis, & itinerib. publ. &
4 prout latius ſupra expoſitum
eſt: publicam videlicet populi-
cam, ex quo ad populi cõmo-
dum iter per eam inſtruatur, &
cuius ſolum publicum eſt, cer-
5 tis directum finibus latitudinis
ab eo, qui ius habuit eam pu-
blicandi, vt publicè iretur, &
commearetur per eam, *d. l. 2.*
§. via autem publica &c. Conſu-
6 laris autem, ſiue Militaris, &
Prætoria, quia ſicut in Vrbe
dici ſolet Via Papalis, per quã
Summus Pontifex tranſire ſo-
let, ita quia in eis Conſules,
Prætores, & Milites iter habent
in expeditionibus publicis,
ideo nobiliori ea nota ſpecifi-
7 cantur. Viam vicinalem dixi,
quæ in vico eſt, vel circum-
ducit per vicinales agros, *d. l. 2.*
§. vicinales, vel pro vicinorum
8 commodo conſtituta eſt, vt ex
d. §. vicinales, quia ſi conſtituta
ſit ex publica collatione, hoc
eſt ad publicum vſum, tunc di-
citur publica, vt diſtinguendo
firmat *Vulpianus in d. §. vicinales,*
quemadmodũ etiam iure pu-
9 blicarum viarum gaudet vici-
nalis, ſi non extet memoria
collatam fuiſſe ex contiguis
vndique vicinorũ agris, quod
10 firmat expreſsè *Paulus I. C. in d.*
l. 3. in princip. Verum vbi non
extendatur ad vſum publicum,
ſed terminetur abſq; vllo exi-
tu, tunc dicitur vicinalis, etiãſi
in militarem viam exitum ha-
beat, vt deciditur diſtinguendo
in d. l. 3. ff. de loc. & itiner. publ.

Viam autem priuatam in d. 11
cap. 1. agrariã diximus ex *d. l. 2.*
§. viarum verſ. priuatæ, vbi conſti-
tuta eſt ſeruitus viæ, de qua in
§. 1. inſtit. de ſeruit. præd. & d. l. 2. §.
via enim priuatæ, eiuſque ſolum
alienum eſt, d. §. *via enim priua-*
tæ &c.

Viæ publicæ, conſulares &c.
extrà Vrbem Romam ſunt, vi- 12
delicet Flaminia, quæ incipit
extra Portam Flumentanam
ita dictam eo quod non longe
ab illa decurrat flumen, & di-
cebatur etiam Flaminia hodie
verò, vulgata eſt Porta Populi, 13
Flaminia autem dicebatur ab
eadem via, ſtrata olim Silice
à C. Flaminio Conſule Marci
Lepidi Collega, qui Ligures
ſubiecit, vt ex Albertino in
opuſculo prædicto de mirabili-
bus nou. & vet. Vrb. Romæ
(vbi de vijs agit) Ariminum
vſq; ducens ad mare ſuperum 14
Cicer. 12. Philipp. & iungitur
viæ Claudiæ, vel è conuerſo
via Claudia illi, vt cecinit *Ouid.*
lib. 1. de Pont. eleg. 9. ibi, *Flaminiæ*
Claudia iuncta, via &c.

Diuiditur hodie via prædi-
cta extra eamdem Portam vl- 15
tra Pontem Miluium, in Fla-
miniam, & Caſſiam, de qua
infra;

infra; Flaminia autem biparti-
tur, iungitur tamen indè anti-
16 quæ ſuæ ſemitæ, vt eſt à Nar-
nia Ciuitate ad Fulgineum per
Ciuitatem, & Agrum Spoleta-
num; antiquæ enim ſemitæ
17 trans Narniam veſtigia inſpi-
ciuntur per Territoriũ, & Ter-
18 ram S.Gemini, & antiquam
Carſolim in agro Aquaſparta-
no prope terram Aquęſpartæ,
19 quæ titulo Ducatus inſignita
eſt ſub felici Dominio, hodie
Excellentiſs. Ducis Ioſephi An-
geli Ceſij, de cuius nobili, &
antiqua Cæſiorum proſapia
ſatis Fonteius in ſuo tractatu
de Cæſiorum gente, & liquet
ex teſtimonio Iacobonij, Bzo-
uij, & aliorum. Sed reſuma-
mus iter per indicatum agrum
20 Aquaſpartanum ad Ciuitatem
Fulgineam, vbi iterum ingre-
diemur viam Flaminiam per
Tolentinum, & Lauretum,
Ariminum vſque tendentem,
vt prædictum eſt ſupra.

21 Ab hac via Flaminia habe-
mus propè Vrbem in loco pri-
mæ Portę viam per Fianum in
Sabinam, & Aprutium citra,
22 vſque ad mare ſuperum, quæ
veriſimiliter via Valeria eſt ad
Marſos ducens, de qua *Alex.*
ab Alex. genial. dier. lib. 1. cap. 13.
23 *poſt med.* Deniq; propius ad Vr-
bem, vt diximus, diuiditur via
Flaminia vltra Pontem Mil-
uium, in viam, quæ ducit ad
Forum Caſſij, hodie Vetralla, 24
& diuiſa per Nepeſinum Agrũ
& Roncilionem, ac Ciminos
montes Viterbium, & Faliſcũ
tendit ad Vrbemueterem, vt
ex *Cobel. de notit. Cardinalat. Con-*
greg. 16. fol. mihi 88. litt. A. & quã
dicerem potius Ciminam ex
Cobell. loco cit. ad quem vos re-
mitto, vbi ſcribit ex teſtimonio
Pompon. & Panuin. videlicet
ibi: *vnde mihi in patriam reditus,*
&c. & à Ciuitate Faliſcorum 25
flectitur ad leuam in aliam
viam, quæ per Vulſinium, A-
quipendium Senas, & Floren-
tiam, in Galliam Ciſalpinam 26
ducit; ideoque forſan Gallica-
na dici poteſt, de qua *idem Al-* 27
bertinus loco cit. niſi Gallicana
alia via ſit a Portu Centũ Cel-
læ ducens in Galliam, vt infra 28
aduertemus; tu interim lector
melius excogita circa veram
diſpoſitionem Viæ Ciminæ,
quam *Cobel. loco cit.* extendit ad
mare ſuperum: Quælibet autẽ
ex prædd. vijs diſtinctam habet
Taxam, pro eius manutentio-
ne.

Extra Portam Angelicam 29
Viam habemus Claudiã, quæ
ad Terram Tulphæ, olim forũ
Claudij tendit, per confinia
Sabatiæ, de qua idem *Cobell. l. c.*
litt. C. quam viam Panuinus
de Vrb. Rom. vocauit ſecundã 30

Aureliam, & eſt veriſimilior
appellatione Claudiæ ex præ-
miſſis, niſi Claudia illa ſit, ex
*Ouid. ſup.indicato 1.de Pont Flami-
niæ Claudia iuncta via &c.* videli-
cet quia iungitur Flaminiæ ad
Tentoria Stortæ, vulgo le Ca-
pannaccie, & inde poſt locum,
& Poſtam Stortæ iterum ſepa-
ratur flectens per Sabatiam.

Alia via eſt extra Portam
31 S.Pancratij antiquitus Aurelia,
vt ex eodem Albertino, vbi de
Portis agit, quæ cum eadem
Porta pariter via Aurelia dici-
32 tur, ſtrata ab Aurelio, vſque
ad Portum Centum Cellæ, ſeu
Ciuitatem Vetulam, de qua
Cicer.in ſupradicta 12.Philipp. ibi,
33 *ab Infero mari Aurelia &c.* Am-
plius eam extendit Antonius
Pius in Itinerario *fol. mihi* 168.
vltra Centum Cellę Portum,
per Alpes maritimas vſq; Are-
latum, quæ Ciuitas in Gallia
Narbonenſi ſita eſt ad Medi-
terraneũ, & fuit Colonia Ro-
34 manorum ex ſexta legione de-
ductis ibi Colonijs, vnde Pli-
nius eam appellauit Coloniam
Sextanorũ, cui vię iũgitur alia,
35 quæ habet initium à Porta E-
quitum leuis Armaturæ, & di-
ſtincti dantur exactores in vna-
quaque ex taxis prædictarum
Portarum tum S. Pancratij, tũ
alterius, quæ vulgo dicitur Ca-
uallegieri, & Fabrica, hodier-
na enim S Pancratii, diuiditur 36
in loco Turris Rubræ ſecundo
ab Vrbe lapide, videlicet cuius
dextera ad Centum Cellę Por- 37
tum, leua autem ad latera Sa-
lini ad Maccareſium, & alia
circum adiacentia Caſalia fle-
ctit; hanc tamen potius dice-
rem Vicinalem publicam, quã
Conſularem, ſeu Prætoriam. 38

Alia Via dicitur Portuenſis,
quia incipit à Porta Ripæ ma-
gnæ Fluminis, quæ à Portu 39
(quo tendit) ſumptuosè ædifi-
cato à Claudio Imperatore de-
nominationem ſumit Portuẽ-
ſem, & etiam Naualis dicta 40
olim fuit, eo quod ducat ad
locum illum, vbi Naues Ro-
manæ recondebantur.

Alia Via dicitur Oſtienſis, 41
quæ à Porta Trigeminà, hodie
S.Pauli ducit ad mare, & Ciui-
tatem Hoſtiæ, ita dictam ab
expulſis hoſtibus, *Ouid.* 1. *Faſto-* 42
rum cecinit, ibi, *Hoſtibus a domitis
Hoſtia nomen habet*; vel etiam nõ
incongruum erit fuiſſe ita di-
ctam quaſi poſita inter Au- 43
ſtrum, ſiue Notum, & Aphri-
cum ventos, hoſtium ſit Latij:
Diuiditur autem poſt Eccleſiã 44
S.Pauli in prænotatam Hoſtiẽ-
ſem, & aliam per locum vulgo
Monte Migliore.

Habemus inde Viam Ap- 45
piam ſtratam ſilice, celeri ſanè
manu ab Appio Claudio Cen-

ſore

ſorè vſque Capuam, quam in-
de Traianus Imperator antea
in minoribus Magiſter viarum
46 reſtaurauit Paludibus Pontinis
exſiccatis, quam vſque Brun-
duſium extendi, teſtatur *Alber-*
tinus loc.cit.in verſ via Appia *&c.*
47 auctoritate Strabonis; Alexan:
tamen ab Alex. ſupponit ſtra-
tam fuiſſe totam ab Appio,
Brunduſium vſque, vt in ſuis
genialibus *d.lib.3. c.13.poſt med.*
48 Tu melius excogita: hæc ini-
tium habet à Porta S. Sebaſtia-
ni, quæ antiquitus dicebatur
Camena à Luco Camoni dica-
to, ſeu potius Capena, vt ex
eod. Albertino, vbi de Portis
agit, *verſ.vndecima &c.& loc.cit.*
& ex Inſt. Lipſ. & cæteris anti-
quarijs communitèr, quam ta-
men potius dicerem Capua-
nam, ſi admittamus Appium
Claudium viam ab ea, Capuã
49 vſque ſtrauiſſe: Et vnitur ho-
die taxa illius cum Porta Lati-
na, quæ clauſa eſt, ſed habet
ſuam viam inter Appiam, &
50 Valeriam, ducitque ex relatio-
ne Alex.ab Alex.loco cit. vſq;
Sueſſam, prope Garigliانum
Fluuium olim litium dictum
51 trans Formiam, nunc Molam
Caietę,& Minturnam,cui pro-
pinquæ paludes ſunt, vbi deli-
52 tuit Marius, fugiens Syllæ per-
ſecutionem: Viam aliam ha-
53 bemus extra Portam S. Ioan-
nis, quæ Porta antiquitus Ce-
limontana dicta eſt, forſan,
quia proxima ſit Celio Monti,
in Vrbe, vel in eum tendat,
eamque refert Albertin. inter
Aſinariam, & Merrodij: Via
hæc (excepto tractu,vſque ad 54
lapidem Memoriæ Innocentij
Decimi recto tramite, cui ſin-
gulariter incumbere,receptum
eſt, Ill.Præſidem Viarum) diui-
ditur in taxa vnica tamen exa-
ctione, alia enim per terram 55
Marini, & Velitrum iungitur
Appiæ prope Chorum, vel cir-
citer; alia per Tuſculum, ſeu
Griptam ferratam, pariter Ap- 56
piæ iungitur, & alia per Caſtrũ
Montis Fortini ad Hernicos; 57
eidemque Appiæ iungitur etiã
Via Latina
Itidem nõ longè à Templo 58
Sanctæ Crucis in Hieruſalem
Porta eſt, quæ vulgo nuncupa-
tur Porta Maior, antiquitus
vero Labicana, ex qua per a-
grum Labicanum ducat, ſeu
Neſſia à Neſſio Nemore, vt
Lambertinus aduertit loco ci-
tato,*verſ.ſeptima &c.*duas habet
vias publicas,videlicet per Tur
rim nouam ad Hernicos; & a- 59
liam viam habet, quæ per lo-
cum (vulgo Acqua Bulicãte) 60
ducit in Aprutium vltrã; ſub
vnica exactione taxarum, quæ
tamen diſtinctè impenũtur in
reſtauratione prędd.viarum.
Extra

61 Extra Portam S. Laurentij,
ſeu Tiburtinam ita dictam, ex
quo per Tyburis Ciuitatem
extendatur, ſiue Taurinam à
capite Tauri, vt *Lambertinus* ad-
uertit *loco cit. verſ. ſexta &c.* vbi
62 & Exquilinam vocat ab Ex-
quilio Vrbis monte, extra
Portam huiuſmodi (inquam)
via eſt, quam pariter dicit La-
63 bicanam Lambertinus ex Stra-
bone, quæ per Tyburem ad le-
uam ducit pariter in Apratiū,
& ad dexteram per Comitatū
Abbatiæ Sublaci, & nihilomi-
nus vnica taxa diſponitur.

64 Aliam habemus extra Vrbē
viam verſus Nomentum Oppi-
dum, ad Portam Nomenta-
nam, ſiue Viminalem, vt no-
tat idem Albertinus, quæ ab
Eccleſia S. Agneti dicata etiam
S. Agnetis Porta dicta eſt, hodie
65 vero Porta Pia, ex quo à Pio
PP. IV. reſtaurata fuerit, ſtrata-
que ſilice recto tramite à Qui-
rinali Monte per Viminalem
66 extra prædictam Portam. Et
via prædicta diuiditur quod
alia verſus Ciuitatem Reatinā,
alia verò per Nomentanum
Agrum, & ipſum Nomenti
Oppidum directa ſit, quam &
Egonenſem ab Egone monte
67 dictam aliqui aſſeruerunt, diui-
ſa vtique taxæ impoſitione,
vnica tamen exactione, vtraq;
manutenetur.

Porta Collina, ſiue Salaria 68
(ad præſens clauſa) viam habet,
quæ iungitur viæ Collatinę ex-
tra Portam Collatinam, ex quo
tendit in Collatiam Sabinorū
Oppidum, ac etiam dicta eſt
Pinciana à Pincio Senatore, 69
eiuſdem Collis Domino, vt ex
eodem *Albertino in d. opuſc. de mi-*
rabilibus nou. & vet. vrb. de Portis
verſ. tertia. Inter hanc viam Sa-
lariam, & Egonenſem, ſiue
Nomentanam notat *Albertin.*
loco cit. verſ. Nomentana &c. Ne- 70
ronem Claudium fugientem
Populi Romani indignationē
quarto ab Vrbe lapide in Sub-
urbano Liberti ſui, ſibi ipſi
mortem conſciuiſſe. & hæc de
Portis, & vijs.

Taxæ igitur fiunt à Magi- 71
ſtratu Aedilium pro prædicta-
rum viarum reſtauratione, cum
alias viæ tranſuerſales, & vici- 72
nales non reſtaurentur per ta-
xam populicam de Territorio,
ſed expenſis intereſſe haben-
tium, quibus tamen Magiſtra-
tus, & Tribunal aſsiſtere ſolet,
ſi libellum ſupplicem porri- 73
gant ſubſcriptum à concurren-
tibus, & intereſſe habentibus,
ſaltem pro maiori parte.

DE

DE MODO TAXANDI
Cap. VI.

HAbita viarum cognitio-
ne Taxarũq; in genere,
ſupereſt, vt ſpecialem inſpiciamus
modũ, quo commodius,
& facilius taxæ imponantur, &
exigantur, dum procedatur
1 iuxta viarum Vrbis Tribunalis
ſtylum, quia optimè ſumitur
norma ab Vrbe Roma communi
patria, vt ſupra deductũ
2 eſt, vbi cunctæ Gentes vndiq;
confluunt, & vbi larem transferunt,
ibique manent, & leges
ſumunt, & quandoque diiudicant.
Ideò Romæ ſtylum, &
conſuetudinem liceat obſeruare
præſertim in materia viarũ,
& ædificiorum, vbi ſummè valuit
ſemper, & valet.

3 Igitur vbi Via Militaris &c.
indigeat reſtauratione, practicari
ſolet in Vrbe, vt prius
Architectus viæ reſtaurandæ
4 deputatus, viſitare debeat partes,
& loculos reparãdos, & deſcribere;
qui & ſupputãdo ſumptum
in genere pro prædicta
5 reſtauratione, librat opera facienda,
& diſponit notas locu-
6 lorum, & partium reaptandarum
per ſcandalium, & deputantur
aliqui, ex intereſſe habentibus,
vt dũ inſtruitur iter,
& via reſtauratur ſeduli frequentent
locum, vt opera publicè
fiant vtiliora, & taxati
non grauentur inutilibus ex- 7
penſis, diſponiturque ab Ar-
chitecto præd. Submagiſtro ta- 8
xa, quæ ſubſcribi debet à dictis
Deputatis, & in eorum contumaciã
ſubſcribitur ab Illuſtriſ-
ſimis Dominis Præſide, & Ma- 9
giſtris Viarum, citatis Deputa-
tis, in qua taxa diſtributæ ſunt 10
portiones prudenti, & diſcreta
menſura ſolutionum faciendarum
ab eis, qui in illa taxa
comprehenduntur.

Et talem quidem modum 11
taxandi ſolitum dicunt Architectorum
Submagiſtrorum de
mandato Dominorum Magi-
ſtratus, quod rationi cõſonum 12
videtur; debet enim peritiam
habere materiæ, qui taxam diſtinguit,
ſicut & viæ reſtaurandæ,
& qualitatis Taxandorum,
qui in eamdem viam concurrunt,
& prædiorum, quorum
intuitu taxantur. Debetque 13
taxa examinari, recognoſci, &
corrigi ab Ill. Magiſtris, vt ne-
mo iniuſtè grauetur; Eſt autem 14
taxa realis non perſonalis, *Bald. in l. ad inſtructionem, C. de ſacroſ. Eccleſ.*
quidquid ſit, quod non
ſolum concurrere debeant qui
bona poſſident in Prouincia,
ſed & qui vtilitatem viæ habent
iuxta *Magiſtrale conſ. 31. Rimin.*

Digitized by Google

min.Sen.ex num.36.& ex num.38.
v.ergo &c. quia etiamſi *Rm.* re-
ſpiciat tranſitum perſonæ,con-
cludit tamen reſpectu rerum
in num.37. Solet inde Commiſ-
16 ſarius, ſeu Exactor, qui con-
ſueuit deputari per oblationem
ſuam meliorem conditionem
taxæ facientem,præuio ædicto,
17 exigere, etiam anticipatè, vt
poſſit Magiſtratus ſubuenire
fabricatori, qui ingreditur in-
ſtructionis, ſeu reſtaurationis
81 opus;Indeque ſuis loco & tem-
pore fit menſura, & quidem
Exactor elapſo certo termino
ſibi in inſtrumento aſſignato,
ſoluet de proprio, etiam non
adhuc exactione perfecta, quia
pacto conuenitur, vt ſuſcipiat
taxam pro exacta, elapſo ter-
mino &c.

19 Taxantur Diſtrictuales, &
extra diſtrictuales, prout infra
aduertemus: Necnon aliqui
Domini Portarum Vrbis, ita
20 appellati, Commendatariorũ
ad inſtar, qui in Portis ſibi cõ-
ceſſis, habent Cuſtodes ſuos ad
exigendum certam pecuniam
iuxta formam Tabellæ, quæ
Typis imprimi ſolet, qui quidẽ
Portarum Domini ſunt, vide-
licet.

Portæ Flaminiæ, ſiue Popu-
21 li, Vrſini Campi martij.

Portæ Caſtri S. Angeli, Ex-
22 cellentiſſimus Præfectus eiuſdẽ
Caſtri Sancti Angeli.

Portæ Angelicæ, Eminentiſ- 23
ſimus D. Carolus Cardin.Ro-
bertus de Victorijs.

Portæ Fabricæ proprietariũ 24
eſt Illuſtriſs.& Reuerend.Capi-
tulum S. Petri de Vrbe,cui ſol-
uitur annuus Canon ſcutorum
12. à D. Septimia Chiarella,
quæ retinet Dominium vtile
ex perſona ſui Aui, vt præten-
dit. 25

Portæ Militum leuis arma-
turę D.Capitaneus eorumdem
Militum pro tempore. 26

Portæ S. Pancratij D. Emi-
lius de Caualerijs. 27

Portæ Portuẽſis,ſeu Naualis
D.Dux Paganici,& alij DD.de
Mattheis. 28

Portæ S.Pauli,ſiue Trigemi-
næ DD.de Capranica. 29

Portæ S.Sebaſtiani, ſiue Ca-
penæ, & Latinæ DD. de Ga- 30
briellis.

Portæ S.Ioannis, ſeu Celi-
montanæ Illuſtriſs.& Reueren-
diſs.Capitulum S. Ioannis in
Laterano.

Portæ Maioris, ſiue Labica- 31
næ Excellentiſs. D. Princeps
Præneſtis.

Portæ S.Laurentij, ſiue Ti- 32
burtinæ Eminentiſs. D. Cardi-
nalis Antonius Barberinus S.
R.E. Camer.

Portæ Piæ, ſeu S.Agnetis, &
Nomentanæ R R. Monaci 33

S.Petri

Digitized by Google

Sanĉti Petri ad Vincula.

34 Portæ Salariæ, ſeu Collinæ Ven. Eccleſia S. Mariæ Lauretanæ de Vrbe.

35 Portæ Pincianæ, ſeu Collatinæ D. Druſilla Spata, & D. Gaſpar Aluerus eius Filius, vltimo tamen loco vendita dicitur Dom. Abb. Hieron. Celleſio.

Iſti igitur Domini, ſeu Commendatarij Portarũ Vrbis ſunt pariter taxandi, verum quia eorum prouentus non habent certum, & determinatum fundum, ſed ſunt merè accidentales in quantitate, poterat dubi-
36 tari, ad quam rationem taxari deberent, & poſt excitatas opiniones varias, illa magis practicabilis Magiſtratui aſſeritur acceptata, vt eadem habeatur ratio, quæ habetur de Caſalibus ad menſuram Rubrorum, ita vt ſeruata proportionis regula, quodlibet ſcutum prouentus prædicti, pro vno rubro reputetur, videlicet vbi vnaquæque quantitas rubri terræ reſpondeat (v.gr.) ſcuta tria in anno computatis computandis, ſi taxetur rubrum quinque iulijs, quę erit ſexta pars reſponſionis cuiuſque rubri, ita debeant taxari prouentus Domini præd. Portæ taxandę, in ſexta parte
37 cuiuslibet ſcuti.

In cęteris quoad Caſalia habebatur olim ratio non ad numerum rubrorum ſolum, ſed ad fructuum taxandi Caſalis quantitatem, quod vulgo dicitur à Ricauata, hoc eſt ad certam ſummam pro quolibet cẽtenario introitus; Et hoc præcipuè in caſalibus ad ora maritima, quorum menſura incertè dinumerabatur; At poſtquã 38
ex Alexandri VII. prouidis iuſſionibus Magiſtratus Viarum plantas cuiuſcumque Tenutæ priuatorum delineatas à peritis Agrimenſoribus poſt accuratã menſuram, produci fecit in Actis Notarij viarum, & ordinatè in libris diſponi ſeruatis de iure ſeruandis, in actis Tribunalis in authentica forma cũ diſtincta, & explicita declaratione, etiam qualitatum terreni, Tenutarum, & Caſalium. 39
ſtatutũ fuit faciendam eſſe indiſtinctè taxam ad rationem numeri rubrorum, habita tamen conſideratione locorum naturaliter infructiferorum, qua ratione indicta fuit à Magiſtratu declaratio prædicta qualitatum terreni diſtinctè, vt præmiſimus, explicitè & medio iuramento facienda in actis, quod vt eo magis notum eſſet, & publicè ad valuas Officij, & ad portas Vrbis, & priuatim, citati fuerunt iudicialiter anno 40
1662. Domini Tenutarũ præ-

cipuè ad mare, vbi propter littus arenoſum tumuleta arenoſa, & terrenum limoſum, paludoſum Porrazeta (vt dicunt) & ſimiles infructiferas partes prædicta conſideratio maximè
41 habenda erat; citati in quam fuerunt ad faciẽdam præciſam declarationem præmiſſarũ qualitatum, alias videndi declarari per Dominos non eſſe habẽda in conſideratione prætenſa loca infructifera in taxis ſuis loco
42 co et tempore faciendis; cum alias animaduertere generaliter debeat peritus Taxator, vt ſterilia, atque arenia, et ſimilia, ijs quæ culta et optima ſunt compenſentur, vt in ſimili habemus *de cenſib.in d.l.4.C.de cenſib.lib* 11.

Hæc de Caſalibus, & breuiter iterum indicabo infra in verſ. Caſalia.

43 Ciuitates, Caſtra, et loca, quæ Communitatem habent taxari ſolent ad rationem taxæ Cameralis ſubſidij triennalis, vtenſilium militiæ Corſicæ, ſiue Gabellæ frumentorum, et
44 ſimilium, quæ tamen regula non videtur omninò tuta, cum à tempore prædd. impoſitionũ ſtatus locorum venerit potius
45 in deterius, nihilominus quia Tribunal ſequitur ſtylum Cameræ, et ab ea regulatur nequit omninò alterare: Solent tamen in caſibus exceſſiui grauaminis Agentes locorum, et intereſſe 46
habentes recurrere ad Congregationem coram Illuſtriſsimo Præſide, vbi æqua, et prouida manu, vel moderantur Domi- 47
ni, vel confirmant in inſtanti; 48
& ſi quę controuerſia conſiderationem requirat, debet negotium referri Sanctiſſimo, & ſola facti veritate inſpecta terminari iuxta Conſtitutionem Sixti V. 74. in ordine Cõgreg. 13. §. *ſi quæ vero Bullar. nou. tom.* 2. *fol.*467. conſonam Bullæ Martini V. de qua ſupra: Caſtra, & loca diruta non ſunt taxanda, 49
niſi habeant annexam tenutã, ſiue aliquos habitatores, quo caſu taxanda ſunt tamquam tenutæ, & caſalia.

Caſalia igitur hodie indiſtinctè taxantur ad numerum 50
rubrorum, niſi ſint iuriſdictionalia, quo caſu minor fieri ſolet taxatio.

Inoleuit vſus, vt concederetur 51
aliquibus priuatis Dominis ius reaptãndi proprijs ſumptibus vias publicas ſpatio viæ, quæ per ipſorum tenutas ſemitam habet, & iſtos eximi à taxatione publica in reſtauratione eiuſdem viæ: & multi tentarunt hoc, & obtinuerunt, vt inter cæteros Excellentiſs. Dux Bracchiani extra Portam leuis armaturæ, & Hoſpitale S. Spiritus

ritus, RR. Monaci Caſſinen-
ſes, & Illuſtriſs. Marchio Patri-
tius, quarum tamen conceſſio-
52 num conſultus debet eſſe Prin-
53 ceps: ſapit enim talis conceſſio
quodammodo immunitatem,
54 & gratiam, quæ pertinet ad
Principem non ad Magiſtratũ,
qui talem facultatẽ non habet,
vt ex *l. 1. C. de oper. pub.* Quod au-
55 tem ſtrictè pertinet ad reſtau-
rationem viarum, iſtæ deterio-
res fiunt à tranſitu, acceſſu, &
receſſu equitantium, & mulio-
num, ac ſtabulariorum, & ſi-
milium cum belluis, & curri-
bus, iuxta obſeruationem *Bald.*
in d. l. ad inſtructionem, C. de ſacroſ.
Eccl. pro commodo, et vtile
Dominorum, vt *Rim. Sen. diſcur-*
56 *rit in d. conſ. 31. in num. 36. & ſe-*
quentibus, & ex qua re lucrum
capiunt eius præſtent, et factũ
ad l. ex qua 192. ff. de reg. iur. ſi-
57 quidem aſſiduis pulſationibus
percuſſa viæ ſemita deforma-
tur, rumpitur, et effringitur,
itaut cadẽtibus interim imbri-
bus, indeq; decurrentibus per
fracturas aquis, omninò impra-
cticabile reddatur iter, et cor-
rumpatur vbique via.

Igitur ſæpe ſæpius habitus
58 fuit diſcurſus pluries à pluri-
bus circa modum reſtaurandi
vias, ſtratas, et pontes abſque
taxarum impoſitione; Ideoque
vt conſulto poſſet Magiſtratus
penſitare, et opportuno exa-
mine rerum ſalubriori conſilio
publicæ vtilitati, prouidere,
fuerunt variæ conſiderationes
excitatæ. Et non modo reſpe-
ctu inſtructionis itinerum, et
reſtaurationis viarum publica-
rum extra Vrbem, verum etiã
reſpectu expurgationis viarum,
& platearum intra Vrbem, hoc
autem per modum ſupplicis li-
belli directi Eminentiſs. Cardi-
nali tunc Pro Camerario D.
Carolo Barberino Principi vi-
gilantiſſimo, materna lingua
diſpoſiti, cuius ſupplicis libelli
tenorem recenſere libet, et eſt
vt ſequitur, videlicet.

Eminentiſs. e Reuerendiſs. Sig.

TRà i glorioſi penſieri, che ten-
gono occupata la mente Pa- 59
terna di Noſtro Sig. ſono la polizia,
e mantenimento delle vie tanto den-
tro, che fuori di Roma, publiche, e
militari, per l'ornamento della Cit- 60
tà, e per commodità de' Cittadini, e
foraſtieri. Quanto al primo per le
vie particolarmente fuori della Cit-
tà, che è negotio più difficile; perche
l'eſperienza hà fatto conoſcere, che
quanto è più neſſaria la diſpoſitione 61
e manutenzione delle vie publiche,
e militari, e delli ponti per il comun
traffico, e commercio, tanto meno ſi
è potuto trouar modo, che ne facili-
ti l'eſecuzione, ſenza grauame di

Taſſe,

Taſſe, non oſtante che per euitarlo
habbino ſempre riguardato gl'occhi
Paterni di Noſtro Signore, e della
ſa.me.di Aleſſandro VII. perciò per
parte del Publico l'E.V. humilmen-
te è ſupplicata à degnarſi riflettere
alle conſiderationi, che appreſſo ſi
dedurranno, accioche con la ſua pru-
dentiſſima diſcretezza il tutto eſa-
minando poſſa più facilmente V. E.
pigliare in queſto particolare oppor-
tuna riſolutione.

Pare che poco utile ſi renda lo
ſtile di procedere per taſſa nelle fa-
63 *briche, e reſtaurationi delle vie pu-*
bliche, e ponti, che ſuol farſi dall'
Architetto, detto Sotto maſtro depu-
tato alla via, che deue ò farſi, ò ac-
commodarſi, lo ſcandaglio, ò nota de'
luoghi d'accommodarſi, e ſtima del
pagamento, taſſando le vigne, li Ca-
64 *ſali, Città, Terre, e Caſtelli ſecondo*
il luogo, doue ſi lauora, deputando
nella Congregatione di Monſig. Pre-
ſidente alcuni degl'intereſſati, & en-
65 *tra poi il fabricatore à lauorare; e*
deuono li Deputati viſitare ſpeſſo li
lauori, che ſi fanno, inuigilando che
66 *ſiano di buoni materiali, e ben fatti*
per utilità del publico; & il lauoro
ſi miſura dall'Architetto con l'inter-
uento de' Deputati, e per lo più d'u-
no de' Signori Maſtri di ſtrade, e dal
Fiſcale, o altri à chi ſi ordini da
Monſig. Preſidente, e dalli Signori
per l'intereſſe del publico, e del Ma-
67 *giſtrato ſenza ſpeſa della taſſa, ma*
à ſpeſe del fabricatore di ſolo vitto, e
caualli, o carrozza, perch'egli deue
legitimare il lauoro: Pare dico, che
reſti queſto modo infruttuoſo, impe-
roche non oſtanti le ſudette diligenze,
ſempre riſorgono difficoltà, che molte
volte lo ſcandaglio non diſſegna bene
tutti li luoghi neceſſarij, e però ſi 68
rende ingiuſto, & inutile, con la taſ- 69
ſa che ſe ne fà, la quale ſi rende in-
giuſta ancora per altro, perche ſe è
delle vigne ſolamente, il più delle
volte non và di perſona, come deue, 70
à viſitare le vigne, e notare li pa-
troni di eſſe, e riconoſcere il poſto,
ma ſi riferiſce l'Architetto ſottoma-
ſtro alle taſſe vecchie per fuggire
l'incommodo di ritrouare quegli, che
deuono concorrere o per paſſo, o per
ſcolo di pendenza, onde o mutati li
padroni reſta offuſcato il numero, o
non viſitando di perſona, come ſi è
detto, il luogo in che è poſta la vigna,
mette il più delle volte in taſſa chi
non ſi deue, e ne naſcono liti, che pro-
lungano, e diminuiſcono la taſſa, e
biſogna poi aggrauar di vantaggio
gl'altri taſſati per ragguagliare la
ſomma taſſata, e pagare i lauori, e
così ſegue tal'hora de' Caſali, che mol-
te volte è biſognato leuargli di taſſa
per eſſer ſtati poſti in diuerſa via,
che pure partoriſce lite, e molti pa-
droni impugnano la taſſa ſotto varij 71
preteſti; e non ſono ſenz'errore anco
i fabricatori. Le Città, Terre, e Ca- 72
ſtelli sfuggono anco loro con varij
preteſti il pagamento, o perche pre- 73
tendino di non paſſare, o non godere
della

della via taſſata, o perche ſia ingiu-
ſta la taſſa con la regola del ſuſſidio
triennale, o altra regola ſimile, della
74 quale ſi ſerue l'Architetto nel taſſa-
re, o perche habbino accomodata la
via nel proprio Territorio à loro
ſpeſe, e con altri varij argomenti pi-
gliano cauſa di grauame, e ricorren-
do perciò alle appellazioni, ne naſce
vn'altra difficoltà, che benche ci ſia-
no Chirografi ſpeciali della ſa. me.
d'Aleſſandro VII. che non poſſa
75 dalla Camera Apoſtolica, ne da qual-
ſiuoglia Giudice ſoſpenderſi l'eſecu-
zione delle taſſe ſot o preteſto d'ap-
pellazione, o di ricorſo, nientedime-
no con varij modi ſi và differendo
l'eſecuzione della taſſa, e reſta ſco-
perto il fabricatore; il quale perciò
76 ſtà renitente nell'occorrenza di nuo-
uo lauoro; e tanto più ſe il lauoro
77 deue farſi in quei luoghi, doue nõ ſo-
no cõmode le materie, come breccia,
pietra, & altro, e tutto riflette in
danno del publico, perche doue hà
cominciato à guaſtarſi la via và cre-
ſcendo la rottura, e rende il tranſito
impratticabile, e vie più diſpendioſo
il lauoro di accomodarla.

Et il dar rimedio à tutti gl'accẽ-
nati inconuenienti ſi rende molto dif-
ficile per le ragioni ſuddette; e mol-
te volte ancora o non poſſono eſiger-
78 ſi le taſſe, o ſi eſigono con troppo ri-
gore, e diſpendio de' taſſati, à ſegno
che vna congerie di coſe così varie, e
confuſe rende poco fruttuoſa l'opera
al publico, e molto dãnoſa al priuato.

Per trouar dunque modo più faci-
le, e sfuggire ſi fatti grauami; ſono
ſtati da diuerſi propoſti varij modi, 79
tra' quali fù diſcorſo più volte, che
ogn'vno accomodaſse pro rata doue
la via paſsa per il ſuo, che ſi confor-
ma alla l. ædiles, ff. de via pub. &
itin. pub. &c. & l. de vijs C. de Epiſ.
& Cler. e che haueſse poi il regreſso
contro li vicini, & altri che deuono 80
concorrere per quella rata che gli toc-
chi, regolandoſi in forma di taſsa, ma
ſi diceua in contrario, che ſarebbe
ſtato di molta incomodità, e difficol- 81
tà, che vno debba dar fuori il paga-
mento per hauerlo à ricuperare con
ſtento, ancorche il Magiſtrato li aſſi-
ſteſse; oltre che anche pareua aſsai
difficile il ripartimento, ma più il
ripetere da chi deue concorrere.

Molto ragioneuole pareua ancora, 82
che ogni Comunità foſse obligata à
mantenere diligentemente e accommo-
data la via publica nel proprio ter-
ritorio, ſperandoſi, che & il zelo
dell'vtilità publica, e l'intereſse, che
la via ſia frequentata, & altre degne
conſiderazioni doueſsero tenere ſue-
gliate le Communità in vna fruttuo- 83
ſa operazione; tanto più che deuono
le Città, Terre, e Caſtelli reſtaurare,
e mantenere le vie publiche, come
n'inſegna la l. honor, §. viarum, ff. de
munerib. & honorib. Ma ſi dourebbe
dal Magiſtrato tenere vn Commiſ-
ſario fidato, che opportunamente an-
daſse riuedendo, come ſi faccino li
lauori, per poterſi forzare i negli-
genti;

Digitized by Google

*genti; e farne fare ſcandaglio à ri-
chieſta della Communità doue ſi fà il
lauoro, & ogni altra operazione, che
facilitaſſe l'eſecuzione à ſpeſe però
della medeſima Communità.*

*E' ſtato anco propoſto, che foſſe
84 bene il coſtituire vna borſa per hauer
pronta ogn'anno al biſogno vna ſom-
ma di danaro, come à dire ſette, o
otto mila ſcudi annui, per eſſer pron-
to il Magiſtrato agli accomodamenti,
che biſognaſſero per le vie general-
mente.*

*Ouero dare in appalto ogni via
85 militare à perſona idonea, e con buo-
na ſicurtà, conſegnandogliela però
prima accomodata, e che doueſſe mā-
tenerla, e potrebbe il Magiſtrato
farla viſitare ogn'anno per forzare
l'Appaltatore in caſo di negligenza,
il quale però ſi crede che molto li
compliſſe lo ſtarui vigilante in man-
tenerla, & andarla accomodando
doue biſogni, che così il poco ſarebbe
86 baſtante, doue eſſendo negligente,
creſcerebbono le rotture, perloche li
porterebbe notabil danno, & intereſ-
ſe conſiderabile: E quando ſi appli-
87 caſſi à queſto ripiego, è d'auuertire,
che il primo accomodamento ſarebbe
neceſſario farlo per taſſa generale di
qualſiuoglia via, e conſegnarl'ag-
giuſtate, come ſi è detto: Ne ſaria
88 nuouo il dare in appalto il riſarci-
mento, e conſeruazione delle ſtrade
publiche, e ponti, che ſi vſaua anco
dalli Romani anticamente, come oſ-
ſerua Liuio lib. 41. e lo riferiſce
Klok de contribut. cap. 9. nel nu. 29.
ſi come ſi dauan anco in appalto da'
Cenſori le gabelle delle caue, e minie- 89
re, Polib. lib. 6. cap. 15. fol. 419.
Andr. Knichen. de iur. territ. in tit. de
ſax. non. prou. iur. cap. 5. n 151.*

*E quando non ſi approuaſſe l'ap-
paltare l'accomodamento delle vie, ſi 90
potrebbe auuertire all'altro ſopra
accennato della borſa ſudetta, con la
quale potrebbonſi tenere accomodate
le vie di continuo dal medeſimo Tri- 91
bunale, ma biſognarebbe inuigilare cō
tinuamēte con l'operazione, e reſpet-
tiuamente aſſiſtenza di miniſtri fe-
deli, & approuati, che ſi renderia 92
difficile à trouarli ſempre, & ha-
uerli ſempre.*

*Si è motiuata la quantità di ſet-
te, o otto mila ſcudi annui per la ſom- 93
ma, e borſa accennata, o depoſito,
perche bilanciata la ſpeſa di ſedici
anni dal 1650. in quà ſi vede eſſer
arriuata in tutto à nouantacinque
mila ſcudi, che ripartiti in ſedici an-
ni ſono ſei mila ſcudi l'anno, o poco
di vario, ſiche conſiderato, che in al-
cun'anno potrebbe eſſer maggiore,
ouero potrebbe anco occorrere qual- 94
che reſtaurazione, o inſtruzione, facto
Principis, o altro caſo conſiderabile,
però è ſempre bene, che ſia dana-
ro pronto, & in auanzo, oltre che
biſognano ſempre miniſtri, e diuerſe
ſpeſe eſtraordinarie.*

*Per tener piena la ſudetta borſa 95
col minor'incommodo che ſi poſſa, è
ſtato motiuato diuerſe volte, che ſi
facci*

Digitized by Google

facci pagare alle porte per ogni be-
ſtia, che entri o che eſca, tre o quat-
tro quattrini, che computato tutto
inſieme puol coſtituire la ſomma di
ſopra accennata, e ſarebbe queſto
modo vn'eſazione facile, & inſenſi-
96 bile, e par molto fondata ſu la ragio-
ne conforme de'carri de' Chierici oſ-
ſerua Baldo nella l. ad inſtructionem,
C.de ſacroſ.Eccleſ. e così pratticarſi
nel Regno di Frãcia riferiſce eſpreſ-
ſamente Klok ſopracitato nel d.cap.
9.nel num. 30. doue cita Petr. Greg.
ſyntagm lib.3.cap.13.nu.15. Ann.
Robert. rerum iudic.lib.2. cap.3. in
princip.& il medeſimo Klok nel lo-
co citato num.33.circa fin.atteſo che
la via ſi prattica, e ſi guaſta dalle
97 beſtie, e da'carri; e nella medeſima
opinione d'imponer colletta per le
ſtrade à i carri anco de' Chierici, e
Bouadill. politic. para corregidores
fol. 27. num. 307. e ſi deduce dalla
l.iubemus nullam 10. C. de ſacroſ.
Eccleſ.& iui Bart.con altri, che cita
il medemo Bouadill.nel luogo accen-
nato; & ancorche poteſſe queſto mo-
do dirſi gabella, ſi rende tanto vtile
98 al publico per ſolleuamento de' Cit-
tadini, e delle Communità, che to-
glierebbe vna maggior gabella, la
quale è l'incommodita delle continue
99 taſſe per le ſtrade ſecondo lo ſtile ho-
dierno, che ſono perpetue, e grauoſe,
e ſarebbe, come ſi è eſpoſto, inſenſi-
bile.
100 Altri diſſero, che eſſendo intorno
Roma molte migliara di pezze di
vigna, cioè numero centomila, e ru-
bia di caſali parimente centomila,
ogni minima contribuzione ancorche
di pochi baiocchi per pezza; o pro-
porzionatamente per rubbio, ſaria
baſtante à tener piena la borſa ſu-
detta.

Ouero ſe frà 373.trà Città,Ter- 101
re, e Caſtelli, che ſono ſoliti à con-
correre in taſſa ſi ripartiſse la ſudet-
ta ſomma di ſette o otto mila ſcudi
proportionatamente, ſarebbe molto
vtile al publico, & inſenſibile à dd.
luoghi, quali douerebbono in tal caſo
far pagare il danaro in Roma al De-
poſitario del Tribunale, per sfuggi-
re l'incommodo de'Commiſſarij.

Nel reſto il modo hodierno di taſ-
ſare è, che mentre i lauori ſi fanno 102
frà le vigne ſi taſſano le vigne ſola-
mente, e quando i lauori ſi fanno trà
Caſali ſi taſſano i Caſali,con li qua-
li concorrono anco li Caſtelli, maſſi-
me ſe la taſa è conſiderabile,e mol-
to più ſe li lauori paſſino li Caſali;
E quando le taſse ſono eccessiue per
qualità, e per quantità di lauori, ſi
taſsano anco li luoghi lontani,e quel-
li particolarmente,che con le graſcie,
e mercantie, che portano à Roma go-
dono, e ritraggono vtilità dalla me-
deſima via, come pienamente diſcor-
re Rim. ſen.conſ.31.lib.1. al n.36.e
ſeguenti.

Ma generalmente ſi deue molto
bene auuertire, che li lauori ſiano di 103
buone materie, cioè che le ſelciate
ſiano di ſelci più toſto groſſi, e ſiano

bene vniti, e con le ſue guide di ſelci
groſſi nella linea di mezzo, e dalli
fianchi, ſi come anco le maſſicciate,
che rendono le vie più commode à
pratticarſi, auuertendo, che habbi-
no buon letto, che il lauoro di ſelcie, e
maſſicciata habbia la ſua altezza, e
buona copertura di breccia, o di
ſcaglia, doue puole hauerſi, o altra
materia ſimile, cō ſua pēdēza, e foſſe
Volendoſi ſtar nella taſſa, biſogna
104 *anco trouar modo facile per eſigerla,*
che ſarà ſempre dannoſo, non poten-
do sfuggirſi il mandar Commiſſarij;
Atteſoche il modo, che ſi era comin-
105 *ciato à pratticare di ſcriuere alli*
Prelati Gouernatori, che faceſſero
eſiggere, non rieſce facile, come ſi
ſperaua; e molto meno vn'altro mo-
106 *do, che ſi era introdotto di dare il pe-*
ſo dell'eſattioni alli Teſorieri delle
Prouincie; imperoche in tutto ſi tro-
ua il grauame dell'Eſattore Com-
107 *miſſario o ſia mandato dal Magi-*
ſtrato, o dal Teſoriero, e vi è diffi-
coltà del mandare il denaro in Ro-
ma, se per altro non ſi gli poneſſe in
108 *Tabella d'ordine di N. S. a diſpoſi-*
zione di Monſig. Preſidente, e de'
Signori Maeſtri di ſtrade, &c. La più
facile riſoluzione però ſarebbe men-
tre ogni Città, e luogo haueſſe cura
109 *di rimettere la ſua porzione, ſotto*
pena a i luoghi contumaci di patire
l'incommodo del Commiſſario, o re-
preſaglia, che è coſi grauoſo peſo a
tutti, difficile da pratticarſi, e facile
a far preuaricare li Miniſtri.

Quanto poi alla ſeconda conſide- 110
razione dell'eſpurgo, e polizia della
Città, e ſuo ornamento, la ſa. mem.
d'Alaſſandro VII. hà ridotto Roma
in aſſai bella forma, ridotti li tauo- 111
lati a ſegno honeſto, riformate le
moſtre delle botteghe, leuati i padi-
glioni alle porte, & altri impedi-
menti inutili, ritirate le moſtre ſpor-
che de' macellari, fatti varij getti, e
fabriche, & altro, che bene è noto
all'E. V.
E per la purificazione dell'aria 112
ordinò opportunamente alli Maſtri
di ſtrade &c. che inuigilaſſero a te-
ner pulita la Città non ſolo dalle
ſporcizie, e morticine, che ſogliono
trouarſi gettate per le ſtrade, e dal
fango, e dal loto, che prouiene dal
tranſito continuo del popolo, e dal
traffico di beſtie, carrozze, carri, &
altro, ma particolarmente dalle ſco-
pature, & immondizie, che dalle ca-
ſe ſi gettano di continuo in ſtrada
ſenza riguardo alcuno, e ſe ne fanno
montoni per Roma in diuerſi poſti,
doue o di notte, o in hore poco pratti-
cate ſi porta immondezza d'ogni ſor-
te contro le Conſtituzioni de' Sommi
Pontefici, e de' Bandi, & Editti del
Magiſtrato, & il prouederci ſi rende
difficile, perche gli eſecutori non
poſſono eſſer per tutto.
Perloche douendoſi eſpurgare, al- 113
tre volte il Tribunale è ſtato ſolito
mantenere otto carrette a caſſetta, 114
ma da molti anni in quà ſi è dato lo
ſpurgo in appalto a chi hà fatto mi-
glior

Digitized by Google

*glior'oblazione , con patto che debba
tenere eſpurgata , e netta Roma , da
ogni ſorte d'immondizia, e di ordine
del Magiſtrato deua , quando biſo-
gni, & a ſpeſe di chi ſi dourà, por-
tar via la copertura , che ſi pone
dalli muratori ſopra l'accomodamē-
to delle ſtrade,e de'calcinacci,e terra,
con patto che ſia obligato a tener die-
115 ci carrette almeno , e che biſognando
poſsa il Tribunale pigliare a ſpeſe
del medemo Appaltatore quante car-
rette biſognino , conforme ſi è ſtipu-
lato , ſecondo la riſolutione preſane
nella Congregazione dauanti V. E.
con mercede di due mila cinquecento
116 ſcudi,e con ordine,anzi patto eſpreſ-
ſo, che non lauorino per altri, che per
il Tribunale delle ſtrade &c. per
l'eſpurgo di Roma , e ſeruizio di
Noſtro Signore.*

*Vn'altro modo ſi potrebbe anche
117 conſiderare , che eſſendo Roma diui-
ſa in 14. Rioni, de' quali molti ſono
piccoli , & altri in ſito rialto della
Città , che non ricerca grand'eſpur-
go, ſarebbe vtilità il tener ſtipendia-
ti vent'otto carrettieri diuiſi tanti
per Rione, ſecondo la neceſſità d'ogni
118 Rione , che a ſcudi 80. per qualſiuo-
glia carrettiere, conforme ſi paga , o
poco più al carrettiere,che netta ogni
giorno Piazza Nauona, ſarebbero
ſcudi 2240.e detti carrettieri diuiſi,
119 come ſi è detto, doueſsero obligarſi a
tener polito il Rione, che ſi gli aſſe-
gnaſse ripartitamente , che ſi rende-
ria facile l'obligo, e l'eſecutione, per-
che potrebbono li detti Carrettieri
trauagliare anco in altro per loro
guadagno, & vtilità; imperoche po-
chi viaggi biſognerebbono per il Tri
bunale, mētre lauoraſsero ogni gior-
no ciaſcuno nel Rione aſsegnato , de- 120
putandoſi dal Tribunale vna Perſo-
na o più,di autorità in ciaſcun Rio-
ne , che per ſeruizio publico pigliaſ-
ſe ſenza premio la ſoprintendenza
dell'eſpurgo di tutto detto Rione . E 121
potrebbeſi ſpendere altri cento ſeſ-
ſanta ſcudi in due buoni Commiſsa-
rij, che non haueſsero altra cura, che
inuigilare continuamente a queſto
lauoro, con ordini a' Bottegari di do-
uer ſcopare l'immondezza , come
fanno anco di preſente; e potrebbono
tenerſi due buoni ſcopatori per ſco- 122
pare doue non ſono botteghe, & am-
mucchiare, che importerebbono altri
ſcudi 150. l'anno fra l'vno,e l'altro,
che diuiſi l'vno in vna parte di Ro-
ma , l'altro nell'altra, non doueſſi
far'altro il giorno , e la notte al ſuo
tempo , che vnire , & ammucchiar 123
l'immondezza , ſiche il carrettiere
non haueſse a far'altro, che caricare,
e portar via ; & altri cinquanta
ſcudi per pale, ſcope,& altro ſimile.*

*E potrebbono li Sig. Maſtri di ſtra-
da fra di loro diuiderſi li Rioni, par-
te pigliandoſene cura loro medeſimi,
e parte aſsegnandone all' Aſseſsore
Fiſcale , & al Notaro per ſoprain-
tendere con autorità , & hauer cura
dell'eſpurgo de' Rioni, che ſi gli aſſe-
gnaſsero , mentre non piaceſse la*

Digitized by Google

deputazione d'vn del Rione .
O pure potrebbe appoggiarſi que-
124 *ſto peſo a ciaſcuno Architetto di ogni*
Rione ; ilche ſarebbe molto ragione-
uole, perche eſſi ne ritraggono l'vtili-
tà per le ſelciate , e per li gettiti , e
125 *per altro ancora, che perciò entrareb-*
ba la regola della Lex qua 192.&c.
ff.de reg. iur. Con *patto che per le*
funzioni eſtraordinarie , quando eſce
126 *N.S o altra funzione , neceſſaria ,*
doueſſero vnirſi le carrette doue foſſe
ordinato ; ſicome ancora di portar
l'acqua l'eſtate con le botti doue è
127 *ſolito , che ſarebbe ſpeſa in tutto di*
due mila ſeicento ſcudi , i quali ſi
hauerebbono cioè dall'appalto della
Taſſa del giulio delle botteghe ſcudi
1800. *Dalle Taſſe de' Porti di fiu-*
me, e di caue di pozolana ſc. 200.
Dalla Taſſa delle carrette ferrate ſc.
200. *E dalla taſſa de'cocchi vetturi-*
*ni ſc.*400. *o d'altro,che meglio pareſſi*
128 *Si puol conſiderare ancora, ſe cō-*
pliſſe , il ripigliar l'vſo antico di te-
nerſi otto carrette dal medeſimo Tri-
bunale, che non ſeruiſſero ad altro, e
farci inuigilare buoni miniſtri , e po-
trebbe forſe il Tribunale con le pro-
uiſioni de' fieni, ſembole, e biade op-
portunamente fatte ſpender meno di
ſcudi 300. *per carretta l'anno ; ma*
ci vorrebbero altri denari per man-
tenimento de'miniſtri , che creſcereb-
be aſſai la ſpeſa , con riſico di minor
ſeruizio .
129 *E' ſtato anco tal volta vſatoſi di*
pagare vn tanto per carretta, ma vi
ſarebbe vna grande ſpeſa,minor ſer-
uizio, e più confuſione .
Onde più ſicuro pare che ſia o lo 130
ſtile, che di preſente ſi prattica dell'
Appalto ; ma aſſai meglio ſarebbe 131
l'appigliarſi all'altro modo di tanti
carrettieri per Rione con vno ſtipen-
dio certo a ciaſcuno , come ſi è eſpo-
ſto, con li due Commiſſarij, e ſcopa-
tori, & aggiunta la ſopraintendenza
ſenza intereſſe di Perſone di autto-
rità, o aſſiſtenza del Magiſtrato, e
Tribunale, pareria queſto vn modo
aſſai facile di tener pulita Roma ; e
ciaſcun Rione goderebbe d'vn quoti-
diano ſeruizio d'eſpurgo ; E ſe vo- 132
leſſe darſi a ciaſcun carrettiere più
*della ſomma annua di ſc.*80 *per cia-*
ſcuno, per trouarne più facilmente ,
pure ci è modo da trouar denari dall'
altre taſſe del Tribunale ; e coſi tut-
ta Roma ogni giorno , & in ogni ſua
parte hauerebbe la porzione dell'eſ-
purgo ; doue con il preſente modo
dell' Appaltatore paſſano ſettimane
addoppiate , e meſi in alcuni luoghi ,
che non ſono viſitati, e ſpurgati,per-
che dieci carrette non poſſono eſſer
per tutto,& in tanto creſce l'immon-
dizia , e non baſtano i bottegari per
ſcoparla, & in tutto è perdimento di
tempo ; doue che tenendo in ogni
Rione li Carrettieri deſtinati , e ſti-
pendiati , e nettando ogni giorno ſi
renderebbe più facile l'eſpurgo,e ſta-
rebbe pulita la Città .
In tanto ſi ſeguita queſt' anno 133
1668. *con l'Appalto per tre anni ,*

con

con dieci carrette, con patto eſpreſſo,
che lauorino ſempre, e ſolamente
per l'eſpurgo, e ſi gli ſono aſſegnati
due mila cinquecento ſcudi l'anno
per mercede di detto appalto, da di-
uerſe taſſe, come ſopra.

Perloche l'E.V. degniſi di conſide-
rare l'eſpoſto, e pigliare maturamen-
te quella reſoluzione, che più oppor-
tuna giudicherà per vtilità publica,
ſecondo il ſuo ſanto zelo. Che del
tutto &c.

Vt Deus &c.

Poſui ſupra recenſitas pre-
134 ces materna lingua expoſitas,
vt materia, quæ potior eſt re-
ſpectu regalium Principis, eo
facilius à cunctis percipiatur;
134 ſed nec reticeam ad ornatum
Vrbis plantas, & manutentio-
nem Arborum, prouidis iuſ-
ſionibus ſa.me. Alex. VII. vbiq;
per circuitum in locis apertis
extra ædificia, intra mœnia
tamen Vrbis ſumma cura, &
vigili cultura diſpoſitarum, vt
135 grauior Solis æſtus opacæ ea-
rum vmbræ moderentur, ac
vt eo magis tuta, & innoxia
corporibus deuota piorum pe-
regrinatio foueatur, cecinit
135 *Virgil. 4. Georg. Obuiaque hoſpitijs*
teneat frondentibus arbos &c. Sum-
mumque munus homini datũ
arbores, ſiluæſque, &c. inquit
136 *Plin. in proœm. lib.* 12. Et plurimi
quidem habitæ ſunt Arbores
in iure, itaut eas cedere nõniſi
ſine legitima cauſa permitta-
tur, *l. 1. ff. de arboribus ceden.* coq;
minus illæ per vrbem diſpoſi-
tæ, quæ conſulto plantatæ fue- 137
runt ad publicam vtilitatem,
vt dixeram, & contra cedentes,
& deuaſtantes, publicata ſunt 138
edicta, cum comminatione
pœnarum, & grauiſsimæ qui-
dem ab ipſo iure communi in-
dictæ ſunt, maximè ſi furtim
committatur actus, vt *ex l. 2.* 136
& paſſim ff. de arb. furt. cæſ. & dixi
ego in meis inſtitution. crimin.
tit. de damno dat. &c. ex qui-
bus inferendo ad prædictas
per Vrbem ad pià itinera, ad 140
ſacra Delubra viſitanda diſpo-
ſita, apprimè conſiderabilis res
facilè denotatur; & confert il-
lud Virgil. 1. Æneid. *Lucus in*
Vrbe fuit media lætiſſimus vmbra
&c. in Vrbe inquam, vbi Nu-
ma religioſiſſimus Rex lucum
Egeriæ conſecrarat, *Liu. dixit* 141
lib. 1. verſ. Lucus erat &c. ſub vm-
bra quercus Romanorum Le-
gatorum orationem publicari
voluit Equorum Dux, *id, Liu.*
lib. 3. ann. 294. *ab Vrb. cond* & ad 142
ficum ruminalem, vaſa argen-
tea, Iouemque cum quadrigis
dicarunt Aediles Curules ann.
ab Vrb. cond 457. *Liu. lib.* 10. 143
Romani exercitus cladem in
ſyluę virentis, ſed aſtu ceſarum
ſecretè arborum, inſidijs obru-
ti paſſam in Gallia, commiſ-
ſum

ſum populi leuamen in Vrbe
Aedilibus recenſet *Liu. verſus*
fin. anni 534. *lib.* 23. *verſ. præda*
144 *quoque &c.* & Laciniæ Iunoni
ſexto ab Vrbe milliario, ſacra-
tum lucum refert *idem Liu. lib.*
24. in quo ſub vmbra paſce-
145 bantur pecora, ſanè fœcundo
fructu. Arbores demum aut
fructus nobis exhibent ad ve-
ſcendum, dulce merum ad po-
146 tandum, quia & vites veniunt
appellatione arborum, *l. 3. ff. de*
arb. furtim cæſ., aut ipſarum ra-
mos ad compeſcendum medio
157 igne gelidi hyemis frigora, aut
ad tentoria, & domorum tra-
bes componendas, aut vallis
148 impetum fluminum compri-
mendum, mille deniq; modis
proſunt nobis arbores, vnde
& ſummè cuſtodiri decet; res
149 erit examinãda in ſpatio, quod
debet inter vtramque ex duo-
bus v.g. plantatis arboribus in-
terponi, & regulari debemus à
150 qualitate radicis, vt arbores,
quæ latiores agunt radices, la-
tiore etiam ſpatio indigeant,
vt exemplũ tradit nobis Gaius
I.C. referens Solonis legem in
l fi. ff. fin. regund. vbi in fin. diſtin-
151 guit ſpatium Fici, quæ latius
agit radicem, & Oleæ nouem
ſcilicet pedum à cæteris, quæ
ſpatio duorum pedum contẽ-
152 tæ ſunt, quod licet inter non-
nullos Interpretes ſit contro-
uerſum, hoc ſpatium ad quin-
que pedes ampliantes propter
diuerſitatem græcæ vocis, quæ 153
in diuerſis Pandectarum Co-
dicibus reperitur, in aliis duo, 154
in aliis quinque ſignificantis.
Attamen cum nuper Illuſtriſs.
D. meus Marcellus Abbas Se-
uarolus Sacri Conſiſtorij Ad- 155
uocatus meritiſſimus, de quo
ſupra mentionem fecimus, cõ-
quiſitis omnibus, quæ ex me-
dia Iuriſprudentia, & Penu
Eruditionis ad hoc cumulari
poſſunt ſuper hoc ſatis abundè
& ſapientiſſimè dixerat in ſuo
reſponſo in cauſa vertente in
S. Rotæ Romanæ auditorio
coram Reuerendiſs. D. Cerro
Decano ſub titulo Romana
Sepis, & Arborum, in hac ma-
teria, non differam ſermones
meos; ſed ad pleniorem huius
rei doctrinam ſat mihi duxero
tenorem Reſponſi prædicti vo-
bis recenſere, quod eſt vt ſe-
quitur.

RECEDENDVM à deciſis, &
reſpondendum eſſe locum ſta-
tuto Vrbis de duabus confor- 156
mibus, cum vltima Sententia
confirmet primam, & in ſub-
ſtantia cũ illa concordet, quod
ſufficit, vt dicatur conſtare de
duabus ad effectum de quo
agitur *Gloſſ. in Clem. 1. verb. Ali-
cuius de ſent. & re iudic.* cum aliis
per Rot. coram Buratto deciſ. 852.
num. 1.

Digitized by Google

num.1.coram Carill.deciſ.17.nu.2, & deciſ. 211. num. 6. coram Eminentiſs.Otthobon.deciſ.129. num.3. & 4.& in recent deciſ.98. num.3. poſt med.part.1.& deciſ.453. n.6. & 7.part.9.& in Mediolanen. legati 27.Iunij 1663.§.*Non refragatur in fin. coram Eminentiſs. Vicecomite*.

Nihil obſtante, quod iſta Secunda Sententia contineat indiſtinctam ramorum inciſionem, Prima verò loquatur dũtaxat de pendentibus. Quia vltra quod, vt in facto benè ponderatur, dicta prima Sententia
157 fuit lata tempore, quo arbores exiſtebant; Secunda verò tempore quo D.Aduerſarius arbores inciderat, & ſic de illis vti pendentibus amplius non poterat diſponere. Nulla hinc poteſt deduci difformitas, Animaduertendo quod R. P. D. Scarincius Iudex dictę ſecundæ ſententiæ magis proſpexit Indemnitati eiuſdem Aduerſarij dicendo, quod deberent circumcidi,& coerceri dicti Rami tractu temporis excreſcentes, adeout nullo vmquã tempore ramorũ excreſcentium Vmbra damnum aliquod inferat Vineæ ipſius Aduerſarij, quod ſanè coincidit cum diſpoſitis à Iudice Burgi in prima ſententia quatenus mãdauit incidi ramos tunc pendentes conſulendo eidem indemnitati Aduerſarij; cuius damnũ euitare fuit mens vtriuſque, & ſic cum ſatis conueniat in ſubſtantia nullatenus eſt dubitandum de conformitate etiam ſi non conueniant in cortice verborũ,nam illud, quod magis conſulit indemnitati partis non cauſat difformi- 158
tatem ſententiarum, vt magiſtraliter firmauit *Rot. in Anconitana Cenſuum* 11. *Decembris* 1641.*d* §.*denique non obſtat, vſque ad finem coram Reuerendiſſimo Domino meo Cerro Decano.*

Minus obſtat reſtrictiua addita in dicta ſecunda ſententia coercendos nempe eſſe Ramos *quatenus illorum excreſcentia inferat damnum, & præiudicium Vineæ D. Bartolbomei* Aduerſarij,quæ non cõtinetur in prima. Quia cum vt iam diximus in illa virtualiter hoc idem contineatur ponderatis illis verbis in illa contentis *coercendos eſſe ramos, quatenus tamen impendeant*,quæ idem important ac ſi fuiſſet dictum *quatenus Rami inferunt damnum Vineæ D.Bartholomei*, cum impendentia non poſſit conſiderari de per ſe,ſed reſpectu damni ex illa prouenientis. Nulla 159
ex illis poteſt conſiderari difformitas, ſed potius eſt dicendum fuiſſe addita ad declarandum magis in ſpecie verba dictæ primæ ſententiæ, quo caſu nihil
eſt

eſt dicendum de nouo illi addi-
diſſe nec parit diſſormitatem ex
illa prætenſã, vt poſt alios egre
160 gregiè ponderat *Couuar. pract. quæſt.*
cap. 25. *ſub n.*6. *Adden. ad Burrat.*
deciſ. 567. *ſub num.* 8. *verſ. Verum*
ſententia vltima, & eadem Rot. in
161 *recent. deciſ.* 194. *num.* 4 *part.* 11.
Maxime quando prout hic ad-
ditũ in ſecunda ſententia venit
in conſequentiã alterius, quod
in prima continetur. *Adden. ad*
Buratt. ibid. verſ. maxime & Rota
poſt Cenc. de Cenſibus deciſ. 188.
num. 3.

Inſubſiſtens etiã eſt prętenſa
iniuſtitia dictarũ ſententiarum
deſumpta ex eo, quod mandãt
dictas arbores dumtaxat eſſe re-
ducendas, & moderandas, quæ
tamen cum non eſſent plantatæ
relicto Interuallo præſcripto *à*
162 *Solone* relato *per Gaium in l. fin ff.*
fin. regund. erant penitus euel-
lendæ, & extirpandæ *per Gloſ. in*
l. 1. *verb. rediget verſ. appone* C. *de*
Interdict. ibique Salicet. n. 3. *circa*
med. in 4. *oppoſitione Nicol. Valla, de*
reb. dub. tit. ſumma eorum, quæ ha-
bentur num. 8. *verſ. ergo ſi contra*
factum, Io. Baptiſta Coſta in tract.
aut ſciebat aut ignorabat diſtinct. 1.
cent. 1. *num.* 1. *&* 20. *Ruginell. de*
Arbor. contr. cap. 7. *num.* 7. *Viu. de-*
ciſ. 242. *num.* 2. quibus addo *Ca-*
luin. de Aequitat. lib. 2. *cap.* 120. *n.*
1. *& ſeqq. ac nu.* 8. *Anſald. conſ.* 54.
per tot. Quia ſpatium in d. *l. final.*
præſcriptum non eſt quinque
pedum, vt exaduerſo ſupponi- 163
tur, ſed duorum bene in noſtro
caſu ſeruatum, quod ſpatium
dumtaxat eſt relinquendum,
ita dictantibus vulgatis, & me-
lioris notæ Pandectarum Co-
dicibus, vt egregiè animaduer-
tit *Alciat. lib.* 2. *diſpunct. cap.* 6. *&*
in commen. ad l. quinque pedum n. 2
C. finium regundorum, cuius do-
ctrinam, & lecturam ſequuti
ſunt communiter omnes, & ſi-
gnanter *Monterent. in Comment.*
ad Statut. Bononiæ lib. 4. *tit. de impe-*
diment. arear. tollen. & de arbor. non
haben. in præiudic. vicin. verb. Tres
perticas Maxill. ad conſuetudinem
Bari. rub. ſi vicin. arbor. in vicini
fundum impendat num. 3. *Ruginell.*
de Arbor. cap. vltimo num. 4. Gio-
uagn. conſ. 30. *num.* 12. *lib.* 2. & ipſo
etiam non viſo legunt *Nenizan.*
conſ. 58. *num.* 11. *Franc. Marc deciſ.*
Delphinal. 501. *num.* 11. *par.* 1. *Vr-*
ſell. concluſ. legal. 62. *ſub num.* 59.
verſic. vt ait idem Franciſc. Marc.
& nuperrimè ita eamdem l.
edidit *Anton Mornaccius* eruditiſ-
ſimus I.C. Gallus *in ſuis obſerua-*
tion. ad Ius ciuil. Immo plus ad-
dens *Stephan.* Forcatul. *in cupidin.*
Iuris perit. cap. 16. *ſub num.* 3. ita
ſcribit: *Nec ſuperuacuè de quinque*
pedibus Ius redditur, cum de vno,
vel duobus legem tulerit Solon.

Nihil obſtantibus *Anton. Au-*
guſtin. lib. 2. *Emendat. c. fin.* ac aliis
in

in cōtrariū adductis πέντε πόδας h. e. *Quinque pedes* ex Pandectis
164 Florentinis, & Plutarcho in Solone in *d. l.* legentibus Quia quoad Pandectas Florentinas, licet illarum magna ſit auctoritas, non tamen eſt talis, vt diſcordantibus Codicibus illarum lectio pro certa ſit tenenda cum ipſæ etiam in plurimis
165 ſint mendoſæ, & corruptæ, & pluries in illis à librarijs ſit erratum, adeout multoties Florentina melior ſit Lectio vulgaris, vt ponderant *Cuiac. in l. ſi in vacuam 34. circa medium, ff. de acquirend. vel amittend. poſſeſſ. Petr. Faber. in l. in Teſtamentis 12. poſt med. de diuerſ. regul. Iur. antiq. pag. 76. litt. B.* hoc etiam multis demonſtrans *lib. 2. Semeſtr. cap. 25. Antonius Contius lib. 3. lection. ſubceſiu. Iur. Ciuil. cap. 3. num. 1. Duaren. lib. 2. diſputat. anniuerſ. cap. 14. 15. & 16. Federic. Scot. reſponſ. 20. num. 23. lib. 4. tom. 1.* & nouiſſimè doctiſſimus *D. Iacob. Caimus in Patauina Vniuerſitate Iuris Ciuilis*
166 *Primarius Profeſſor meritiſſimus in rubr. ff. ſolut. matrim. par. 1. cap. 2. ſub num. 18.* Maxime in his, quæ ibi græcè ſcripta leguntur, in quibus ferè ſemper à librario fuiſſe erratum, ſcribit dict. *Petr. Faber lib. 1. Semeſtr. cap. 14. poſt princip.* vbi dicit in illis fuiſſe neglıgentem, & dormientem, *& lib. 2. eorundem cap. 16. §. at quidem, & antea Alciatus lib. 3. diſpunct. cap. 12.*

Quo vero ad locum Plutarchi in Solone, licet liber *Auguſtino* viſus corruptè loquatur itidem de quinque pedibus adhibita voce græca πέντε in aliquo 167
tamen viſo *Alciato* illius vice adeſt vox δύο, quæ *duo* ſignificat, vt teſtatur *dicto lib. 2. diſpūct. cap. 6. & in d. commend. ad l. quinque pedum num. 2.* vbi Plutarchi interpretem reprehendit *C. fin. regund.* iuxta cuius *Alciati* obſeruationes ille eſt corrigendus, cum poſt bonarum litterarum propagationem hac in re plus 168
recentiorum obſeruationibus tribuatur, quàm antiquorum ſchedis, vt belle aduertit *bo. me. D. Vizzanus* noſtri Collegii dū viuebat decus eximium *in pralegomen. ad ſuum libellum de mandat. Princip. num. 28. & 38. ex Rot. coram Seraph. deciſ. 359. num. 20.*

Cæteri vero DD. vt *Faber. in rational. ad d. l. Cepoll. de ſeruit. urban. præd. cap. 81. num. 1. & 2. Petr. Gregor. Tholoſan. in Syntagm. Iur. Vniuerſ. par. 3. lib. 20. cap. 9. num. 6. Valla de reb. dub. tit. 8. num. 8. & ſeq. Petr. Crinit. de Honeſt. diſciplin. lib. 25. cap. 4. Cobel. Rodigin. lib. 14. lection. antiq. cap. 41. in fine, Viu. deciſ. 242. num. 2.* qui ſolent pompaticè exaduerſo cumulari ad 169
demonſtrandum, quod plures ſint ſequuti dictam opinionē,

L non

non faciunt ad rem noſtram, cum nemo illorum hunc articulum examinet, ſed ſimpliciter referendo verba illius legis, aut loquendo de ſpatio inter arbores relinquendo in illa præſcripto vtuntur verbis *quinque pedes*, nihil penitus diſceptantes, & forſan ignorantes an ita in illa ſit legendum, necne, ſed ita ſcribentes, vel quia ſic corruptè in eorum Pandectis erat impreſſum, vel quia ita exiſtimarunt decepti ab alia lege de quinque pedū præſcriptione, quæ longe alium ſenſum habet, vt animaduertit *Al-*
170 *ciat. ſuperius cit. comm. in eam nu.* 2. vbi inde præcisè deceptum Petrum Crinitum dicit, *& prius dict. cap.* 6. *lib.* 2. *diſpunct.* & apud eoſdemmet DD. videre eſt, qui proinde, vt dixi, non merentur allegari, quia Doctores per trāſennam loquentes non ſunt attendendi, cum aſſimilentur auibus, quæ eo volant, vbi alia
171 volauit ſine ratione ſui volatus, nec inde poſſunt connumerari ad conſtituendam communem opinionem iuxta plenè cumulat. per *Garon. var. reſolut. cap.* 2. *num.* 96. 98. *&* 99.

Indeq; procedit etiā quoad
172 *Conſtantinum Harmenopulum* veterem Iuris noſtri Epitomatorem, & *Samuelem Petitum* nuperum legum Atticarum Collectorem; Nam licet vterque, ille nempe *lib.* 2. *promptuar. Iur. cap.* 4. Iſte vero *lib.* 5. *tit.* 1. *illarum legum* huius legis Solonis tenorem referendo vtantur græca voce πέντε, cuius eſt latina *quinque*, vt dixi; Non tamen maior eſt ipſius habenda fides, quam *Gaio in d. l. final.* cum ab illo, & *Plutarcho* ipſi eam ſumpſerint, *Harmenopulus* enim Iuris prudentiam Romanam tātum epitomauit; *Petitus* vero & ex illa, & ex aliis ſcriptoribus ſuas leges Atticas compilauit, cum vetus earum exemplar nobis temporum edacitas non reliquerit, & proinde ſi vſi ſunt corruptis *Gaij*, & *Plutarchi* Codicibus (prout non ſemel illis accidiſſe eſt in comperto apud eruditos, & ſignanter tradit *Deſiderius Heraldus* inſignis I.C. & Aduocatus Pariſienſis, de *Harmenopulo* nempe *in lib. obſeruat. cap. final.* vbi præcisè quoad aliud caput huius noſtræ legis illum in exemplaria deprauata inicidiſſe obſeruat, de *Petito* vero 173 *in lib.* 2. *Animaduerſion. in Salmaſij Obſeruat. ad Ius Attic. & Roman. cap.* 13. *num.* 4. *& lib.* 3. *c.* 3. *num.* 2. *& ſeqq.* vbi etiam addit 174 nonnullas ex illis legibus eſſe falſas, & ab ipſo *Petito* ariolante per errorem, aut diuinationem (ex corruptiſſimis, & non tutis ſcriptoribus concinnatas) ipſis vitio

Digitized by Google

vitio eſt vertendum, nec pro
lege Actica eſt habenda, vt in
175 ſimili de lege Zenoniana alias
l. ex quo 12.C.*de ædific.priuat.* re-
ſtituta *à Contio* ponderauit *Rota*
coram Eminentiſsimo Domino Car-
dinali Celſo dec. 375. *num.*7. *verſ.*
*ex quibus patet & num.*8.

Quæ ſine vlla difficultate
veniunt admittenda concurrẽ-
te pro *Alciati*, & ipſius ſequa-
cium lectura certa, & ineuita-
176 bili ratione deprompta ex eiuſ-
dem *Gaij in l.adeo,ff.de acquir.rer.*
domin. & Iuſtiniani *in* §. *ſi Titius*
Inſtit.de rer.diu.reſponſis, ac aliis
Iuris ſanctionibus, in quibus
perſæpe diſcurritur de vitis,ar-
boriſque vicini in agrum alte-
rius deprehenſione,vel depreſ-
ſione, & traductione, ac radi-
cum arboris prope confinium
poſitæ traductione maxima,ex
qua arbor communis efficitur.
Certiſſimum argumentũ,quod
ſi quinque pedum ſpatium in-
terceſſiſſet, prout *in d. l. final.*
præſupponitur præſcriptum nõ
admodum fuiſſet cuiquam in-
tegrum vicini arborem in fun-
dum ſuum quadam quaſi pro-
pagationis ſpecie deducere,
nec arbor quamuis termino ad
plantata tot, tantaſque radices
in alienum agrum effundere
potuiſſet,vt tamquam ex æquo
177 hinc inde radicum partitione
facta arbor efficeretur com-
munis, vt in his itidem verbis
ratiocinatur *Hieronym. Magius*
*lib.*4. *Miſcellanear.cap.*7.§. *quam-*
quam.

Cæterum quoad hoc ceſſat
omnis diſputatio, nã quicquid
ſit de hac opinionum diuerſi-
tate; Admiſſo etiam, numquã
tamen conceſſo, quod in dicta
lege eſſet legendum *πέντε πόδας* 178
h.e.*quinque pedes*, vt ex aduerſo
prætenditur, illa nullibi eſt re-
cepta, ſed communi vſu, &
generali conſuetudine reiecta,
& antiquata, adeout nullate-
nus valeat allegari,vt poſt alios
præciſe tradunt *Neuizan. d.conſ.*
58.*n.*3.*Monterent.ad* Statutum *Bo-*
nonien. lib. 4. *dict. rubr. de impedi-*
ment.arear. tollen & de arbor. non
baben.in præiud.Vicin.eod.verb.tres
perticas,verſ. ſed certe illa lex,pagi-
na mihi 323.*Aldouin.conſ.*12.*n.*19.
Giouagnon.d.conſ 30.*num.*15.*lib.*2.
vbi dicit ex *Corne.* quod ex quo
illa lex per deſuetudinem abiit 179
non meretur allegari,quia qui
eam allegat, incidit in pœnam
falſi, addendo etiam, quod ſi
illa ſeruaretur, totus mundus
ſubuerteretur, *Petrus Petracin.*
in ſubſcript.ad reſpons.Ruginell.pro
fratre impreſſ. in citato tract. de ar-
*bor.cap. vltim. num.*114. *& ibidem*
*in alio reſponſo Angel.*Caccia.*num.*
152. *& ſeq.* vbi eadẽ, quæ *Gio-*
uagnonus ex Corneo repetit ver-
ba, *& Hieronym. Magg. d.libro* 4.

Miſcellaneor.cap.7.eod.§.quamquã.
Stante autem iſta deſuetudine
dictæ legis intrat generalis re-
gula, quod lex, ſeu conſtitutio,
quæ non fuit vſu recepta non
180 eſt attendenda, quam in ſimili-
bus terminis dictæ legis Zeno-
nianæ de Proſpectu Maris e-
gregiè expendunt poſt innume-
ros, quos allegant *Gizz.in obſer-
uat.ad decis.*50.*Capyc.Latro.n.*17.
*& ſeq. & Rota coram Emmentiſſi.
mo* Celſo *ad dec.*375.*num.*13.

Nec obſtant *Natt.conſil.* 277.
*& Surd.conſ.74.lib.*1. ab vno ex
DD. exaduerſo ſolitis ponde-
rari teſtantes de cônſuetudine
contraria, quod nempe d. lex
adhuc ſeruetur; quia vltra
quod ipſi loquuntur dumta-
xat quoad ſpatium duorum
pedum in ædificijs in principio
d.legis relinqui præſcriptum,
quod proinde nihil commune
habere poteſt cum diſpoſitis in
fine eius de interuallo arborũ
in Prædijs ruſticis relinquen-
181 do, in quibus terminis indiui-
dualibus loquuntur DD. per
nos ſuperius adducti, & ſic ab
vno ad aliud non licet argu-
mentare iuxta tradita in termi-
nis *per Gypſ.in addit.ad Rotam Bo-
non.diuerſor.dec.*110.*§.*1.*vers.Ter-*
182 *tium eſt.* Ipſi nominatim reijciũ-
tur, & reprobantur *à Mario Mu-
ta in cap.Regni Siciliæ tom.* 2. *cap.*
116. *num.* 113. dicendo, quod
opinio *Surdi*, & conſequenter
Nattæ, cui *Surdus* innititur eſt
ridicula, & in practica non ſer-
uatur, & quod illa lex finalis
realiter non ſeruatur de con-
ſuetudine, ſed domus, de qui- 183
bus ipſi loquuntur, ædificantur
nullo intermiſſo ſpatio, & quo
ad illud etiam abijt in deſuetu-
dinem *dicta l.final.* ita teſtanti-
bus communiter omnibus, &
ſignanter ex *Butr.Bald.cons.*384.
*ſub num.4.vers.imo dicit lib.2.Odo-
fred.& Salicet.in l.Mœniana,C.de
ædific.priuat.Corn.cons.*282.*num.*7
*lib.*4. *Bero. cons.*134. *in fin. vol.*3.
& Rimin.Iun. cons. 367. *num.*27.
*lib.4.& alij apud Andreol. contro-
uers.*295. *ſub num.*15.*vers. & hoc
idem*, quos propter eorum nu- 184
merum, & auctoritatem *Muta*
dicit *Surdum* debuiſſe ſequi,
adeout cum non fecerit, ſubdit,
quod propter hoc illud conſi-
lium videtur ſibi nimis cauil-
loſum.

Præterea in caſu noſtro ne-
dum adeſt deſuetudo d. l. ſed
præcipua conſuetudo in con-
trarium, qua attenta penitus
ceſſat ſupradicta iniuſtitia ad-
uerſus ſententias vti non man-
dantes euelli dictas arbores, tã-
quam non plantatas iuxta mo-
dum in illa, vt ſupponitur præ- 185
ſcriptum. Quia illa non proce-
dit quoties adeſt conſuetudo
in contrarium, vt declarat *Ne-*

nizza-

*uizzan. ſæpius citato conſil.*58. *ſub nu.*10.*vers. quia reſpondetur, Piaggius de Iure conſuet.quæſt.*11.*num.*
186 488. cum conſuetudo in hac re ſit illa, quæ totum dominatur, & regit, vt poſt alios plenè tradit *Io.* Baptiſta *Coſta in tract. aut ſciebat, aut ignorabat in exaduerſo allegat.diſt.*1.*centur.*1.*num.*19.

Conſuetudo verò iſta, vltra
187 quod vti generalis aſſeritur à prædictis DD. quibus vti eximijs eſt omnino deferendum, adeout Aduerſarijs cõtrarium aſſerentibus incumbat onus illud probandi, vt relictis generalibus punctualiter dicit *Aldonin.dict.cons.*12.*num.* 20. Apertè remanet probata in præſenti ex quadraginta tribus ſententijs in particulari Summario datis ab Anno 1575. vſque ad Annum 1657. & ſic per annos 82.promulgatis,in quibus ſemper, & inconcuſsè apparet ſeruatum, vt in huiuſmodi arborum plantatione relinquantur dumtaxat palmi tres. Quæ ſententię cum ſint plures, & emanatæ in contradictorio iudicio,
188 nedum illam optimè probant, verum etiam efficiunt notoriam, & vniuerſalem, quibus ſtantibus ſatis eſt illam allegare, nec vllam aliam probationem requrit, vt poſt innumeros, quos cumulat, plenè in ſimilibus terminis firmat *Rota coram Eminentiſſimo D.Card.Celſo citat.dec.*375.*n.*14.*& ſeq.*

Quod autem dictum ſpatiũ trium palmorum ſit in caſu 189
noſtro relictum, vltra quod ita præſumitur, vt teſtatur *Vicecomes* Placent.*in ſuo tract.de menſur. pag.*193.*verſ. quandoque* expreſsè dicente,quod qui plantauit arborem, debitum ſpatium reliquiſſe præſumitur, quia in du- 190
bio omnis actus pręſupponitur factus ſecundum Iuris diſpoſitionem, & faciunt *Neuiz.alleg. conſ.*58. *ſub num.* 5. *Federic. Scot. reſponſ.*6. *num.*25. *tom.*2. *lib.*2. *& Michael Caccia in reſponſ. impreſſ. penes Ruginell.de arbor. cap.vltim. num.*154.

Satis colligitur ex declaratione facta à q. Antonio Vrſino auctore D. Bartholomæi Aduerſarij, in qua expreſsè fatetur Dominos de Grottis eſſe Dominos nedum Sepis,verum etiam trium palmorum intra ipſius vineam ibi: *declarauit &c. detta fratta integramente ſpettare al detto Sig. Nicolò Grotti, e ſuoi &c. anzi detto Sig. Nicolò hauere tre palmi di terreno verſo la vigna di eſſo Sig.* Antonio *&c.* Cum autem arbores ſint plantatæ in ipſa Sepe, neceſſe fatendum eſt, diſtare tres palmos à vinea Aduerſarij, cum illud ſpatium a noſtra Principali poſſideatur, vt patet ex dicta confeſſione,

quæ

quæ locum habet etiam contra
Dominum Bartholomeũ Ad-
uerſarium, cum confeſſio Au
191 ctoris ſemper noceat ſucceſſo-
ri, nec ab eo vmquam valeat
impugnari, vt in puncto tradit
Gionagnon. cons. 30. ſub num. 20.
vers. quinto denique lib. 1. & gene-
raliter *Rot. coram Coccino dec.* 151
num. 1. vers. & hæ confeſſiones, &
decis. 181. num. 1. coram Buratt. de-
cis. 243. num. 3. & in recent. dec. 119
num. 1. par. 2. & decis. 578. num. 2.
par. 4. cum alijs in Romana Legati
22. Iunij 1650. §. neque in alterius
præiudicium coram bo. me. Cardin.
Corrado impreſſ. poſt Bonden. col-
lect. legal. decis. 13. n. 4.

Hincque penitus excluditur
prætenſio, quod Sepes ſit in
confinio, nam ſi in confinio
poſita extitiſſet Auctor D. Mar
chæ non declaraſſet illam tota-
liter, & integrè ſpectare ad D.
Grottum prout fecit, cum id,
quod in confinio eſt, commu-
192 ne vtrique vicino ſit, ex quo
fines etiam vtriuſque occupet,
vt probat *I.C. in l. Arbor, ff. cõm.*
diuid & in l. illud ff. pro Socio, &
facit l. adeo 7. §. fin. ff. de acquir. rer.
domin. cum alijs per *Harprechet,*
in §. ſi Titius alienam 31. num. 6.
& ſeq. de rer. diuiſ. Bacchou. in Not.
& animaduers. ad Treutler. vol. 2.
diſp. 20. theſ. 5. litt. D. verſ. alia hic
occurrit, Althus. lib. 1. Dicæolog. c. 39
num. 28. Raginell. de arbor. cap. 3.

per tot. & præſertim num. 7. & ſeq.
Io. Baptiſta Gargiar. conſ. 92. nu. 9.
lib. 1. Georg. Martin. in contrar. non
contrar. diſp. 2. th. 24. Hieron. Magg.
lib. 4. M. ſcellan. cap. 7.

Ponderatis præſertim verbis
illis eiuſdem declarationis *in-* 193
tieramente ſpettare, quæ impor-
tant plenitudinem, & totalita-
tem Dominij nullam penitus
patiendo diminutionem, & re-
ſtrictionem, *Menoch. conſ. 687.*
num. 43. & conſ. 918. num. 3. Rot. in
recent. deciſ. 300. num. 10. par. 1.
cum alijs per Barboſ. dict. 167. n. 1.
& ſeq. & illis alijs *hauere tre pal-*
mi, quæ pariter ad plenum ius,
& dominium referuntur, imo
etiam ad poſſeſſionem *l. habere*
verbum 188. ff. de verbor. ſignif. cũ 194
alijs per Gionagn. cons. 63. num. 2.
lib. 1. Gratian. diſcept. 372. num. 20.
& diſcept. 838. num. 6. 14. & 16.
Valaſc. conſult. decis. 79. num. 2. Rot.
coram Buratt. decis. 214. num. 5. &
decis. 236. num. 2. Cum verbum
habere ſemper cum effectu in- 195
telligendum ſit, *l. nomen filiarum*
164. vers. habere, vbi Alciat. ff. de
verbor. ſignific. Corat. in l. filium
quem num. 60. C. fam. erciſcund.
Sola ad Conſtit. Saband. tit. de feud.
in §. quas quidem num. 4. Catheran.
conſ. 37. num. 19. cum alijs per Petr.
de Vrries in repet. ad Rit. Magn. Cur.
Vicar. Neap. 235. par. 2. num. 398.
& ſeq.

Nec obſtat, quod Iudex Bur-
gi

gi in prima ſententia, cui innititur D. Martia noſtra Principalis enunciauerit Arbores cõtrouerſas fuiſſe plantatas in Sepe exiſtente in confinio vinearum; quia Iudex ita loquendo in ſententia non diſpoſitiuè, ſed enunciatiuè, vt iam dixi, fuit loquutus, nec ideo illa verba
196 poſſunt vllatenus nocere noſtræ Principali, quia verba diſpoſitiua ſententiæ non enunciatiua Partibus præiudicant, & attendenda ſunt *Contard. de momentan. poſſeſſ. limit.* 2. §. 5. *num.*
197 19. *Scacc. de appellat. q.* 17. *limit.* 6. *membr.* 9. *Rot. diuerſ. dec.* 34. *nu.* 12. *par.* 2. *& coram Buratt. dec.* 843. *n.* 4. *cum alijs per Adden. ad Greg. dec.* 522. *num.* 11. Maximè quando prout hic dubitatur de enũciato, quo caſu enunciatiua nullum probationis gradum conſtituere valet *Rot. in recent. dec.* 12. *num.* 5. *par.* 3. *dec.* 53. *n.* 11. *par.* 4. *tom.* 2. *dec.* 119. *num.* 14. *par.* 5. *& dec.* 245. *n.* 37. *par.* 8.

Minus faciunt verba illa appoſita in ſupradicta declaratione facta inter Auctores vtriuſque partis *la fratta, che ſtà, e diuide la vigna d'eſſo* Antonio, *e quella del Sig. Nicolò*. Quia ſtatim poſt illa Antonius addidit illa alia declaratoria, quod Sepis integraliter ſpectet ad ipsũ Grottum; imò quod vltra illã habet tres palmos terreni verſus vineam ipſius vicini, vt iam diximus, & ſic nulla ex eis valet deduci conſequentia declaratoria cõfinium. Verba enim 198
ſequentia declarant, reſtringunt, & moderantur antecedentia *Rot. coram Eminentiſſimo Otthobono dec.* 61. *num.* 9. *& dec.* 76 *num.* 7. *&* 8. *& in recent. dec.* 709. *num.* 8. *par.* 1. *dec.* 294. *num.* 6. *par.* 2 *dec.* 194. *num.* 55. *par.* 5.

Nullius pariter momenti eſt id, quod dicitur ad rectam lineam eiuſdem Sepis in parte ſuperiori adeſſe murum, qui à Partibus fuit declaratus communis, ſiquidem ſupplicamus animaduerti, quod Vrſinus Auctor D. Aduerſarij fabricauit dictum murum in loco, in quo prius exiſtebat, & continuabat dicta Sepis D. Grotti petita prius licentia, & permiſſione ab ipſo Grotto, qui illam conceſſit multis intercedentibus pactis, & conuentionibus, & ſignanter quod Vrſinus teneretur murum illum non ſolũ ſuis ſumptibus fabricare, ſed etiam in caſu quo rueret, vel in totum, vel in partem ſemper ſuis expenſis reædificare ita quod hoc faciendo *detto Signor Antonio poſſi appoggiare, e godere detto muro come commune*, ex quibus apparet Grottum conceſſiſſe dictam partem Sepis Antonio Vrſino pro ædificando

do muro, non quidem vt ſibi præiudicaret quoad dominiũ reliquæ partis,& conſequenter trium palmorum terreni vltra illam; ſed quia illa, mediante dicto muro amplius non indigebat, quo quidem muro voluit Vrſinum poſſe vti *come cõmune*, non quia eſſet talis ſua natura, ſed in recompenſam expenſarum factarum ab eodẽ Vrſino in illius conſtructione *à tutte ſue ſpeſe* conſideratis præſertim illis verbis, *come commune*, quæ important ſolummodo
199 fictionem, & ſimilitudinem, quia ſi eſſet verè talis non eſſet opus, quod intelligeretur vti talis, vt ratiocinatur *Spa.d. conſ. 369.n.10.lib.2.*

Ceſſat demum id, quod di-
200 citur de præſumptione Iuris, iuxta quam Sepis in dubio cẽſetur poſita in confinio. Quia vltra quod *Ruginell.in tractat. de arbor.cap.7.num.*87.& alii in deciſione citati nituntur illis verbis legis Solonis in principio d. *l.final.ff fin.regund.* relatæ ibi: *Si quis ſcepem ad alienum prædium fixerit, infunderitque terminum ne excedito*, vt eademmet Rota animaduertit, quæ quidem verba nullatenus de Sepe poſſunt prædicari, cum verbum illud αἱμασιὰς in illa poſitum nõ *Sepem* ſit vertendum, vt ex *Ruginello* poſuimus, & incautè fecerunt interpretes omnes, ſed *maceriam* intelligendo, nempè de muro ex ſicco lapide, & temere collecto compoſito, vt 201
pleniſſimè obſeruarũt viri duo clariſſimi, & his in rebus verſatiſſimi Claud.*Salmaſius in Miſcell. defenſion. ad obſeruat. in Ius Atticum,& Romanum cap.13. & Aegid.Menagius Iur. Ciuil. amœnitat.cap.33.§.Solon.apud* Gaium.

Animaduertendum, quod nos non ſumus in re dubia, & æquiuoca, vt exaduerſo ſupponitur, ſed ſtantibus præſumptione Iuris, & partium confeſſione ſupra recenſitis, in re ſatis clara, & manifeſta, quod nempe noſtra ſepis, & arbores ſunt poſitę in noſtro terreno,& 202
vlterius D. Martia habet tres palmos terreni intra vineam Domini Aduerſarij, nec proinde eſt opus vlla præſumptione, & coniectura, cũ præſumptio cedat veritati, *Rot.coram Greg. dec.*416. *n.*6. & in claris non ſit opus coniecturis *l.ille aut ille, ff. de legat.*2.

Nec obſtat, quod in ſupradicta declaratione poſt illa verba, *hauere trè palmi &c.* ſubſequãtur illa alia, *e quelli godere, e poſſedere ſolo per riſare, & accommodare la fratta*, ex quibus videtur illos tres palmos in illa expreſſos fuiſſe conceſſos Dominis de Grottis potius iure ſeruitutis,&

ad

Digitized by Google

ad certum, & determinatum
effectum, quam Iure Dominij
attenta natura illius taxatiuæ,
ſolo, quæ eſt excludere omnia
alia, iuxta tradita per *Surd.conſ.*
572.*num.*46. Tum quia iſta non
eſt tranſactio, ſiue noua con-
ceſsio, vt exaduerſo dicitur, ſed
declaratio Vrſini ad fauorem
DD. de Grottis, vt iam dixi-
mus, & colligitur ex illis verbis
ſponte &c. declarauit &c. in prin-
cipio ipſius Inſtrumenti, & illis
in fine periodi, *E così detto Sig.
Antonio per la verità dice, e dichia-
ra*, & proinde Vrſinus per eam
nihil poterat veteri dominio
303 eorumdem Dominorum de
Grottis præiudicare; nam qui
declarat nihil de nouo addit ſi-
ue dando, ſiue auferendo, *l.hæ-
redes palam,§. ſi quid poſt in fine,ff.
de teſtam. cum concordant. adduct.
per* Barboſ. *axiom.* 66. *num.*1. *&
ſequent.*

Tum quia ſtantibus ſupra-
dictis verbis generalibus *intie-
ramente ſpettare, & hauere tre pal-
mi,&c.* plenū ius, & dominium
importantibus, quæ præcedunt,
& ſunt poſita antecedenter ad
illa ſpecialia, *ſolo per accommoda-
re, ò riſare la fratta*, iſta ab illis
recipere debent declarationē,
& ampliationem, non autem
204 illa reſtringere, & coanguſtare,
quicquid eſſet dicendum quā-
do verba ſpecialia præcederent
generalia, autem ſequerentur
iuxta diſtinctionem *Bartol. in l.*
donationes §. ſpecies num. 1. *ff. de* 205
donat. quam cōmuniter à DD.
receptam teſtantur Giouagnon.
*conſ.*63. *num.*24. vbi egregiè id
firmat, reiecto *Laderchio conſ.*32
ac aliis in hoc ſubtilizantibus,
& *Polydor. Ripa obſeru.*64. *num.*7.
& 8. vbi quod aliter ſibi nequit 206
perſuadere. Et facit etiā *Gloſſ.
in l.ſi mulier C.de iur. dotium*, in
qua expreſsè dicitur, quod ſi
quis habet ex cōceſsione duos
pedes terreni, vt ſolū proijciat
aquam non ius ſeruitutis aquā
proijciendi, ſed plenum domi-
nium conceſſum videtur, quia
principaliter conſideratur id,
quod in oratione præceſsit.

Tum demum, quia illa ver-
ba, *Solo per accommodare, ò riſare
la fratta* fuerunt addita ratione
frequentioris, & communioris
vſus, & praxi relinquendi in
plantandis Sepibus dictum ſpa-
tium ad effectum illas reficien-
di, vt benè demonſtratur in
facto, quibus ſtantibus dictio 207
ſola nullatenus poteſt reſtringe-
re antecedentem diſpoſitionē
generalem, vt egregiè tradit
*Grat. diſcept. forenſ. cap.*121. *n.*20.

Et hinc ceſſat prætenſa iniu-
ſtitia ſententiarum quoad Fon-
tes, & Foueam cum illud ſpa-
tium trium palmorum perti-
neat ad D. Martiam noſtram

principalem iure dominij, non
autem iure ſeruitutis, vt exad-
208 uerſo ſupponitur, quo ceſſante
debet ceſſare iniuſtitia ſuper
eo fundata *Surd.conſ.*150.*n.*78.
*Rot.coram Seraph.dec.*829.*n.*6. *&*
*in recent.dec.*590.*n.*2.*in fin. par.*2.

Cæterum in caſu noſtro tol-
litur omnis difficultas animad-
uertendo, quod agitur de ar-
boribus vetuſtiſsimis non de
recenti, ſed longè ante,patien-
tibus, & acquieſcentibus Au-
thoribus D. Aduerſarij, planta-
tis, vt in facto benè pondera-
tur,quibus ſtantibus hodie non
poteſt amplius ab ipſo peti,
quod extirpentur iuxta *gloſſ. in*
209 *l.Mæniana verb.determinetur, C.*
*de ædific.priuat.*quam ſequuntur
communiter DD. vt tradit *Ne-*
mizzan. conſ. 58. vbi quod cum
ea tranſeunt omnes; nec vllus
illam impugnat,cum alijs apud
Surd. conſ. 233. *num.* 6. *Giouagn.*
*cons.*30.*num* 18. *& ſeqq. lib.*2. *&*
*Io.Bapt:*Coſta *in tract.aut ſciebat,*
*aut ignorabat diſt.*1. *cent.*1. *num.*2.
& 3.*Caualcan.de Brach.Reg.par.*6.
*ſub num.*622.*& Piag. de Iure con-*
*ſuet.quæſt.*11.*num.*486.

Parum obſtantibus, quæ di-
cuntur de præſcriptione non
admittenda in hac materia *ex*
*Ruginell.de arbor.cap.*7.*nu.*27.*&*
*ſeqq.*propter naturalem motum
210 eorumdem arborm dum num-
quam maneāt in eodem ſtatu,
Quia, omiſſo quod *Ruginell.*
ſcripſerat contra communem
DD.omnium aſſertionem, vt
tueretur propriam cauſam,nec 211
proinde magni æſtimari debet
ipſius auctoritas, iuxta tradita
de ſimilibus Doctoribus per
*Rot.in recent.dec.*438. *num.*10. 12.
& 13. *par.*9. relictis illius argu-
mentis vti leuibus, & parui
momenti, quæ hic non refert 212
diſcutere? Reſpondetur nos
non agere vigore præſcriptio-
nis, ſed ratione longæ acquie-
ſcentiæ, & taciturnitatis Au-
ctoris D. Martię,cuius acquie-
ſcentiam, & patientiam hodie
ipſe nequit reclamando impu-
gnare, vt punctualiter firmat
Giouagn.*conſ.*30. *ſub nu.*20. *verſ.*
*quinto deniq;lib.*2.Ex quibus &c.

Marcell.Seuerol.S.Conſiſt.Adu.

Et vt plenior habeatur eru-
ditio huiuſmodi materiæ diſtā-
tię arborum propoſui etiam
inſerendam hic reſolutionem
Sacræ Rotæ in eadem cauſa Se-
pis, eamque confert examina-
re præcipuè ex §. *quinimmo*, vbi,
& in ſequenti, aliqua obiter
habētur circa eamdē materiā.

R.Cerro Dec.Romana Sepis,
& Arborū Ven.15. Ian.1668.

ORTA controuerſia occa-
ſione Arborum exiſtentium
in Sepe diuiſoria inter Vineā
Martiæ, & Vineam Bartho-
lomæi, necnon ex cauſa quo-
run-

rundam Fontium cum vaſculis
factis propè Sepem, Iudex Cu-
riæ Burgi per ſententiam pro-
nunciauit, incidendos eſſe ra-
mos Arborum in Sepe, & pro-
pè eam exiſtentium per quin-
decim pedes incipieudo à ter-
ra,alioſque ramos,ac ipſas Ar-
bores etiam ſuprà fundũ Bar-
tholomæi impendentes, & in-
ſuper dixit Fontes eſſe demo-
liendos,ac foueum eſſe replen-
dum, *Summ. Bartholomæi numer.*
1. quæ ſententia licet fuerit
reuocata per R.P.D.A.C.met,
in alia tamen inſtantia confir-
mata fuit per R. P. D. Scarin-
cium, qui declarauit, quod ſi
Arbores tractu temporis ex-
creſcerent, vt earum vmbra
damnum inferret Vineæ Bar-
tholomęi, illarum rami 15.pe-
des altius à terra circumcidan-
tur tàm quò ad altitudinem,
quàm latitudinem,vt ſunt ver-
ba ſententiæ. Poſt hæc de-
uoluta cauſa ad Rotam, Mar-
tia allegando pro ſe duas ſen-
tentias conformes prætende-
bat eſſe locum Statuto Vrbis,
*lib.1.cap.180.*ea ratione, quia
cum vltima ſententia primam
cõfirmet, & in ſubſtantia cum
illa cõcordet circà incisionem
Arborum,& demolitionẽ Fon-
tium,videtur intrare Statutum,
208 ad quem effectum ſatis eſt, vt
conformitas ſit in ſubſtantia,
& effectu, licet in verbis, &
modo aliqua conſiderari poſſit
diſcrepantia, *Gabr.de execut. rei
iudic. concl.1. num.33. Rota coram
Penia dec.258.num.1. iuxta Venet.
impreſſ.& in rec. deciſ. 21. num.2.
par.8.*

Sed Informantes pro Bar-
tholomæo ad excludendam
conformitatem dicebant, vlti-
mam ſententiam D. Scarincij
continere ſolum indiſtinctam
ramorum incisionẽ nulla facta
mẽtione de impendentibus ſu-
prà fundum alterius Vineæ, &
vlterius loqui cum reſtrictiua,
quatenus ramorum excreſcen-
tia inferat damnum, & præiu-
dicium dictæ Vineæ, de qua
reſtrictione nulla fit mentio in
prima ſentẽtia; cum enim vna
plus altera contineat, & inter
ſe diſcordent in qualitate eſſen- 209
tiali, reſpectu, ſcilicet, ramo-
rum pendentium, quorum re-
ciſio expreſsè demandatur in *l.
1 ff. de Arbor.ceden.*indè præten- 110
debant illas non eſſe confor-
mes iuxta tradita per *Alex conſ.
77 num.1.& ſequent.lib.2.Burſatt.
conſ.219. numer 6. Menoch. conſil.
509.num. 7. cum aliis per Adden.
ad Buratt.deciſ 567.num.8.*

Quinimò ſubiungebant ſen-
tentias eſſe iniuſtas, quo caſu 21
ceſſat diſpoſitio Statuti, quod
loquens de duabus conformi-
bus ſemper intelligi debet de

validis, & iuſtis, *Rot. dec.* 179. *n.* 1. *par.* 7. *& alibi paſſim*; & iniuſti-
212 tiam reſultare ex eo quod cum Arbores, de quibus agitur, non fuerint plantatæ dimiſſo ſpatio quinque pedum à fundo alieno, vt præſcribitur in *l. final. in fin ff. finium regund.* non debe-
213 bant ſolum reduci, & moderari, vt dicitur in ſententiis, ſed quidem à radicibus euelli, atq; extirpari, vt per *Gloſſ. in l.* 1. *verb. rediget, verſ. oppone C. de interdict. vbi Salicet. nu.* 3. *circa med. in quarta oppoſit. Nicol. Vall. de reb. dub. tit. ſumma eorum, quæ habentur, num.* 8. *verſ. ego ſi contra factum inter tract. mag. tom.* 18. *fol. mihi* 329. *Io. Baptiſta Coſt. de fact. ſcient. & ignorant. diſtinct.* 1. *centur.* 1. *n.* 1. *& n.* 20. *Ruginell. de Arbor. controu. cap.* 7. *num* 7. *Viu. deciſ.* 242. *num.* 2.

Ad quod obiectum tollendum negabat altera Pars veritatem *d. l. final. ff. fin. regund.* ſignanter vbi firmat, quod in
214 plantandis arboribus requiratur diſtantia quinque pedum à fundo vicini; etenim *Alciat. lib.* 2. *diſpunct. cap.* 6. dicit dictam legem factam Athenis per Solonem, & maxima ex parte à Iuriſcõſulto Gaio Grecè ſcrip-
215 tam malè fuiſſe Latinè translatam per Bulgarum, qui loco illorum verborum, *alia autem ligna quinque pedes*, ſcribere debuiſſet, *alias autem arbores duo pedes.* Cuius Alciati ſententiam ſequuti fuerunt *Maxill. ad conſuet. Bar. rubr. Si vicini arbor in vicini fundum impendat num.* 3. *& plures alij congeſti per Giouagn. conſil.* 30. *lib.* 2. *n.* 13. *& Ruginell. vbi ſupra cap. vlt. num.* 4.

Sed fuit replicatum *Alciati* ſententiam aut non eſſe am- 216
plectendam contra verba clara textus, qui iuxta caſtigatiorem impreſſionem in Pandectis Florentinis loquitur de quinque, non autem de duobus pedibus, cum quo concordant verba Plutarchi in vita Solonis relata *à Ruginell. cap.* 7. *num.* 1. ibi, *Definiuit etiam plantationis menſuras, cum qui in agro quid plantaret, quinque pedibus à vicino abeſſe iuſſiſſet, qui vero ficũ, vel oleam nouem*, de quo etiam teſtatur *Cæl. Rodigin. lect. antiq. lib.* 14. *cap.* 41. *in fin. Gregor. Toloſ. in Syntagm. Iur. vniuerſ. par.* 3. *lib.* 20. *cap.* 9. *num.* 6. *Odofred. in d. l. final in fin. verſ. ſi alias arbores, Nicol. Vall. vbi ſupra d. num.* 8. *Cepoll. de ſeruit. vrban. præd. cap.* 81. *num.* 1 *&* 2. *Riminald. Iun. conſ.* 367. *n.* 24. *lib.* 4. *Viu. d. deciſ.* 242 *num.* 2. præ-
ſertim cum idem *Alciatus* ex- 217
preſsè reprobetur ab *Anton. Auguſt. lib. emendat.* 2. *cap. vlt. Cuiac. in dicta l. final. num.* 2. *aliÿſque relatis à gloſſ. margin. ibidem, & faciunt deducta per Fachin. controu.*

Iur.

Iur. cap. 35. *litt. D. vſque ad fin.*
Aut in omnem caſum dice-
batur pro parte Bartholomæi
difficultatem ceſſare, ex quo
dictæ arbores ſint plantatæ in
confinio vtriuſque vineæ, &
ſic etiam deficiat diſtātia duo-
rum pedum. Eſſe autem in
confinio probari, tum ex ſen-
tentia Iudicis Curię Burgi, qua
vtitur Martia, ibi, *in confinio vi-
nearum ambarum Partium*, tum
ex Inſtrumento concordiæ in-
ter Auctores collitigantium
celebrato, ibi, *la fratta che ſtà, e
diuide la Vigna di eſſo Sig. Antonio,
e quella del Sig. Nicolò*, tum de-
mum quia ad rectam lineam
eiuſdem Sepis in parte ſuperio-
ri adeſt murus, qui à Partibus
fuit declaratus communis; qui-
bus omnibus adſtipulatur iuris
218 præſumptio, ſecundum quam
Sepes cenſetur in dubio poſita
in confinio, vt ex verbis *d. l. fin.
ff. fin. regund. tradit Ruginell. vbi
ſup. d. cap. 7. n. 72. Rota in recent. de-
ciſ.* 95. *num.* 9. *& ſeq. & deciſ.* 158.
num. 7. *par.* 8.

Ad aſſertam verò conſuetu-
dinem pro parte Martiæ alle-
gatam, quòd in conficienda
Sepe ſoleat relinqui ſpatium
duorum palmorum, & ad di-
ctum Inſtrumentum concor-
diæ, vbi prætenditur auctori-
bus Martiæ fuiſſe conceſſum
ſitum trium palmorum intus
Vineam Bartholomæi, reſpon-
ſum fuit, conſuetudinem non
fuiſſe ſufficienter probatam cū 219
ſuis requiſitis, de quibus per
Menoch. conſ. 545. *num.* 20. *& conſ.* 220
1239. *num.* 16. & concordiam
non tribuere dictam quantita-
tem terreni iure dominij, ſed
ſolum iure ſeruitutis ad certū,
& determinatum effectum, ibi,
*ſolo per accommodare, ouero fare la
fratta*, vt ponderando dictam
taxatiuam *ſolum* cōſuluit *Surd.
conſ.* 572 *num.* 46.

Et hinc deſumebatur etiam
iniuſtitia ſententiarum quoad
Fontes, & Foueum, quia cum
concordia non tribuat tres pal-
mos terreni iure dominij, ſed
ſolum iure ſeruitutis, inde Bar-
tholomæus Dominus fundi nō
dicitur prohibitus intra pro- 221
prium ſitum effodere foueum,
aliaque facere ad placitum iux-
ta diſpoſitionem *Text. in l. quo-
ties la* 1. §. *ſeruitutum, ff. de ſeruitut.*

Demum fuit allegata præ- 322
ſcriptio, ex quo arbores ſint
nimis annoſæ, & auctores Bar-
tholomæi non reclamauerint
ex deductis per *Gіouagn. reſp.* 30
per tot. vol 2. & in ſimili de
quinque pedum præſcriptione 223
notauit *Cuiac. in l. quinque pedum
C. fin. regund.* Sed vltra quod in
facto negabat altera Pars ar-
borum antiquitatem, adhuc
aſſerebat in hac materia non

ad-

admitti præſcriptionem, ſiue
224 quia arbores propter naturalẽ
motum numquam manent in
eodem loco, & ſtatu, & ſic
225 quotidie grauant, ſiue etiam
quia vbi eſt naturalis motus
continuus, non eſt continua
poſſeſsio, & pluribus alijs rationibus defendit *Ruginell.d.cap. 7.num. 27. & ſeqq. & comprobat Magon.deciſ.Florent.6.ante num.4. verſ.& quamuis.*

Quibus omnibus perpenſis hodie DD. reſponderunt non eſſe locum Statuto de duabus vtraque Parte informante.

Prædd.autem quamuis Priuatorum rura reſpicientia, inſtruunt nihilominus etiam ad publicum Ius, & peritiam Taxarum.

DE IMMVNITATE Taxarum. Cap.VII.

1 Immunis ſcilicet abſq; munere & vere dicitur à vacatione à muneribus, vt *ex l.pan. §.duo ff.de vac.mun.& ex l.un. C.*
2 *de vacat. publ.mun.lib.*10.& Immunitatem eſſe otium declarauit Cicer. in Verr.& quidem otioſus dici quiſque poſſet qui
3 eſt immunis, ſed verbum otiũ probrum cantauit *Eliodor.* recitato à Socrate Carmine vlt. *non Probrum eſt operarios; eſt ceſſa-*
*tio probrum &c.*nihilominus da- 4
ta eſt immunitas in argumen-
tum meritorum, ex quo enim 5
quiſque tenetur ſubire publica
munera,vt ex *tit. C. de Immunit.*
*nemini conced.lib.*10.*et de muner.&*
honorib. & quemadmodum Ciuil.
munera induc. & de excuſ. mun. in 6
*C. eod lib.*10. Ideo à Commu- 7
ni Regula probroſi otij aliquæ
certæ perſonæ excipiẽdæ viſæ 8
ſunt,quæ tamen ex rebus bene
geſtis Ius quoddam abſtinendi
a muneribus, & curis publicis, vacandi ſibi ipſis incumbendi cauſa meruerunt.

Hinc ad præſeruatas quo- 9
que res & perſonas à publicis
muneribus non incongruè ex-
tenſum eſt à iure nomen hoc
Immunitas, quia eadem ferme 10
ratione fouetur.

Eſt autẽ Immunitas vel perſonalis, vel localis, vel realis, vel gentilitia, vt de priuilegio
recenſet diſtinctionem *Bart.in l.*
1.*num.*2. *verſ.primo caſu* ibi: vn-
de dicuntur *ff. de mand.Princ.*nec 11
eſt aliud immunitas, niſi ſpe-
cies priuilegij, vt ſupponit ex-
preſsè idem *Bart.in l.*1.*num* 1.*&*
*ibi annot C de indict.lib.*10.*& Vil-* 12
lagut. de extenſ.legum cap. fin. circa
princ. appellauit immunitatem priuilegium, & libertatem, & *Archidiaconus in Can.cum deuotiſſimi* 12.*quaſt.*2.appellauerat ſecuritatem à muneribus, & à ve-
xatio-

13 xationibus. Perſonalis indica-
14 tur in *l.3.C.de excuſ. mun. lib.*10.
Localis in præcepto Dei ad
Moyſem Numer. *cap.*35. ibi:
Decernite quæ Vrbes eſſe de-
beant in pręſidia fugitiuorum,
& paſsim habetur in *tit.C de ijs,*
qui ad Eccl.confug. ſicut ex Bulla
Gregor.XIV quę incipit,Cum
alias &c. impreſſa penes *Donat.*
de Aſyl. ante principium mate-
15 riæ. Et ſi quæ ſint ſimiles, ſed
propriè ad rem noſtram dici-
tur Immunitas localis, quando
aliqua Ciuitas, vel locus ex
gratia Principis, vel ex con
uentione inita cum ipſo Prin-
cipe, vel Republica eximitur à
ſolutione gabellarum, & colle-
ctarum, de quibus *Cicer.*5.*Ver-*
rin.ibi Immunes Ciuitates, & ha-
16 betur *in l.*4. §. *quamquam in qui-*
buſdam ff.de cenſibus, dicitur autē
localis, quia ſolus locus,& bo-
na omnia in eo contenta ha-
bent immunitatē reſpectu eiuſ-
dem loci, & bonorum, vnde
17 perſonæ recedentes à loco, &
bonis prædictis ſi non ſolum
corpore, ſed etiam animo ſpo-
lient ſe poſſeſsione naturali, &
ciuili perdent immunitatem
18 prædictam. Realis verò eſt,quæ
reſidet ſpecialiter in aliqua cer-
ta re,vt idem *Cic.loc.cit.* ibi,Im-
munes agros, liberoſque &c.
& *Plin.in panegir.* ibi, Eandem
immunitatem in paternis bo-
nis filio tribuit.

Et eſt Immunitas ſpecies pri-
uilegij. Priuilegium ſiquidem, 19
quod dicitur quædam priuata
lex *c. priuilegium diſt.3 c. Abbate* 20
de verb. ſignificatione, tamquam
genus prædicatur de pluribus
differentijs ſpecie, aut enim
dicitur libertas, vt in Eccleſia, 21
quod conſuluit *Bald. conſ.* 246.
antiqua quarela &c.in princip.lib.3
aut priuilegium iuriſdictionis,
vt v.gr.in Vrbe, et alibi Natio 22
Florentina habet ex conceſsio-
ne ſa.me.Leon.X.ſub auſpicijs 23
Sereniſsimi Magni Ducis Flo-
rentiæ ius eligendi ſibi Conſu-
lem,qui ſimplicem iuriſdictio-
nem habet ſuper Curialibus 24
Florentinis, habetque propriū
Tribunal,et Notarium;et con-
gregari ſolent in māſione eiuſ-
dem ſui Tribunalis, Mercato-
res omnes ad cambiorum ne-
gotia: Itidem et Natio Genuē-
ſis, et Vltramontanæ Conſules
ſuos habent in Vrbe, qui in 25
auditorio Camerarij Riparum,
ſtatis iuriſdicundi diebus ſedent 26
in loco audientiæ cum alijs of-
ficialibus.

Sunt et priuilegia Prælatio-
nis, et alia inter quæ omnia 27
verbum Immunitas prębet no-
bis anſam diſcurrendi in exa-
mine, & ratiocinio materiæ
immunitatis in genere: Noſtri
tamen operis propoſitum ad

ea

Digitized by Google

ea dirigetur inueſtiganda, quæ
in re ædili aliquam prætendere
valeant exemptionem à ſolu-
tione taxarum in viarum, &
pontium inſtructione, & re-
ſtauratione; quod vt eo facilius
percipiamus, recenſendæ à no-
bis ſunt diſtinctiones immuni-
28 tatis. Et aſſumentes Realem,
conſiderare poſſumus hanc in
bonis patrimonialibus ipſius
Principis, vt *in l. fin. C. de priuil.*
29 *Dom. Aug. lib.* 11. quæ talis im-
munitas nõ ſine legitima cau-
30 ſa præſeruatur, quia videlicet
illorum redditus frequentiſsi-
mè deputat ipſe Princeps ne-
ceſsitatibus publicis, vt *in d. l. fin.*
31 & ex hac decidendi ratione,
bene poſſumus deſumere nul-
lius bona hanc habere in ven-
tre immunitatis virtutem in
32 hac materia, cum ad eximen-
dum illa Principis debeat talis
concurrere præponderans cor-
reſpectiuitas, quam nullus ex
33 ſubditis prætendere poteſt; Di-
ſtinguendum tamen eſt inter
Domum Auguſtam, & Bona
Patrimonialia Principis: Do-
34 mus Auguſta, quæ & diuina
dicitur, non eximitur à reſtau-
ratione viæ, *l. ad inſtructionem C.*
de Sacr. S. Eccleſ. l. pen. C. de Priuil.
35 *Dom. Aug. lib.* 11. *cum ſimilib.* Pa-
trimonialia autem bona Prin-
cipis, quæ in Vrbe ſunt bona
36 Cameræ Apoſtolicæ, vt Tenu-
tæ eiuſdem Cameræ, & pro-
uentus, quia omnia hæc fructi-
ficant, & erogantur in conſer-
uationem Status Eccleſiæ; ſol-
uitur enim ex talibus fructibus
merces omnium præſidiorum,
& omnium officialium Status
Eccleſiæ, & aliæ fiunt inæſti-
mabiles impenſæ, quæ pro ne-
ceſsitatibus publicis erogantur,
vt *ex d. l. fin.* Ideo quia bona 37
patrimonialia Principis decla-
rantur immunes à taxis in *ead.* 38
l. fin. propterea debent eſſe im-
munia omnia bona Cameræ 39
Apoſtolicæ eadem ratione, vt
ſupra indicaueram, ſed regu- 40
lariter nec ipſa quidem Sacra
Eccleſia excepta tamen facie
ipſius Eccleſiæ, realem, ſiue
localem immunitatem in con-
tributione reſtaurationis viatũ
retinet regulariter *d. l. ad inſtru-*
ctionem, & ibi gloſſ. & DD. C. de
Sacroſ. Eccleſ. & d. l. pen. C. de pri-
uil. Dom. Aug. & magis expreſsè
habetur *in §. ad hæc ſancimus, in*
Auth. de Eccleſiaſt. tit. ibi: itineris
ſternendi, aut pontium ædifi-
cij, vel reparationis, ſi opus
fuerit ad inſtar aliorum poſſeſ-
ſorum huiuſmodi opus, & San-
ctas Eccleſias, & Venerabiles
Domos complere, dum ſub il-
la poſsident Ciuitate, ſub qua 41
tale ſit opus, &c. et ibi *gloſ. in*
verb. ſubſtinere: et ſatis ſit conſi-
derare, quod taxæ ſoluuntur
ratio-

Digitized by Google

ratione bonorum pro reſtaura-
tione viarum, vt ex *l. ædiles §.*
42 *conſtruat ff. de via publ. Specul. in*
tit. de Cenſ. §. 1. verſ. collectio enim
&c. et ita practicatur in Tribu-
nali viarum Vrbis, vt ratione
bonorum ſoluatur taxa, & ra-
tione rerum ſcilicet vehiculo-
rum, equorum, & cæterarum
belluarum ad vehendi vſum.

43 Quo vero ad localem, nullus
eſt locus de iure communi, qui
valeat ſibi immunitatem in
collectis ædilitijs vendicare,
44 dum ipſa ſacra loca ad taxarũ
ſolutionem coguntur. *d. l. ad in-*
ſtructionem, & ex ſupradictis a-
45 lijs iuribus, niſi ſpecialiter a
Principe eximatur, vt erat in
Vrbe Fabrica S. Petri in ædifi-
catione maximę Porticus Ale-
46 xandrinæ, & ſimiles, quæ nihi-
lominus ſubiecta inde fuit Ma-
giſtratui ædilium, pro ſolutio-
ne taxarum in varijs Chirogra-
phis ſuper hoc à Summ. Ponti-
ficibus emanatis, et alia Loca.

Aduertendum tamen eſt,
47 quod loci immunis vehiculi,
muli, ac etiam alia animalia
ad vecturam non poſſunt in
eadem immunitate numerari,
48 niſi ſaltem tria concurrant,
quod videlicet locus immunis
habeat agros proprios, & fun-
dos, proprioſque habeat vehi-
culos, & mulos, & alia anima-
lia ad vehendum, tertiũ quod
loci ſui propria vehant, alio-
quin, ſi alienum quid in tribus 49
hiſce ſit, non iuuabit immuni-
tas, ſed cogendus locus immu-
munis erit ad ſolutionem ta-
xarum portæ & viæ taxatæ, quę
opinio eo magis roborata de-
ducitur *ex Affl. in tract. de feud. in*
tit. quæ ſint regalia &c. in num. 91.
vbi refert, & ſequitur opinio-
nem *Baldi in cap. 1. in num.* 15. *de*
Pac. Conſtant. & prædicti Aucto-
res loquuntur de Eccleſia in
genere, & bonam reddunt ra-
tionem, quia videlicet plauſtra, 50
& vehicula deſtruunt vias, &
ſtratas, vnde non ſolum mo-
uentur iſti DD. ex regula
vtilitatis communis Reipubli- 51
cæ in hoc ordinario onere ra-
tione bonorum, ſed etiã prop- 52
ter damnum, quod inferunt,
quæ duo vincula magis ligãt: §
ſi vero Pater naturalis *inſtit. ciu.*
de adopt. & ibi DD. cum ſimili-
bus.

Perſonalis immunitas pri- 53
mo conſideratur in Eccleſiaſti-
cis perſonis, vt à dignioribus 54
initia ſumamus, *vulgata l. 1. &*
2. ff. de alb. ſcrib. quarum perſo-
narum iura perpendenda à no-
bis ſunt in materia collectarũ
in genere, vt ſpecies inde faci-
liori calculo ſupputemus: Iam-
que notiſſimi iuris eſt Eccle-
ſias, & Eccleſiaſticas perſonas
in genere, ſicut & res ipſarum

55 iure humano, & diuino, immunes eſſe ab exactionibns per laicos impoſitis, *cap. quamquam de cenſiq. in 6. cap. 1. de immun. Eccleſ. eod. lib. 6. gloſſ. ibid. in verbo Diuino & c. Abb. conſ. 13. par. 2. in princ.* & àtaleis nou. vel collectis
56 bonorum, etiam quæ acquiſiuerunt *d c. 1.* & à pedagiis, vel guidagiis, reſpectu bonorum propriorum, *c. præſenti Clement. de cenſib.* videlicet patrimonia-
57 lium, *Abbas in cap. ex litteris n. 3. vers. ex quo infero de vit. & honeſt. Cleric.* quia gabellæ, & datia ſoluuntur de rebus propriis,
58 *Abbas Panorm. conſ. 6. lib. 1. ante num. 2. verſ. etſi diceres;* Vnde cum
59 perſona Clerici ſit immunis, *d. cap. 1. de immunit. in 6. can. 46. in Concil. Tolet. Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 20. de reform.* ita & Cle-
60 ricorum bona, quæ ſequuntur conditionem perſonæ, *Abbas d. conſ. 6. ibid. Caual. decis. 64. n. 10. Decian. cons. 51. à num. 15. & ſeq. lib. 3.* ſicut etiam ſunt immunes Clerici ab inſcriptionibus, *l. ſancimus, la 2. C. de Sacros. Eccl. & ibi gloſſ. in verb. inſcriptionibus:*
61 Cæterũ omnimoda exemptio Clericorum, eorumq; immu-
62 nitas à gabellis collectis, & quibuſcumque impoſitionibus, ſatis ſuperq; recenſetur, ac maturè ſane diſcuſſa comprobantur à Magiſtrali deciſione confirmatoria alterius *in recent. par. 9. dec. 412.* & poſt eam ſequitur ſatis affluens ibid. annotatio; & concordant citata in *dd. iuribus; c. non minus, & c. aduerſus de immunit. Eccleſ. c. 1. & c. clerici de immunit. in 6. cum plurib. aliis ſimilib.* ſed & pro ſolutione, & exactio- 63
ne contra Clericos plura concurrunt examinanda, cum ipſe Summus Creator, & Redemptor Deus Chriſtus Dominus iuſſerit Petro, vt ſtaterem in ventre piſcis repertum daret etiam pro ſe, & natus eſt ſub 64
tributo Tiberii Cæſaris, & iuſſit dari tributum *cap. magnus 11. qu. 1. & ibi Archid.* fundatur autem hæc regulæ exceptio ſecũdum ius ciuile, & canonicum, etiam in ratione communis vtilitatis 65
laicorum, & ipſorum clericorum, *Abb. & DD. communiter in d. vulgato cap. non minus, & cap. aduerſus de immun. Eccleſ. id, Abb. in conſ. 6. lib. 1. & conſ. 13. lib. 2. Decius in cap. Eccleſia S. Mariæ de conſtitut. cum concord.*

Interim vt vtilius ratiocinemur, & eo facilius apprehendamus quidditatem, & qualitatem materiæ immunitatis recenſere, & declarare diſtinctè terminos diuerſorum onerum conabor pro viribus.

Publica onera ſunt aut ordi- 66
naria, aut neceſſaria, aut extraordinaria. ordinaria ſunt impoſitiones antiquæ ip ipſa

Rei-

Reipublicæ fundatione ordina-
tæ illius ſubſtentatione, vt paſ-
ſim Plato de Repub.ſunt enim
67 (vt inquit Cicero pro Pomp.)
vectigalia pro Republica im-
poſita,nerui ipſius Reipublicę;
68 Vnde bene ſcripſerat *Ariſtot.*
lib.7.Polit. Ciues diuites neceſ-
69 ſarios eſſe Reipublicæ: iſti nã-
que ſoluunt facilius vectigalia,
& onera: & redeuntes ad rem
noſtram, vel ſunt impoſitiones
legitima conſuetudine intro-
ductæ,cuius initii memoria nõ
extet iuxta conſiderata *à Salyc.*
in repet l.vectigalia C.non. vectig.
*inſt.non poſſ.in num.*6.& refert ex
hiſtoricis *Diodor.Sic.lib.*2. *cap.*2.
de reb.antiq. Alex. ab Alex. lib. 4.
*cap.*4. *&* 10. & *præcipuè in d.cap.*
70 2.vbi de ædilibus curulibus di-
ſcurrit.

71 Onera neceſſaria ſunt, quæ
vrgente neceſſitate peſtis, fa-
mis, aut belli (quæ Deus auer-
tat) à Republica imponuntur,
et hoc legitimè factum dicitur,
72 quia neceſſitas facit etiam de
illicito licitum, *Gerard. de Pe-*
traſanct. ſingul. vlt. et in ſimi-
li neceſſariæ exactionis refert
73 *Dion. in Aug.* Extraordinaria
vero ſunt nouæ impoſitiones,
et gabellæ, quæ vt plurimum
reprobantur in iure *Nouar. de*
*gruamin. vaſſallor.grauam.*37. *&*
74 38. et vtrobique refert Inno-
centium *in c. innouamus de cen.*
ſib. et alios; præcipuè quando
tangunt clericos, *c.*1.*& c. Cleri-*
cis de immun.in 6. *d. c. non minus,*
& c. aduerſ. extr. de immun. Ec-
cleſ. c. ſancitum eſt 23. *qu. vlt.* et
propterea Princeps ſibi ipſi re-
ſeruauit ius imponendi gabel- 75
las, vt in *toto tit.* C. *nou. vectig.*
inſtit.&c. & ll. allegatis, C. de ve-
ctig. & comm. quam ſententiam 76
iuris ciuilis,confirmarunt ſacri
Canones *in c. ſuper quibuſdam*
26. *& ibi gloſſ. de verb. ſignif. &*
in d. c. innouamus 10. *de cenſibus.* 77
Redeuntes igitur ad onera or-
dinaria, quia hæc ad ſuſiſten-
tationem Reipublicæ conſtitu-
ta fuere, ſunt enim neruus ip-
ſius Reipublicæ, vt notaui ex
Cicerone pro Pompeio,& qui-
dem nihil eſſet Reſpublica,niſi
à priuatorum ciuium ſubſtan-
tijs foueretur, vnde ſumma ra-
tione exiguntur,& reducamur
in memoriã, quod etiam ante
conditam Vrbem, Græcorum
Imperium varijs priuatorum 78
locorum oneribus ſubſtenta-
batur,ſicut & Leptis in Affrica
ſingula in dies talenta Cartagi-
nenſibus pendebat pro vecti-
gali, vt refert A*lex.ab* Alex. *lib.*
4. *cap.*10. vbi & plura loca re-
cenſet circa ſolutionem vecti-
galium; & Romæ in propoſi-
to diſcurſu antiquitus ex agris,
& noualibus decima ſeminum
dabatur à ſingulis ciuibus, &

à Colonis *idē Alex.loco cit. verſ.*
antiquis etiam &c. Et poſt inter-
80 fectum Iulium Cęſarem in Se-
natu , cum ob multa bellorum
incommoda Reſpublica eſſet
exhauſta pecunijs,Ciues Roma
nos omnes ſuarum facultatum
quintam,& vigeſimam partem
contribuiſſe , notatur *in Thea-*
tro vitę hum. lib. 19. tit.vectigalia ;
81 Tributa vero, quia generaliter
ſoluuntur pro ſubſtentatione
Coronę Regis,qui eſt ipſa Reſ-
publica , hoc idem ſeruari de-
bet, vt de Indis refert *Alex. ab*
Alex.lib.4.cap. 19.& de Egyptijs
82 qui vectigalia in tres diuide-
bant partes;prima ad ſacrorum
miniſteria , & priuatæ vitæ cō-
moda offerebant , ſecundam
Regi, & ad belli , & vitæ cultū
tribuebant , tertiam vero mili-
tibus, vt ex *Diod.Sic.lib.2.cap.2.*
83 *de rebus antiq.* & gabellæ exigē-
te vſu,introductæ ſunt,vt ſcrip-
ſerat *Bertach.in ſuo tract.de gabell.*
*inter tract.vniuerſal in prob.num.*2
84 *verſ.ne igitur &c.* & in toto fere
orbe terrarum cuſtodiuntur, &
85 exiguntur ; Intelligi tamen de-
bet de gabellis , & collectis or-
dinarijs , cum alias,ſtrictè con-
ſiderando verbum gabellæ in-
telligi poſſit etiam de extraor-
dinarijs ; & iniuſtis impoſitio-
nibus nouis , quæ abſq; aliqua
neceſſitate , nec ad publici re-
giminis fomentum, & alimen-
tum imponuntur,ſed à quibuſ-
dam Baronibus abſque neceſ-
ſitate , & legitima cauſa impo- 86
nuntur , vt ſupponit allegatus
Nouar.de grauaminib.vaſſall.tom.3
grau.37. n.3. & paſſim in eodem
opere, vaſſallos inutiliter exte-
nuari ; itaut quemadmodum
Sext. Tarquinius Gabij Ciui-
tatem per ciuium opulentium 87
deſtructionem potitus eſt ita
Barones aliqui diripiendo (in-
quit *Nouar.loc.cit.*) vaſſallorum
bonis potiuntur , dum exceſſi- 88
uè , & iniuſtè exigunt colle-
ctas , vnde ad ſimilitudinem
cauſæ deſtructionis Gabiorum
Gabellas ita dictas, non inueri-
ſimiliter notarem : cui conſo-
nat *tex. c.vlt. in fine princ.* 94.*di-*
ſtinct.& c.quia plerique extr. de
Immunit.Eccleſ. & c.cum Apoſto-
lus de cenſibus . Collectæ autem
& gabellæ ordinariæ , & iuſtæ , 89
eæ ſunt, quæ imponuntur dum
ita expediat pro conſeruatione
Regni , vel quod Princeps ita 90
indigeat ære,vt non valeat oc-
currere publicæ vtilitati , quas
duas cauſas aduertit idem *No-*
uar.grau.58.num.2.ex Roland.conſ.
1.num.51.vol.2.& Capic.in Inueſt.
in verbo Collecta verſ. temporibus
&c. Cæterum gabellæ verbum 91
apud antiquos non inueni vſi-
tatum ; ſed poteſt ſecundum
hodiernam diſtinctionem ga-
bella dici impoſitio procedens 92
ab

Digitized by Google

ab ipſo Principe, etiam inuitis
vaſſallis; collectam autem eſſe
impoſitionem, alicuius con-
tributionis editæ à Ciuitate,
mutua ciuium conuentione,
& voluntate, pro eadem Ciui-
tate, & Communitate ſubſten-
tanda, vt ſupponit Klok *de con-*
tributıon. cap. 5. ex n. 104.

Sed relinquamus terminum
Gabella tamquam odioſum, &
tranſeamus ad diuerſas ſpecies
93 impoſitionum, & collectarum;
præmittendum autem eſt, quod
huiuſmodi onera ſunt aut per-
ſonalia, aut realia, aut mixta,
94 perſonalium prima ſpecies eſt
vectigal, quo verbo vtuntur
communiter DD. & Auctores
antiqui, vbi de materia impo-
ſitionum, & collectarum di-
ſcurrunt, vt de antiquis *Liu.*
Aul. Gell *Alex. ab Alex. & alij*;
95 de noſtratibus vero *Bertach. in*
dict. tract. de Gabell. Ferrett. eod.
trac. de gab. Bald. & Thomat. de
Collect. tract. de æſtim. & Collect.
Aiell de Iur. Addeb. & alij: Diuus
autem Thomas ſuper *Epiſt.* 13.
69 *ad Romanos lect. 1. in fin.* vectigal
reſtringit ad id, quod ſoluitur
pro cuſtodia mercimoniorum,
quod nos dicemus potius gui-
97 dagium; vſus eſt autem Diuus
Thomas ſuper *epiſt. 13. ad Rom.*
d. lect. 1. in fin. hoc termino vecti
gal, tamquam termino gene-
97 rali, vt de gabella intelligunt

Compilatores iuris ciuilis in tit.
C. vectig. nou. inſt. non poſſ. ex re-
ſcripto Seueri, & Antonin. ibid. in
l. 1. & 2. & Galieni, & Valer. in
l. 3. eod. tit. & ex reſcripto Conſtan-
tin. in tit. C. de vectigalib. & com-
miſſ. ſed proprie ad faciliorem 98
rei intelligentiam, non ita be-
nè accommodatur; Vectigal
ſiquidem propriè dicitur quæ-
dam quantitas, quæ exigitur à
Stationariis, & Publicanis, vul-
go Gabellariis pro rebus, quæ
aut mercimonii gratia vehun-
tur, vt latè *Bertach. in ſuo tract.*
de gab in præludio, vel quæ non 99
ſint propriæ, aut fiſcales, vt be-
nè diſtinxit Conſtantinus Im-
perator *in l. vniuerſi, C. de vectig.*
& comm. & cõſonat reſcriptum 100
Gratiani *in l. à legatis eodem tit.*
quæ excitata quantitas erat o-
ctaua pars rerum, quæ vehe-
bantur, & declarauerat idem
Gratian. in l. ex præſtatione eod. tit.
C. de vectig. & comm. Et vectigal 101
diſtingui à collecta ſcribit *Six-*
tin. lib. 2. de regalib. c. 6. n. 13. in fi. &
diuerſam eſſe rationẽ obſerua-
uit Klok. *de contributionib. cap. 19.*
num. 584. vbi in dubio iudican-
dum contra fiſcum, & collectã 102
ſcripſit *ibidem* Klok *num. 622. per*
l. 10. ff. de iur. fiſc. Couarr. var reſol.
lib. 1. cap. 18. cum alijs allegatis ab
eod. Klok *loco cit.*

A ſolutione igitur iſtorum 103
vectigalium debent præſeruari
immu-

Digitized by Google

validis, & iuſtis, *Rot. dec.* 179. *n.* 1. *par.* 7. *& alibi paſſim*; & iniuſti-
212 tiam reſultare ex eo quod cum Arbores, de quibus agitur, non fuerint plantatæ dimiſſo ſpatio quinque pedum à fundo alieno, vt præſcribitur in *l. final. in fin ff. finium regund.* non debe-
213 bant ſolum reduci, & moderari, vt dicitur in ſententiis, ſed quidem à radicibus euelli, atq; extirpari, vt per *Gloſſ. in l.* 1. *verb. rediget, verſ. oppone C. de interdict. vbi Salicet. nu.* 3. *circa med. in quarta oppoſit. Nicol. Vall. de reb. dub. tit. ſumma eorum, quæ habentur, num.* 8. *verſ. ego ſi contra factum inter tract. mag. tom.* 18. *fol. mihi* 329. *Io. Baptiſta Coſt. de fact. ſcient. & ignorant. diſtinct.* 1. *centur.* 1. *n.* 1. *& n.* 20. *Ruginell. de Arbor. controu. cap.* 7. *num* 7. *Viu. deciſ.* 242. *num.* 2.

Ad quod obiectum tollendum negabat altera Pars veritatem *d. l. final. ff. fin. regund.* ſignanter vbi firmat, quod in
214 plantandis arboribus requiratur diſtantia quinque pedum à fundo vicini; etenim *Alciat. lib.* 2. *diſpunct. cap.* 6. dicit dictam legem factam Athenis per Solonem, & maxima ex parte à Iuriſcõſulto Gaio Grecè ſcriptam
215 malè fuiſſe Latinè translatam per Bulgarum, qui loco illorum verborum, *alia autem ligna quinque pedes*, ſcribere debuiſſet, *alias autem arbores duo pedes.* Cuius Alciati ſententiam ſequuti fuerunt *Maxill. ad conſuet. Bar. rubr. Si vicini arbor in vicini fundum impendat num.* 3. *& plures alij congeſti per Giouagn. conſil.* 30. *lib.* 2. *n.* 13. *& Ruginell. vbi ſupra cap. vlt. num.* 4.

Sed fuit replicatum *Alciati* ſententiam aut non eſſe amplectendam contra verba clara 216
textus, qui iuxta caſtigatiorem impreſſionem in Pandectis Florentinis loquitur de quinque, non autem de duobus pedibus, cum quo concordant verba Plutarchi in vita Solonis relata *à Ruginell. cap.* 7. *num.* 1. ibi, *Definiuit etiam plantationis menſuras, cum qui in agro quid plantaret, quinque pedibus à vicino abeſſe iuſſiſſet, qui vero ficũ, vel oleam nouem*, de quo etiam teſtatur *Cel. Rodigin. lect. antiq. lib.* 14. *cap.* 41. *in fin. Gregor. Toloſ. in Syntagm. Iur. vniuerſ. par.* 3. *lib.* 20. *cap.* 9. *num.* 6. *Odofred. in d. l. final in fin. verſ. ſi alias arbores, Nicol. Vall. vbi ſupra d. num.* 8. *Cepoll. de ſeruit. vrban. præd. cap.* 81. *num.* 1 *&* 2. *Riminald. Iun. conſ.* 367. *n.* 24. *lib.* 4. *Viu. d. deciſ.* 242 *num.* 2. præſertim cum idem *Alciatus* ex- 217
preſsè reprobetur ab *Anton. Auguſt. lib. emendat.* 2. *cap. vlt. Cuiac. in dicta l. final. num.* 2. *aliiſque relatis à gloſſ. margin. ibidem, & faciunt deducta per Fachin. controu. Iur.*

Iur. cap. 35. litt. D. vſque ad fin.
Aut in omnem caſum dicebatur pro parte Bartholomæi difficultatem ceſſare, ex quo dictæ arbores ſint plantatæ in confinio vtriuſque vineæ, & ſic etiam deficiat diſtãtia duorum pedum. Eſſe autem in confinio probari, tum ex ſententia Iudicis Curię Burgi, qua vtitur Martia, ibi, *in confinio vinearum ambarum Partium*, tum ex Inſtrumento concordiæ inter Auctores collitigantium celebrato, ibi, *la fratta che ſtà, e diuide la Vigna di eſſo Sig. Antonio, e quella del Sig. Nicolò*, tum demum quia ad rectam lineam eiuſdem Sepis in parte ſuperiori adeſt murus, qui à Partibus fuit declaratus communis; quibus omnibus adſtipulatur iuris
218 præſumptio, ſecundum quam Sepes cenſetur in dubio poſita in confinio, vt ex verbis *d. l. fin. ff. fin. regund. tradit Ruginell. vbi ſup. d. cap. 7. n. 72. Rota in recent. deciſ. 95. num. 9. & ſeq. & deciſ. 158. num. 7. par. 8.*

Ad aſſertam verò conſuetudinem pro parte Martiæ allegatam, quòd in conficienda Sepe ſoleat relinqui ſpatium duorum palmorum, & ad dictum Inſtrumentum concordiæ, vbi prætenditur auctoribus Martiæ fuiſſe conceſſum ſitum trium palmorum intus Vineam Bartholomæi, reſponſum fuit, conſuetudinem non
fuiſſe ſufficienter probatam cũ 219
ſuis requiſitis, de quibus per
Menoch. conſ. 545. num. 20. & conſ. 220
1239. num. 16. & concordiam non tribuere dictam quantitatem terreni iure dominij, ſed ſolum iure ſeruitutis ad certũ, & determinatum effectum, ibi, *ſolo per accommodare, ouero fare la fratta*, vt ponderando dictam taxatiuam *ſolum* cõſuluit *Surd. conſ. 572. num. 46.*

Et hinc deſumebatur etiam iniuſtitia ſententiarum quoad Fontes, & Foueum, quia cum concordia non tribuat tres palmos terreni iure dominij, ſed ſolum iure ſeruitutis, inde Bartholomæus Dominus fundi nõ
dicitur prohibitus intra pro- 221
prium ſitum effodere foueum, aliaque facere ad placitum iuxta diſpoſitionem *Text. in l. quoties la 1. §. ſeruitutum, ff. de ſeruitut.*

Demum fuit allegata præ- 322
ſcriptio, ex quo arbores ſint nimis annoſæ, & auctores Bartholomæi non reclamauerint ex deductis per *Giouagn. reſp. 30 per tot. vol. 2.* & in ſimili de
quinque pedum præſcriptione 223
notauit *Cuiac. in l. quinque pedum C. fin. regund.* Sed vltra quod in facto negabat altera Pars arborum antiquitatem, adhuc aſſerebat in hac materia non ad-

admitti præſcriptionem , ſiue
224 quia arbores propter naturalē
motum numquam manent in
eodem loco , & ſtatu , & ſic
225 quotidie grauant , ſiue etiam
quia vbi eſt naturalis motus
continuus , non eſt continua
poſſeſsio , & pluribus alijs rationibus defendit *Ruzinell.d.cap. 7.num. 27. & ſeqq. & comprobat Magon.deciſ.Florent.6.ante num.4. verſ.& quamuis*.

Quibus omnibus perpenſis hodie DD. reſponderunt non eſſe locum Statuto de duabus vtraque Parte informante.

Prædd.autem quamuis Priuatorum rura reſpicientia , inſtruunt nihilominus etiam ad publicum Ius, & peritiam Taxarum.

DE IMMVNITATE Taxarum. Cap.VII.

1 IMmunis ſcilicet abſq; mu-
nere & vere dicitur à vacatione à muneribus, vt *ex l.pæn. §.duo ff.de vac.mun. & ex l.un. C.*
2 *de vacat. publ.mun.lib.*10.& Im-
munitatem eſſe otium declarauit Cicer. in Verr.& quidem otioſus dici quiſque poſſet qui
3 eſt immunis, ſed verbum otiū
probrum cantauit *Eliodor.* recitato à Socrate Carmine vlt. *non Probrum eſt operarios; eſt ceſſa-*
*tio probrum &c.*nihilominus da- 4
ta eſt immunitas in argumen-
tum meritorum , ex quo enim 5
quiſque tenetur ſubire publica
munera.vt ex *tit. C. de Immunit. nemini conced.lib.*10.*et de muner.& honorib. & quemadmodum Ciuil.*
munera induc. & de excuſ. mun. in 6
*C. eod lib.*10. Ideo à Commu- 7
ni Regula probroſi otij aliquæ
certæ perſonæ excipiēdæ viſæ 8
ſunt,quæ tamen ex rebus bene geſtis Ius quoddam abſtinendi a muneribus , & curis publicis , vacandi ſibi ipſis incumbendi cauſa meruerunt .

Hinc ad præſeruatas quo- 9
que res & perſonas à publicis
muneribus non incongruè ex-
tenſum eſt à iure nomen hoc 10
Immunitas, quia eadem ferme ratione fouetur.

Eſt autē Immunitas vel perſonalis, vel localis , vel realis , vel gentilitia , vt de priuilegio recenſet diſtinctionem *Bart.in l. 1.num.2. verſ.primo caſu* ibi : vn-
de dicuntur *ff. de mand.Princ.*nec 11
eſt aliud immunitas , niſi ſpecies priuilegij , vt ſupponit expreſsè idem *Bart.in l.1.num* 1.*&*
*ibi annot C de indict.lib.*10.*& Vil-* 12
lagut. de extenſ.legum cap. fin. circa princ. appellauit immunitatem priuilegium , & libertatem, & *Archidiaconus in Can.cum deuotiſſimi* 12.*quæſt.*2.appellauerat ſecuritatem à muneribus , & à vexatio-

Digitized by Google

13 xationibus. Perſonalis indica-
14 tur in *l.3.C.de excuſ. mun. lib.*10.
Localis in præcepto Dei ad
Moyſem Numer. *cap.*35. ibi:
Decernite quæ Vrbes eſſe de-
beant in prę ſidia fugitiuorum,
& paſsim habetur in *tit.C de ijs,*
qui ad Eccl.confug. ſicut ex Bulla
Gregor.XIV quę incipit,Cum
alias &c. impreſſa penes *Donat.*
de Aſyl. ante principium mate-
15 riæ. Et ſi quæ ſint ſimiles, ſed
propriè ad rem noſtram dici-
tur Immunitas localis, quando
aliqua Ciuitas, vel locus ex
gratia Principis, vel ex con
uentione inita cum ipſo Prin-
cipe, vel Republica eximitur à
ſolutione gabellarum, & colle-
ctarum, de quibus *Cicer.*5.*Ver-*
rin.ibi Immunes Ciuitates, & ha-
16 betur *in l.*4. §. *quamquam in qui-*
*buſdam ff.de cenſibus,*dicitur autē
localis, quia ſolus locus,& bo-
na omnia in eo contenta ha-
bent immunitatē reſpectu eiuſ-
dem loci, & bonorum, vnde
17 perſonæ recedentes à loco, &
bonis prædictis ſi non ſolum
corpore, ſed etiam animo ſpo-
lient ſe poſſeſsione naturali, &
ciuili perdent immunitatem
18 prædictam. Realis verò eſt,quæ
reſidet ſpecialiter in aliqua cer-
ta re,vt idem *Cic.loc.cit.* ibi,Im-
munes agros, liberoſque &c.
& *Plin.in panegir.* ibi, Eandem
immunitatem in paternis bo-
nis filio tribuit.

Et eſt Immunitas ſpecies pri-
uilegij. Priuilegium ſiquidem, 19
quod dicitur quædam priuata
lex *c. priuilegium diſt.*3 *c. Abbate* 20
de verb. ſignificatione, tamquam
genus prædicatur de pluribus
differentijs ſpecie, aut enim
dicitur libertas, vt in Eccleſia, 21
quod conſuluit *Bald. conſ.* 246.
*antiqua querela &c.in princip.lib.*3
aut priuilegium iuriſdictionis,
vt v.gr.in Vrbe, et alibi Natio 22
Florentina habet ex conceſsio-
ne ſa.me.Leon.X.ſub auſpicijs 23
Sereniſsimi Magni Ducis Flo-
rentiæ ius eligendi ſibi Conſu-
lem,qui ſimplicem iuriſdictio-
nem habet ſuper Curialibus 24
Florentinis, habetque propriū
Tribunal,et Notarium;et con-
gregari ſolent in māſione eiuſ-
dem ſui Tribunalis, Mercato-
res omnes ad cambiorum ne-
gotia: Itidem et Natio Genuē-
ſis, et Vltramontanæ Conſules
ſuos habent in Vrbe, qui in 25
auditorio Camerarij Riparum,
ſtatis iuriſdicundi diebus ſedent 26
in loco audientiæ cum alijs of-
ficialibus.

Sunt et priuilegia Prælatio-
nis, et alia inter quæ omnia 27
verbum Immunitas prębet no-
bis anſam diſcurrendi in exa-
mine, & ratiocinio materiæ
immunitatis in genere: Noſtri
tamen operis propoſitum ad

ea dirigetur inueſtiganda, quæ
in re ædili aliquam prætendere
valeant exemptionem à ſolu-
tione taxarum in viarum, &
pontium inſtructione, & re-
ſtauratione; quod vt eo facilius
percipiamus, recenſendæ à no-
bis ſunt diſtinctiones immuni-
28 tatis. Et aſſumentes Realem,
conſiderare poſſumus hanc in
bonis patrimonialibus ipſius
Principis, vt *in l. fin. C. de priuil.*
29 *Dom. Aug. lib.* 11. quæ talis im-
munitas nō ſine legitima cau-
30 ſa præſeruatur, quia videlicet
illorum redditus frequentiſsi-
mè deputat ipſe Princeps ne-
ceſsitatibus publicis, vt *in d. l. fin.*
31 & ex hac decidendi ratione,
bene poſſumus deſumere nul-
lius bona hanc habere in ven-
tre immunitatis virtutem in
32 hac materia, cum ad eximen-
dum illa Principis debeat talis
concurrere præponderans cor-
reſpectiuitas, quam nullus ex
33 ſubditis prætendere poteſt; Di-
ſtinguendum tamen eſt inter
Domum Auguſtam, & Bona
Patrimonialia Principis: Do-
34 mus Auguſta, quæ & diuina
dicitur, non eximitur à reſtau-
ratione viæ, *l. ad inſtructionem C.*
de Sacr. S. Eccleſ. l. pen. C. de Priuil.
35 *Dom. Aug lib.* 11. *cum ſimilib.* Pa-
trimonialia autem bona Prin-
cipis, quæ in Vrbe ſunt bona
36 Cameræ Apoſtolicæ, vt Tenu-
tæ eiuſdem Cameræ, & pro-
uentus, quia omnia hæc fructi-
ficant, & erogantur in conſer-
uationem Status Eccleſiæ; ſol-
uitur enim ex talibus fructibus
merces omnium præſidiorum,
& omnium officialium Status
Eccleſiæ, & aliæ fiunt inæſti-
mabiles impenſæ, quæ pro ne-
ceſsitatibus publicis erogantur,
vt ex *d. l. fin.* Ideo quia bona 37
patrimonialia Principis decla-
rantur immunes à taxis in *ead.* 38
l. fin. propterea debent eſſe im-
munia omnia bona Cameræ 39
Apoſtolicæ eadem ratione, vt
ſupra indicaueram, ſed regu- 40
lariter nec ipſa quidem Sacra
Eccleſia excepta tamen facie
ipſius Eccleſiæ, realem, ſiue
localem immunitatem in con-
tributione reſtaurationis viarū
retinet regulariter *d. l. ad inſtru-*
ctionem, & ibi gloſſ. & DD. C. de
Sacroſ. Eccleſ. & d. l. pen. C. de pri-
uil. Dom. Aug. & magis expreſsè
habetur *in §. ad hæc ſancimus, in*
Auth. de Eccleſiaſt. tit. ibi: itineris
ſternendi, aut pontium ædifi-
cij, vel reparationis, ſi opus
fuerit ad inſtar aliorum poſſeſ-
ſorum huiuſmodi opus, & San-
ctas Eccleſias, & Venerabiles
Domos complere, dum ſub il-
la poſsident Ciuitate, ſub qua 41
tale ſit opus, &c. et ibi *gloſ. in*
verb. ſuſtinere: et ſatis ſit conſi-
derare, quod taxæ ſoluuntur
ratio-

Digitized by Google

ratione bonorum pro reſtaura-
42 tione viarum, vt ex *l. ædiles §.*
conſtruat ff. de via publ. Specul. in
tit. de Cenſ. §. 1. verſ. collectio enim
&c. et ita practicatur in Tribu-
nali viarum Vrbis, vt ratione
bonorum ſoluatur taxa, & ra-
tione rerum ſcilicet vehiculo-
rum, equorum, & cæterarum
belluarum ad vehendi vſum.
43 Quo vero ad localem, nullus
eſt locus de iure communi, qui
valeat ſibi immunitatem in
collectis ædilitijs vendicare,
44 dum ipſa ſacra loca ad taxarū
ſolutionem coguntur *d. l. ad in-*
ſtructionem, & ex ſupradictis a-
45 lijs iuribus, niſi ſpecialiter a
Principe eximatur, vt erat in
Vrbe Fabrica S. Petri in ædifi-
catione maximę Porticus Ale-
46 xandrinæ, & ſimiles, quæ nihi-
lominus ſubiecta inde fuit Ma-
giſtratui ædilium, pro ſolutio-
ne taxarum in varijs Chirogra-
phis ſuper hoc à Summ. Ponti-
ficibus emanatis, et alia Loca.
Aduertendum tamen eſt,
47 quod loci immunis vehiculi,
muli, ac etiam alia animalia
ad vecturam non poſſunt in
eadem immunitate numerari,
48 niſi ſaltem tria concurrant,
quod videlicet locus immunis
habeat agros proprios, & fun-
dos, proprioſque habeat vehi-
culos, & mulos, & alia anima-
lia ad vehendum, tertiū quod
loci ſui propria vehant, alio-
quin, ſi alienum quid in tribus 49
hiſce ſit, non iuuabit immuni-
tas, ſed cogendus locus immu-
nis erit ad ſolutionem ta-
xarum portæ & viæ taxatæ, quę
opinio eo magis roborata de-
ducitur *ex Affl. in tract. de feud. in*
tit. quæ ſint regalia &c. in num. 91.
vbi refert, & ſequitur opinio-
nem *Baldi in cap. 1. in num.* 15. *de*
Pac. Conſtant. & prædicti Aucto-
res loquuntur de Eccleſia in
genere, & bonam reddunt ra-
tionem, quia videlicet plauſtra, 50
& vehicula deſtruunt vias, &
ſtratas, vnde non ſolum mo-
uentur iſti DD. ex regula
vtilitatis communis Reipubli- 51
cæ in hoc ordinario onere ra-
tione bonorum, ſed etiā prop- 52
ter damnum, quod inferunt,
quæ duo vincula magis ligāt: §
ſi vero Pater naturalis *inſtit. ciu.*
de adopt. & ibi DD. cum ſimili-
bus.
Perſonalis immunitas pri- 53
mo conſideratur in Eccleſiaſti-
cis perſonis, vt à dignioribus 54
initia ſumamus, *vulgata l. 1. &*
2. ff. de alb. ſcrib. quarum perſo-
narum iura perpendenda à no-
bis ſunt in materia collectarū
in genere, vt ſpecies inde faci-
liori calculo ſupputemus: Iam-
que notiſſimi iuris eſt Eccle-
ſias, & Eccleſiaſticas perſonas
in genere, ſicut & res ipſarum

Digitized by Google

55 iure humano, & diuino, im-
munes eſſe ab exactionibns per
laicos impoſitis, *cap. quamquam*
de cenſiq.in 6.cap.1.de immun. Ec-
c'eſ. eod. lib. 6. gloſſ. ibid. in verbo
Diuino &c. Abb.cons.13. par.2. in
princ.& àtaleis nou.vel collectis
56 bonorum, etiam quæ acquiſi-
uerunt *d c.1.* & à pedagiis, vel
guidagiis, reſpectu bonorum
propriorum, *c.præſenti Clement.*
de cenſib. videlicet patrimonia-
57 lium, *Abbas in cap. ex litteris n.3.*
vers.ex quo inſero de vit.& honeſt.
Cleric. quia gabellæ, & datia
ſoluuntur de rebus propriis,
58 *Abbas Panorm. conſ.6. lib.1. ante*
num.2.verſ.etſi diceres; Vnde cum
59 perſona Clerici ſit immunis,
d.cap. 1. de immunit.in 6. can. 46.
in Concil. Tolet. Concil. Trid. ſeſſ.
25.cap.20. de reform. ita & Cle-
60 ricorum bona, quæ ſequuntur
conditionem perſonæ, *Abbas*
d.conſ.6.ibid.Caual.deciſ.64. n.10.
Decian.cons.51. à num. 15. & ſeq.
lib.3. ſicut etiam ſunt immunes
Clerici ab inſcriptionibus, *l.*
ſancimus, la 2. C.de Sacros.Eccl.&
ibi gloſſ. in verb. inſcriptionibus:
61 Cæterũ omnimoda exemptio
Clericorum, eorumq; immu-
62 nitas à gabellis collectis,& qui-
buſcumque impoſitionibus, ſa-
tis ſuperq; recenſetur, ac ma-
turè ſane diſcuſſa comproban-
tur à Magiſtrali deciſione con-
firmatoria alterius *in recent.par.*
9.dec.412. & poſt eam ſequitur
ſatis affluens ibid.annotatio; &
concordant citata in *dd.iuribus*;
c.non minus, & c. aduerſus de im-
munit.Eccleſ.c.1 & c. clerici de im-
munit.in 6.cum plurib. alijs ſimilib.
ſed & pro ſolutione,& exactio- 63
ne contra Clericos plura con-
currunt examinanda, cum ipſe
Summus Creator, & Redem-
ptor Deus Chriſtus Dominus
iuſſerit Petro, vt ſtaterem in
ventre piſcis repertum daret
etiam pro ſe, & natus eſt ſub 64
tributo Tiberii Cæſaris,& iuſſit
dari tributum *cap.magnus 11.qu.*
1.& ibi Archid. fundatur autem
hæc regulæ exceptio ſecũdum
ius ciuile, & canonicum, etiam
in ratione communis vtilitatis 65
laicorum, & ipſorum clerico-
rum, *Abb.& DD. communiter in*
d.vulgato cap.non minus,& cap.ad-
uerſus de immun.Eccleſ. id, Abb. in
conſ.6.lib.1. & conſ.13. lib.2. De-
cius in cap. Eccleſia S. Mariæ de
conſtitut.cum concord.

Interim vt vtilius ratiocine-
mur, & eo facilius apprehen-
damus quidditatem, & quali-
tatem materiæ immunitatis re-
cenſere, & declarare diſtinctè
terminos diuerſorum onerum
conabor pro viribus.

Publica onera ſunt aut ordi-
naria, aut neceſſaria, aut ex- 66
traordinaria. ordinaria ſunt
impoſitiones antiquæ ip ipſa

Rei-

Digitized by Google

Reipublicæ fundatione ordina-
tæ illius ſubſtentatione, vt paſ-
ſim Plato de Repub. ſunt enim
67 (vt inquit Cicero pro Pomp.)
vectigalia pro Republica im-
poſita, nerui ipſius Reipublicę;
68 Vnde bene ſcripſerat *Ariſtot. lib. 7. Polit.* Ciues diuites neceſ-
69 ſarios eſſe Reipublicæ: iſti nāque ſoluunt facilius vectigalia, & onera: & redeuntes ad rem noſtram, vel ſunt impoſitiones legitima conſuetudine introductæ, cuius initii memoria nō extet iuxta conſiderata *d Salyc. in repet l. vectigalia C. non. vectig. inſt. non poſſ. in num.* 6. & refert ex hiſtoricis *Diodor. Sic. lib. 2. cap. 2. de reb. antiq. Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 4. & 10. & præcipuè in d. cap.*
70 2. vbi de ædilibus curulibus diſcurrit.

71 Onera neceſſaria ſunt, quæ vrgente neceſſitate peſtis, famis, aut belli (quæ Deus auertat) à Republica imponuntur, et hoc legitimè factum dicitur,
72 quia neceſſitas facit etiam de illicito licitum, *Gerard. de Petraſanct. ſingul. vlt.* et in ſimili neceſſariæ exactionis refert
73 *Dion. in Aug.* Extraordinaria vero ſunt nouæ impoſitiones, et gabellæ, quæ vt plurimum reprobantur in iure *Nouar. de gruamin. vaſſallor. grauam. 37. &*
74 *38.* et vtrobique refert Innocentium *in c. innouamus de cenſib.* et alios; præcipuè quando tangunt clericos, *c. 1. & c. Clericis de immun. in 6. d. c. non minus, & c. aduerſ. extr. de immun. Eccleſ. c. ſancitum eſt 23. qu. vlt.* et propterea Princeps ſibi ipſi reſeruauit ius imponendi gabel- 75
las, vt in *toto tit.* C. *non. vectig. inſtit. &c. & ll. allegatis, C. de vectig. & comm.* quam ſententiam 76
iuris ciuilis, confirmarunt ſacri Canones *in c. ſuper quibuſdam 26. & ibi gloſſ. de verb. ſignif. & in d. c. innouamus* 10. *de cenſibus.* 77
Redeuntes igitur ad onera ordinaria, quia hæc ad ſuſiſtentationem Reipublicæ conſtituta fuere, ſunt enim neruus ipſius Reipublicæ, vt notaui ex Cicerone pro Pompeio, & quidem nihil eſſet Reſpublica, niſi à priuatorum ciuium ſubſtantijs foueretur, vnde ſumma ratione exiguntur, & reducamur in memoriā, quod etiam ante conditam Vrbem, Græcorum Imperium varijs priuatorum 78
locorum oneribus ſubſtentabatur, ſicut & Leptis in Affrica ſingula in dies talenta Cartaginenſibus pendebat pro vectigali, vt refert A*lex. ab* Alex. *lib. 4. cap.* 10. vbi & plura loca recenſet circa ſolutionem vectigalium; & Romæ in propoſito diſcurſu antiquitus ex agris, & noualibus decima ſeminum dabatur à ſingulis ciuibus, &

N 2 à Co-

à Colonis *idē* Alex.*loco cit. verſ.*
antiquis etiam &c. Et poſt inter-
80 fectum Iulium Cęſarem in Se-
natu, cum ob multa bellorum
incommoda Reſpublica eſſet
exhauſta pecunijs, Ciues Roma
nos omnes ſuarum facultatum
quintam, & vigeſimam partem
contribuiſſe, notatur *in Thea-*
tro vitę hum. lib. 19. tit. vectigalia;
81 Tributa vero, quia generaliter
ſoluuntur pro ſubſtentatione
Coronę Regis, qui eſt ipſa Reſ-
publica, hoc idem ſeruari de-
bet, vt de Indis refert *Alex. ab*
Alex. lib. 4. cap. 19. & de Egyptijs
82 qui vectigalia in tres diuide-
bant partes; prima ad ſacrorum
miniſteria, & priuatæ vitæ cō-
moda offerebant, ſecundam
Regi, & ad belli, & vitæ cultū
tribuebant, tertiam vero mili-
tibus, vt ex *Diod. Sic. lib. 2. cap. 2.*
83 *de rebus antiq.* & gabellæ exigē-
te vſu, introductæ ſunt, vt ſcrip-
ſerat *Bertach. in ſuo tract. de gabell.*
inter tract. vniuerſal in prob. num. 2
84 *verſ. ne igitur &c.* & in toto fere
orbe terrarum cuſtodiuntur, &
85 exiguntur; Intelligi tamen de-
bet de gabellis, & collectis or-
dinariis, cum alias, ſtrictè con-
ſiderando verbum gabellæ in-
telligi poſſit etiam de extraor-
dinarijs, & iniuſtis impoſitio-
nibus nouis, quæ abſq; aliqua
neceſſitate, nec ad publici re-
giminis fomentum, & alimen-
tum imponuntur, ſed à quibuſ-
dam Baronibus abſque neceſ-
ſitate, & legitima cauſa impo- 86
nuntur, vt ſupponit allegatus
Nouar. de grauaminib. vaſſall. tom. 3
grau. 37. n. 3. & paſſim in eodem
opere, vaſſallos inutiliter exte-
nuari; itaut quemadmodum
Sext. Tarquinius Gabii Ciui-
tatem per ciuium opulentium 87
deſtructionem potitus eſt ita
Barones aliqui diripiendo (in-
quit *Nouar. loc. cit.*) vaſſallorum
bonis potiuntur, dum exceſſi- 88
uè, & iniuſtè exigunt colle-
ctas, vnde ad ſimilitudinem
cauſæ deſtructionis Gabiorum
Gabellas ita dictas, non inueri-
ſimiliter notarem: cui conſo-
nat *tex. c. vlt. in fine princ. 94. di-*
ſtinct. & c. quia plererique extr. de
Immunit. Eccles. & c. cum Apoſto-
lus de cenſibus. Collectæ autem
& gabellæ ordinariæ, & iuſtæ, 89
eæ ſunt, quæ imponuntur dum
ita expediat pro conſeruatione
Regni, vel quod Princeps ita 90
indigeat ære, vt non valeat oc-
currere publicæ vtilitati, quas
duas cauſas aduertit idem *No-*
uar. grau. 58. num. 2. ex Roland. conſ.
1. num. 51. vol. 2. & Capic. in Inueſt.
in verbo Collecta verſ. temporibus
&c. Cæterum gabellæ verbum 91
apud antiquos non inueni vſi-
tatum; ſed poteſt ſecundum
hodiernam diſtinctionem ga-
bella dici impoſitio procedens 92
ab

Digitized by Google

ab ipſo Principe, etiam inuitis vaſſallis; collectam autem eſſe impoſitionem, alicuius contributionis editæ à Ciuitate, mutua ciuium conuentione, & voluntate, pro eadem Ciuitate, & Communitate ſubſtentanda, vt ſupponit Klok *de contribution.cap.5.ex n.104.*

Sed relinquamus terminum Gabella tamquam odioſum, & tranſeamus ad diuerſas ſpecies
93 impoſitionum,& collectarum; premittendum autem eſt,quod huiuſmodi onera ſunt aut perſonalia, aut realia, aut mixta,
94 perſonalium prima ſpecies eſt vectigal, quo verbo vtuntur communiter DD. & Auctores antiqui, vbi de materia impoſitionum, & collectarum diſcurrunt, vt de antiquis *Liu. Aul.Gell Alex. ab Alex.& alij*;
95 de noſtratibus vero *Bertach. in dict. tract. de Gabell. Ferrett. eod. trac. de gab.Bald. & Thomat. de Collect. tract. de æſtim. & Collect. Aiell de Iur. Addeb.& alij*: Diuus autem Thomas ſuper *Epiſt. 13.*
69 *ad Romanos lect. 1. in fin.* vectigal reſtringit ad id, quod ſoluitur pro cuſtodia mercimoniorum, quod nos dicemus potius gui-
97 dagium; vſus eſt autem Diuus Thomas ſuper *epiſt. 13. ad Rom. d.lect. 1. in fin.* hoc termino vectigal, tamquam termino gene-
97 rali, vt de gabella intelligunt Compilatores iuris ciuilis in tit. *C.vectig.nou.inſt. non poſſ. ex reſcripto Seueri, & Antonin. ib id. in l.1.& 2. & Galieni, & Valer. in l.3.eod.tit. & ex reſcripto Conſtantin.in tit. C. de vectigalib. & commiſſ.* ſed proprie ad faciliorem 98
rei intelligentiam, non ita benè accommodatur; Vectigal ſiquidem propriè dicitur quædam quantitas, quæ exigitur à Stationariis, & Publicanis,vulgo Gabellariis pro rebus, quæ aut mercimonii gratia vehuntur, vt latè *Bertach. in ſuo tract. de gab in præludio*, vel quæ non 99
ſint propriæ, aut fiſcales,vt benè diſtinxit Conſtantinus Imperator *in l.vniuerſi, C.de vectig. & comm.* & cõſonat reſcriptum 100
Gratiani *in l. à legatis eodem tit.* quæ excitata quantitas erat octaua pars rerum, quæ vehebantur, & declarauerat idem *Gratian. in l. ex præſtatione eod. tit. C.de vectig.& comm.* Et vectigal 101
diſtingui à collecta ſcribit *Sixtin.lib. 2.de regalib.c.6.n.13.in fi.*& diuerſam eſſe rationē obſeruauit Klok *de contributionib. cap. 19. num. 584.* vbi in dubio iudicandum contra fiſcum,& collectā 102
ſcripſit *ibidem* Klok *num.622.per l.10.ff.de iur.fiſc.Couarr. var reſol. lib.1.cap.18. cum alijs allegatis ab eod.* Klok *loco cit.*

A ſolutione igitur iſtorum 103
vectigalium debent præſeruari immu-

validis, & iuſtis, *Rot.dec.*179.*n.*1.
par. 7. *& alibi paſſim*; & iniuſti-
212 tiam reſultare ex eo quod cum
Arbores, de quibus agitur, non
fuerint plantatæ dimiſſo ſpatio
quinque pedum à fundo alie-
no, vt præſcribitur in *l. final.*
in fin ff. finium regund. non debe-
213 bant ſolum reduci, & modera-
ri, vt dicitur in ſententiis, ſed
quidem à radicibus euelli, atq;
extirpari, vt per *Gloſſ. in l.*1.
verb.rediget, verſ. oppone C. *de in-
terdict. vbi Salicet. nu.*3. *circa med.
in quarta oppoſit. Nicol.Vall.de reb.
dub.tit.ſumma eorum, quæ habentur,
num.*8. *verſ. ego ſi contra factum
inter tract. mag. tom.* 18. *fol. mihi*
329. *Io.Baptiſta Coſt.de fact. ſcient.
& ignorant.diſtinct.*1.*centur.*1. *n.*1.
& n. 20. *Ruginell. de Arbor. con-
trou.cap.*7.*num* 7. *Viu. deciſ.* 242.
*num.*2.

Ad quod obiectum tollen-
dum negabat altera Pars veri-
tatem *d. l. final. ff. fin. regund.* ſi-
gnanter vbi firmat, quod in
214 plantandis arboribus requira-
tur diſtantia quinque pedum
à fundo vicini; etenim *Alciat.
lib.*2.*diſpunct.cap.*6. dicit dictam
legem factam Athenis per So-
lonem, & maxima ex parte à
Iuriſcõſulto Gaio Greçè ſcrip-
215 tam malè fuiſſe Latinè transla-
tam per Bulgarum, qui loco
illorum verborum, *alia autem
ligna quinque pedes*, ſcribere de-
buiſſet, *alias autem arbores duo
pedes.* Cuius Alciati ſententiam
ſequuti fuerunt *Maxill. ad con-
ſuet.Bar.rubr.Si vicini arbor in vi-
cini fundum impendat num.* 3. *&
plures alij congeſti per Giouagn.con-
ſil.*30.*lib.*2.*n.* 13. *& Ruginell. vbi
ſupra cap.vlt.num.*4.

Sed fuit replicatum *Alciati*
ſententiam aut non eſſe am- 216
plectendam contra verba clara
textus, qui iuxta caſtigatio-
rem impreſſionem in Pande-
ctis Florentinis loquitur de
quinque, non autem de duo-
bus pedibus, cum quo concor-
dant verba Plutarchi in vita
Solonis relata *à Ruginell. cap.*7.
*num.*1. ibi, *Definiuit etiam planta-
tionis menſuras, cum qui in agro
quid plantaret, quinque pedibus à
vicino abeſſe iuſſiſſet, qui vero ficũ,
vel oleam nouem*, de quo etiam
teſtatur *Cel. Rodign. lect. antiq.
lib.*14.*cap.*41.*in fin.* Gregor. *Toloſ.
in Syntagm.Iur.vniuerſ. par.*3. *lib.*
20.*cap.*9.*num.*6. *Odofred.in d.l.fi-
nal in fin.verſ. ſi alias arbores*, *Ni-
col.Vall.vbi ſupra d.num.*8. *Cepoll.
de ſeruit.vrban.præd.cap.*81.*num.*1
& 2.*Riminald.Iun.conſ.*367. *n.*24.
*lib.*4.*Viu.d.deciſ.*242 *num.*2. præ-
ſertim cum idem *Alciatus* ex- 217
preſsè reprobetur ab *Anton.Au
guſt.lib.emendat.*2.*cap.vlt. Cuiac.in
dicta l.final. num.* 2. *aliiſque rela-
tis à gloſſ. margin. ibidem*, *& fa-
ciunt deducta per Fachin. controu.*

Iuc.

Iur. cap. 35. *litt. D. vſque ad fin.*
Aut in omnem caſum dice-
batur pro parte Bartholomæi
difficultatem ceſſare, ex quo
dictæ arbores ſint plantatæ in
confinio vtriuſque vineæ, &
ſic etiam deficiat diſtãtia duo-
rum pedum. Eſſe autem in
confinio probari, tum ex ſen-
tentia Iudicis Curię Burgi, qua
vtitur Martia, ibi, *in confinio vi-
nearum ambarum Partium*, tum
ex Inſtrumento concordiæ in-
ter Auctores collitigantium
celebrato, ibi, *la fratta che ſtà, e
diuide la Vigna di eſſo Sig. Antonio,
e quella del Sig. Nicolò*, tum de-
mum quia ad rectam lineam
eiuſdem Sepis in parte ſuperio-
ri adeſt murus, qui à Partibus
fuit declaratus communis; qui-
bus omnibus adſtipulatur iuris
218 præſumptio, ſecundum quam
Sepes cenſetur in dubio poſita
in confinio, vt ex verbis *d.l.fin.
ff. fin. regund. tradit Ruginell. vbi
ſup. d. cap.* 7. *n.* 72. *Rota in recent. de-
ciſ.* 95. *num.* 9. *& ſeq. & deciſ.* 158.
num. 7. *par.* 8.
Ad aſſertam verò conſuetu-
dinem pro parte Martiæ alle-
gatam, quòd in conficienda
Sepe ſoleat relinqui ſpatium
duorum palmorum, & ad di-
ctum Inſtrumentum concor-
diæ, vbi prætenditur auctori-
bus Martiæ fuiſſe conceſſum
ſitum trium palmorum intus
Vineam Bartholomæi, reſpon-
ſum fuit, conſuetudinem non
fuiſſe ſufficienter probatam cũ 219
ſuis requiſitis, de quibus per
Menoch. conſ. 545. *num.* 20. *& conſ.* 220
1239. *num.* 16. & concordiam
non tribuere dictam quantita-
tem terreni iure dominij, ſed
ſolum iure ſeruitutis ad certũ,
& determinatum effectum, ibi,
*ſolo per accommodare, ouero fare la
fratta*, vt ponderando dictam
taxatiuam *ſolum* cõſuluit *Surd.
conſ.* 572 *num.* 46.
Et hinc deſumebatur etiam
iniuſtitia ſententiarum quoad
Fontes, & Foueum, quia cum
concordia non tribuat tres pal-
mos terreni iure dominij, ſed
ſolum iure ſeruitutis, inde Bar-
tholomæus Dominus fundi nõ
dicitur prohibitus intra pro- 221
prium ſitum effodere foueum,
aliaque facere ad placitum iux-
ta diſpoſitionem *Text. in l. quo-
ties la* 1. *§. ſeruitutum, ff. de ſeruitut.*
Demum fuit allegata præ- 322
ſcriptio, ex quo arbores ſint
nimis annoſæ, & auctores Bar-
tholomæi non reclamauerint
ex deductis per *Giouagn. reſp.* 30
per tot. vol 2. & in ſimili de
quinque pedum præſcriptione 223
notauit *Cuiac. in l. quinque pedum
C. fin. regund.* Sed vltra quod in
facto negabat altera Pars ar-
borum antiquitatem, adhuc
aſſerebat in hac materia non
ad-

Digitized by Google

admitti præſcriptionem, ſiue
quia arbores propter naturalē
224 motum numquam manent in
eodem loco, & ſtatu, & ſic
225 quotidie grauant, ſiue etiam
quia vbi eſt naturalis motus
continuus, non eſt continua
poſſeſsio, & pluribus alijs ra-
tionibus defendit *Ruginell.d.cap.
7.num. 27. & ſeqq. & comprobat
Magon.deciſ.Florent.6.ante num.4.
verſ.& quamuis*.

Quibus omnibus perpenſis
hodie DD. reſponderunt non
eſſe locum Statuto de duabus
vtraque Parte informante.

Prædd.autem quamuis Pri-
uatorum rura reſpicientia, in-
ſtruunt nihilominus etiam ad
publicum Ius, & peritiam Ta-
xarum.

DE IMMVNITATE Taxarum. Cap.VII.

1 IMmunis ſcilicet abſq; mu-
nere & vere dicitur à vaca-
tione à muneribus, vt *ex l.pæn.
§.duo ff.de vac.mun. & ex l.un. C.*
2 *de vacat. publ.mun.lib.*10.& Im-
munitatem eſſe otium declara-
uit Cicer. in Verr.& quidem
otioſus dici quiſque poſſet qui
3 eſt immunis, ſed verbum otiū
probrum cantauit *Eliodor.* re-
citato à Socrate Carmine vlt.
*non Probrum eſt operarios; eſt ceſſa-
tio probrum &c.*nihilominus da- 4
ta eſt immunitas in argumen-
tum meritorum, ex quo enim 5
quiſque tenetur ſubire publica
munera,vt ex *tit. C. de Immunit.
nemini conced.lib.*10.*et de muner.&
honorib. & quemadmodum Ciuil.
munera induc. & de excuſ. mun. in* 6
*C. eod lib.*10. Ideo à Commu- 7
ni Regula probroſi otij aliquæ
certæ perſonæ excipiēdæ viſæ 8
ſunt,quæ tamen ex rebus bene
geſtis Ius quoddam abſtinendi
a muneribus, & curis publi-
cis, vacandi ſibi ipſis incum-
bendi cauſa meruerunt. 9

Hinc ad præſeruatas quo-
que res & perſonas à publicis
muneribus non incongruè ex-
tenſum eſt à iure nomen hoc 10
Immunitas, quia eadem ferme
ratione fouetur.

Eſt autē Immunitas vel per-
ſonalis, vel localis, vel realis,
vel gentilitia, vt de priuilegio
recenſet diſtinctionem *Bart.in l.
1.num.2. verſ.primo caſu* ibi: vn- 11
de dicuntur *ff. de mand.Princ.*nec
eſt aliud immunitas, niſi ſpe-
cies priuilegij, vt ſupponit ex-
preſsè idem *Bart.in l.*1.*num* 1.*&
ibi annot C de indict.lib.*10.*& Vil-* 12
*lagut. de extenſ.legum cap. fin. circa
princ.* appellauit immunitatem
priuilegium, & libertatem, &
*Archidiaconus in Can.cum deuotiſſi-
mi* 12.*quæſt.*2.appellauerat ſecu-
ritatem à muneribus, & à ve-
xatio-

13 xationibus. Perſonalis indica-
14 tur in *l. 3. C. de excuſ. mun. lib.* 10.
Localis in præcepto Dei ad
Moyſem Numer. *cap.* 35. ibi:
Decernite quæ Vrbes eſſe de-
beant in pręſidia fugitiuorum,
& paſsim habetur in *tit. C de ijs,*
qui ad Eccl. confug. ſicut ex Bulla
Gregor. XIV quę incipit, Cum
alias &c. impreſſa penes *Donat.*
de Aſyl. ante principium mate-
15 riæ. Et ſi quæ ſint ſimiles, ſed
propriè ad rem noſtram dici-
tur Immunitas localis, quando
aliqua Ciuitas, vel locus ex
gratia Principis, vel ex con
uentione inita cum ipſo Prin-
cipe, vel Republica eximitur à
ſolutione gabellarum, & colle-
ctarum, de quibus *Cicer. 5. Ver-*
rin. ibi Immunes Ciuitates, & ha-
16 betur *in l. 4. §. quamquam in qui-*
buſdam ff. de cenſibus, dicitur autē
localis, quia ſolus locus, & bo-
na omnia in eo contenta ha-
bent immunitatē reſpectu eiuſ-
dem loci, & bonorum, vnde
17 perſonæ recedentes à loco, &
bonis prædictis ſi non ſolum
corpore, ſed etiam animo ſpo-
lient ſe poſſeſsione naturali, &
ciuili perdent immunitatem
18 prædictam. Realis verò eſt, quæ
reſidet ſpecialiter in aliqua cer-
ta re, vt idem *Cic. loc. cit.* ibi, Im-
munes agros, liberoſque &c.
& *Plin. in panegir.* ibi, Eandem
immunitatem in paternis bo-
nis filio tribuit.

Et eſt Immunitas ſpecies pri-
uilegij. Priuilegium ſiquidem, 19
quod dicitur quædam priuata
lex *c. priuilegium diſt. 3. c. Abbate* 20
de verb. ſignificatione, tamquam
genus prædicatur de pluribus
differentijs ſpecie, aut enim
dicitur libertas, vt in Eccleſia, 21
quod conſuluit *Bald. conſ.* 246.
antiqua querela &c. in princip. lib. 3
aut priuilegium iuriſdictionis,
vt v. gr. in Vrbe, et alibi Natio 22
Florentina habet ex conceſsio-
ne ſa. me. Leon. X. ſub auſpicijs 23
Sereniſsimi Magni Ducis Flo-
rentiæ ius eligendi ſibi Conſu-
lem, qui ſimplicem iuriſdictio-
nem habet ſuper Curialibus 24
Florentinis, habetque propriū
Tribunal, et Notarium; et con-
gregari ſolent in māſione eiuſ-
dem ſui Tribunalis, Mercato-
res omnes ad cambiorum ne-
gotia: Itidem et Natio Genuē-
ſis, et Vltramontanæ Conſules
ſuos habent in Vrbe, qui in 25
auditorio Camerarij Riparum,
ſtatis iuriſdicundi diebus ſedent 26
in loco audientiæ cum alijs of-
ficialibus.

Sunt et priuilegia Prælatio-
nis, et alia inter quæ omnia 27
verbum Immunitas pręþet no-
bis anſam diſcurrendi in exa-
mine, & ratiocinio materiæ
immunitatis in genere: Noſtri
tamen operis propoſitum ad
ea

ea dirigetur inueſtiganda, quæ
in re ædili aliquam prætendere
valeant exemptionem à ſolu-
tione taxarum in viarum, &
pontium inſtructione, & re-
ſtauratione; quod vt eo facilius
percipiamus, recenſendæ à no-
bis ſunt diſtinctiones immuni-
28 tatis. Et aſſumentes Realem,
conſiderare poſſumus hanc in
bonis patrimonialibus ipſius
Principis, vt *in l. fin. C. de priuil.*
29 *Dom. Aug. lib.* 11. quæ talis im-
munitas nō ſine legitima cau-
30 ſa præſeruatur, quia videlicet
illorum redditus frequentiſsi-
mè deputat ipſe Princeps ne-
ceſsitatibus publicis, vt *in d. l. fin.*
31 & ex hac decidendi ratione,
bene poſſumus deſumere nul-
lius bona hanc habere in ven-
tre immunitatis virtutem in
32 hac materia, cum ad eximen-
dum illa Principis debeat talis
concurrere præponderans cor-
reſpectiuitas, quam nullus ex
33 ſubditis prætendere poteſt; Di-
ſtinguendum tamen eſt inter
Domum Auguſtam, & Bona
Patrimonialia Principis: Do-
34 mus Auguſta, quæ & diuina
dicitur, non eximitur à reſtau-
ratione viæ, *l. ad inſtructionem C.*
de Sacr. S. Eccleſ. l. pen C. de Priuil.
35 *Dom. Aug. lib.* 11. *cum ſimilib.* Pa-
trimonialia autem bona Prin-
cipis, quæ in Vrbe ſunt bona
36 Cameræ Apoſtolicæ, vt Tenu-
tæ eiuſdem Cameræ, & pro-
uentus, quia omnia hæc fructi-
ficant, & erogantur in conſer-
uationem Status Eccleſiæ; ſol-
uitur enim ex talibus fructibus
merces omnium præſidiorum,
& omnium officialium Status
Eccleſiæ, & aliæ fiunt inæſti-
mabiles impenſæ, quæ pro ne-
ceſsitatibus publicis erogantur,
vt ex *d. l. fin.* Ideo quia bona 37
patrimonialia Principis decla-
rantur immunes à taxis in *ead.* 38
l. fin. propterea debent eſſe im-
munia omnia bona Cameræ 39
Apoſtolicæ eadem ratione, vt
ſupra indicaueram, ſed regu- 40
lariter nec ipſa quidem Sacra
Eccleſia excepta tamen facie
ipſius Eccleſiæ, realem, ſiue
localem immunitatem in con-
tributione reſtaurationis viarū
retinet regulariter *d. l. ad inſtru-*
ctionem, & ibi gloſſ. & DD. C. de
Sacroſ. Eccleſ. & d. l. pen. C. de pri-
uil. Dom. Aug. & magis expreſsè
habetur *in §. ad hæc ſancimus, in*
Auth. de Eccleſiaſt. tit. ibi: itineris
ſternendi, aut pontium ædifi-
cij, vel reparationis, ſi opus
fuerit ad inſtar aliorum poſſeſ-
ſorum huiuſmodi opus, & San-
ctas Eccleſias, & Venerabiles
Domos complere, dum ſub il-
la poſsident Ciuitate, ſub qua 41
tale fit opus, &c. et ibi *gloſ. in*
verb. ſubſtinere: et ſatis ſit conſi-
derare, quod taxæ ſo luuntur
ratio-

Digitized by Google

ratione bonorum pro reſtaura-
42 tione viarum, vt ex *l. ædiles §.*
conſtruat ff. de via publ. Specul. in
tit. de Cenſ. §. 1. verſ. collectio enim
&c. et ita practicatur in Tribu-
nali viarum Vrbis, vt ratione
bonorum ſoluatur taxa, & ra-
tione rerum ſcilicet vehiculo-
rum, equorum, & cæterarum
belluarum ad vehendi vſum.
43 Quo vero ad localem, nullus
eſt locus de iure communi, qui
valeat ſibi immunitatem in
collectis ædilitijs vendicare,
44 dum ipſa ſacra loca ad taxarũ
ſolutionem coguntur. *d. l. ad in-*
ſtructionem, & ex ſupradictis a-
45 lijs iuribus, niſi ſpecialiter a
Principe eximatur, vt erat in
Vrbe Fabrica S. Petri in ædifi-
catione maximę Porticus Ale-
46 xandrinæ, & ſimiles, quæ nihi-
lominus ſubiecta inde fuit Ma-
giſtratui ædilium, pro ſolutio-
ne taxarum in varijs Chirogra-
phis ſuper hoc à Summ. Ponti-
ficibus emanatis, et alia Loca.
Aduertendum tamen eſt,
47 quod loci immunis vehiculi,
muli, ac etiam alia animalia
ad vecturam non poſſunt in
eadem immunitate numerari,
48 niſi ſaltem tria concurrant,
quod videlicet locus immunis
habeat agros proprios, & fun-
dos, proprioſque habeat vehi-
culos, & mulos, & alia anima-
lia ad vehendum, tertiũ quod
loci ſui propria vehant, alio-
quin, ſi alienum quid in tribus 49
hiſce ſit, non iuuabit immuni-
tas, ſed cogendus locus immu-
nis erit ad ſolutionem ta-
xarum portæ & viæ taxatæ, quę
opinio eo magis roborata de-
ducitur *ex Affl. in tract. de feud. in*
tit. quæ ſint regalia &c. in num. 91.
vbi refert, & ſequitur opinio-
nem *Baldi in cap. 1. in num.* 15. *de*
Pac. Conſtant. & prædicti Aucto-
res loquuntur de Eccleſia in
genere, & bonam reddunt ra-
tionem, quia videlicet plauſtra, 50
& vehicula deſtruunt vias, &
ſtratas, vnde non ſolum mo-
uentur iſti DD. ex regula
vtilitatis communis Reipubli-
cæ in hoc ordinario onere ra- 51
tione bonorum, ſed etiã prop- 52
ter damnum, quod inferunt,
quæ duo vincula magis ligãt; §
ſi vero Pater naturalis *inſtit. ciu.*
de adopt. & ibi DD. cum ſimili-
bus.
Perſonalis immunitas pri- 53
mo conſideratur in Eccleſiaſti-
cis perſonis, vt à dignioribus 54
initia ſumamus, *vulgata l. 1. &*
2. ff. de alb. ſcrib. quarum perſo-
narum iura perpendenda à no-
bis ſunt in materia collectarũ
in genere, vt ſpecies inde faci-
liori calculo ſupputemus: Iam-
que notiſſimi iuris eſt Eccle-
ſias, & Eccleſiaſticas perſonas
in genere, ſicut & res ipſarum

N iure

55 iure humano, & diuino, im-
munes eſſe ab exactionibns per
laicos impoſitis, *cap. quamquam
de cenſiq. in 6. cap. 1. de immun. Ec-
cleſ. eod. lib. 6. gloſſ. ibid. in verbo
Diuino &c. Abb. cons. 13. par. 2. in
princ.* & à taleis nou. vel collectis
56 bonorum, etiam quæ acquiſi-
uerunt *d c. 1.* & à pedagiis, vel
guidagiis, reſpectu bonorum
propriorum, *c. præſenti Clement.
de cenſib.* videlicet patrimonia-
57 lium, *Abbas in cap. ex litteris n. 3.
vers. ex quo infero de vit. & honeſt.
Cleric.* quia gabellæ, & datia
ſoluuntur de rebus propriis,
58 *Abbas Panorm. conſ. 6. lib. 1. ante
num. 2. verſ. etſi diceres*; Vnde cum
59 perſona Clerici ſit immunis,
d. cap. 1. de immunit. in 6. can. 46.
in Concil. Tolet. Concil. Trid. ſeſſ.
25. *cap. 20. de reform.* ita & Cle-
60 ricorum bona, quæ ſequuntur
conditionem perſonæ, *Abbas
d. conſ. 6. ibid. Caual. deciſ.* 64. *n.* 10.
Decian. cons. 51. *à num.* 15. *& ſeq.
lib. 3.* ſicut etiam ſunt immunes
Clerici ab inſcriptionibus, *l.
ſancimus, la 2. C. de Sacros. Eccl. &
ibi gloſſ. in verb. inſcriptionibus*:
61 Cæterũ omnimoda exemptio
Clericorum, eorumq; immu-
62 nitas à gabellis collectis, & qui-
buſcumque impoſitionibus, ſa-
tis ſuperq; recenſetur, ac ma-
turè ſane diſcuſſa comproban-
tur à Magiſtrali deciſione con-
firmatoria alterius *in recent. par.
9. dec.* 412. & poſt eam ſequitur
ſatis affluens ibid. annotatio; &
concordant citata in *dd. iuribus;
c. non minus, & c. aduerſus de im-
munit. Eccleſ. c. 1 & c. clerici de im-
munit. in 6. cum plurib. alijs ſimilib.*
ſed & pro ſolutione, & exactio- 63
ne contra Clericos plura con-
currunt examinanda, cum ipſe
Summus Creator, & Redem-
ptor Deus Chriſtus Dominus
iuſſerit Petro, vt ſtaterem in
ventre piſcis repertum daret
etiam pro ſe, & natus eſt ſub 64
tributo Tiberii Cæſaris, & iuſſit
dari tributum *cap. magnus 11. qu.
1. & ibi Archid.* fundatur autem
hæc regulæ exceptio ſecũdum
ius ciuile, & canonicum, etiam
in ratione communis vtilitatis 65
laicorum, & ipſorum clerico-
rum, *Abb. & DD. communiter in
d. vulgato cap. non minus, & cap. ad-
uerſus de immun. Eccleſ. id. Abb. in
conſ. 6. lib. 1. & conſ. 13. lib. 2. De-
cius in cap. Eccleſia S. Mariæ de
conſtitut. cum concord.*

Interim vt vtilius ratiocine-
mur, & eo facilius apprehen-
damus quidditatem, & quali-
tatem materiæ immunitatis re-
cenſere, & declarare diſtinctè
terminos diuerſorum onerum
conabor pro viribus.

Publica onera ſunt aut ordi-
naria, aut neceſſaria, aut ex- 66
traordinaria. ordinaria ſunt
impoſitiones antiquæ ip ipſa
Rei-

Digitized by Google

Reipublicæ fundatione ordina-
tæ illius ſubſtentatione, vt paſ-
ſim Plato de Repub.ſunt enim
67 (vt inquit Cicero pro Pomp.)
vectigalia pro Republica im-
poſita,nerui ipſius Reipublicę;
68 Vnde bene ſcripſerat *Ariſtot.
lib.7.Polit.* Ciues diuites neceſ-
69 ſarios eſſe Reipublicæ: iſti nã-
que ſoluunt facilius vectigalia,
& onera: & redeuntes ad rem
noſtram, vel ſunt impoſitiones
legitima conſuetudine intro-
ductæ,cuius initii memoria nõ
extet iuxta conſiderata *à Salyc.
in repet l.vectigalia C. non. vectig.
inſt.non poſſ.in num.* 6.& refert ex
hiſtoricis *Diodor.Sic.lib.*2. *cap.*2.
de reb.antiq. Alex. ab Alex. lib. 4.
*cap.*4. *&* 10. & *præcipuè in d.cap.*
70 2.vbi de ædilibus curulibus di-
ſcurrit.

Onera neceſſaria ſunt, quæ
71 vrgente neceſſitate peſtis, fa-
mis, aut belli (quæ Deus auer-
tat) à Republica imponuntur,
et hoc legitimè factum dicitur,
72 quia neceſſitas facit etiam de
illicito licitum, *Gerard. de Pe-
traſanct. ſingul. vlt.* et in ſimi-
li neceſſariæ exactionis refert
73 *Dion. in Aug.* Extraordinaria
vero ſunt nouæ impoſitiones,
et gabellæ, quæ vt plurimum
reprobantur in iure *Nouar. de
grauamin. vaſſallor.grauam.*37. *&*
74 38. et vtrobique refert Inno-
centium *in c. innouamus de cen-
ſib.* et alios; præcipuè quando
tangunt clericos, *c.*1. *& c. Cleri-
cis de immun.in* 6. *d. c. non minus,
& c. aduerſ. extr. de immun. Ec-
cleſ. c. ſancitum eſt* 23. *qu. vlt.* et
propterea Princeps ſibi ipſi re-
ſeruauit ius imponendi gabel- 75
las, vt in *toto tit.* C. *non. vectig.
inſtit.&c. & ll. allegatis, C. de ve-
ctig. & comm.* quam ſententiam 76
iuris ciuilis, confirmarunt ſacri
Canones *in c. ſuper quibuſdam*
26. *& ibi gloſſ. de verb. ſignif. &
in d. c. innouamus* 10. *de cenſibus.* 77
Redeuntes igitur ad onera or-
dinaria, quia hæc ad ſuſiſten-
tationem Reipublicæ conſtitu-
ta fuere, ſunt enim neruus ip-
ſius Reipublicæ, vt notaui ex
Cicerone pro Pompeio,& qui-
dem nihil eſſet Reſpublica,niſi
à priuatorum ciuium ſubſtan-
tijs foueretur, vnde ſumma ra-
tione exiguntur,& reducamur
in memoriã, quod etiam ante
conditam Vrbem, Græcorum
Imperium varijs priuatorum 78
locorum oneribus ſubſtenta-
batur,ſicut & Leptis in Affrica
ſingula in dies talenta Cartagi-
nenſibus pendebat pro vecti-
gali, vt refert A*lex.ab* A*lex. lib.*
4. *cap.*10. vbi & plura loca re-
cenſet circa ſolutionem vecti-
galium; & Romæ in propoſi-
to diſcurſu antiquitus ex agris,
& noualibus decima ſeminum
dabatur à ſingulis ciuibus, &

ab ipſo Principe, etiam inuitis
vaſſallis; collectam autem eſſe
impoſitionem, alicuius con-
tributionis editæ à Ciuitate,
mutua ciuium conuentione,
& voluntate, pro eadem Ciui.
tate, & Communitate ſubſten-
tanda, vt ſupponit Klok *de con-
tribution.cap.5.ex n.104.*

Sed relinquamus terminum
Gabella tamquam odioſum, &
tranſeamus ad diuerſas ſpecies
93 impoſitionum,& collectarum;
præmittendum autem eſt,quod
huiuſmodi onera ſunt aut per-
ſonalia, aut realia, aut mixta,
94 perſonalium prima ſpecies eſt
vectigal, quo verbo vtuntur
communiter DD. & Auctores
antiqui, vbi de materia impo-
ſitionum, & collectarum di-
ſcurrunt, vt de antiquis *Liu.*
Aul.Gell Alex. ab Alex. & alij;
95 de noſtratibus vero *Bertach. in
dict. tract. de Gabell. Ferrett. eod.
trac. de gab.Bald. & Thomat. de
Collect. tract. de æſtim. & Collect.
Aiell de Iur. Addeb.& alij*: Diuus
autem Thomas ſuper *Epiſt.* 13.
69 *ad Romanos lect.1. in fin.* vectigal
reſtringit ad id, quod ſoluitur
pro cuſtodia mercimoniorum,
quod nos dicemus potius gui-
97 dagium; vſus eſt autem Diuus
Thomas ſuper *epiſt.13. ad Rom.
d.lect.1.in fin.*hoc termino vecti
gal, tamquam termino gene-
97 rali, vt de gabella intelligunt
Compilatores iuris ciuilis in tit.
*C.vectig.nou.inſt. non poſſ. ex re-
ſcripto Seueri, & Antonin. ib id. in
l.1.& 2. & Galieni, & Valer. in
l.3.eod.tit. & ex reſcripto Conſtan-
tin.in tit. C. de vectigalib. & com-
miſſ.* ſed proprie ad faciliorem 98
rei intelligentiam, non ita be-
nè accommodatur; Vectigal
ſiquidem propriè dicitur quæ-
dam quantitas, quæ exigitur à
Stationariis, & Publicanis,vul-
go Gabellariis pro rebus, quæ
aut mercimonij gratia vehun-
tur, vt latè *Bertach. in ſuo tract.
de gab in præludio.* vel quæ non 99
ſint propriæ, aut fiſcales,vt be-
nè diſtinxit Conſtantinus Im-
perator *in l.vniuerſi, C.de vectig.
& comm.* & cõſonat reſcriptum 100
Gratiani *in l. à legatis eodem tit.*
quæ excitata quantitas erat o-
ctaua pars rerum, quæ vehe-
bantur, & declarauerat idem
*Gratian. in l. ex præſtatione eod. tit.
C.de vectig.& comm.* Et vectigal 101
diſtingui à collecta ſcribit *Six-
tin.lib. 2.de regalib.c.6.n.13.in fi.*&
diuerſam eſſe rationẽ obſerua-
uit Klok.*de contributionib. cap.19.
num.584.* vbi in dubio iudican-
dum contra fiſcum,& collectã 102
ſcripſit *ibidem* Klok *num.622.per
l.10.ff.de iur.fiſc.Couarr. var reſol.
lib.1.cap.18. cum alijs allegatis ab
eod.*Klok *loco cit.*

A ſolutione igitur iſtorum 103
vectigalium debent præſeruari
immu-

immunes Clerici, etenim non
104 eſt onus merè reale, ſed mix-
tum, vt infra melius diſtingue-
mus in vnaquaque ſpecie one-
rum huiuſmodi; excepto ta-
105 men ſi pro reparatione viarum
ſit impoſitum, quia tunc rei
neceſſitas impellit, & commu-
nis vtilitas, omnes æqualiter
reſpicit abſque perſonarum di-
ſtinctione vulgatis iuribus, *leg.*
ad inſtructionem, & ibi DD. C. de
106 *ſacroſ. eccl. l.4. §. is vero 2. ff. de*
cenſ. Aldouin.conſ.59.n.16. adeout
nulla immunitas etiam cleri-
calis, nec vlla cuiuſuis dignita-
tis prærogatiua excuſet quomi-
nus quilibet indiſtinctè pro ra-
ta ſubſidium præſtet, Klok *de*
contributionibus cap.9. ex num. 63.
& 67. per l.1. & 2.C.de nauib.non
excuſ.lib.11.& dicemus infra.
Eſt inquam onus mixtum
vectigal, quoniam etſi ſolua-
107 tur pro rebus, non ſoluitur pro
rebus, vt res ſunt, ſed quatenus
non ſint propriæ illorum, qui
eas portant, ſed perſonarum
exemptarum in *d.l. vniuerſi*, vi-
delicet aut fiſci, aut ſimi-
lis.

108 Nec poſſet replicari ex ea-
dem *l.vniuerſi* circa negociatio-
nes, hoc enim non præſumitur
in Clerico, qui debet abſtinere
109 ab illicitis, *cap. negotiatorem 88.*
diſtinct nec ſæcularibus negotiis
Clerici implicantur, *c. mali-*
tijs 21.qu.3.cum duobus canonibus
ibidem ſequentibus c. te quidem 11
quæſt. 1. c. Clerici ab indignis 14.
quæſt.4. cum ſimilibus: Et crede- 110
tur iuramento illius, vel eius
ſamuli, quod res illæ ſunt pro
eius vſu, niſi tamen qualitas 111
rerum, & perſonarum oſtende-
ret negotiationem, vel eſſet in 112
promptu probatio negotiatio-
nis, vt benè diſtinguendo ſcri-
bit Bertach. *de Gabell. part. 7. in*
num.13. & quando res, quas ſe- 113
cum habet Clericus, eſſent ci-
tra vſum Clericorum, nihilo-
minus cum perſona Clerici ſit
immunis, vt late ſupra diximus, 114
non poterit ab eis aliquid exi-
gi, niſi forſan res veheretur ne-
gotiationis cauſa, *Clem præſente,*
& ibi gl. de cenſ. Federic. *de Sen cōſ.*
111. *Quæſtio talis eſt &c.* vel ſi
res fuerint alienę, cui ſpeciei 115
vectigalis conueniunt aliæ ſpe-
cies, videlicet portorium, *gloſſ.*
in cap. ſuper quibuſdam de verbor.
ſignific. vbi & Salinarium; Item 116
& Archimandia ſecundum ex-
poſitionem *Baldi in c. 1. in princ.*
quæ ſint regalia in vſib. feud.
in quo *cap. 1.* itidem & Tollo- 117
num exponit *Bald.* vt refert
Bertach.de gabell. in prælud. in n.2.
ſicut gabellam, datium, & col-
lectam, confundit in eodem 117
genere *Weſemb. conſ.303. nu.77.*
vol.7. Rip. conſ.186. num.6. Klok
d.tract.de contribution.cap.ſ.n.128.
Anga-

119 Angaria pariter eſt verbum ge-
nerale impoſitionis, ſed mere
perſonalis, quia reſtringitur ad
eum caſum quando perſonæ
imponitur onus ſoluendi de
proprio, *Hoſtienſ. in ſumma de
Immunit. Eccleſ. num. 3. gloſſ. in d.
cap. non minus, & in l. neminem, C.
de Sacroſ. Eccleſ. Imol. in cap. quia
10. quæſt. 3. num. 2. Hoſtien. in ſum-
ma de imm. & ex cap. conuenior 23.
quæſt. 6. Dec. in cap. Eccleſia S. Ma-
riæ de conſtit. num.* 224. vbi refert
Signorol. conſ. 21. *Statuta ciuitatis
&c. col. 2. Natt. conſ.* 280. *num.* 5. *in
fine*, & probat *l. viæ ſternendæ
circa finem, ff. de priuileg. veterano-
rum ibi*, & naues eorum anga-
riari vidit, vt ſeruiant proprij
Domini ſumptui, quo caſu pa-
120 riter non poterunt adſtringi
Clerici à Principe laico, quia
non ſunt illius ſubditi, *cap. Ec-
cleſia Sancta Mariæ de conſtit. cap.
Si diligenti de foro compet. & ex
can. 2. 3. & paſſim* 11. *quæſt.* 1. ſed
ſunt omnino exempti à conſti-
121 tutionibus laicorum, & illorũ
edictis non ligantur DD. com-
muniter *in d. cap. Eccleſia Sanctæ
Mariæ*, & præcipuè *Abbas, Cal-
derin. & alij relati per Surd. conſil.*
301. *num.* 12. *verſ. etenim eſt &c.*
cum aliis, quos refert, & ſequi-
tur *Rota in recent. par. 9. deciſ.* 412.
num. 30.

122 Perangaria eſt aliud onus im-
poſitionis, ſed mixtum *Hoſtien.
in ſumm. tit. de immunit. in num. 3.
verſ perangaria &c.* quia tunc ita
dicitur, quando impoſitio re-
ſpicit ſeruitium perſonę ſump-
tibus alienis, *gloſſ. in d. l neminem,
& Innoc. in d. cap. quia cognouimus
10. quæſt. 3. gloſſ. in d. cap. non mi-* 123
*nus, & ibi Hoſt. vers. tot angarijs
&c.* quo caſu pariter per ea,
quæ diximus clerici non co-
gentur à laicis, ex præmiſſis.

Tributum eſt onus aliquan-
do perſonale, & aliquando rea- 124
le, perſonale dicitur capitis,
reale dicitur ſoli, vt benè di-
ſtinctionem ſupponit *Paulus
I.C. in l fin. §. Diuus Veſpaſianus
ff. de cenſ. & de vtroq; ſcripſit Vl-
pianus in l. ætatem in eod. tit.* & di-
ctum eſt à tribuendo, vt paſſim 125
ex d. tit. ff. de cenſib. diſtinctionem
autem inter vectigal, & tribu-
tum, tamquam reale ponit *gloſ.* 126
*in l. 1. §. primo in verbo pendeant ff.
de publicanis, & vectig.* videlicet
tributum ſolui ratione ſoli, tex-
tus autem ſupra citati diſtin-
guunt expreſsè perſonale tri-
butum à reali; & aduertendum
circa præmiſſa ad actionem 127
perſonalem in rem ſcriptam,
vt dirigi actio efficaciter valeat
iuxta caſuum diuerſitatem.
Vbi igitur ſitum eſt onus in 128
ipſa re abſque reſpectu certæ
perſonæ, niſi in quantum poſ-
ſidet fundum obnoxium, con-
cludit *Bart. in l. fin. C. de exact. tri-
but.*

*but.lib.*10.*per illum text.in num.*1.
129 Eccleſiam teneri ad ſoluendũ tributum prædiorum, quæ ad eam peruenerunt habẽtia qualitatem tributariam, vbi pro-
130 culdubio intelligit de tributo reali, & res eo caſu tranſit cum onere ſuo, *vt in cap.* 54. *Concil. Later.*4. *relat.in ſumm. conſil. omn. ſol.mihi* 545. pro ſolutione tributi, & conſonat actus Chriſti Domini apud *Matth.cap.*17.circa ſtaterem in ore piſcis, ſcilicet dramma ſignatum imagine Regis, vt notat *Archid. in cap.tributum* 23. *qu.*8.quia habebat qualitatem tributariã, ideo iuſſit Chriſtus dari pro tributo, non obſtante quod deuenerit ad manus Petri, & propterea exponit Vrbanus Papa *in d.cap. tributum*, quod Eccleſia ſoluit
131 tributum de exterioribus bonis, vt explicat *gloſſ. in verbo de exterioribus &c.* ſcilicet quia cũ onere ad eam peruenerant, *c. cum non ſit in homine extr.de decimis*, *& d. l. diuinam*, & conſonant *c. ſi tributum*, *& c. magnum quidem* 11.*qu.*1. *cum concordantib.*
132 Liquet igitur, quod loquendo in genere onerum mere realiũ, quando res erat obnoxia tributo, vel cuilibet aliæ impoſitioni laicorum, antequam veniret ad manus clericorum debeat tranſire cum eodem onere, *Anchar.in conſ.* 303. *nu.*4. *& præcipuè in verſ.ex quibus &c. Decius in cap.Sanctæ Mariæ de conſtitut. num.* 215. *&* 241. *Henric. Boich.in cap. non minus num.* 5. *de immunit.Eccl. Surd.conſ.*262.*n.*2. *lib.*2.*Bertach.de gabell.par.*7.*n.*21. *verſ. quæ vero poſtea &c. Egid. Thom. de collect.cap.*2.*n* 32 *verſ. ſed ſi prius &c. Abb.conſ.* 53. *in num.*1.*verſ certum eſt &c. ibi, niſi eſſent, par.*1.*&c. Hoſtienſ. in ſum. de immun.Eccl.& alij DD. in cap. non minus de immun. Eccl.* Cin. *in l placet num.*1. *in fine C. de ſacroſ. Eccl.& ibidem Bart. in l. de ijs*, C. *de Epiſc. &* Cleric. *notat Cardin.* Belarm.*ad Concil. Trident.ſeſſ.*25. *cap.*20. *Imola in cap. fin. de vita, & honeſt.cleric.Calderin.conſ.*7. *poſt num.* 2. *de conſtit. Ruin. conſ.* 111. *poſt num.*1.*vol.*5. *Barbat. conſil.*1. *num.*10.*&* 12 *lib.*3. *Anchar. conſ.* 96.*num.*6. Guidopap. *quæſt.*79. *&* 281.*in adnot.in verb.pro rebus &c. Azor. inſtit. moral. lib.*5. *cap.* 13. *verſ.eſt igitur &c.tom.*1. *Bonau. de cenſur.Bull cœn diſp.*1. *q.*19. *par.*3. §.3. *num.*17. 18. *Suarez de cenſ. Bull.cœn.diſp.*21. *ſect.*2. *poſt n.*99. *Bell.diſquiſit cleric.à numer public.* §.3.*per tot German.de ſacr.ſa.imm. lib.*3. *cap.*17. *poſt num.*27. *&* 56. *Bard de iur.Eccleſ.vn.lib.*1.*cap.*39. §.5.*num.*37. *Barell. de Reg. Chart. per tot.cap.*63.*num.*23.31.*Lotther. de re benef.quæſt.*36.*num.*30. *lib.*3. *Gaill.obſeru.*52.*num.*12.*lib.*2.*Leſſ. de iuſt.& iur. lib.*2.*cap.*35. *dub.* 3.

Rota

Digitized by Google

Rota coram Merlino in Alben. Ga-
*bellæ dec.*908.*& in recent.dec.*339.
*in par.*6.*& coram Penia dec.*1079
Klok *de contribution.cap.*12. *n.*74.
& 87.
Sed vt habeat locum hæc
133 regula debent tria concurrere
in ipſo onere impoſito rei, vt
ſit certum, inuariabile, & per-
petuum, *Abb.d.conſ.*53.*nu.*1. *lib.*
1. diſtinguit autem Abbas in-
ter tributum, quod poſſumus
dicere reſponſionem certam
annuam, ſiue canonem, & in-
ter collectas Cõmunitatis, quæ
ſolent alterari ſecũdum diuer-
ſitatem temporum, & oppor-
tunitatis, & ſequitur Imola, &
DD.*in cap. vlt. de vita, & honeſt.*
cleric. recenſendo Imola diuer-
ſitatem opinionum in *num.* 16.
134 *ex verſ.vna eſt &c.* & cõcludunt
denique omnes quod vbi one-
ra habeant mixturam rei, &
perſonæ, nullo modo poſſint
eſſe noxia clericis, *Imol. ibid.*
Bart.in l.reſcripto §. *fin. ff. de mun.*
*& hon.num.*4. ſed vbi onus eſt
135 infixum ipſi rei debet procul
dubio ferri à quolibet ſucceſſo-
re in ipſa re, etiam clerico. *Abb.*
poſt.Bart. & alios, quos allegat
*d.conſ.*53.*lib.*1.*num.*1.*verſ. certum*
136 *eſt &c.* ſecus autem in collectis,
& impoſitionibus extraordina-
riis etiam non exceſſiuis, quia
cum emergant poſtquam res
venit in dominium Eccleſiæ,
& clericorum non poſſunt ca-
dere ſuper ipſa re, quæ eſt extra
laicorum commercium: col-
lectæ autem, tributa, & quæli-
bet impoſitiones, quæ emana-
tæ fuerant iam antea ſuper ip-
ſis bonis, quæ ideo, quando
peruenerunt ad manus clerico-
rum iam erant obnoxia Com-
munitati in tributis, & colle-
ctis, ideò remanere pariter ob-
noxia debent eidem iuri iam
antea quæſito, vt concludit pa- 137
riter in hoc caſu *Bart.in d. l. re-*
ſcript. ex inducta opinione *In-*
noc.in c.poſtulaſti de for. compet. &
affert etiam exempla, eumque
refert, approbando *Abb.in dicto*
*conſ.*52. nec redditur dubia hęc
opinio, ex quo collectæ poſſint 138
recipere alterationem per aug-
mentum, quia ſaltem pro quã-
titate antiqua collectarum re-
manent firma iura Commu-
nitatis in ipſa re; Amplius il-
lud augumẽtum aſſumeret na-
turam primæ impoſitionis, &
tributi tamquam acceſſoriũ,
quod ingreditur naturam rei, 139
cui accedit *Rot. in par.* 1. *diuerſ.*
*deciſ.*589.*num.*1. *& coram Ludou.*
*in dec.*132.*nu.*8.*& dec.*544. *n.*14.
*& in recent, par.*1.*decis.*391. *nu.*7.
*& par.*2.*dec.*94.*num.*3.*Surd.deciſ.*
78.*num.*11.*& deciſ.* 88. *num.* 10.
*Magon.deciſ.Florent.*34.*num.*4.*&*
*ſequutus eſt Gratian. diſcept.c.*446.
*num.*28.*& cap.*540.*num.*3. & ac-

140 cedens fundo augumentum
retineri poteſt loco pignoris à
creditore, *Franc.dec.38 num.* 4.
& 6. & idem ius ſtatuitur tam
141 in vno, quam in altero, vt re-
ſpondit *Rota in recent.par.2.deciſ.*
68 2.*num.*4.*&* 7.*Grat.in dec.*213.
Benè tamen diſtinguit *Iaſ. in l.*
ſeruum filij 46. §. *ſi procula, ff. de*
leg. 1. videlicet aut accedit ex
142 facto eiuſdem primi diſpoſito-
ris, & habet eamdem naturam,
ſecus autem ſi accedat facto
alterius *in verſ.fin.ex l chorus* 77.
§.arca, ff.de leg.3. & ex notatis per
Raphaelem Cuman.& Alex. in d.§.
ſi procula: vnde vbi augumen-
143 tum collectarũ proueniret non
ab eodem impoſitore, ſed ab
alio, & poſtquam bona deue-
nerunt ad clericos non poteſt
144 habere eamdem naturam, eoq;
magis ſi fuiſſet factum augu-
mentum re non amplius inte-
gra propter mutationem Do-
minorum, & deueniſſet ad cõ-
ditionem hominis, à qua inci-
145 pere non poterat; Verumta-
men non propterea tollitur
prima impoſitio, quia immu-
nitas ſuperuenientis dominij
clericalis non debet trahi, ad
bona, iam regiſtrata in Ca[illegible]
ante tranſitum ad manus im-
munes, *Iaſ.conſ.*83.*col.*2.*verſ.item*
*per tale reſcriptum &c.vol.*3. quē
refert, & ſequitur *Surdus conſ.*
262.*num.*13. ſed ſoluere debent

clerici ſuccedentes in ipſa re; 146
ſicuti ſoluebant eorum ante-
ceſſores, *Luc.de Penn.in l.fin.C.de*
exact.tribut. lib. 10. & adſtipula-
tur id, quod ſcribit *Hoſtienſ. in*
ſumm.tit extr.de imm.Eccleſ. nu.3.
verſ. ſed prius dictum &c. expo-
nens de cenſu, & tributo certæ
rei impoſito, & melius con-
currit conſideratum *d Bald. in*
l.placet C *de ſacroſ. Eccl.* qui re-
gulariter affertur in contrariũ,
ipſe enim *in d. l. placet num.* 11.
verſ. ego dico &c. firmat, quod 147
Eccleſia tenetur ad collectam
indictam antea ſuper bonis,
quæ in æſtimo ſunt, & reddit
ibi rationem, quia ſcilicet eſt
onus iam firmatum, *Barbat. d.*
conſ. 1. *num.* 55. Ideoque non 148
poteſt tolli prima impoſitio,
quæ dicitur conuerſa in tribu-
tum, *Barbat. conſ.*1. *num.*11. *verſ.*
niſi antequam &c. & tranſit cum 149
ſuo onere atiam ad manus Ec-
cleſiæ, vt probauimus, & ſe-
quitur idem *Barbat.d. conſ.*1. *ex*
num. 9. *& ſeq.* ſi autem illa pri- 150
ma ſupprimeretur in totum, &
noua collecta, ſeu tributum
imponeretur eo caſu noua pro-
cul dubio non deberetur à cle-
ricis propter reſiſtentiam iuris,
nec deberetur ſolui vetus, quia
ſuppreſſa eſſet, prout de legato 151
ſcribit *Iaſ.in d.§. ſi procula num* 6.
quod videlicet ſi domus legata
diruta fuerit, & in area domus 152
noua

noua ædificata ſit non deberi
vetus, quæ iam diruta eſt, &
propterea legatum extinctum
eſſe, nec deberi nouam, quia
non compræhenditur in lega-
to. Alio in caſu etiam non
153 tenetur Eccleſia ſi v.g.collecta,
ſiue tributum fuiſſet quidem
impoſitum antequam perue-
niret ad manus clerici, & Ec-
cleſiæ, ſed incertè, & indeter-
minatè, quo caſu non poſſet
determinari poſtquam perue-
nit ad Eccleſiam, vel clericum
in illius præiudicium, *Angel. de*
Vbald conſ.24. verſ. ſed pro collect.
154 *&c.* At regulariter vetera one-
ra ſemper tranſeunt infixa in
ipſis bonis in quemcumque
ſucceſſorem, adeout nec ad-
mittatur pactum in cōtrarium,
l.2.& fin.C.ſine cenſ.vel reliq.&c.
155 Cæterum ea, quæ dicuntur de
tributo intelliguntur de colle-
cta, & de qualibet impoſitio-
ne, *Angel.de Vbald. conſ.24. verſ.*
156 *aut eſt incertum &c.*& omnia hæc
veniunt appellatione cenſus,
vt paſſim *in tit.de cenſib.& C.eod.*
tit.lib.10.& facit d.l.2.& fin.C.ſine
157 *cenſu &c.* & nemo poteſt emere
fundum cenſui obnoxium,
quod nō ſubeat onus ipſi fun-
do inhærens, *l.2.& paſſim C.ſine*
159 *cenſ.vel reliqu.fund.comp.non poſſ.*
& debet Eccleſia ſubire onera,
quibus ſubiecta erant bona, ex
quibus qualibet metrocomia,
ſiue mēſura terreni certa qua-
dam rata fructuum fuerat legi-
timè collectata à Prrncipe,
Bart.in d.l.placet num.10. verſ.in-
dic. vel ex Statuto (& eo for-
tius)quia illius diſpoſitio æqui-
paratur ſtipulationi, notat *gloſ.* 159
in rubr.C.de decret. Decur. lib.10.
quam refert, & ſequitur *Bald.*
in conſ.2.num.5. lib.1. ex l.1.ff. de
legib. & reddit rationem, quia 160
fiunt per interrogationem, &
reſponſionem ſingulorum ho-
minum, vnde remanent hy- 161
pothecata etiam ſingulorum
bona pro impoſitis collectis:
Et propterea tenentur clerici,
ſi ſuccedant in hæreditate ci- 162
uium laicorum vt ſupra obli-
gatorum, quia videlicet quan-
do peruenerūt in clericos fue-
rant iam obligata, & hypothe-
cata pro præſtationibus,& col-
lectis ab Auctoribus clerico-
rum, prout in caſu Statutorum
Communitatis Florentiæ con-
ſuluit *Angel.de Vbald.conſ.206.ex*
num.2.verſ quidquid autem ſit &c. 163
vltra quod ſi ex prædictis bo-
nis obligatis, & hypothecatis
vt ſupra recipit commodum
clericus, & illis fruitur, debet
etiam recipere eorum onera,
& hoc ipſa ratio ſuadet, *Cle-*
ment. prima de cenſ. & ipſa æqui-
tas requirit, vt diſcurrit *Diuus*
Gregor.in epiſt. 42. vltra prædicti
Clement.1. de cenſ. iuxta vulgatam

Digitized by Google

l. ſecundum naturam &c. ff. de reg. iur. Anchar.conſ.96.num.6. Equi-
164 tas autem eſt ſubſtantiua qualitas præcipuè Iuris Canonici, vt notiſſimum eſt, ſicut pariter non ambigitur Eccleſiam eſſe cultricem iuſtitiæ, *Diu. Gregor. epiſt.11. ad Iulianum in c quærendum, ex §. nam & quippe de pœnit. diſt. 2. cap. 1. §. ſed diuerſam, de alien. feud. Mantic. de tac. & amb. lib.13.tit.46.num.16,Vaſq. illuſtr. controu. lib.1. cap.7. num.1. Thoming.conſ.9. num. 77. & conſ. 33.*
165 *num.22.vol.1. Weſemb. conſ.121. vol. 1. Oldendorp.1. conſ. Marp.5. num.25.Io.del Caſtill.2.quotid controu. iur. cap.5. num. 43. Klok de contribution.cap.12.num.219* Vn-
166 de illud Chriſti Domini, reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & facit *cap.1.§. ſed diuerſum de alienat. feud.in vſibus feudorum, Barbat.conſ.1.num.5. verſ. cum Eccleſia lib.3.* Sed de iure, clerici non
167 tenentur contribuere in grauaminibus Reipublicæ, niſi in certis caſibus expreſſis *in d.cap. non minus*, & in ſimilibus iuri-
168 bus; ſed benè laici ſubditi contribuunt; & contributio ad fauorē Reipublicæ grauatæ conſiſtit ex æquo, & bono, illa ſi-
169 quidem eſt ad inſtar Matris, ſuorum ciuium, eique tenentur ciues ſuccurrere; & ratione reſpectus, & charitatis æquiparatur Eccleſiæ, *l. fin. C. de ſacroſ.Eccleſ.Bald. in d.cap. clerici de iudic.num.2.in fine, Anchar.conſ.11 in num. 5.* Onera enim ordi- 170
naria, & neceſſaria ſubſtentationem ciuitatis, et ciuium reſpiciunt: rationem iuſtitiæ, et æquitatis prohibitionis alienationis bonorum in Eccleſiam 171
intelligemus, quando non inducatur ad diminutionem libertatis Eccleſiæ, vt dicunt *Bald.in d.c.clerici, Anchar. in dicto* 171
conſ.11.& Barbat.in d. conſ.1.tom. 3.& vid. conſ. 14. tom. 1. paſſim, adeout concludat idem Anchar.in caſu conſimili, obligari 172
Eccleſiam etiam pro impoſitionibus realibus futuris, ſed pro rata tantum poſſeſſionum laicorum ad eam deuolutarum *in d.conſ.303.num.5.* et conſuluit *idem Barbat. loco cit. num. 26.* ex 173
Ancharan et Bald.poſſe ciuitatem præiudicare Eccleſiæ in quærendis, et valent præmiſſa 174
contra clericos, etiamſi clerici acquirerent mediante emptione, ſiue permutatione, aut per vltimam voluntatem, quod firmat *Andr.Barbat. d.conſ.1.* vbi refert *conſ.206. Angel. in d. cauſa Florentina*, et ex illius doctrina mouetur *num.16.* bona nō obligata (vt ipſe ſubdit) per quaſcumque, aut qualeſcumque manus ambulent, vel quocumque titulo decurrent, ſemper ambulant, et decurrunt cum 175
ſua

ſua cauſa, *l. ſi conuenerit,*§. *ſi fun-*
dus,ff.de pignorat.action. & l. ſi de-
bitor,ff.de diſtract. pign. l. ſi prædiũ
ff de euict.d.l.fin. C.ſine cenſu , vel
*reliquis &c. Angel.d.conſ.*106. *n.*2.
verſ. quicquid &c. et propterea
176 concludit ex d.doctrina Ange-
li, quod bona obligata pro prę-
ſtãtijs ſoluendis communi Flo-
rentiæ remanſerunt obligata
ad id poſtquam tranſiuerunt
in hoſpitale *ex l. incola in gloſſ. ff.*
177 *ad municip.*quam adducere An-
gelus ſcribit *Bart.loco cit. nu.* 17.
vbi teſtatur de tuta conſcien-
tia, et confirmat *Luc.de Peun. in*
d.l. fin. quem ſequitur *Remig.de*
Gonny in tract.de charitatiu. ſubſid.
Quo vero ad diſtinctionem
certæ,vel incertæ impoſitionis;
Certa dicitur v.g.duodenaria
178 pro tornatura quolibet anno
etc. *Angelus ibidem verſ. nam vt*
collecta &c. Incerta autem eſt il-
la, quæ indeterminatè,et quod
179 vbi ex ſtatuto diſponitur, vt
v.gr. pro certa menſura terræ
ſoluantur decem in perpetuũ
quolibet anno, quod eſſe tri-
180 butum firmat *Bald.in l.finali n.*8
C. ſine cenſu , vel reliquis &c.
Vnde concludendum eſt pro
181 validitate collectarum,et one-
rum realium contra bona cle-
ricorum, vt refert *Bonon. in ſua*
ſententia vini vectigalis fol.mihi 23
182 *ex num.*18. eaque maximè,quæ
ſuper eis fuerunt impoſita an-
tequam ad clericorum , et Ec-
cleſiæ manus peruenirent, *idem*
*Bonon. fol.*132. *ex num.* 25. *verſ.* 183
primo modo &c. dum habeant
certitudinem, inuariationem,
& perpetuitatem, vt ſupra prę-
miſſum eſt, & teneri clericos,
& Eccleſiam ad ipſa onera, tri-
buta, & impoſitiones ordina-
rias,liquet *ex l.neminem,C. de ſa-* 184
croſ.Eccleſ. ex d. c. ſi tributum 11.
*q.*1.*ex c.generaliter* 40.§.*nouarum,*
verſ.poſthumo nihil &c. 16. *qu.*1.
& facit l.de ijs C. de Epiſc. et Cler.
*Abbas in d.c.non minus in num.*16
verſ. ſed ego diſtinguendo &c. de
immun. Eccl. per c.dilecti de don. et
per c.quanto de cenſ. quod firmat
ibidem Abb.tam proueniendo 185
ex diſpoſitione priuatorum,
quam ex diſpoſitione publica, 186
maximè in ſoluendo vectigali,
quod eſt onus mere reale,*l.Im-*
peratores ff de publican. & vectigal.
maximè in oneribus ordinarijs 187
pro vijs, & pontibus &c. debi-
tum ab eccleſiaſticis exigendũ;
l.ad inſtructionem, & l.neminem C.
de Sacros. Eccleſ. d. l. nullus C. de
*curſ.publ. lib.*12. & vbique DD.
cum cæteris ſupra latè recenſi-
tis,& pleniſſimè ſcribit *Andreas*
Barbat.in d.conſ. paſſim,& diffu-
ſe, & reſpondit optima ratio-
cinatione ad cõtrarias opinio-
nes, ac præcipuè ad *Abb. &*
Bald. & potiſsimum vindicant 188
ſibi locum præmiſſa vbi agitur
de

de communi bono, & vtilitate
tam clericorum, quam laico-
rum, *Barbat.d.conſ.1. num.56. ex*
Auchar.in d.cap.1. de immuu. Eccl.
189 *in 6. verſ. ſed vlterius circà hoc*:
Eoque fortius pro poſſeſſioni-
bus antea obnoxijs certo tribu-
to, & collectæ, vt probatū eſt,
& additur optimus *tex.in d.cap.*
generaliter §. *iuxtà Sanctionem* 16.
quæſt.1. ibi. fundos,& mancipia
veſtra nullus nouis collationi-
bus obligabit &c. vbi *gloſſ. in*
verbo collationibus &c. exponit
de extraordinarijs, vel ſuper
indictis nouis collationibus,er-
go à contrario veteres collatio-
nes nō prohibentur, quia con-
trariorū contrarij ſunt effectus,
191 *Ariſt.lib.5.polit.c.8.circa princ.*no-
ua autem vectigalia prohibuit
etiam Concil.Lugdun.ſub Bo-
nifac.VIII.Sum.Cōcil.fol.mihi
557. Eis autē,quæ firmauimus
contra clericos non obſtant iu-
ra, quæ communiter pro parte
eorum allegantur, inter quæ
viget *d c. non minus extr. de imm.*
Eccl. deſumptum *ex Concil. La-*
*ter.*quia *in d. c. non minus &c.* re-
192 darguit S.Concilium inuaſam,
& penè ſuppreſſam iuriſdictio-
nem Eccleſiæ à laicis, & onera
extraordinaria exceſsiua citra
iuris rationem ab eiſdem im-
poſita clericis, & eccleſijs, &
angarias; vnde iuremeritò,hæc
enim omnia prohibentur dire-
ctè, & ſimpliciter imponi a
laicis, tam de iure diuino, *vt in*
ſac. pag.numer.cap.3.et 8.et Eſdra 193
ex cap.4. et 5. quam de iure na-
turę, *vt ex Iulio Cæſ.in ſuis Com-* 194
mentar.lib.6. quam etiam de iu-
re canonico, *vt in d.c.non minus,* 195
et c.aduerſus de immun. c. peruenit
86. diſtinct. c quamquam de cenſib.
in 6. & alijs iuribus ſupra rela-
tis; vnde improbat exceſsiuita- 196
tem S.Concilium Lateranenſe,
vt legitur in tex. ibi: Iſti autem
onera ſua fere vniuerſa impo- 197
nunt Eccleſijs &c. & ibi: Et
tot angarijs &c. & ibi: De bo-
nis Eccleſiarum, & clericorū,
& pauperum Chriſti vſibus de-
putatis, volunt ferè cuncta
compleri &c. & ibi: Iuriſdi-
ctionem etiam,& auctoritatem
Prælatorum, ita euacuant, vt
nihil poteſtatis eis in ſuis vi-
deantur hominibus remanſiſ-
ſe &c. iuncto ibi: Fieri de cæ-
tero talia prohibemus &c. vi-
delicet talia exceſsiua onera 198
ſupra diffamata; verbum enim
talia eſt relatiuum, quod ideo
reſtringitur ad ſupra diſpoſita, 199
vt ex doctrina *Rotæ coram Ludo-*
uiſ.deciſ.433.nu.9.& 10. cum con-
cordantibus, & confouet hoc ex-
poſitio *Abb.in d.cap.non minus in*
num.1. ibi: Prima pars manet,
et aggrauat horridam oppreſ-
ſionem Eccleſiæ &c.et vlterius
ibi; ſed iſti omnia onera ſua
fere

ſere imponunt Eccleſiis, et iuriſdictionem eccleſiaſticam ſibi in totum vſurpant &c.

200 Et propterea cum diſpoſitio *d. c. non minus*, reſtringatur ad actus exceſsiuos, et irrationabiles, non poteſt amplecti cæ-
201 teros caſus ordinariorum onerum, vt de reſtringente ſe ad vnam actionem, quod non poſsit extendere iudicium in aliam cōſuluit *Signorol.conſ.*250. *num.3.verſ ſed eſt deductum* &c.et dici ſolet,quod vt cognoſcatur
202 intentio diſponentis, vidēdum eſt quo nomine agatur; actus enim agentium non operantur
203 præter eorum intentionem, *vulgata l. non omnis ff. ſi cert.pet. l. in agris ff.de acquir.rer.dom.* Alex. *conſ.*118.*lib.*2. *n.*13. & reſolutio
204 quantumuis generalis reſtringitur ad expreſſa; *Oldrad.conſ.*184 *n.9.verſ. nititur etiam &c.* ſicuti abſolutio ſententiæ generaliter
205 diſponens, reſtringitur ſolum ad cauſas expreſſas, *Bald. conſ.*411.*lib.*5. Alia ratio dicendi in *d. cap.* non minus fuit, iuriſdictio eccleſiaſtica, vt indicaui ex textu, ex quo laici procedebant contra clericos, et Eccle-
206 ſias in materia onerum, non ſolum in petendo,ſed etiam in iudicando, vt ibidem, et *d. c.* aduerſus quod, pariter non obſtat noſtro negotio, quia non intendimus defendere iuriſdictionem laicorum in genere contra clericos, ſed oſtendere, quod mens ſacrorum Conciliorum, et Summorum Ponti- 207
ficum,in materia collectarum, et tributorum, non fuit eximendi clericos, et Eccleſias à legitimis, et honeſtis ſolutionibus onerum pro bonis immobilibus, quæ poſsident, vltra quod recognoſcunt hoc à legi- 208
bus humanis; lex enim diuina dedit eis ſolum decimas, et primitias, vt diſcurrit *Bald. in d.l. fin. num.* 12. *C. ſine cenſu &c.* & propterea debent regulari ab humanis diſpoſitionibus in caſibus, de quibus ſupra ratiocinati ſumus. Quæ quidem intentio iuris canonici benè de- 209
ſumitur *ex d.c.non minus, et ex d. c.aduerſus*, quod paritet eſt deſumptum ex Concilio Lateranenſi, ibi enim cauſa mouens 210
Patres fuit rigor in exigendo taleas, et collectas, et nimis grauari clericos per impoſitas collectas, et taleas exceſsiuè,et iniuſtè à laicis,vt in principio, et paulò inferius in verbo aggrauare, quod denotat 211
exceſsiuitatem oneris, quia grauare eſt onerare, *vt ex Calep. in verbo Grauo*. Vnde verbū aggrauare auget impoſitionē, 212
& *Liu.lib.7. de bello pun.2.* ſcripſit, inopia aggrauari ſubditos &c.

Atque

Atque idem animi motus
213 Patrum S.Concilij in d. c.non
minus, et d.c.aduerſus fuit in
Summo Pontifice Alexan. IV.
vt ex cap. 1. *de imm. in* 6. *in illis*
verbis; quibus in illis commiſſa eſt
executio iuſtitiæ ſecularis moleſti
ſunt, nimium Eccleſijs ſuper pluri-
bus, & infeſti &c. & ibi: *totque*
temerarijs auſibus &c. quia vide-
licet inuadebant Scabini, ſeu
214 Conſules iuriſdictionem eccle-
ſiaſticam, et opprimebant cle-
ricos exceſsiuis, et exorbitan-
tibus taleis, et collectis, vnde
improbat Summus Pontifex
eorum temeritatem, et iniuſti-
tiam, vt præcipuè *in eodem cap.* 1,
in fine princ. ibi: *Ac deteſtabilis*
malignorum audacia, & inſolentium
nefaria temeritas propulſetur &c.
quinimo denotant prædicta
verba prolata à Papa exceſsi-
uitatem non modo, ſed & atro-
citatem actuum propter ver-
bum *infeſti* ex Græcis verbis
215 ἀγιαγὲς κεταως pluſquam inimi-
cum ſignificantibus, et notauit
Nonius latrocinium eſſe infe-
ſtationem, & *Cic.lib.3.de Repub.*
216 Maris latronem vocauit infe-
ſtum, et propter verbum dete-
ſtabilis, quod denotat maledi-
ctionem, et abhominationem,
vt ex *Cic.in offic. nulla tam deteſta-*
bilis peſtis &c. et verbum *maligno-*
rum &c. quod denotat qualita-
tem ſceleris, vt aduertit *Calepin.*
in verbo malignus, additis alijs
verbis deteſtationibus, quæ ſa-
tis conſiderāda ſunt tamquam
prolata à Papa, qui curam ha- 217
bet Eccleſiarum, *d. cap.* 1. *circa*
fin.princ. c. 1. *in extrauag. de Imm.*
vltra quod loquitur ibidem
Summus Pontifex in caſu no- 218
uarum collectarum, impoſita-
rum ſuper bonis clericorum
poſt illorum acquiſitionem, *vt*
d. c. 1. *in* §. *volentes*, ibi, *poſſeſſio-*
nibus ab eiſdem Eccleſijs, vel perſo-
nis eccleſiaſticis legitimè hactenus
acquiſitis &c. & dictio hactenus 210
denotat præteritum vſque ad
diem actus, *l.* 1. *in princip. ff. de*
oper. nou. nunc, Grat. cum pluri-
bus quos allegat *in diction.* 72.
quo ſenſu narrat Summus Pō-
tifex inducta grauamina *in. eod.*
cap. 1. *in* §. *ſanè intelleximus*, ibi,
prætextu bonorū quæ acquiſiuerunt
&c. vt in ſimili recenſet Gra-
tianus Conſtitutionem Leonis
Imperatoris *in c. generaliter* 16.
quæſt. 1. *in* §. *nouarum*, & inferius
ibi, *nihil extraodinarium ab hinc*
ſuper indictum nè flagitetnr &c.
Exceſſum gabellarum exagerat
etiam Bonifacius Octauus *in* 220
c. clericis eod. tit. in 6. vt aduertitur
ibi in ſummario, quod ſcilicet
Summus Pontifex improbat
exceſſus laicorum in impoſi- 221
tione collectarum, & tallearū
contra clericos, vt *in princ. d.c.*
clericis, ibi, *clericis laicos infeſtos*
&c.

*&c.*cuius verbi ſignificationem
expoſui denotare a[illegible]tatem
222 ſupra *in vers.quinimo*, quod au-
getur dum ſequitur poſt dicta
verba, dictio, oppido, quæ a
gloſſ. interpretatur valde iun-
cto inde inferius ibi, *ad illicita
frena relaxant, nec prudenter atten-
dunt, quam ſit eis in clericos, eccle-
ſiaſticaſque perſonas, & bona inter.
dicta poteſtas &c.* quorum ver-
borum ſenſus eſt (iunctis prio-
ribus verbis) vt non imponan-
223 tur collectæ irrationabiles, &
nouæ, vt diximus, & quod pro
collectarum exactione contra
clericos, et eccleſias non adea-
224 tur poteſtas laicalis, ſed eccle-
ſiaſtica, vt paſsim deſumitur
ex toto *eod.c.clerici*; vnde hoc
pariter non obſtat quinimo
225 correcta fuit conſtitutio huius
c.clericis à Summis Pontificibus
226 ſucceſſoribus, confirmantibus
totam rem impoſitionis, ac
exactionis collectarum in di-
ſpoſitis in Cõcilio Lateranen-
ſi, ſcilicet *d.c. non minus*, ſed ge-
neraliter *in d. c. aduerſus, vt ex
conſtit.Clement.V. in Concilio Vien
nen.anno* 1311. *relat. in Clement.
vnic.eod.tit.de immun. et ex conſtit.
Benedicti XI.relata in extrauag.* 1.
eod.tit. Clemens ſiquidem re-
227 uocauit in totum *in d.Clem.vn.*
& Benedictus reformauit, vt
in d. extrauag. cap. 1. *de immunit.*
quod concinnè recenſet *gloſſ.in*
d.c.clericis; Lateranenſium igi-
tur Conciliorum conſtitutio-
nibus fuit à nobis data reſpon-
ſio *in verſ. nec obſtant iura &c.* et
eadem reſponſio accommoda-
tur cuiucumque iuri pro cleri-
cis expreſſo, et ponderato. 228

Soluet igitur tributum cle-
ricus, ſeu collectas in caſu re-
rum deſcriptarum in cataſto,
et æſtimo antequam venirent
ad manus ipſius.

Bona prædicta exactioni col- 229
lectarum, obnoxia eſſe conue-
niunt omnes communiter, vt
probaui, et ſequitur *Bald.in d.l.
fin.* C. *ſine cenſ. vel reliquis &c.
num.*11.*et* 12.et reddit ibi ratio-
nem, quam indicaui ſupra in
*reſponſ. ad c.aduerſus extra de im-
munit.Surd.d. conſ.*262. et Barbat.
*d.conſ.*1.*lib.*3.*paſſim per totum*, vbi
plura ponderat, et explanat, ac
plurimos citat. Ideo ponemus
hanc veram, et amplectendam 230
concluſionem, clericos non
eſſe collectandos à laicis pro
tributis, et impoſitionibus ſu-
per bonis eorum inconſulto
Summo Pontifice. Quo verò 231
ad exactionem onerum realiũ
ipſis competentium, vel one-
rum ordinariorum ab Eccleſia
permiſſorum conueniendos eſ-
ſe, ſed corã eorum Ordinario,
& diſtinctionem eſſe faciendã
inter onera tributi, & onera
collectæ deſcriptæ ſuper certis

P bonis,

bonis in cataſto, & æſtimo Cō-
munitatis; & ſciant generali-
ter clerici honeſtè eos viuere
debere, & tantum poſſidere,
& habere vt modeſtè viuant,
c.de his, et c. ſi monachus 16. *qu.* 1.
Klok *de contribution.cap.* 10.*n.*48.

Quoad immunitatem cleri-
corum in genere collectarum
ordinariarum, vel extraordina-
riarum perſonalium, vel rea-
lium, diximus, nunc verò fle-
232 ctere eo fortius poſſumus ad
taxas pro inſtructione, & re-
ſtauratione viarum, ſcilicet te-
neri clericos, et Eccleſiam etiā
ad ſolutionem taxatum pro in-
ſtruendis, & reſtaurandis viis,
& pontibus, *vulgata l. ad inſtru-
ctionem, C.de Sacroſ. Eccl.* cum eis,
quæ latius ſupra deduximus;
233 ſed & ad ſolutionem gabellæ
ſi imponeretur ſoluenda ad
Portam Ciuitatis pro inſtru-
ctione, ſeu reſtauratione viæ
publicæ ſentit *Bald. in d. l. ad in-
ſtructionem in num.* 2. *C.de Sacroſ.
Eccleſ. Iacob. Butr. in ead. l. ad in-
ſtructionem*, quem citat, *& in
cap.* 1. *num.* 15. *de pace Conſtan. Af-*
234 *flict. de feud. in tit. quæ ſint regalia
&c.* vbi et gabellas impoſitas
pro refectione murorum Ciui-
tatis *Bald. in d.l. ad inſtructionem*,
235 aut pro refectione pontium,
& viarum, *vt ex d.l. ad inſtructio-
nem, et ex c.quamquam de cenſib. in
6. tenet Specul. in tit. de cenſib.* §.
*nunc dicendum verſ. item pone quæ-
dam vicinia &c. Afflict. loc. cit.* &
tenentur etiam ad mundādam 236
viam propter fetorem, *Barbat.
in rubr. tit. de rebus eccleſiæ non alie-
nan. c.* 21. *verſ.* 23. *vide Bald. in l.* 1.
*C.de contrah. empt. Barbat. in l. nul-
lus C.de curſ. publ.* Quo verò ad 237
forum quamuis iure commu-
ni cogi nequeant clerici, &
Eccleſiæ per ſæculares Iudices,
c. 1. *de immun. eccleſ. Afflict. in dicto* 238
tit. quæ ſint regalia. Nihilominus
in Vrbe, & Statu Eccleſiaſtico
clerici tam ſæculares, quam
regulares ſubditi ſunt Magi-
ſtratui ædilium curulium, &
Eminentiſſimo Cardinali Ca-
merario in ordine ad eumdem
Magiſtratum, quod plenè ſta-
tutum legitur in Conſtitutioni-
bus tot Summorum Pontificū,
vt latiſsimè *Bard. de facult. Ma-
giſt. viar. et iur. protomis.* præcipuè
in motu proprio ab eodem
per extenſum deſcripto Pauli
III. qui ibidem priuatiuam de-
clarat iuriſdictionem prædictā
Magiſtratus ædilis, ibi, *ipſi ſoli
&c.* & ibidem præfatus Sum- 239
mus Pontifex expreſsè voluit
inducere priuatiuam iuriſdi- 240
ctionem; dictio enim ſolus ex-
cludit omnes alios, *Grat. dict.*
254. ideoque priuat, vt de di-
ctione ſolum *id. Grat. dict.* 255.
n. 2. *per c. cum Eccleſia extr. de
cauſ. poſſ. et propriet.* & idem
Sum-

Summus Pontifex Paulus Ter-
tius in eodem Chirographo re-
241 cenſet, & confirmat alios mo-
tus proprios ſimiles Martini
V. Eugenii IV. Sixti IV. Alex.
VI. Iulii II. & Leonis X. ac
aliorum, & quotidie practica-
242 tur in Vrbe. Nec valent extrà
eam ordinarij eccleſiaſtici im-
pedire, quia ita mandat Sum-
mus Pontifex ſupremus Prin-
ceps, & debēt Ciuitates, & loca
ſubdita ab Eccleſia Romana
normam, & regulam ſumere,
eamq; ſequi, & amplecti iuxtà
illud, Regis ad exemplum to-
tus cōponitur Orbis, & maxi-
243 mè reſpectu iuriſdictionis Ma-
giſtratus ædilium, qui comple-
ctitur, vt alias præmiſimus Sa-
cram Congregationem Emin.
Cardinalium ſuper vijs &c.
Emin. Camerarium, Illuſtriſſi-
mum Præſidem, & Illuſtriſsi.
mos DD. Magiſtros Viarum.
244 Qui quidem Magiſtratus ædi-
lium neceſſarius eſt in Repu-
blica, vt deſumitur ex Bulla
pluries ſup. allegata Martini V.
& ſupponunt idem omnes Sū-
mi Pontifices, vſque in præ-
ſentem diem in eorum conſti-
tutionibus, & motu proprijs
paſſim pro tempore factis in
hac materia reſpectu viarum,
245 ædificiorum, & ornatus Vrbis
Romæ, cuius quidem Magi-
ſtratus iuriſdictio erat antiqui-
tus vſque ad centeſimum lapi-
dem, *l. 1. ff. de offic, Præf. Vrb.* quid
qnid hodie dicatur reſtricta 246
ad quadrageſimum lapidem
illa ſpecialis DD. Magiſtrorum
viarum, vt recenſet D. Cardi-
nalis Tuſcus in litera R. con- 247
cluſ. 366. & vltra diſtrictum
vbiq; per Statum Eccleſiæ ex-
tenditur, vt præmiſimus, & in-
fra aduertemus: Debent deni- 248
que cuncti normam, & ordi-
nem ſequi Eccleſiæ Romanæ,
quæ eſt omnium aliarum Ec-
cleſiarum Mater, & Magiſtra, 249
c. fin. de foro comp. eſtque ſupe-
rior, & omnes Eccleſiarum
Epiſcopi eam tamquam Matrē
& Caput venerantur, & ad eius 250
recurrunt præſidium, *vt ex c.*
omnes Epiſcopi cum duobus cc. ſe- 151
quentib. et paſſim 2. qu. 6. & curam
aliarū habet à qua omnia iura 252
exeunt, & ad eam redeunt, vt
diſcurrit *id. Tuſc. d. lit. R. concluſ.* 253
363. & conferunt deducta per
Oldrad. conſ. 172. in princip. num. 4.
et conſ. 244. num. 8. vers. item obie-
ctus &c. et vers. non obſtat ſi dicatur
etc. & errare non poteſt, vt latè
Feder. de Sen. cons. 131. caſus talis
etc. in princ. Extenditur igitur, 255
vt præmiſeram, Iuriſdictio
Magiſtratus totius, vbique per
totam dictionem eccleſiaſticā,
vt de Emin. Camerario ſupra
ſatis, ex conſtit. Sixti IV. re-
cenſui, & de S. Congregatione

Digitized by Google

Emin.DD. Cardinalium ſuper
vijs, pontibus &c. liquet ex
alias allegata Conſtitutione 73.
congreg.13. ſa. me. Sixti V. ſi-
cut & Illuſtriſs.D.Præſidis via-
rum ex Bulla ſa. me. Leon. X.
la 24. *Bullar. nou. tom.*1. qui re-
præſentat totam Cameram.
Nunc antem, antequam de
alijs perſonis immunibus lo-
quar reſpectu viarum, non in-
cõgruè interponere cẽſui quæ-
dam reſponſa cum reſolutione
in cauſa, quæ in materia Taxa-
rum pro vijs, & immunitatis
ventilata fuit; reſoluta tamen
in prima inſtantia ad excluſio-
nem immunitatis, earumque
tenor eſt, vt infra ſequitur.

CIVITATES Aſculi, et Mon-
256 tis Alti, eiuſque Præſidatus ad-
ſtringi non debent ad ſolutio-
nem taxæ extra Portam Piam,
quia in eis deficit vtrumque
157 requiſitum; nam neque ſunt
de Territorio Vrbis, vt eſt no-
tiſſimum, neque commodum
percipiunt ex via extra Portã
Piam, cum earũ Ciues, vt mi-
hi ſupponitur, ingrediantur in
Vrbem, vel per Portam Fla-
miniam, vel per Portam Sancti
Ioannis.

258 Hæc procedunt de Iure, &
fortius in caſu noſtro corrobo-
rantur conſuetudine non ſol-
uendi d. Taxam continuatam
259 per plura ſæcula, vt conſtat ex
perquiſitione taxarum facta
per Notarium, citato Procura-
tore Fiſcali, per quã probatur
negatiua ſolutionis, *Mandell.*
*conſ.*789.*num.*2.*Cyriac contr.*512.
*num.*1.*Capic.Latr.conſult.*68.*nu.*8.
et 10.*et ſeqq.*

Neque obſtat ſolutio facta
de annis 1624. 1648. & 1649.
quia cum tunc immineret pro- 260
ximus annus Iubilei, ſolutio il-
la habuit cauſam, et rationem
particularem, quæ non viget
in præſenti taxa; Conſuetudo 261
enim tantùm habet potentiæ,
quantum actus, *Surd. decis.*131.
*num.*8.*Seraphin.dec.*1040. *num.* 2. 262
*Altograd conſ.*61. *num.* 12. *lib.* 2.
et probari debet in eadem ſpe-
cie, ac concurrentibus eiſdem
qualitatibus, *Cyriac.controu.*201.
*num.*169.*cont.*209. *num.*74. *contr.*
251.*num.*46.*Rota dec.*45.*num.*34. 263
*par.*8. *rec.* Proindeque non ex-
tenditur de caſu ad caſum, *Sur-*
dus d.decis. 131. *num.*9.*Cyriac. d.*
*contr.*251.*num.* 46. *Rota dec.* 124.
*num.*18. *dec.*722. *num.*28. *part.*4.
*tom.*3.*et dec.*421.*num.*9.*par.*9.*rec.*

Alioquin ſi ſolutio illa con-
ſideraretur vti generaliter fa- 264
cta, et non in caſu particulari
proximi Anni Iubilei vti dif- 265
formis à tot alijs taxis, non
deberet attendi, nec induceret
conſuetudinem, *Rota dec.*97.*nu.*
13. *par.*8.*rec. Ludouiſ. deciſ.* 162.
num. 9. *et ibi Adden. num.*15. Et 256
recur-

Digitized by Google

recurrendum eſſet ad ius commune, quo inſpecto, hæc pars non tenetur ad ſolutionem ex præallegatis.

267 Hinc patet nos non verſari in terminis exemptionis, ſed
268 in terminis non compræhenſionis; exemptio enim præſupponit antecedentem ſubiectionem, *Oldrad.conſ.*172.*n.*13. *Pœn.dec.* 1074. *num.*5. *Rota deciſ.* 207.*num.3.par.2. diuerſ. Gratian. diſcept.* 918. *num.* 9. *et* 32. Nos
269 autem dicimus, quod hæc pars ſemper fuit libera, & numquã ſubiecta ſolutioni, quod valde differt ab exemptione, *Surd. conſ.*234.*num.*39.

Quare &c.

Angel. Ridolphin. Adu.

COMMVNITATES noſtrę principales tamquam conſtitutæ extra diſtrictum Vrbis nõ adeſt memoria, quod conſueuerint concurrere ad taxas expenſarum factarum pro reparatione viarum intra diſtrictum, niſi in occaſione Sanctiſſimi Iubilei Anni Sancti. Ideò in hodierna
270 taxa videntur grauatæ, & ab ea exgrauandę, & in earum libertate non ſoluendi ſimiles taxas
271 manutenendæ, etiã contra officiales habentes pro ſe aſsiſtentiam Iuris, vt punctualiter *Poſth.de manut obſeruat.* 45. *ſub n.* 22.*verb.Ideoq.aſſiſtentia Iuris non ſuffragatur, Rota poſt eum dec.*646. *n.*56.*verſ.quando enim &c. & dec.* 416.*alias* 2. *ſub n.* 3.*verſ.hac vero ſi nullus &c. C.de præſcript.in nou.*

Quæ doctrina de plano procedit; ſemper enim eſt manutenibilis poſſeſsio libertatis, 272
non ſoluendi, ſignanter quãdo eſt alicuius temporis conſiderabilis, & pluſquam decennalis etiam ſi reſiſtat ei ius commune, *Rota dec.*595.*num.*4. *p.*1. *diuerſ.& dec.*32.*n.*8.*verſ.ideo etiam ſi poſſeſſio ſit contra ius eſt manute-* 273
nibilis &c. poſt tractatum Poſth. de manut.

In propoſito verò fundatam habemus noſtram intẽtionem in immemorabili conſuetudine non concurrendi ad ſimiles taxas, ex qua immemorabili 274
libertas non ſoluendi optimè reſultat, & illius vigore poteſt allegari melior titulus de mundo talis, qualis de iure requiritur *Vaſquez in tract. quæſt. Illuſtr. cap.*81.*n.*13.*& cap.*84.*num.*10.11.
& 14. vbi dicit tali caſu eſſe 275
præſumptionem iuris, & de iure, quod præceſſerit legitimus titulus, *Surd. conſ.*262. *num.* 23.
& 24. vbi quod immemorabi- 276
lis ſufficit ad acquirendam libertatem non ſolum ab oneribus; ſed etiam à ſubiectione, & homagio.

Imo ſat eſſet ad hunc effectũ
lapſus quadraginta annorum 277
tex. eſt expreſſus *in l. fin. C. de fund,*

*fund.patrim.lib.*10.Bart.*conſil.* 19.
*incipit Commune Spoleti vol.*1.*n.*7.
278 vbi quod non poteſt imponi
onus ei, qui per quadraginta
aunos nihil ſoluit, *Bald.conſ.*257.
*vol.*2. *Roland.conſ.*5.*num.*58.*vol.*1
*Surd.conſ.*234.*num.*14.

Noſtra autem immemora-
bilis fundatur in Protocollis
taxarum, & libris Archiuij
Tribunalis, in quibus factis di-
ligentijs non reperiuntur iſtæ
Communitates vnquam de-
ſcriptæ, nec taxatæ ab imme-
morabili in taxis viarum reap-
279 tatarum extra occaſionem An.
ni Sancti, vt Notarius fidem
facit, quæ omiſſio deſcriptio-
nis concludentiſſimè probat li-
bertatem immemorabilem nõ
ſoluendi, vt docet *Bart.in l.*1. *C.
de exact.trib.lib.*10. *Crauett. conſil.*
111.*num.*13.*Surd.d.conſ.*234.*n.*8.
*Maſcard.de prob.conclus.*834.*num.*
36.*& concl.* 975. *num.* 40. *Genua
de ſcriptura priuat.lib.*4. *tit. de lib.
ration.gabel.num.*4.*Cyriac controu.*
512.*num.*1.

280 Non attentis priuilegijs, &
facultatibus ampliſſimis Tri-
bunalis in contrariũ allegãdis,
non .n. derogant immemora-
bili ſpecialiter, & expreſsè, vt
requiritur, & ſine qua deroga-
281 tione non tollitur immemora-
bilis, iuxta gloſſ. communiter
receptam *in cap.*1. *de reſcript. in*
6. *Gabr.concl.*1.*num.*27.*de reſcrip.*
*Decian.conſ.*44.*num.*10.*vol.*2. *Ro-
lan.conſ.*59.*num.*17.*vol.*1. *Gonzal.
ſuper regul. Cancell. regul.* 8. *gloſſ.*
33.*num* 2.

Minuſque attento, quod in
alia penultima taxa anni 1663. 282
Communitas Reatis fuerit ta-
xata, & ſoluerit.

Tum quia taxatio fuit facta
in ſcut. 700. & deinde auditis
iuribus Cõmunitatis fuit mo-
derata ad ſc. 500. pro hac vice
tantum, & ſine prçiudicio quo- 283
rumcumque iurium Commu-
nitatis, vt in actis, quæ clauſu-
la præſeruauit omnia iura Cõ-
munitatis; Adeout potius cor-
ruat actus, quam iura agentis,
Mart. de clauſ. par. 1. *clauſ.* 158.
*num.*2.*Put.dec.*6.*num.*1.*&* 2.*lib.*3.
*in correct.Buratt.dec.*44.*num.*1.

Tum quia ſolutio fuit facta
cum debitis proteſtationibus, 284
& metu mandati, ac executio-
nis, quæ propterea in nihilo
præiudicauit, *l. is, qui plus, ff. de
condit. indeb. l. qui ſine cauſa ff. de
condit.ſine cauſ.Gratian.diſcep.*501.
*num.*2.*verſ. adeout, & Duran.dec.*
373.*num.*17.*&* 18.*vbi plures*.

Tum quia iſta dedit cauſam
præſenti liti; Ideoque non eſt 285
habenda in aliqua conſidera-
tione *Greg. dec.*417. *num.*4. *Rota
dec.*200. *num.*22. *poſt tract. de ma-
nutent.*

Tum demum, quia dum- 286
hic actus ſonat in pati, non in-
duxit

duxit approbationem in Communitate, *Gabr. de appell. concl. 2. num. 23. lib. 2. Scacc. de appell. q. 17 limit. 2. num. 56.*

Ac propterea attento maximè reſcripto Sanctiſſimi pro iuſtitia, eſt locus deletioni è taxa iſtarum Communitatum de iuſtitia, ex ſupra allegatis, prout ſperatur, & ſupplicatur. Quare &c.

Hannibal Simonettus Adu.

Reſponſum autem fuit pro aliis Taxatis ad excluſionem immunitatis Communitatum Aſculi, Nurſiæ, & Reatis, videlicet.

287 AD inſtructionem, & reſtaurationem viæ publicæ omnes indiſtinctè tenentur, *l. ab ſit, §. 1. de priuileg. Dom. Auguſt. lib. 11.*
288 eiuſque impoſitiones, & collectæ ab omnibus ſubeundæ sũt, iuxta doctrinam *Guidop. qu. 7. Natt. conſ. 215. num. 1. Bald. in l. ad inſtructionem in princ. C. de ſacroſ. Eccleſ.* vt de cenſibus habetur in *l. omne, C. de cenſib. lib. 11.* Viarum ſiquidem manutentio opus piũ eſt, & publicum, *Alberic. in d. l. ad inſtructionem in princ. Bouadill. politica para Corregidores lib. 2.*
290 *cap. 18. fallen. 27. ex num. 304.* Et fieri debet expẽſis poſſeſſorum in prouincia, in qua, via, & aggeres reſtaurantur, per taxam pro quãtitate patrimoniorum, *vulgata l. per Bithiniam, C. de immun. nemin. conced. lib. 10.* Neque Clerici, neque Eccleſiæ immunes ſunt à refectione viarum, §. 291
ad hæc ſancimus in auth. de eccleſiaſtic. tit. vulgata, l. ad inſtructionem, & ibi DD. C. de ſacroſ. Eccleſ. DD. in c. non minus de Immun. Eccl. Bouadill. d. fallen. 27. ex d. nu. 304. Eo igitur magis tenẽtur laici, qui ea via vtũtur, *vt ex l. 3. §. hoc autẽ* 292
verſ. ius autem, ff. de itiner. actuque priu. iuncta l. 1. ff. de via pub. Quales ſunt Communitates aduerſariæ, concurrente potiſſimè regula, qui ſentit commodum &c. ex vulgata regula iuris, & eſt obſeruatio *Surdi conſ. 690. nu. 6.* & ratione vſus, & commodi diſcurrit pro concurſu ad ſolutionem taxæ, *Rim. Sen.* 293
d. conſ. 31. ex n. 36. & ſeq. Etiamſi diſtent Communitates vltra diſtrictum ab Vrbe, quia taxa, de qua agitur magna eſt, excedens ſcuta 8000. vt conſtat in Actis, in quo caſu taxantur etiam extra diſtrictuales, vt 294
in taxa longe minori, videlicet 400. florenorum, dixit eſſe magnam, *Rim. Sen. d. conſil. 31. num. 44.* 295

Vnde nulla lege, aut ratione poſſunt immunitatem prætendere à taxis viarum; accedente maximè quod iſta prætenſa 296
exaduerſo immunitas vergit in cõſiderabile præiudicium aliarum Communitatum eiuſdem

viæ

viæ, quæ proculdubio grauio-
ri taxa onerarentur contra re-
gulam ſeruandæ æquitatis , *ad*
c.erit autem lex diſt. 4. quod ap-
primè fauet caſui noſtro .

Deniq; non poſſunt præten-
297 dere immunitatem obtinuiſſe
ab officialibus; inhibetur enim
hoc generaliter *in l.* 1. *C. de im-*
*mun. nem. conced.lib.*10.*iuncta l.*1.
C.de operib.pub.

Neque oſtendunt immuni-
298 tatem obtentam à Principe ;
quinimmo iſte iubet refectionē
viarum , & inhibet immunita-
tem, *in l.2.C. eod. tit. de immunit.*
299 *nem.conced.*& iubet ſolui taxam
pro viis, & pontibus à Ciuibus
300 tamquam de re neceſſaria ,
Iuſtin. in §. *ſi qui autem, verſ. ſed*
etiam in Auth.de mandat.princip.&
ibi declarat *gloſſ. in verb. ciuili-*
bus .

301 Eoque magis in caſu no-
ſtro, quia vltimus ſtatus eſt,
quod anno 1648. & 1649.fue-
runt taxatæ, & taxam ſolue-
runt Communitates Aduerſa-
riæ, et Communitas Nurſiæ ,
quod fatentur , ex quo actu
302 tollitur etiam excitata pręſcrip-
tio, quæ nihilominus contra
noſtra iura publica nullas ha-
beret vires, *l.præſcriptio C.de ope-*
rib. pub. cum ſimilibus; amplius,
prætenſa præſcriptio Aduerſa-
303 riorum fundatur in iure nega-
tiuo, quod ſcilicet non fuerint
taxatæ Communitates, ſed hæc
talis pręſcriptio non poteſt in-
cipere niſi à die contradictio-
nis, *Rimin.Sen.d.conſ.*31. *lib.*1. *ex* 304
num. 50. *verſ. ad ſecundum, per l.*
hæc autem, & ibi DD. ff. de ſeruit.
vrb. præd. vnde cum nihil obti-
nuerint in contradictorio iudi-
cio, nihil valet non vſus taxan-
di, vt deſumitur ex deductis ab
*Alex.conſ.*136.*alias* 135. *lib.* 2. *ex* 305
*num.*19. et rationem adducit ,
quia per non vſum non tolli-
tur lex , et ius collectandi ex
declaratis *à Cyn.in l.2. C.quæ ſit*
long. conſuet. v. expediti , *Bart. in*
probemio, ff. §. *& antea , cum alijs*
*per Alex.loco cit.*quinimmo con-
trarium probant actus Aduer-
ſariorum in ſolutionibus fa-
ctis, vt probauimus , et quia 306
fundamur pro parte Tribuna-
lis in affirmatiua , ſufficit vni-
cus actus, *Rim.d. conſ.*31. *ex n.*5.
cōcurrente pro Tribunali via-
rum, iuris aſſiſtentia ex dedu- 307
ctis; quemadmodum vnicus a-
ctus ſolutionis ſufficeret,vt Ad
uerſarij amitterēt priuilegium
immunitatis ſi quod prętende- 308
re valuiſſent , *Feſtaſius de collect.*
*in fin. p.*5.*num.* 32. quem refert
*Surd.conſ.*262.*num.*17.*v.dicit vni-*
cam &c. Sed et ex eodem actu 309
reſultat præſumptio, quod Cō-
munitates Aduerſariæ vtantur
ea via, et ex ea commodum, et
vtilitatem habeant alias non
fuiſ-

Digitized by Google

fuiſſent taxatæ, quapropter tenentur ad taxam, iuxta ſenſum *l.* 1. *ff. de via pub. Rimin. Sen. d. conſ.* 31. *d num.* 36. *& ſeqq.* etiam argumento ducto *à l. ædiles, ff. eod. tit. iuncta l.* 3. §. *hoc autem, v. ius autem, ff. de itin. actuque priu. Spec. in tit. de cenſ.* §. *nunc dicendũ, verſ. ratioque per l.* 2. §. *vicinales, ff. ne quid in loc. pub.*

310 Vltra quod ſi quam exemptionem prætendere poſſent, illa remanſit ſublata à ſa. me. Alex. VII. per eius, d. Conſtitutionem *In ſublimi &c.* 22. Auguſti 1656. confirmatoriam aliarum à Prædeceſſoribus emanatarum, nec docetur ex aduerſo de aliquo prætenſo titulo oneroſo,

311 De validitate taxæ conſtat ex reuolutione Actorum, iuxta ea, quæ de ſententia firmantur *à Rota coram Caputaquen dec.* 260. *par.* 3. *cum concordantib.* & Taxa in ſubſtantia nihil aliud eſt, quam noſtri Magiſtratus ſententia, *vt ex Spec. de ſent. ex nu.* 2.
312 & quidem manu Regia lata, qua damnat, aut abſoluit iuxta ſibi datam à Domino prudentiam ex facultate ei tributa à ſa. me. Martino V. per ſuam Conſtit. 9. *Bullar. nou. tom.* 1. *fol.*
313 249. & ex auctoritate, et manu Regia ex Chirograph. ſupra recenſitis cap. 4. et de ſententia
314 diſcurrit Card. *Tuſc. lit. S. concluſ.* 106. quæ fertur inter Fiſcum, Actorem, et Reos taxatos, *vt ex cap. forus de verb ſignif.* ipſaq; 315
demum materia viarum validat taxam ex ſupra deductis.

Quare &c.

Alexander Brugiottus Adu.

Exinde proceſſit ſententia contra prætenſam immunitatem anno 1665. ab Illuſtriſs. Præſide, et D. Aſſeſſore viarũ, et motiua ſententiæ dedit D. Hercules de Iudicibus Auditor Illuſtriſs. D. mei Sacchetti tunc Pręſidis, quorum tenor fuit vt ſequitur, videlicet.

DVBITATVM fuit de duobus 316
in cauſa Taxæ refectionis viæ Conſularis extra portam Piã; Primum de poteſtate Congregationis taxandi Communitates longinquas extra Diſtrictũ, & ſecundum, an eędem Communitates ſitæ in diuerſa Prouincia, nec ſentientes commodum, de iure teneantur conferre in d. viæ refectionem. Pro
fundamento horum duorum 317
extremorum ſituationis in loco, & vtilitatis, allegabantur *Petr. Vbald. de collec. num.* 37. *inter tract. tom.* 12. *fol.* 98. *Gilian. ad Stat. Peruſ. in verb. via num.* 6. *Rim. Sen. conſ.* 31. *num.* 47. *lib.* 1. *Sola ad Conſtit. Sabaud. tit. de repar. & manut. viarum gloſſ.* 1. *num.* 12.

Quibus addebamus *text. in l. forma* §. 40. ſi vero, ibi, in ea

Q Ciui-

Ciuitate profiteri debet, in qua
ager eſt, *ff. de cenſ. l.omne* 4. *ibi*,
omne Territorium cenſeatur, *C. de*
cenſ.lib. 11. *Auth.de Eccleſ.tit.col* 9
§.*ad hæc.* ibi, dum ſub illa poſ-
ſident Ciuitate, ſub qua tale ſit
318 opus, & facit quod nemo de-
bet duplici onere grauari, *Ay-*
*mon.conſ.*101. *num.*23. *Franc. dec.*
89. *num.*5. *per text.in l.nauis onu-*
ſta,§.*cum autem,ff.ad l.Rhod.de iac.*
*dec.*682.*num.*3.*in fin.par.*1.*rec.Cy-*
101 *riac.* qui loquitur etiam quod
Communitas ſit ſub eadem di-
tione, eodemque Principatu,
*controu.*154.*num.*5.

319 Inſpecto præſertim com-
modo, vel vtilitate, quam
Communitates negant ex tali
refectione viarum percipere,
c. qui ſentit de reg. iur. l. ſecundum
naturam. vbi Dec. in princ. ff. eod.
& in puncto viarum ponderat
text.in l. Prætor,§.*viarum verſ. re-*
fectio,ibi, Ideò de communi ſit,
quia vſum, vtilitatemq; com-
munem habet,*ff.ne quid in loco,*
vel itin. pub.

320 Pronunciauimus tamen Cõ-
munitates teneri conferre,quia
poteſtas, & iuriſdictio Congre-
gationis eſt clara, vel inſpicia-
mus, quod taxæ fiunt de ordi-
ne Congregationis Eminentiſs.
Cardinalium, quibus conceſſa
fuit facultas, & omnimoda po
teſtas in vniuerſa eccleſiaſtica
ditione temporali *Sixt. V. conſt.*
74. *nou. bull. tom.*2. *fol.*465. vel
etiam in ſola Congregatione
Illuſtriſs.& Reuerendiſs. Præſi-
dis, qui habet iuriſdictionem 321
ſuper ſtratis tam Vrbis, quam
cæterarum Ciuitatum, & lo-
corum ditionis eccleſiaſticæ *ex*
conſt. Leonis X. *la* 24. §.6. *d. bull.* 322
*tom.*1. *fol.*435.de poteſtate verò
Papæ eam concedentis nefas
eſt dubitari, cum omnis iuriſ- 323
dictio in Vrbe, & tota ditione
eccleſiaſtica ſpectet ad Princi-
pem, *l.* 1. §. *cum lege, C. vet. iur.*
*enucl. Alex.conſ.*16. *num.*13. *lib.*5.
*Rol.d Vall.conſ.*1.*num.*134. *lib.*2.
*Abb. conſ.*82. *ſub num.*2. *verſ. hic*
*non obſtan. lib.*1. *Bar.in extrauag.*
ad reprimen. verb. totius orbis ſub
*num.*9.*&* 10. & ab eo profluit,
& refluit tamquam flumina à
mari, & ad mare, *Abb. conſ.*6.
*num.*2.*lib.*2. *Capic dec.*9. *num.*14.
*Roſental.de feud.cap.*5.*conſ.*5.*&* 8.
*num.*3.

Et quia viarum Conſulariũ,
ſicut communis eſt vſus ita 324
dicitur commune commodũ,
& vtilitas. Vnde commune
debet eſſe onus, & concurſus 325
Communitatum ſubditarum,
vt clarè deciditur *in d.*§.*viarum,*
cuius diſpoſitio ex intrinſeca
ratione retorquetur, & con-
gruit *text. in l.per Bithiniam*, *ibi*,
cæteraſque Prouincias, *C.de immu-*
*nit.nem.conced.lib.*10. quem text.
perbellè ponderat *Riminal. dicta*
conſ.

326 *conſ.3 1.nu.39.ad 43.*vbi demonſtrat ad expenſas concurrere omnes, qui ſunt de Prouincia, ſcilicet ſub eodem Imperio,nō attento an ſint in Territorio. Quinimo & in noſtro propoſi-
327 to diſtinguit, quod aut impenſa refectionis viarum,vel pontis, quæ duo in iure parificantur, vt optimè probatur *per tex. in l.ad inſtructionem,C. Sac. Eccleſ. Cepol.de ſer. vrb. præd. cap.70. de ponte num.5.& idem Rimin.d.conſ.*
328 *3 1.num.27.& 40.* eſt parua, & tunc conferunt ſolùm illi de Territorio,aut impenſa eſt magna, vt in caſu noſtro, quia aſcendit ad ſcut. 8. mil. & iſto caſu pro exceſſu alij etiam remotiores de Prouincia conferunt, vbi allegat *Butr.in ſuo conſilio deciſiuo 13. & Guilel. in l. neminem,C. ſac.ſan.Eccleſ.*

Non obſtant ergo ſuperius allegata pro negatiua, quia corruūt ceſſante ſuppoſito territorij,& non vſus,cum vtrumque probemus iuribus, & auctoritatibus adeſſe.

Nec faceſſit Cyriac. quia & ipſe non impugnat diſtinctio-
329 nem Butrij relatam à Riminal. reſpectu magnæ impenſæ,quin imò admittit data paupertate vicinorum, rurſus nec ponderat authoritates, & iura adducta per Riminal. Vnde ei deferendum non eſt, vt teſtatur idem *Cyriac.contr.50.num.3.& 4.*

Conſuetudo negatiua non releuat; quia non habet requi- 330
ſita contradictionis, nec ſuper ea fuit obtentum in contradictorio iudicio, *Alex. conſ. 136. nu.19. 20.lib.2.Riminal.d. conſ.31. num.*49. & quia ſumus in facultatiuis, *Tuſc. in verb. conſuetudo concluſ.* 801. *n.* 20. *& ſeq.* ponit 331
exempla vſq;ad fin.& quia venit caſus,quod pluries iſtæ Cō- 332
munitates fuerunt taxatæ, & contulerunt,& ſic per actus taxationis excluditur conſuetudo, *Buratt.dec.23. num.7. & facit Lancell.Gall.conſ.25.num.* 28. 30. *Cyriac.contr.*156.*num.*12.13.14.

Nec tandem obſtat, quod 333
taxatio fuit in caſu particulari, vnde non tollit contrariam conſuetudinem, quia hodie non quęritur de inducendo iure ex conſuetudine, ſed de excluſione illius per actus contrarios taxationis,& ſolutionis, 334
qui per ſe attenduntur, & præualent, nec aliter attenditur caſus, vel non vſus, *Riminal. in ſæpe citato conſ.3 1.num.60.*

Et ideò &c.

Nunc reſumentes diſcurſū noſtrū circa immunitatis ceſſationem à Taxis in materia viarum, ſunt etiam qui perſonalem immunitatem prætendunt, vt ex priuilegio propter 335
duodecim filios, ſed reij ciuntur

Digitized by Google

tur *per l.reſcripto, §.quædam, ff. de*
munerib.& bonorib.& diſponitur
expreſsè *in l.ſunt munera*, & ex-
plicat ibi *gloſſ. ff. de vacation. &*
excuſ.mun.& in l.neqne tempore,C.
*de muner.patrim. lib.*10. & plures
ſententiæ formali iudicio huiu-
ſce diſpoſitionibus coherenti-
bus emanatæ ſunt; cæterum
336 viarum inſtructio, & reſtaura-
tio non eſt munus perſonæ, ſed
locorum, *l.honor, §.via ff. de mu-*
ner.& honor. ſicut munus hoſpi-
337 tem recipiendi, *l.3.§.munus eod.*
tit. & die 14.Martii anno 1644.
in Congregatione coram Illu-
ſtriſs.D.Præſide reſolutum vul-
gatur non obſtare priuilegia
12. filiorum ad ſe eximendum
à ſolutione taxæ viarum &c.&
inde confirmatum in alia Cō-
greg. ſimili 29.Martii 1645.fa-
cto prius verbo cum Sanctiſ-
ſimo.

338 Liquet igitur nullum exem-
ptum eſſe à ſolutione taxarum
pro inſtruendis, ſternendis, &
reſtaurandis viis, & pontibus,
d.l. ad inſtructionem, C. *de Sacroſ.*
Eccleſ.& d.l. penult.C.de priuileg.
*Domus Aug.lib.*11. *& ibi gloſſ. &*
in l.2.C. de immun. nemin. conced.
339 *lib.*10.*cum concordāt.* adeout nec
ipſe Princeps gaudere voluerit
immunitate indiſtinctè dum
paſſus eſt taxari Domum Au-
guſtam, *vt ex d.l.penult.& d l.ad*
inſtructionem, præterquam in
genere immunitatis realis ra-
tione ſcilicet bonorum, ſuper
quo voluit etiam reddere ra-
tionem *in d.l. fin.C.de priuil.Do-*
mus Aug. quæ ſanè æqua eſt,&
fouenda,vt conſiderauimus ſu-
pra hoc eod.cap.

Hinc inferendum eſt, quod
illi, qui per gratiam, aut ali- 340
quam conuentionem rationa-
bilem, & correſpectiuam exi-
muntur à Principe à ſolutione
taxarum, gaudent omni gene-
re immunitatis in hac materia,
Et præcipuè ſi fuerit expreſſum
in diplomate, ſeu in contractu 341
reſpectiuè, & ratio eſt, quia
perſonalis immunitas trahit ſe-
cum alias ſpecies, iuxtà diſtin-
ctionem, de qua ſupra *in §. quo*
verò ad localem &c. Quærendum
tamen à nobis eſt, vtrum idem
Priuilegium Immunitatis ſuf-
fragetur Conductori, & Ceſ-
ſionario ipſius perſonæ immu-
nis, & cum diſtinctione reſpō-
detur; Videlicet aut Dominus
immunis ſolum locat Prædium 342
& Plauſtra, aut equos, vel ſi-
mile, quibus vtitur, cum ſuis
iuribus, & dicendum eſt gau-
dere, quia locatio habet in vē- 343
tre ceſſionem, vt emptio, &
venditio, quibus proximatur
prin.tit.inſt.de locat.& cond. l.2. ff.
eod.tit. & ceſſio nihil alind eſt quam 344
quædam venditio,Imol.in l. modeſti-
nus in princ. ff. de ſolut. maximè
ferendo

Digitized by Google

ferendo fructus prædii condu-
345 cti pro ſuo vſu, non autem
cauſa mercimonij faciẽdi, quo
caſu vti ſimplex cõductor gau-
dere non poteſt immunitate
perſonali Domini locantis, *ad
l.ius ſingulare ff.de legib.cum ſimi-*
346 *libus*, quemadmodum diximus
de ipſo Domino mercimoniũ
faciente rerum ſuarum, vt eo
caſu non gaudeat immunitate,
347 qua tunc gaudere diximus tri-
bus concurrentibus, videlicet,
vt habeat prædium proprium,
vt habeat propria plauſtra, vel
animalia, & vt ducat frumen-
ta, fenum, & fructus proprio-
rum prędiorum, quod ſeruari
audiui ex laudabili conſuetu-
348 dine Tribunalis viarum, po-
tiſſimè quia Immunitas, & pri-
uilegium ſupponitur perſonale
in caſu noſtro, & bona prędicta
& res præſeruatas eſſe ab one-
ribus & taxis contemplatione
Perſonæ immunis, *Aym. Grau.
conſ.* 239.*num.*4. *Luc de Penn. in l.
ſordidorũ ad med.C.de excuſ. mun.
lib.*10. *Iaſ. conſ.* 89. *col.* 2. *ad fin.*
349 *lib.*3. & non poteſt tranſire ad
alios, *l.*3. *in fine*, *& l. forma*, *§.
quamquam*, *ff. de cenſibus*, *l.*1. §.
*permittitur,ff.de acqu.quotid.& aſt.
Bart.in l.* 1. *ff. de mand. Princip.
Gratian. diſcept.*276. *num.* 67. &
diſcurrit paſſim in ſequenti-
bus numeris quando non ex-
350 tinguatur priuilegium cũ per-

ſona, vt eſt ſi tranſiret ad hæ-
redes, vbi in eos etiam diriga-
tur, *Bart.in l.*1.*num.*2. *ff.de mand.
Princip.* quo caſu tranſibit in 351
ſuos, nón autem in extraneos,
*idem Bart.in d.l.*1. *nu.*2. *poſt gloſſ.*
C.*de priuil.dot.*

In qua quidem materia im-
munitatis aduertendum eſt eã
non poſſe concedi, niſi ab ipſo
Principe, adeout Conſtantinus, 352
& Conſtantius Imperatores au-
dientes plurimos adeptos fuiſſe
immunitatem à Iudicibus im-
probarunt eam tamquam illi-
citè datam, & ab inde inhibue-
runt in eorum reſcripto ad
Caſulinum *in l.*1.*C.de oper. publ.*
& Seuerius ſanciuerunt *Gra-
tian. Valent.& Theod.in l.*1. *C.de
immun.nemin.conced.* & ibi notat
gloſſ. Vnde dignoſcitur non 353
poſſe Magiſtratum concedere
immunitatem à taxis, cum nec
etiam poſſit Princeps ſi reco-
gnoſcat ſuperiorem, maximè 354
concedendo immunitatem in
præiudicium Tertij, vt latè ſcri-
bit *Abbas Panorm.in cap. peruenit
extra de immunit.Eccleſ.* pręcipuè
à num. 13. & hoc adeò verum
eſt, vt neque per conuentio-
nem videatur poſſe concedi 355
immunitas à Magiſtratu; cum 356
enim Fiſcus ſit ſimilis pupillo,
quia damnoſa illi euitantur,
c.nec damnoſa 25.*qu.*2.& ad inſtar
minoris reſtituitur, *l.ait Prætor,*
§.ba-

§.hodie, ff. de min. ſequitur dicen-
dum, quod Fiſcus numquam
357 obligetur, niſi accedat auctori-
tas Principis ſupremi. Et eius
auctoritatem non tranſire ge-
neraliter in Magiſtratū ipſo iu-
358 re; diuerſimode enim comittit
Princeps auctoritatem Magi-
ſtratibus, & Iudicibus, *ex l.1.2.*
3. & paſſim tit. ff. de iuriſdict. omn.
iud. & ordinariè, ac cōmuniter
aſſumuntur Iudices à Principe
in partem ſollicitudinis, non in
plenitudinem poteſtatis ex no-
tiſſimis. Cæterum nullus gau- 359
det Immunitate à refectione,
& inſtructione viarum, & pon-
tium, vt ex præmiſſis apparet;
Nec quidem illa duodecim fi- 360
liorum, *vt d. l. reſcripto, §. quæ mu-*
nera, ff. de mun. & hon. cum alijs
ſupra citatis; minuſq: illa Cle-
ricorum, vt latè, & repetitè à
nobis ſupra recenſitum fuit.

FINIS.

Digitized by Google

oogle